

ԳՐԻԳՈՐ ՆՈԹՈՅԵԱՆ

ՃԱՃԱՆՉՆԵՐ

Թորոնթո, 2010

ԳՐԻԳՈՐ ՆՈԹՈՅԵԱՆ

Այս հապորին մեկենասութիւնը
Միրով սքանձնեցին աղջիկս՝
Անի Նոթոյեան-Ժողի
եւ թոռներս՝

Քրիստափորը եւ Սարեփան-Արմէնը:

Նազար շնորհակալութիւն իրենց ազգային եւ
ծնողասէր ոգիին:

ԳՐԻԳՈՐ ՆՈԹՈՅԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

- Սրտագին շնորհակալություններս կը յայտնեն իմ բանաստեղծություններս եղանակաւորող երաժշտագէտ-յօրինողներ Գրիգոր Փիւտեճեանին, Էդիկ Յովսէփեանին, Յակոբ Մանուկեանին, Գէորգ Յարութիւնեանին, Սարգիս Յամպոյեանին եւ Անահիտ Կուտուզեանին: Ինչպէս նաեւ՝ Գիրքիս յառաջաբանը գրող, վաստակաւոր գրող, պատմաբան, հեղինակ, խմբագիր հրատարակիչ եւ դաստիարակ ընկեր Արմէն Տօնոյեանին:
- «Ճանապարհ» գիրքիս հրատարակութեան առթիւ Թորոնթոյի մէջ կազմակերպուած շնորհանդէսը կազմակերպող միութիւններուն, խօսողներուն եւ յայտագրին մաս կազմողներուն:
- «Ճանապարհ» գիրքիս Յայաստանի տպագրութեան տպարանատէր Պր. Արկատի Ասրեանին եւ «Ամարաս» հրատարակչականի վարչական խորհուրդին:
- «Ճանապարհ» գիրքիս Յայաստանի տպագրութեան առթիւ, շնորհանդէսը կազմակերպող Յայաստանի Գրողներու Միութեան, Ռազմածովագիրներու Միջազգային Ընկերակցութեան Յայկական Վարչութեան, Մեծ Եղեռնի եւ Յայոց Ազատամարտի «Ուխտատուն» Թանգարան-Յիմնարկին, «Ձօրավար Անդրանիկ» Յամազգային Միութեան եւ Երեւանի Աւետիք Իսահակեանի անուան քաղաքային գրադարանին եւ շնորհանդէսին խօսք առնողներուն եւ գեղարուեստական յայտագրին մասնակցողներուն եւ օրուան հանդիսավար բանաստեղծ-պատմագէտ Սասուն Գրիգորեանին:
- «Ճանապարհ» գիրքիս հրատարակութեան առիթով մամուլով եւ նամակագրութեամբ լոյս տեսած եւ իմ հասցէին դրկուած վկայութիւններ եւ կարծիքներ յայտնողներուն եւ գրախօսական գրողներուն:
- Մարդկային եւ ընկերային այլազան բարիքներով ինձի միշտ օգտակար եղած եւ «Ճանճանչներ» գիրքիս կողքի խորհրդաւոր գծագրութեան հեղինակ, արուեստագէտ Յակոբ Ճանապազեանին:
- Գրական կեանքս քաջալերող եւ գնահատող սիրելի կնոջս՝ Շաքէ Յոթոյեանին եւ անդրանիկ զաւակիս՝ Անդրանիկ Յոթոյեանին:
- «Ճանճանչներ» գիրքիս գրաշարութեանը եւ էջադրումները կատարող շնորհալի հայորդի Պրն. Արա Տէր Յարութիւնեանին:
- Եւ վերջապէս, «Ճանճանչներ» գիրքիս տպագրութեանը ընկերային եւ բարեկամական մօտեցումով կատարած POSTNET Յաստատութեան տնօրէն ընկեր Զօհրապ Սարգիսեանին:

ՆԵՂԻՆԱԿԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սիրելի ընթերցող,

«Սիրտը ափին մէջ», «Նուիրում» եւ «Ճանապարհ» հատորներով հրատարակուած երգերու եւ բանաստեղծութիւններու ամբողջութիւնը, ինչպէս նաեւ անտիպ նոր երգեր եւ բանաստեղծութիւններ ամփոփելով մէկ գիրքի մէջ, ուզեցի դիւրացնել փնտռուած երգ մը կամ բանաստեղծութիւն մը գտնելու աշխատանքը, եթէ գտնուի այդպիսի գրասէր ազգային մը:

Աւելորդ չեմ համարել հոս կրկնել եւ շեշտել, որ վերոյիշեալ բանաստեղծութիւնները գրուած են պատանեկան օրերէս մինչեւ ծերութեան դռները հասնող օրերուս ընթացքին, առիթներով, ապրուստի եւ հանգիստի տրամադրուած ժամանակաշրջաններուն, գոհացնելու համար հայ գրականութեան հանդէպ ունեցած սէրս եւ հետաքրքրութիւնս, քաջալերութիւն գտնելով սկզբնական օրերու հրատարակուած բանաստեղծութիւններս եւ հրապարագրական գրութիւններս գնահատող գրական մեծերէն՝ Անդրանիկ Ծառուկեանէն, Սինաս Թէօլէօլեանէն, Եդուարդ Պոյաճեանէն, Արմէն Անուշէն եւ ուրիշներէն:

Քիչ արտադրեցի, որովհետեւ շատ արտադրելու ժամանակ չունէի հասնելու համար ընտանեկան, հրապարակագրական, թղթակցական աշխատանքներու մէջ իմ ունեցած պարտականութիւններու:

«Չայ բանաստեղծութիւնը հայ ժողովուրդի ազնուութեան վկայականն է», ըսած է ռուս նշանաւոր բանաստեղծ Վալերի Բրիւսովը:

Բայց մենք կ'ըսենք.- Չայ բանաստեղծութիւնը հայ ժողովուրդի ո՛չ միայն ազնուութեան, այլեւ ապրելու, գոյատեւելու վկայականն է, քանի որ բանաստեղծութիւնը այլ բան չէ, քան տուեալ ժողովուրդի ոգին:

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՍՏԻՆ ԿԱՐԴԱԼՈՎ

ԵՐԳԵՐՈՒ ՀԵՐԿԵՐ

Հերկերուն մէջ մարմանջահոս արեւաբոյր կեանքի կարօտ ու սիրոյ երգեր
Հարկինքներու մէջ արբեցած վերընձիւղման բաւիղներու աստղածորան
նուիրումի ջերմ ու ՀԱՍՈՒՆ ԵՐԿԵՐ այնպէս, բացուած սէր բարբառող գիրքե-
րուն պէս, անմահութեան երթողիով ժամանակներն յաղթահարող մուտք
գործելով պատմութեան մէջ մեր վաղեմի, մեր նորընծայ Հնչուն երգեր նոր
Հերկերուն:

Սրտամորմոք ճամբորդութեանց անխոնջ Հեւքեր ծորան ծորան:

Հոթոյեանի բանաստեղծութիւնը իր հոգեխմայցական յափշտակութեամբ եւ
միաժամանակ ապրումային իրապաշտութեամբ դրսեւորումներ են, որոնք ժա-
մանակներու պատեհութիւններու մէջ կ'ընդգրկեն իր շրջապատի անցեալի եւ
ներկայի բացայայտուած, անձնական ապրումներ, կը խմորեն բանաստեղծի
կեանքի բոլոր ելեւէջներու յիշատակները, կարօտները եւ ազդեցութիւնները:

Բանաստեղծութիւն կը բուրեն, էջերէն ժայթքող, հասունցած սիրոյ արբ-
շըռանքի խառն գեղումները: Սիրահարութիւն, անխելագար խնդութիւն,
սիրահարութիւն հաճոյքով աւելի իմաստագորացած սէրը սակայն միշտ վեհ
հրճուանքի, ազնիւ տենչանքի:

Սէր էին ածուներու մէջ յղիացած կարօտներու ընդերքներէն՝ բեհեզի
նման մանուշակացած, ուռճացած եւ արեւներէն աճած, հոգեթով եւ հոգեւոր
աճումները:

Սէր է, սէր՝ մղկտալի հաճոյք, որ իր նօսրացումի գրոհներուն դէմ կրնայ
տոկալ հարուածներու, բայց կը մնայ իր թանձրութեան մէջ, իբրեւ հոգիներու
խունկերու բուրվառ, կը ներգրաւէ, կը տիրապետէ շնչող բնութեան հետ կը
կենդանացանէ յաւերժութեան ժպտուն ապրումը:

Սէր, սէր եւ սէր:

Սիրահարութեան բնոյթի խաղով կը հաւաքէ ժպիտները, կը կազմէ
ծաղկեփունջ եւ այդ ծաղկեփունջը կը նուիրէ այն աղջկան, որ մեկամաղձ
մխիթարութեամբ կ'ըսէ՝

Սիրատենչիկ նայուածքներով,
Կամրջեցիր սիրտդ-սրտիս,
Իմաստ տուիր ունայն կեանքիս,
Ըղձանքներուս մարմին տալով:

Բանաստեղծութիւն ըսած ենք, Բանի խնդութիւն, գեղեցկութիւնը բանաստեղծութեան մէջ եւ որքան դժուար է սրտեր կամրջող այս գեղեցկութեան մէջ որոնել կենսագրութիւն եւ բանաստեղծը յուսահատութեան հողմերուն դիմաց ըղձանքներու, սիրոյ քուրայի մէջ վէտովէտումները հարթելով, անոնց զօրութեամբ կը դառնայ երգիչը իր տուայտանքին: Կը մեղմանայ խուժանքի գրգիռը, կը մնայ կապուած աղերսանքը յաւերժին:

Շարլ Պօտրլէրի ներշնչումով՝ Չարենց եւս այդ հոգեվիճակին մէջ ընկղմած կ'երգէր:

Կարդանք: Այդ նշանաւոր խորհուրդը մեծ եւ գերագոյն արբեցումի՝

Արբեցէք,
Արբեցէք,
Գինիով, Բանաստեղծութեամբ,
Առաքինութեամբ,
Ըստ ձեր ընտրութեան,
Բայց արբեցէք:

Եւ բանաստեղծը յուսահատութեան հողմերուն դիմաց, ըղձանքներու սիրոյ քուրայի մէջ վէտովէտումներ հարթելով, անոնց զօրութեամբ կը դառնայ երգիչը իր տուայտանքին: Կը մեղմանայ խուժանքի գրգիռը, կը մնայ աղերսանքը յաւերժին եւ անոնց զօրութեամբ կարմիր գինի, վերացումի իբրեւ խորհրդանիշ:

Իսկ հայ բանաստեղծը մթնշաղին մէջ սէրեր տենչալով կը խոստովանի՝

Երկարատեն առանց սիրոյ ապրեցայ,
Անյուսութեան բաւիղներու մէջ մթին,
Խաբուած սիրոյ տառապանքը անխնայ,
Կեանքս դարձուց մելամաղձոտ վերստին:

Ապաւինելով Ֆրանսացի բանաստեղծի սիրոյ արբեցումին, ան կը վերջացնէ իբրեւ տխուր շփոթանքներ հրաւեր գգաստութեան, կը փնտռէ անկեղծ սէրը եւ այդ սիրով է որ կը մխիթարուի: Արեւմտահայ մեր համեստ ուսմանթիքներու անկեղծ, դեռ ջահել մեր հայկական Պոլիսէն սիրահար,

Հիւանդ հանճարեղ պատանիէն մինչեւ «դաշտի ճամբու մը վրան տուն տեղ որոնող հեշտագին գիշերներու որոնումով միւռոնուած Հոթոյեան կ'երգէ՝

Աստղածորան գիշերով,
Կը թափառիմ դաշտերով,
Ծաղիկներու բուրմունքէն,
Կը վերանամ ես նորէն:

Բանաստեղծը այտեղ կը միացնէ բնութիւնը, բանաստեղծութեան շունչին տակ, կը հաւաքէ սրտային միազումար տրոփները եւ այդ ուժգին հաւատքով կ'երգէ հայրենիքը, որմէ ստացած ապրումները չեն վերածուիր միայն տեղավայրերու յուշումներու, այլ կը դառնան աղօթք, զի քաղցր է շարականը մեր երկրին:

Տակաւին ներշնչումի ներհայեցողութեան մեկնումները կը վերածուին բնագանցական արտայայտութիւններու եւ համեստօրէն գլորուող առուակներու նման կ'ուռճանան իր հերկերու ընդերքներէն ուռճացող մարգերուն տակէն թաքուն հոսող դողերու նման: Եւ այս պոռթկացող արտորանքին մէջ ինքզինք տուած մխիթարութեան կը համակուի՝ քաղցրիկ էին կարօտով հարց տալով՝

Յովին տուած մագերդ խօլարձակ,
Վզիդ հագած ձաճանչաւոր նուրբ մանեակ,
Ուրկէ՞ կու գաս քնքոյշ աղջիկ միայնակ,
Ոլոր-մոլոր ձամբաներէն շարունակ:

Շարունակեցէք կարգալ: Իսկապէս կրակ ժայթքող բարի բանաստեղծի գայրոյթէն հրատոչոր տողերը եւ այս քնքոյշ էակին ներաշխարհի հայելին մէջ կը ցայտէ ձեր հոգիներուն մէջ հուժկու բերկրանքով, նոյնքան հուժկու համակրանք, որքան սէր Աստուած իմ որքան զսպուած աղերսահար ճիչեր, սիրոյ հերկերէն պոռթկացող շիտթանքի խաղերէն մակերես եկող ակօսացած յուզումներու եղանակներ:

Այսպէս տարուած իր հրեղէն կառքի ընթացքէն, մենք մեզի կ'ասմունքենք սիրոյ պտակը դնելով մեր ճակտին: Սէրը կը մնայ խաղաղութիւն ըմպած իր հոգիի ծալքերուն մէջ, կը փորձուինք տարուիլ անոր ընծայած թարմ խմորումներու հաղորդութեան, պատարագուած մասերէն աճած: Դիմեցէք միւռոն կաթիլթող իր բառերուն, գեղուն եւ հոգեղէն համեմներով օրհնեցուած անտունիներուն: Եւ լացին յուզականութիւնը մեղմացուցած կը վայելէք աշխարհաչրջիկ բանաստեղծին թախճապատ երանութիւնը, ժպիտներու ծիւրով պարուրուած: Բանաստեղծի ծնունդ առած օդէն, ջուրէն, անոնց սերմերով յղացած է, մանկութեան ծնանած է Տարօնի, Սասնոյ եւ մեր նորաշունչ աշխարհի, Հայաստանի հոգեկան խայտանքները քով-քովի

քարտիզաւորած, կարծէք ենթագիտակցած ալեքաղի մը (ուստար) յաջորդականութեան մատեանը կը վայելենք: Ապրումները աչքի եւ սրտի սեւեռումները դարձուցած է կեանքի հանգրուաններ:

Հայրենասիրութեամբ, գաղափարական նուիրումով կը ջրդեղուի հաւատքը հայութեան ազատագրական քուրային մէջ եւ ինք անոր որդեգիրը, ինչպէս Վազրիկը, իրաւասիրութեան ջահակիրը կը հանդիսանայ եւ իր ազատագրական պայքարի կուռ կռանը քնքշութեամբ կը վերածէ խոյանքներու տաւիղին:

Տաղանդաւոր բանաստեղծութիւնը խինդ է, աւանդութիւն է մեր լուսաւազանին, անիրաւ աշխարհին դէմ, որքան տոկուն հայկականութիւն է թոհուբոհները այգեստանի վերածող, հայ դաշտերը մշակող կամք, որքան ազգահիւթ գեղում է: Եւ համաշխարհային մշակոյթներու ովկիանոսի մէջ թիավարող Գրիգոր Հոթոյեան, արեւներով թրծուած երկինքներու օրհնութեամբ թրծուած կը հասնի մեզի:

Յէ՛յ Սասնոյ լաճ,
Յետոյ ո՞ր, յետոյ ո՞ր,
Արի գնանք մըր էրգիր:

ԱՐՄԷՆ ՏՕՆՈՅԵԱՆ

Գրող, հեղինակ, պատմաբան,
խմբագիր, հրատարակիչ, դաստիարակ

Ա.

ԵՐԳԵՐ

ՄԱՂԹԵՐԳ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երածշտ.՝ Գրիգոր Փիտէճեանի

Մենք սաներն ենք Դպրեվանքին Կիլիկեան,
Ուխտած ենք միշտ ծառայելու հայութեան,
Լուսաւորչի սուրբ հաւատքով անսասան,
Օրհներգուած մենք կը քալենք անխափան:

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սրբալոյս,
Կրօնական խորհուրդներով զօրացած,
Քաղցրահինչին շարականներ անթեղած,
Մենք կը քալենք դէպի սրտեր սիրայոյզ:

Կեցցեն յաւիտ հայրապետներ տեսլական,
Որոնք բացին փակ դռները այս Սուրբ Տան,
Որ պատրաստեն առաքելներ հայկական,
Քրիստոսի խաչը շալկած անվարան:

Երանելի վեհափառներ վեհապանծ,
Ոռոգեցին մեր սրտերը աղօթքով,
Որ միշտ քալենք լուսաւորեալ գնացքով,
Նուաճելու մեր երազը յաղթապանծ:

ՄԱՂԹԵՐԳ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ

Tempo Di Marcia
Moderato, Maestoso

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գրիգոր Փիտէճեանի

Voce *f*

Մենք սա - ներն ե - նք Դըպ - րե-վան-քին Կի - լի-կեան,

Piano *f*

5

Ոխ - տած ենք մի - շտ ծա - ռա-յե-լու հա - յու-թեան, Լու - սա - տը-

10

չի սուրբ հա-ւատ-քով ան - սա-սան, Օրի - ներ - գը - ւա - ծ մենք

29

Կը - րօ - նա - կան խոր-հարդ - նե - րով գօ - րա - ցա - ծ,

33

mp
Քաղց - րա - հըն - շիւն շա - րա - կան - նե - ր ան - քե - դ - ա - ծ,
mp

37

Մենք կը - քա - լենք դէ - պի սրբ-տեղ սի - րա - յո - յգ:
3

41

Բաղդ-բա - հըն - շին շա - րա-կան-նե-ր ան - թե - դ - ա - ծ,

45

Մենք կը - քա - լենք դէ - պի սըր-տեր սի - րա - յո - յգ:

Tempo di marcia
Moderato, maestoso

49

Կեց - ցեն յա - լէ - տ հայ - բա-պետ-ներ տես - լա-կան,

53

Ո - լոնք բա - ցի - ն փակ դըռ-նե-րը այս Մուրք տան, Որ պատ-րաս-

58

տե - ն ա - ռա-քեալ-ներ հայ - կա-կան, Քրիս - տո - սի խա - ջը

63

շա-լա-կա - ծ ան-վա-րա - ն: Որ պատ - րաս-տե - ն ա - ռա-քեալ-ներ

68

rit.

հայ-կա-կան, Զրիս-տո-սի խա - ջը շա-լա-կած ան-վա-րան:

73

Legato, con sostenuto

p

Ե - րա - նե - լի վե - հա - փառ - ներ վե - րա - պա - նծ,

p

77

Ո - ոռ - գե - ցին մեր սրը - տե - թը ա - դօք - քո - վ,

81 *mp*

Որ միշտ քա - լենք լու - սա - տ - ընա - լ զը - նա - ց - քո - վ,

85

նը - ա - ճե - լու մեր ե - րա - զը յաղ - քա - պա - նծ:

89

Որ միշտ քա - լենք լու - սա - տ - ընա - լ զը - նա - ց - քո - վ,

93

նը - ա - ճե - լու մեր - ե - ըս - գը յաղ - քա - պա - ո՞ծ:

A tempo, Brillante

97

Մենք սա - ներն ե - նք Դըս - ըե - վան - քին Կի - լի - կեան,

101

Ովս - տած ենք մի - շտ ծա - ու - յե - լու հա - յու - քեան, Լու - սա - տը -

106

չի — սուրբ հաւատքով ան - սաւան, Օրհ - ներ - գը - ւա - ծ մենք

111

կը-քա-լե-նք ան-խա-փա-ն: Լու - սա - տը - չի — սուրբ հաւատքով

116

ան - սաւան, Օրհ - ներ - գը - ւա - ծ մենք կը-քա-լե-նք ան - խա-փան:

rit. *ff*

rit. *ff*

ՄԱՂԹԵՐԳ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթյեանի
Երաժշտ.՝ Գրիգոր Փիտէճեանի

Մեսրոպ Մաշտոցի ուղին ժառանգած,
Հայ Մշակոյթի առաքեալ դարձած,
Հայերէն լեզուի պահապան արթուն,
Համազգայինի բիրաւոր ողջոյն:

Մենք զինուորեալներ Համազգայինի,
Կը քալենք հպարտ քայլուածքով արի,
Մեր սրտերուն մէջ պահած անսասան
Հիմնադիրները այս վեհ միութեան:

Համազգայինի շարքերը կազմած,
Մեսրոպեան ջահը միշտ բարձր բռնած,
Անխախտ հաւատքով կը քալենք յառաջ,
Դէպի բարձունքներ, վէս, լուսաճաճանջ:

Ուխտած ենք պահել ու տարածել յար,
Հայ արուեստներու հմայքը անմար,
Անոնց տաղանդով օծելու համար,
Հայ սերունդներու միտքը տենչավառ:

Մեսրոպ Մաշտոցի ուղին ժառանգած,
Հայ Մշակոյթի առաքեալ դարձած,
Հայերէն լեզուի պահապան արթուն,
Համազգայինի բիրաւոր ողջոյն:

ԳՐԻԳՈՐ ՓԻՏԷՄԵԱՆ

**ՄԱՂԹԵՐԳ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ**

(S.A.T.B. եւ դաշնակ)

Նիւ Եորք

2009

ՄԱՂԹԵՐԳ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթյեանի
Երաժշտ.՝ Գրիգոր Փիտէճեանի

Moderato, espressivo

S
A
T
B

mf
Մնա - բույ Մաշ - տո - ցի ու - դին

mf
Մնա - բույ Մաշ - տո - ցի ու - դին

f

5

Ժա - ռան - գա - ծ, հայ մը - շա - կոյ - քի ա - ռա - քեալ դար -

Ժա - ռան - գա - ծ, հայ մը - շա - կոյ - քի ա - ռա - քեալ դար -

10 *mf con entusiasmo*

Մես - րոպ Մաշ - տո - ցի — ու-ղիմ ժա - նա - ն -

mf

Մես - րո - պ Մաշ - տո - ցի — ու-ղիմ ժա - նան -

ձած.

ձած.

14

գած, հայ մը - շա - կոյ - քի — ա-նա-քեալ դա - ր - ձած.

գա - ծ, հայ մը - շա - կոյ - քի — ա-նա-քեա - լ դա - ր - ձա - ծ.

3

19 *ff* *brilliante* *mp*

Հա - յն - րէն լեզ - ւի — պա - հա - պա - ն ար - քուն, Հա - մազ - գա - յի -

Հա - յն - րէն լեզ - ւի պա - հա - պան ար - քու - ն, Հա - մազ - գա - յի -

Հա - յն - րէն լեզ - ւի պա - հա - պան ար - քու - ն, Հա - մազ - գա - յի -

Հա - յն - րէն լեզ - ւի պա - հա - պան ար - քու - ն, Հա - մազ - գա - յի -

24 *ff* *ff* *ff* *ff*

նի — Բյու - բա - տր ող - ջոյն: Հա - յն - րէն լեզ - ւի —

նի Բյու - բա - տր ող - ջո - յն: Հա - յն - րէն լեզ - ւի

նի Բյու - բա - տր ող - ջո - յն: Հա - յն - րէն լեզ - ւի

նի Բյու - բա - տր ող - ջո - յն: Հա - յն - րէն լեզ - ւի

29

պա - հա - պա - ն ար - բուն, Հա - մազ - գա - յի - նի
 պա - հա - պա - ն ար - բուն, Հա - մազ - գա - յի - նի
 8 պա - հա - պա - ն ար - բուն, Հա - մազ - գա - յի - նի
 պա - հա - պա - ն ար - բու - ն, Հա - մազ - գա - յի - նի

33

con vigore, accentato **ff**

Բյու - բա - տր ո - ղ - ջոյն: Մենք զին - տր - եպ - ներ
 Բյու - բա - տ - ր ող - ջոյն: Զին - տր - եպ - ներ
 8 Բյու - բա - տ - ր ող - ջոյն: Մենք զին - տր - եպ - ներ
 Բյու - բա - տր ող - ջո - յն: Մենք զին - տր - եպ - ներ

37

un poco legato
mf *f accentato*

Հա-մազ-գա - յի - նի, Կը քա-լենք հը - պա-րտ քայլ-ուած - քով ա -

Հա-մազ-գա - յի - նի, Կը քա-լենք հը - պարտ քայլ-ուած - քով ա -

Հա-մազ-գա - յի - նի, Կը քա-լենք հը - պարտ քայլ-ուած - քով ա -

Հա-մազ-գա - յի - նի, Կը քա-լենք հը - պարտ քայլ-ուած - քով ա -

42

րի. Մեր սըր - տե - բուն մէջ պա - հա - ծ ան - սա - սան

րի. Մե - ր սըր - տե - բուն մէ - ջ պա - հա - ծ ան - սա - սան

րի. Մեր սըր - տե - բուն մէջ պա - հա - ծ ան - սա - սան

րի. Մե - ր սըր - տե - բուն մէ - ջ պա - հա - ծ ան - սա - սան

47 *f*

Հիմ - նա - դիր - նե - ըր այս վե - հ մի - ու - քեան: Մեր սըր -

Հի - մ - նա - դիր - նե - ըր այս վե - հ մի - ու - քեան: Մե - ը սըր -

8 Հիմ - նա - դիր - նե - ըր այս վե - հ մի - ու - քեան: Մեր սըր -

Հիմ - նա - դիր - նե - ըր այս վեհ մի - ու - քեա - ն: Մե - ը սըր -

52 *mp f*

տե - բուն մեջ պա - հա - ծ աճ - սա - սան Հիմ - նա - դիր - նե - ըր այս

տե - բուն մե - ջ պա - հա - ծ աճ - սա - սան Հի - մ - նա - դիր - նե - ըր այս

8 տե - բուն մեջ պա - հա - ծ աճ - սա - սան Հիմ - նա - դիր - նե - ըր այս

տե - բուն մե - ջ պա - հա - ծ աճ - սա - սան Հի - մ - նա - դիր - նե - ըր այս

57 *rit. ff* *mp* *espressivo*

վեհ մի-նի - քեան: Հա - մազ - գա-յի - նի — շար-քե - թը կազ -

8 *rit. ff* *mp*

վեհ մի-նի - քեան: Հա - մա - գ - գա - յի - նի — շար-քե - թը կազ -

վեհ մի-նի - քեան:

ff *mf*

62

մած, Մես - լո - սեան ջա - հը — միշտ բար - ձոր թոր -

մա - ծ, Մես - լո - սեան ջա - հը — միշտ բար - ձը - թ - ո -

66

մած
 մած.
mf
 Հա - մազ - գա - յի - ճի — շար-քե - րը կազ - մա - ծ, Մես -
mf
 Հա - մազ - գա - յի - ճի — շար-քե - րը կազ - մա - ծ, Մես -

f

71

ff brillante
 Ան - խախտ
ff
 Ան - խախտ
ff
 րո - պեան ջա - հը — միշտ բար - ձրը րը - ո - նած. Ան - խա - խտ
ff
 րո - պեան ջա - հը — միշտ բար - ձր - րը րը - ո - նա - ծ. Ա - ն - խախտ

ff

հա - ւատ - քո - վ կը քա - լեն - նք յա - ռաջ, Դէ - պի քա - ր-ձուեր -
 հա - ւատ - քով կը քա - լենք յա - ռաջ, յա-ռաջ, Դէ - պի քար - ձուեր -
 հա - ւատ - քով կը քա - լենք յա - ռաջ, յա-ռաջ, Դէ - պի քա - ր-ձուեր -
 հա - ւատ - քով կը քա - լենք յա - ռաջ, յա-ռաջ, Դէ - պի քա - ր-ձուեր -

նե - ր, վես, լու - սա - ճա - ճանջ: Ան - խախտ հա - ւատ - քո - վ
 նե - ր, վես, լու - սա - ճա - ճա - նջ: Ան - խախտ հա - ւատ - քով
 նե - ր, վես, լու - սա - ճա - ճա - նջ: Ա - ն - խա - խտ հա - ւատ - քով
 նե - ր, վես, լու - սա - ճա - ճա - նջ: Ան - խա - խտ հա - ւատ - քով

85

կը քա - լն - նը յա - ուսջ, Դէ - սի քար - ձու - նը - ներ,
 կը քա - լն - նը յա - ուսջ, Դէ - սի քար - ձու - նը - նե - ր,
 կը քա - լն - նը յա - ուսջ, Դէ - սի քար - ձու - նը - նե - ր,
 կը քա - լն - նը յա - ու - ջ, Դէ - սի քար - ձու - նը - նե - ր,

con vigore, accentato

89

վես, լու - սա - ճա - ճանջ: Մենք զին - տը - եալ - ներ Հա - մազ - գա - յի -
 վես, լու - սա - ճա - ճանջ: Չին - տը - եալ - ներ Հա - մազ - գա - յի -
 վես, լու - սա - ճա - ճանջ: Մենք զին - տը - եալ - ներ Հա - մազ - գա - յի -
 վես, լու - սա - ճա - ճա - նջ: Մենք զին - տը - եալ - ներ Հա - մազ - գա - յի -

94 *un poco legato* **f** *accentato*

նի, Կը քաղենք հը - պա - րտ քայլ - ուսձ - քով ա - թի.
 նի, Կը քաղենք հը - պարտ քայլ - ուսձ - քով ա - թի.
 նի, Կը քաղենք հը - պարտ քայլ - ուսձ - քով ա - թի.
 նի, Կը քա - լե - նք հը - պա - րտ քայլ - ուսձ - քով ա - թի.

99 **f**

Մեր սըր - տե - բուն մեջ պա - հա - ծ ան - սա - սան Հի՛մ - նա - դիր -
 Մե - թ սըր - տե - բուն մե - ջ պա - հա - ծ ան - սա - սան Հի - մ - նա - դիր -
 Մեր սըր - տե - բուն մեջ պա - հա - ծ ան - սա - սան Հի՛մ - նա - դիր -
 Մե - թ սըր - տե - բուն մե - ջ պա - հա - ծ ան - սա - սան Հի՛մ - նա - դիր -

104

մե - թը այս վե - հ մի - ու - թեան: Մեր սրբ - տե - բուն մեջ
 մե - թը այս վե - հ մի - ու - թեան: Մե - թ սրբ - տե - բուն մե - ջ
 մե - թը այս վե - հ մի - ու - թեան: Մեր սրբ - տե - բուն մեջ
 մե - թը այս վեհ մի - ու - թեա - ն: Մե - թ սրբ - տե - բուն մե - ջ

109

սա - հա - ծ աճ - սա - սան Հի՛մ - նա-դիր - նե - թը այս վեհ մի - ու - թեան: *f rit.* *ff*
 սա - հա - ծ աճ - սա - սան Հի - մ - նա-դիր - նե - թը այս վեհ մի - ու - թեան: *f rit.* *ff*
 սա - հա - ծ աճ - սա - սան Հի՛մ - նա-դիր - նե - թը այս վեհ մի - ու - թեան: *f rit.* *ff*
 սա - հա - ծ աճ - սա - սան Հի - մ - նա-դիր - նե - թը այս վեհ մի - ու - թեան: *f rit.* *ff*

ՄԱՂԹԵՐԳ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթյեանի
Երաժշտ.՝ Գրիգոր Փիտէճեանի

Մեսրոպ Մաշտոցի ուղին ժառանգած,
Հայ Մշակոյթի առաքեալ դարձած,
Հայերէն լեզուի պահապան արթուն,
Համազգայինի բիրաւոր ողջոյն:

Մենք զինուորեալներ Համազգայինի,
Կը քալենք հպարտ քայլուածքով արի,
Մեր սրտերուն մէջ պահած անսասան
Հիմնադիրները այս վեհ միութեան:

Համազգայինի շարքերը կազմած,
Մեսրոպեան ջահը միշտ բարձր բռնած,
Անխախտ հաւատքով կը քալենք յառաջ,
Դէպի բարձունքներ, վէս, լուսաճաճանջ:

Ուխտած ենք պահել ու տարածել յար,
Հայ արուեստներու հմայքը անմար,
Անոնց տաղանդով օծելու համար,
Հայ սերունդներու միտքը տենչավառ:

Մեսրոպ Մաշտոցի ուղին ժառանգած,
Հայ Մշակոյթի առաքեալ դարձած,
Հայերէն լեզուի պահապան արթուն,
Համազգայինի բիրաւոր ողջոյն:

ԳՐԻԳՈՐ ՓԻՏԷՃԵԱՆ

**ՄԱՂԹԵՐԳ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ**

(Մեներգ եւ դաշնակ)

Նիւ Եորք
2009

ՄԱՂԹԵՐԳ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երածշտ.՝ Գրիգոր Փիտէճեանի

Moderato, espressivo *mf*

Voce

Piano *f*

Մես - րոսյ Մաշ-տոո - ցի — ու-ղին ժա - ռան -

6 *mp*
գած, հայ մը - շա-կոյ - թի — ա-ռս - քեալ դար - ձած. Մես -

11
րոսյ Մաշ-տոո - ցի — ու-ղին ժա - ռս - ն - գած, հայ մը - շա-կոյ -

16 *ff* *brillante*

թի — ա-ռա - քեալ դա - ր - ձած. Հա - յե - րե՛ն լեզ - ւի —

21

պա - հա - պա - ն ար - քուն, Հա - մազ - գա - յի - նի —

25 *ff*

Բյու - րա - տր ող - ջոյն: Հա - յե - րե՛ն լեզ - ւի —

29

պա - հա - պա - ն ար - բուն, Հա - մազ - գա - յի - նի

f

f

33

Բյու - րա - տր ո - ղ - ջոյն: Սն - նք զին - տր-եալ-ներ Հա-մազ-գա-յի -

ff imperioso

ff

38

նի, Կը քա-լենք հը - պա-րտ քայլ-ուած-քով ա - ըի.

mf un poco legato

f accentuato

mf

f

43 *mp* *mf* *f*

Մե - ր սրբ - տե-րուն մեջ պա-հա - ծ աճ - սա - սան Հիմ - նա-ղիբ -

48 *mp*

նե - րը այս վե - հ մի-ու - թեան: Մե - ր սրբ - տե-րուն մեջ

53 *mf* *f* *ff* un poco rit.

պա - հա - ծ աճ - սա - սան Հիմ - նա-ղիբ - նե - րը այս վեհ մի-ու -

58 *mf*

քեան: Հա - մազ - գա-յի - նի — շար-քե - ըն կազ - մած, Մես -

63 *mp*

րո - պեան ջա - հը — միշտ բար - ձրո ըրո - նած. Հա - մազ - գա-յի -

68

նի — շար-քե - ըն կա - գ - մած, Մես - րո - պեան ջա - հը — միշտ բար-

73 *ff* *brillante*

ձրր քք - ո - նած. Ան - խախտ հա - տատ - քո - վ կը քա - լե - նք յա -

78

ասջ, Դ-է - պի քա - ր-ծունք - նե - ր, վես, լու - սա - ճա -

82 *ff*

ճանջ: Ան - խախտ հա - տատ - քո - վ կը քա - լե - նք յա -

86 *f*

ուսջ, Դէ - պի բար - ձու-նք - ներ, վէս, լու - սա - ճա -

90 *ff imperioso*

ճանջ: Մն - նք զին - տր - եալ-ներ Հա-մազ - զա - յի - նի,

95 *mf un poco legato* *f accentuato* *mp*

Կը բա-ննք հը - պա-րտ բայլ-ուսած-քով ա - րի. Մն - ր սըր -

100 *mf* *f*

տե-րուն մէջ պա-հա - ծ աճ - սա - սան Հիմ - նա-դիր - նե - րը այս

105 *mp* *mf*

վե-հ մի-ու - քեան: Սե - ր սրբ - տե-րուն մէջ պա-հա - ծ աճ -

110 *f* *ff rit.*

սա - սան Հիմ - նա-դիր - նե - րը այս վեհ մի-ու - քեան:

ՄԱՂԹԵՐԳ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

Մեսրոպ Մաշտոցի ուղին ժառանգած,
Հայ Մշակոյթի առաքեալ դարձած,
Հայերէն լեզուի պահապան արթուն,
Համազգայինի բիրաւոր ողջոյն:

Մենք զինուորեալներ Համազգայինի,
Կը քալենք հպարտ քայլուածքով արի,
Մեր սրտերուն մէջ պահած անսասան
Հիմնադիրները այս վեհ միութեան:

Համազգայինի շարքերը կազմած,
Մեսրոպեան ջահը միշտ բարձր բռնած,
Անխախտ հաւատքով կը քալենք յառաջ,
Դէպի բարձունքներ, վէս, լուսաճաճանջ:

Ուխտած ենք պահել ու տարածել յար,
Հայ արուեստներու հմայքը անմար,
Անոնց տաղանդով օծելու համար,
Հայ սերունդներու միտքը տենչավառ:

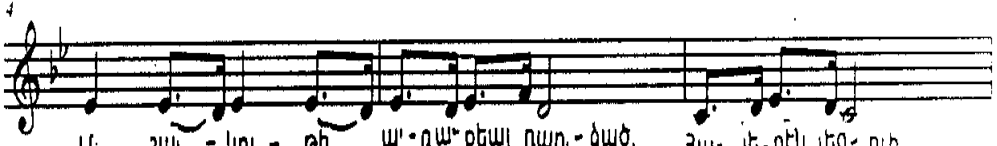
Մեսրոպ Մաշտոցի ուղին ժառանգած,
Հայ Մշակոյթի առաքեալ դարձած,
Հայերէն լեզուի պահապան արթուն,
Համազգայինի բիրաւոր ողջոյն:

ՄԱՂԹԵՐԳ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

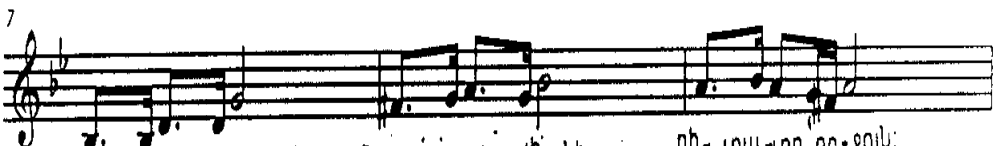
Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

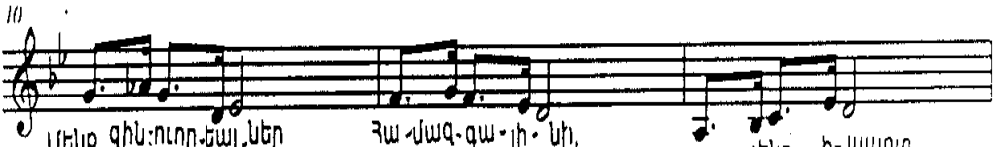
Մես - իոպ Մաշ-տո՛-ցի ու՛ դին ժա-ռանգած, Հաւ

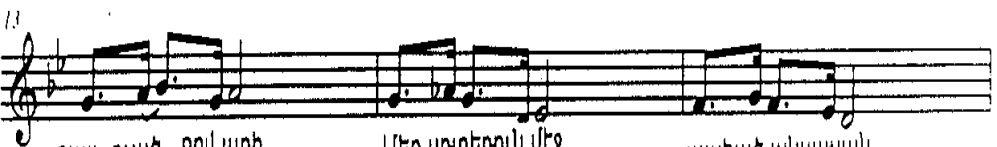
Մ - Հաւ - Կոյ - թի ա՛ - ռա՛քեալ դարո՛ - ծած, Հա - Ե - թէ լեզ - ուի

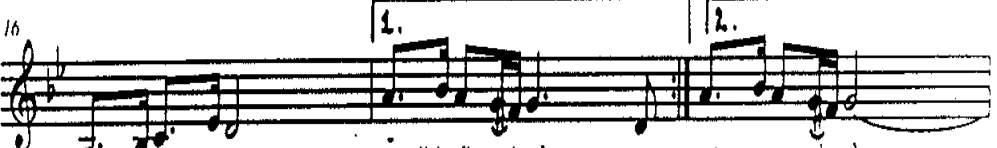
պա - հա - պան ար - թուն, Հա - մազ - գա - յի - նի Բի - տա - տր ող - ջոյն:

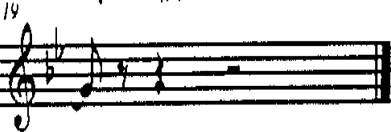
Մեք զին: ուոր - եալ, ներ Հա - մազ - գա - յի - նի, Կը քա լեք հ - պարտ

քալ - ուած - քով արի, Մեր սրտերուն մեջ պահած անասան

Հիմադիրները այս վեհ միութեան: Հա - Բիրաւոր ողջոյն

ՔԱՅԼԵՐԳ Հ.Մ.Ը.Մ.ական

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

Յօմէնըթմէնի արիներ ենք մենք,
Յայրենի սիրով սնած կը շնչենք,
Փարելով քաղցրիկ լեզուին մայրական,
Ուխտած ենք ապրիլ բարքով հայկական:

Կրկ. { Զոյգ դրօշներով Յայոց պետական,
Միացած կու գանք գիրկդ Յայաստան,
Յաղորդուելու սուրբ Մասիս լերան,
Վառելով խարոյկ սկառուտական:

Կը քալենք հպարտ՝ ոգիով Յայկեան,
Բարձր կը պահենք պատիւն Յայութեան,
Մեր կամքը ըրած անմար ատրուշան,
Կը լուսաւորենք մեր երթի ճամբան:

Կրկ. { Զոյգ դրօշներով Յայոց պետական,
Միացած կու գանք գիրկդ Յայաստան,
Յաղորդուելու սուրբ Մասիս լերան,
Վառելով խարոյկ սկառուտական:

Մենք հայ արիներ եւ արենոյշներ,
Յօմէնըթմէնի խիզախ մարզիկներ,
Յայրենի շունչով կոփուած սերունդներ,
Յայութեան պարծանք՝ փառանգ անձնուէր:

Կրկ. { Զոյգ դրօշներով Յայոց պետական,
Միացած կու գանք գիրկդ Յայաստան,
Յաղորդուելու սուրբ Մասիս լերան,
Վառելով խարոյկ սկառուտական:

ՔԱՅԼԵՐԳ Հ.Մ.Ը.Մ.ական

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

3-3'
Dm Tempo de March

mf

A7

B^b A7 Dm B^b A7 Dm Gm

f

Dm Gm Dm

Gm Dm B^b A7

1. Dm 2. Dm

ՄԱՂԹԵՐԳ Հ.Օ.Մ.Ի ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲԱՐԻՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

Մենք աշակերտներ Հ.Օ.Մ.ի Ճամբարին,
Եօթը շաբաթներ սրտով կաթոգին,
Կու գանք վայելելու հայ միջավայրին,
Բոյրը հայաշունչ եւ Մեսրոպածին:

Մենք աշակերտներ Հ.Օ.Մ.ի Ճամբարին,
Կու գանք սորվելու կամքով ջերմագին,
Աշակերտական նոր գիտելիքներ,
Եւ հայ տոհմային երգեր ու պարեր:

Կը սիրենք սորվիլ Յայոց Պատմութիւն,
Յայ կրօնական վսեմ կրթութիւն,
Ծանօթանալով մեր նախնիքներուն,
Յաղթանակ կերտած հայ հերոսներուն:

Կը սիրենք նաեւ խաղեր մարզական,
Լողալ, պտոյտներ՝ վայրեր տեսարժան,
Գնահատելով Հ.Օ.Մ.ը կենարար,
Որ կը պահէ յար Ճամբարը պայծառ:

Կրկներգ Կը սիրենք քաղցր լեզուն հայկական,
Մեր ջընաղ լեզուն՝ պարծանք հայութեան,
Որ պահենք ընդմիշտ հայկական ոգին,
Լեցուկ կանգնելով Մայր Յայաստանին:

Վերջ Որ պահենք ընդմիշտ հայկական ոգին,
Լեցուկ կանգնելով Մայր Յայաստանին:

ՄԱՂԹԵՐԳ Հ.Օ.Մ.Ի ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲԱՐԻՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

ՄԵՆՔ ԵՐԷՑՆԵՐ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

Մենք Երէցներ Յայ Կեդրոնի,
Կազմած փաղանգ երանելի,
Գաղափարով նուիրական,
Կը ծառայենք ողջ Յայութեան:

Մենք Երէցներ ենք տարիքով,
Սակայն գործքով զգացումով,
Տեսիլքներով լուսապայծառ,
Երիտասարդ կը մնանք յար:

Որպէս պահակ հայ օճախին,
Որպէս պաշտպան Յայոց լեզուին,
Աւանդները հայրենական,
Մենք կը պահենք միշտ անխափան:

Ժառանգելով ոգին Յայկեան,
Մենք կը քալենք միշտ, անվարան,
Դէպի լոյսը Արարատեան,
Դէպի շքեղ մեր ապագան:

ՄԵՆՔ ԵՐԷՑՆԵՐ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

4/4 *Allegro* Tempo de March

The musical score is written on four staves in treble clef with a key signature of one flat (Bb) and a 4/4 time signature. The tempo is marked 'Allegro' and 'Tempo de March'. The score includes various dynamics such as *mf*, *f*, *cresc.*, and *ff*. Chord symbols are written above the notes, including Cm, Eb, Bb7, C7, Fm, G7, and C. The piece concludes with a Coda section marked with a double bar line and a repeat sign.

Chord symbols: Cm, Eb, B^b₇, Eb, C₇, F_m, G₇, B^b₇, C_m, C₇, F_m, G₇, G₇, C_m, Coda, C_m, *cresc.*, *ff*

ԴԱՇՆԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Երգ նուիրում Վ.Յ.Դաշնակցութեան Հարիւրամեակին

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթայեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Հանճարներու ծնունդ վե՛հ Դաշնակցութիւն,
Անձնուէրներու փաղանգ դիւցազուն,
Հայաստանի՝ անկախութեան ախոյեան,
Պայքարի շեփոր, դրօշ յաղթութեան:

Կրկ. { Դաշնակցութի՛ւն՝ Հայկեան ոգի՛,
Պայծառ արեւ հայրենիքի,
Բռնած Դաւթի թուր Կե՛ծակին,
Դո՛ւն ես լոյսը Հայաստանին:

Դաշնակցութի՛ւն, խորհուրդ խորին վեհագոյն,
Ազգակերտ խոյանք, ռազմ ու քաջութիւն,
Հայդուկներու սուրբ արեամբ ոռոգուած,
Հայաստանի հող, ազատութեան հաց:

Կրկ. { Ազատատենչ Դաշնակցութի՛ւն,
Մամիկոնեան քաջերու տուն,
Պիտի հասնինք Վան ու Ջէյթուն,
Ազատագրենք Մուշ ու Սասուն:

Դաշնակցութի՛ւն վրիժառու բարունակ,
Հայ ժողովուրդի հարազատ զաւակ,
Ֆետայիներու անվեհեր գումարտակ,
Հայոց ինքնութեան մշտարթուն պահակ:

Կրկ. { Փա՛ռք, հազար փա՛ռք Դաշնակցութեան,
Ծնունդ տուող երրորդութեան՝
Քրիստափորին, Ջաւարեանին
Եւ Ռոստոմին՝ հերոսածին:

ԴԱՇՆԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթյեանի
 Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

The first system consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves (treble and bass clef). The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The piano part features a steady eighth-note accompaniment in the right hand and a bass line with chords in the left hand.

The second system continues the musical score with Armenian lyrics written below the vocal line. The lyrics are: "Դուս-ձոր-նէ-քա ին- անոց վեհ քաղ-նակ- յա- րիւն". A rehearsal mark "8:" is placed above the first measure of the vocal line. The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern.

The third system continues the musical score with Armenian lyrics: "անց- ձը- տը- նէ- քա վա- ջանոց դի- յա- ղան". A rehearsal mark "18:" is placed below the piano accompaniment. The vocal line and piano accompaniment maintain their respective parts.

The fourth system concludes the musical score with Armenian lyrics: "Դու- յաւ- քա- ին ան- կա- քա- թեան ան- քա- յեան". The vocal line and piano accompaniment continue through the final measures of the system.

1.

quia tu es - ue - rum - juu - que - rita:

2.

quia tu es - ue - rum - juu - que - rita:

rit. -----

Coda

tu rum - que - rita' ita - rum - que - rita:

ԱԶԱՏԱՏԵՆՉ ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Ազատատենչ ողջ Յայութեան,
Խրոխտ կամքով Վահագնածին,
Փինիկի պէս ծնար կրկին,
Յաւերժական իմ Յայաստան:

Ոգի դարձած Եռագոյնով,
Յայոց երկիր դարձար ազատ,
Յզօր մնաս գերդ Արարատ՝
Յին ցաւերդ ամոքելով:

Դո՛ւն իմ երագ, իմ միակ սէր,
Դո՛ւն իմ արեւ կենսապարգեւ,
Կարօտավառ քեզի բարեւ,
Իմ Յայաստան անտաբեր:

Իմ Յայրենիք եղեմական,
Մեսրոպաշունչ իմ Յայաստան,
Որդիներդ տուն պիտի գան,
Պիտի դառնաս դուն վարդաստան:

Ոգի դարձած Եռագոյնով,
Յայոց երկիր դարձար ազատ,
Յզօր մնաս գերդ Արարատ՝
Յին ցաւերդ ամոքելով:

Դո՛ւն իմ երագ, իմ միակ սէր,
Դո՛ւն իմ արեւ կենսապարգեւ,
Կարօտավառ քեզի բարեւ,
Իմ Յայաստան անտաբեր:

ԱԶԱՏԱՏԵՆՉ ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
 Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Handwritten musical notation for the first system. It consists of a vocal line in the upper staff and a piano accompaniment in the lower staff. The key signature has one flat (B-flat) and the time signature is common time (C). The vocal line begins with a rest followed by a quarter note G4, a quarter note A4, and a quarter note B4. The piano accompaniment starts with a quarter note G2, a quarter note A2, and a quarter note B2.

Handwritten musical notation for the second system. The vocal line continues with the lyrics "արեւը ողջ հաս-ճաւ-թեան, կա-րօքը կամ- գով զն-այ-նա-ն" written below it. The piano accompaniment continues with chords and moving lines in both hands.

Handwritten musical notation for the third system. The vocal line continues with the lyrics "ին-չ, ին-չի-կը պէս յօ-ւնք կօ-կին, զն-այ-նա-ն" written below it. The piano accompaniment continues with chords and moving lines in both hands.

Handwritten musical notation for the fourth system. The vocal line continues with the lyrics "կան ին-չի-կը կա-րօքը կամ- գով զն-այ-նա-ն" written below it. The piano accompaniment continues with chords and moving lines in both hands.

vocal: *nen-jay tep - yha qump-zump ee - qump - ha-yop ha-*

lance ytopp zhi - pum-pumpi kha-yee-lee-pap ee - sa-fo-ka-ka-

nahe pit te-pump pit ee - yeh upo, pnahe pit ee-pita-

fo-ka-ee-ump-fo-ka, yee-pa-ump-ka-fo-ka-pum-pita, pit ha-yee-

quale ee - ee - qum - pita-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Չոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

Ազատատենչ ողջ հայութեան խրոխտ կամքով,
Սարտարապատի յաղթանակով,
Հնադարեան Չայոց երկիր դարձար ազատ,
Դարձար անկախ փառքով հրագարդ:

Չայաստան, Չայաստան, երկիր լուսաշող, Երկիր Նայիրեան,
Եռագոյն դրօշով ոգեղէն կամուրջ ամբողջ Չայութեան,
Արեւաշող, բորբ հայրենիք, Վահագնածին Չայաստան,
Անզուգական իմ հայրենիք, վերածնեալ Չայաստան:

Ազատութեան սէրը ըրած հզօր վահան,
Դարձար կրկին, Մայր Չայաստան,
Որդիներուդ սուրբ արինով դիւցազնական,
Դարձար հայրենիք ողջ Չայութեան:

Չայաստան, Չայաստան, երկիր լուսաշող, Երկիր Նայիրեան,
Եռագոյն դրօշով ոգեղէն կամուրջ ամբողջ Չայութեան,
Արեւաշող, բորբ հայրենիք, Վահագնածին Չայաստան,
Անզուգական իմ հայրենիք, վերածնեալ Չայաստան:

Նւիրական իմ հայրենիք եղեմական,
Չայաստան աշխարհ՝ տուն քաջութեան,
Չազար ողջոյն քու Մայիսեան Անկախութեան,
Եւ մարտիկներուդ հերոսական:

Չայաստան, Չայաստան, երկիր լուսաշող, Երկիր Նայիրեան,
Եռագոյն դրօշով ոգեղէն կամուրջ ամբողջ Չայութեան,
Արեւաշող, բորբ հայրենիք, Վահագնածին
Չայաստան, Անզուգական իմ հայրենիք, վերածնեալ Չայաստան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Չոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գեորգ Յարութիւնեանի

Andante

Ազատեանք ողջ Հայութեան հը - յոն կամ թող,
Հնազանդեան Հայոց երկիր Գլխի-ձար ազատ

Սարտարազանի յարգանակով,
Դարձար սնկախ փառքով հրազարի

Հա - յա - ստան, Հա - յա - ստան եր -

- կիր յուսառոյ եր-կիր նայի- թեան
Ե - ու - ղոյն որո-շով ո - գե-դե կա-

Սոսը աճ - թո-ղը Հա-յու- թեան
Ա - թե - կա-շող, թողք հայ - թե - կից

Հա-հա-գնա՞ծի - - ՚ն Հա-յա-ստան
Ան-գու-գական իմ հայ - թե - կից

Վե - յա - ծն - ետ Հա-յա - ստան

Solo

Վե - յա - ծն - ետ Հա-յա - ստան

Սոսը աճ - թո-ղը Հա-յու- թեան
Ա - թե - կա-շող, թողք հայ - թե - կից

Վե - յա - ծն - ետ Հա-յա - ստան

Վե - յա - ծն - ետ Հա-յա - ստան

Coda

Վե - յա - ծն - ետ Հա-յա - ստան

Coda

Վե - յա - ծն - ետ Հա-յա - ստան

Tempo primo

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇԽԱՐԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթյեանի
Երածշտ.՝ Սարգիս Յամպոյեանի

Հայաստան աշխարհ, երկիր նայիրեան,
Իմ հայրենիք եղեմական,
Հայ ժողովուրդի կամքով անսասան,
Հասար կրկին ազատութեան:

Նուիրական Հայաստան,
Վերածնեալ բուրաստան,
Յաւիտ մնայ անսասան,
Փառք ու պատիւ Հայութեան:

Ոտքի՛, Հայկի ժառանգներ,
Սարտարապատ եւ Արցախ կերտող մարտիկներ,
Ոտքի՛, Դաւթի որդիներ,
Մամիկոնեան հուրով վառուած հայ զինուորներ:

Յառա՛ջ, Թորգոմեան զարմեր,
Դէպի յաղթանակ հպարտ քաջեր,
Յառա՛ջ, անմահ հերոսներ,
Հայրենիք փրկող հայորդիներ:

Երկիր Հայաստան, լուսաշող աշխարհ,
Հայոց երկիր դրախտավայր,
Ողջո՛յն արեւիդ, ողջո՛յն դրօշիդ,
Ազատութեան վեհ երագիդ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇԽԱՐ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթնյանի
Երաժշտ.՝ Սարգիս Յամպոյեանի

Աս յառ արեւ աշխարհ եր կր ըս յիտեաւ
իտ կայ թէ շիք է թէ ըս կան
կայ ըս ըս կայ թէ կայ իմ աւս աւս
Աս ապ կր կրեւ ա սա յառ թեւեւ
Նք աթ ըս կան Աս յառ արեւ զե
ըս ըս կայ իմ ըս արեւ յա աթ
Եր ըս աւս աւս աւս իմ աւս աթ
Աս յառ թեւեւ
Որ իտ ըս իտ կայ իտ ըս աւս ըս
Սառ յառ ըս աթ եր ըս յառ իտ յառ

Die in der Welt: in der Welt der Welt
 der in der Welt: der in der Welt der Welt
 der in der Welt: der in der Welt der Welt
 der in der Welt: der in der Welt der Welt
 der in der Welt: der in der Welt der Welt
 der in der Welt: der in der Welt der Welt
 der in der Welt: der in der Welt der Welt
 der in der Welt: der in der Welt der Welt
 der in der Welt: der in der Welt der Welt
 der in der Welt: der in der Welt der Welt

ՉԱՅՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երածշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Ոտքի է ահա Յայ ազգը համայն,
Սօր գիրկէն խլուած Արցախի կանչով,
Յայ Դատի լուծման անվեհեր կամքով՝
Բռնցքաւորուած սրտով միակամ:

Յայրենիք-Սփիռք միաձուլուած են,
Պահանջատէրի արդար պոռթկումով,
Յայոց հողերու տուն դարձի շնչով՝
Ոգեղինացած երթով ասպազէն:

Կրկ. { Դո՛ւն Յայաստան ես, Ղարաբաղեան հող,
Պատմական Արցախ՝ երկիր Յայկական,
Դուն սրբատեղի, դո՛ւն զոհասեղան,
Յայոց պատմութեան փառքը լուսաշող:

Արցախը հայ է, բուրվառը հայկեան,
Մայր սիրագորով հերոսներ ծնող,
Գոյամարտերով շղթաներ փշրող,
Ստրկութեան դէմ պողպատեայ վահան:

Արցախ-Ղարաբաղ՝ ձայն ազատութեան,
Դուն գողտրիկ աշխարհ քաջերու օրրան,
Գարունը մօտ է քու տառապանքին,
Շուտով կը դառնաս մօրդ կաթոգին:

Կրկ. { Դո՛ւն Յայաստան ես, Ղարաբաղեան հող,
Պատմական Արցախ՝ երկիր Յայկական,
Դուն սրբատեղի, դո՛ւն զոհասեղան,
Յայոց պատմութեան փառքը լուսաշող:

ՉԱՅՆ ԱՂԱՏՈՒԹԵԱՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գեորգ Անտոնեանի

The first system of the musical score consists of a vocal line and piano accompaniment. The vocal line is written in a treble clef with a key signature of two flats and a 2/4 time signature. It begins with a whole rest. The piano accompaniment is written in grand staff notation (treble and bass clefs) and starts with a series of chords and eighth notes.

The second system continues the musical score. The vocal line has the lyrics "Որ-դի է ար-հա" written below it. The piano accompaniment continues with similar rhythmic patterns and chord progressions.

The third system of the score features the vocal line with the lyrics "հայ ար-դա հա-նայն, Նոր ցիր-կեն խա-ւով". The piano accompaniment provides harmonic support with chords and moving lines in both hands.

The fourth and final system on the page shows the vocal line with the lyrics "Նը-յա-րի կան-չով, հայ դա-րի լու-սան". The piano accompaniment concludes the piece with sustained chords and a final cadence.

uen - ete klap furs fard
 Es - nigt - der - erp - und

erp - grad sp - in furd
 huy - plit ziff zu - stund

sp - in grad und die,
 yur - hait - zur - sp - pt

erp - gup yamp. yur. Sidi
 her - juy ha - plit - pax

Գրեցի քար- ջի քար- ջալ՝ ու գե- ղի- նա- յալի

եր- քով մե- յա- յա- ղի, Ռա՛ն ին- յա- յալի եր

զու- բա- ռա- յա- յալի հո- յա- յա- յալի ին- յալի

եր- կի- յա- յալի ին- յալի ին- յալի

1. 2. 3.

pauze ya-hu-ri- qula hu-jay uqur. hu- ptawla

Coda

hu-ri- qula hu-jay uqur. hu- ptawla

rit. ---

hu-ri- qula hu-ri- qula

ՊԵՏԻԿ ԻՆՃԷՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նուէր՝ Յակոբ Ճանպազեանին

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Սարգիս Յամպոյեանի

Դաշնակցութեան հնոցին մէջ թրծուած,
Յերոսներու վեհ ոգիով տոգորուած,
Յասակ առիբ, դարձար հայդուկ հայկական,
Դաշնակցական ընկեր Պետիկ Ինճէյեան:

Սուսա Լերան բարձրունքներէն,
Պապենական սուրբ հողերէն,
Ծծած ոգին ազատութեան՝
Յերոս ընկեր առհաւական:

Յայրենական Այնճար գիւղէն մեկնեցար,
Վահագնածին խիզախութեամբ դուն հասար
Փարիզ քաղաք՝ պատրաստելու ռունբ-ական՝
Դաշնակցական ընկեր Պետիկ Ինճէյեան:

Որպէս մի նոր Քրիստափոր,
Յայոց Դատին եղան զինուոր,
Յարուածելու վատ թշնամին՝
Քաջակորով ընկեր անգին:

Յազարամեայ հայրենիքի կորուստով,
Մեծ Եղեռնի սարսափներու կսկիծով,
Յրդեհեցիր ըմբոստ սիրտդ վրէժով,
Սակայն ինկար պայթած ռունբի արկածով:

Ընկերներդ հազարաւոր,
Քեզ կը յիշեն արտասուաթոր,
Դո՛ւն մեռած չես իրենց համար,
Պիտի ապրիս միշտ՝ դարէ-դար:

ՊԵՏԻԿ ԻՆՃԷՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նուր՝ Յակոբ ճանապաղեանին

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Սարգիս Յամայեանի

Գար շակլ զոր թեան ի շա զին ի ի ի
 Բար ի ի ա ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի
 զէն ո զ ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի
 Ին սակ ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի
 Կար ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի
 Պէ ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի
 Ըս սակ ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի
 Կար սակ ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի
 Ըս ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի
 Ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի ի

ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԿԸ ԿԱՆՉԷ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Զարթիր, լա՛օ, Ղարաբաղը կը կանչէ,
Յայոց ազգին որդիները օգնութեան,
Միանալու իր էութեան, իր Մեծ Տան՝
Յօր կամքով մշտակենդան:

Կրկ. { Արցախը ազատ ապրած է դարեր,
Պատմութիւն կերտած հայու արիւնով,
Պիտ՝ դառնայ ազատ կրկին պայքարով,
Պապենական սուրբ հաւատքով:

Կրկ. { Իմ Արցախ սիրասուն,
Դո՛ն սիրտն ես Յայութեան,
Դո՛ն երազ անթառամ,
Յաւերժական իմ Յայաստան:

Ղարաբաղը շղթայուած է, ո՞վ հայեր,
Բռնապետի նենգութեամբը ոճրածին,
Կը տառապի կարօտովը դառնագին՝
Ազատութեան լուսաբացին:

Կրկ. { Արցախեան ձայնը՝ անթեղուած կրակ,
Բոցավառած է սիրտը Յայութեան,
Վերածուած է ոգին Արամեան՝
Գանձասարէն մեր սրբազան:

Կրկ. { Իմ Արցախ սիրասուն,
Դո՛ն սիրտն ես Յայութեան,
Դո՛ն երազ անթառամ,
Յաւերժական իմ Յայաստան:

25 Օգոստոս 1989

ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԿԸ ԿԱՆՉԷ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
 Երածշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

The first system consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 2/4. The vocal line begins with a whole rest, followed by a series of eighth and quarter notes.

The second system includes a vocal line with lyrics and piano accompaniment. A fermata is placed over the first measure of the vocal line. The lyrics are:
 Զար-թիր լա-՛ն քա-րա-րա-ն և՛ կ'ը կան- շն իս-տոյ ապ-
 քա-րա-րա-ն և՛ ար-քայ-լաւ՛ 5 ի՛ն իս-տոյ, - - - - -

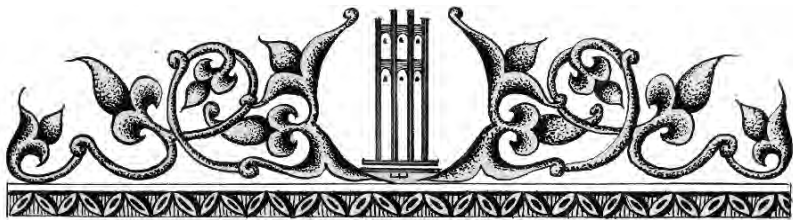
The third system includes a vocal line with lyrics and piano accompaniment. The lyrics are:
 զի՛ն ար-ջի-նե-րն օր-նա-ն թե՛ւն, ի՛ն ա-նա-ն ա-ն ի՛ն

The fourth system includes a vocal line with lyrics and piano accompaniment. The lyrics are:
 5 ա-ն թե՛ւն ի՛ն ի՛ն թե՛ւն և՛ ար-քայ-լաւ՛ ի՛ն ար-քայ-լաւ՛ թե՛ւն.

Coda

Handwritten musical score for the first system of the Coda section. It consists of three staves: a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in grand staff (treble and bass clefs). The vocal line contains the lyrics "per-cep-tus-quis se-quitur" with a fermata over the final note. The piano accompaniment features chords and a melodic line in the right hand, with the instruction "stringendo" written above the staff.

Handwritten musical score for the second system of the Coda section. It consists of three staves: a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in grand staff. The vocal line continues with a few notes and a fermata. The piano accompaniment continues with chords and a melodic line, ending with a fermata.

ՀԱՅՐԻԿԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երածշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Յայոց վշտի, տառապանքի
Արցունքները ծովացած,
Գետեր դարձան աղերսանքի,
Աչքերն ուղղած առ Աստուած:

Կրկ. { Յայրիկն Յայոց քաջազուն,
Կազմած փաղանգ Թորգոմեան,
Ոսոխներու դէմ արթուն
Կը պայքարէր անխափան:

Կրկ. { Սուրբ Յայրիկէն Խրիմեան
Յիշենք խօսքը պատմական,
Որպէս պատգամ հայրական.-
Զէնքով փրկենք Յայաստան:

Չկար հրաշք ու օգնութիւն,
Օտարներէն չկար յոյս,
Թուղթ շերեփ չշինեց բոյն,
Երկաթեան էր սրտայոյզ:

Կրկ. { Յայրիկն Յայոց քաջազուն,
Կազմած փաղանգ Թորգոմեան,
Ոսոխներու դէմ արթուն
Կը պայքարէր անխափան:

Սուրբ Յայրիկէն Խրիմեան
Յիշենք խօսքը պատմական,
Որպէս պատգամ հայրական.-
Զէնքով փրկենք Յայաստան:

ՀԱՅՐԻԿԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
 Երածչտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

The first system of music features a vocal line on a single staff and piano accompaniment on two staves. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 3/4. The piano part begins with a treble clef and a forte dynamic marking. The vocal line starts with a rest, followed by a series of notes. A fermata is placed over the first measure of the piano accompaniment.

The second system continues the musical piece. The vocal line has a rest in the first measure, followed by notes. The piano accompaniment continues with a treble clef and a forte dynamic. A triplet of eighth notes is marked in the vocal line in the third measure.

The third system shows the vocal line with the lyrics "հա-յոյ զե-րբ ցա-սա-". The piano accompaniment continues with a treble clef and a forte dynamic. The vocal line has a rest in the first measure.

The fourth system shows the vocal line with the lyrics "պաշ-տի սր-ցակի. շե-րբ ԲԵ ձո-ւսն ցաւ, գե-ղտից". The piano accompaniment continues with a treble clef and a forte dynamic. The vocal line has a rest in the first measure.

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթայեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Հայ ժողովուրդի հոգիէն ծնած,
Յաւիտ պանծալի Խրիմեան Հայրիկ,
Հայ տառապանքի ցաւերով կոփուած,
Դիցագուն հերոս, նուիրեալ մարտիկ:

Ազատ ապրելու, ազատ շնչելու,
Պայքար շեփորող խիզախ Հայրապետ,
Հայրենի հողը ազատ տեսնելու,
Հօր առաքեալ, անձնուէր ասպետ:

Մենք քեզ կը յիշենք Հայրիկ Սրբազան,
Բռնած աներկիւղ կտակիդ ճամբան,
Ոտքի է այսօր Հայ ազգը համայն,
Լուծուած տեսնելու Դատը Հայկական:

Վասպուրականի, Տարօն Աշխարհի
Լեռներէն ժայթքած ազատութեան բոց,
Անձնազոհ կեանքով, գործերով արի,
Եղար Հայրիկը ամենայն Հայոց:

Երկաթեայ ծանօթ շերտփով զինուած,
Պատգամը տուիր համայն հայութեան,
Ցանած սերմերդ ատօք հասկ դարձած,
Վառուեցաւ կրակ յեղափոխութեան:

Մենք քեզ կը յիշենք Հայրիկ Սրբազան,
Բռնած աներկիւղ կտակիդ ճամբան,
Ոտքի է այսօր Հայ ազգը համայն,
Լուծուած տեսնելու Դատը Հայկական:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Չորոյեանի
 Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Handwritten musical score for "Xriste Xayrik" in G minor, 3/4 time. The score includes vocal lines with Armenian lyrics and piano accompaniment. The piano part features a "marcato" section with a tempo marking of 1/8. The lyrics are: "Խայ ժո-ղո-վար-դի հո-գի-ծն ին-կարօ, յա-ւեր-պան-ծա-ծի ին-քի-նան Խայ-րիկ, Խայ յա-ւեր-պան-ծի յա-ւե-րայ ինք-անօ, զի-ն յա-րան ին-քան, ին-քի-նայ Խայ-րիկ:"

Նա-զարէս աղ-բէ-լու, ա-ղայ-նէ-նէ (աւ), աղ-բար Նա-զար-

The first system consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The vocal line begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody starts with a quarter note, followed by a half note, and then a quarter note. The piano accompaniment features a steady bass line with chords in the right hand.

թի-զարէս աղ-բար-սէր, աղ-բէ-նէ ին-չեւ ա-ղայ-նէ-նէ-

The second system continues the musical piece. The vocal line has a similar melodic structure to the first system. The piano accompaniment maintains its harmonic support with consistent chordal patterns.

ին-չոր ա-ղայ-նէ աղ-բար-սէր-սէր ա-ղայ-նէ: Գնդ զից կէ-

The third system introduces a new melodic phrase in the vocal line. The piano accompaniment continues to provide a harmonic foundation for the vocal melody.

աղ-բէ-նէ սր-բար-սէր, բար-նա՞նէ-կր-կէ-րա-կր-

The fourth system concludes the piece with a final melodic statement in the vocal line. The piano accompaniment ends with a clear cadence.

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթյեանի
Երաժշտ.՝ Յակոբ Մանուկեանի

Կու գամ այսօր հպարտօրէն քու փառքերը գովերգելու,
Պաշտամունքով տարփողելու սուրբ գիրերդ Մեսրոպածին,
Երկրի վրայ տարտղնուած հնադարեան հայոց ազգին
Սերունդները իրար զօդող, մեր մայրենի չքնա՛ղ լեզու:

Զմայլելի երաժշտութեամբ մեղեդի մ'ես դուն վարարուն,
Մեր հնամեայ տաճարներէն վեր բարձրացող աղօթքի սին,
Մեր եռանդուն շինականի ու հովիւի շրթունքներուն
Յաւերժօրէն թրթռացող, անմահական երգերու տուն:

Անդնդախոր մեր ձորերէն հոսող ահեղ գետի նման,
Կը սուրաս յար վազքով անսանձ դէպի պայծառ մեր ապագան,
Ու բարձրաբերձ Արարատի վրայ հանգչող որպէս տապան
Դուն կը մնաս անխոցելի, անաղա՛րտ ու յաւերժական:

Երկրագունդի չորս ծագերուն սփռուած հայ բեկորներուն,
Ճանապարհը կորսնցուցած զաւակներուն փարո՛ս ես դուն,
Սուրբ Սահակէ եւ Մեսրոպէ փոխանցուած սերունդներուն,
Յասած մեզի նոր աիշով, լուսապայծառ մայր սիրասուն:

Դարե՛ր-դարե՛ր վահան եղար Յայաստանը ամայացնող,
Կործանարար խուժաններուն վատթարագոյն գռռիին դէմ,
Դարե՛ր-դարե՛ր, որպէս արեւ մշակոյթի պայծառադէմ,
Ճաճանչներդ տարածեցիր այլ երկիրներ մութ ու նիրհող:

Ինչքա՛ն երգեմ գրչովս տկար գեղեցկութիւնդ անմահական,
Կարծես երբեք չեմ գովերգած՝ սրտիս խորէն ու ջերմագին,
Կը խոնարհիմ ես գլխահակ արմենական մեծ հանճարին,
Որ ստեղծեց լեզուն այս վեհ որպէս ամրոց հայրենական:

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ

Խօսք՝ Գրիգոր Հրթրյեանի
Երաժշտ. Յակոբ Մանուկեանի

Adagio

Soprano

Alto

Tenor

Bass

Հա - յոց լե - գու,
Հա - յոց լե - գու,
Հա - յոց լե - գու,
Կու - գամ այ - սօր, հը-պար-տօ -

S

A

T

B

քու փառ-քե - ըր գո-վեր-գե - լու
քու փառ-քե - ըր գո-վեր-գե - լու գո-
քու փառ-քե - ըր գո-վեր-գե - լու
րէն քու փառ-քե - ըր գո-վեր-գե - լու

S

A

T

B

հը-պար-տօ-րէն եր - գե - լու Հա - յոց լե - գու,
վեր - - - գե - լու Հա - յոց Հա - յոց լե-գու,
փառ-քե - ըր գո-վեր-գե - լու Հա-յոց Հա - յոց լե-գու,
2.

13 **1** *Andante*

S *Պաշ-տա-մուն - քով* *զի - թե - թըդ Մես - րո - պա-ծին*

A *dolce* *զի - թե - թըդ Մես - րո - պա-ծին*

T *dolce* *տար-վո - դե - լու* *Մես - րո - պա -*

B

2

S *հա-յոց ազ - գին երկ - թի վրայ: սե-րունդնե-րը զո-ղող մե-ղե-*

A *հա-յոց ազ-գին եր-կրին վը - րայ տարտըղնուած:*

T *ծին հա-յոց ազ-գին տար - տըղ - նը - ուած:*

B *հա - յոց ազգին երկ - թի վրայ: մե - ղե-*

S *դի մես դուն, մե - ղե - դի մես դուն, շուր -*

A *սե-րունդ - նե - թը զո - ղող մե - ղե - դի մես դուն, հո - վի - լի*

T *դուն, մե - ղե - դի հո - վի - լի*

B *դի մե ղե դի վ'ես ր'ու*

S
- - թե-րուն յա-ւեր-ժո-րէն թըր-թռուն, ան-մա-հա-

A
շուր - թե-րուն յա-ւեր-ժո-րէն թըր-թռուն, ան-մա-հա-

T
շուր - թե-րուն յա-ւեր-ժո-րէն թըր-թռուն, ան-մա-հա-

B
հո-վի-ւի շուր - թե-րուն յա-ւեր-ժո-րէն թըր-թռուն,

23
S
կան եր-գի ա-ղօթ-քի օրի - նեալ սիւն: *dim* *p*

A
կան եր-գի ա-ղօթ-քի օրի - նեալ սիւն: *dim* *p*

T
կան եր-գի ա-ղօթ-քի օրի - նեալ սիւն: *dim* *p*

B
ան - - - մա-հա-կան եր-գի օրի - նեալ սիւն:

25 **3** *Andantino cantabile e dolce*

S
[Musical notation]

A
[Musical notation] Ռոբաներ-գեմ գըր-չովս տը-կար

T
mp Ռոբան եր-գեմ գըր-չովս տը-կար գե-ղեցկու-թիւնդ անմահա-

B
mp որ քան քան քան քան

7
28

S
կարծես երբեք չեն գո-վեր - գած չեն գո-վեր-

A
գե-ղեց-կու-թիւնդ ան-մա-հա-կան, գո - վեր - գած սրր -

T
կան, չեն գո - վեր - գած սրր -

B
թիւնդ եր - բեք չեն գո - վեր - գած սրր -

31

S
գած սրր-տիս խո-րէն ար-ժա-նա-բար: Մեր հը-նա-մեայ տա-ճար-նե -

A
տիս խո-րէն ար - ժա-նա-բար: Մեր հը-նա-մեայ տա-ճար-նե -

T
տիս խո-րէն ար - ժա-նա-բար:

B
տիս խո-րէն ար - ժա-նա-բար: տա - - - -

34

S
րէն, *cresc* վեր բար-ձրա-ցող ա - դօթ - քի

A
րէն, տա-ճար - նե - րէն, բար-ձրա-ցող ա - դօթ - քի

T
Մեր հը - նա - մեայ տա - ճար - նե - րէն, ա - դօթ - քի

B
ճար - - - նե - րէն, բար - - - ձրա - գող

36

S սիւն, քու ճա - նա - պարիղ յա - վետ քա - վակ - նե

A սիւն, քու ճա - նա - պարիղ կոր-սըն-ցու-ցած

T սիւն, քու ճա - նա - պարիղ յա - վետ

B Կեր բար-ձրա-ցող քու ճա - նա - պարիղ կոր-սըն-ցու-ցած զա - ւակ - նե -

ff

38

S լու-սա-պայ-ծառ փա-րոս ես դուն ու բար-ձրա-բերձ Ա - րա - րա -

A փա - րոս ես դուն ու բար-ձրա-բերձ Ա - րա - րա -

T լու-սա-պայ-ծառ փա-րոս ես դուն ու բար-ձրա-բերձ Ա - րա - րա -

B րուղ փա - րոս ես դուն ու բար-ձրա-բերձ Ա - րա - րա -

mf **5** *molto cresc*

41

S սի Կը - րայ հանգ - չող որ - պէս տա - պան դու կը - մը - նաս

A սի Կը - րայ հանգ - չող որ - պէս տա - պան դու կը - մը - նաս

T սի Կը - րայ հանգ - չող որ - պէս տա - պան դու կը - մը - նաս

B սի Կը - րայ հանգ - չող որ - պէս տա - պան դու կը - մը - նաս

fff **Grandioso**

ան - խո - ցե - լի լու - սա - պայ - ծառ մայր սի - րա - սուն:

ան - խո - ցե - լի լու - սա - պայ - ծառ մայր սի - րա - սուն:

ան - խո - ցե - լի լու - սա - պայ - ծառ մայր սի - րա - սուն:

ան - խո - ցե - լի լու - սա - պայ - ծառ մայր սի - րա - սուն:

47 **6** Adagio religioso *misterio*

pp կը-խո-նար-հիմ, ես գըլ-խա - հակ

pp կը-խո-նար-հիմ, խո-նար-հիմ, գըլ - խա-

pp կը-խո-նար-հիմ ես գըլ-խա - հակ

pp կը-խո-նար-հիմ, ես գըլ-խա - հակ

կը-խո-նար-հիմ, գըլ - խա-հակ

51 **7** poco animato *molto*

p ար-մե-նա - կան *mf* հան - ծա - րին որ ըս-տեղ -

հակ *mf* հան - ծա - րին որ ըս-տեղ -

morendo ար - մե - նա - կան հան - ծա - րին որ ըս-տեղ -

mf

24 **victorioso**

S *ótg* **ff** լե - զու՛ն այս վեհ որ - ւիտս ամ -

A *ótg* լե - **ff** զու՛ն այս վեհ որ - ւիտս ամ -

T *ótg* լե - **ff** զու՛ն այս վեհ ամ - - -

B *ótg* լե - - - զու՛ն այս վեհ ամ - - -

36

S *րոց,* հայ - րե - նա - կան իմ մայ - րե -

A *րոց,* հայ - րե - նա - կան իմ մայ - րե -

T *րոց,* ամ - րոց, հայ - րե - նա - կան իմ մայ - րե -

B *րոց,* ամ - րոց, հայ - րե - նա - կան իմ մայ - րե - նի հա -

38 **rit.**

S *նի* հա - յոց լե - - - զու՛ն **fff**

A *նի* լե - - - զու՛ն **fff**

T *նի* հա - յոց լե - - - զու՛ն **fff**

B *յոց* լե - - - զու՛ն **fff**

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Չոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Չազար ողջո՛յն Չայ մայրերուն,
Ազգը պահող, սնուցանող,
Սերունդները հայացնող,
Չայ մայրերուն հազար ողջո՛յն:

Չազար ողջո՛յն Չայ մայրերուն,
Որոնք որպէս բերդ ու վահան,
Պաշտպանած են բազմադարեան,
Չայ հաւատքը ազնուագոյն:

Չազար ողջո՛յն, յաւերժ յարգանք,
Չայ մայրերուն քաջակորով,
Որոնք իրենց սուրբ արիւնով,
Կերտած են փառք ու յաղթանակ:

Չազար պատիւ հայ մայրերուն,
Որոնց վսեմ նուիրումով,
Եւ սեփական կեանքի գնով,
Չասած է մեզ հայոց լեզուն:

Չայ դպրոցը՝ լոյսի տաճար,
Չայ մայրերով կը մնայ վառ,
Որ սերունդներ որպէս նշխար,
Չաղորդուին լոյսին անմար:

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Չոթոյեանի
 Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

The first system consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 3/4. The vocal line begins with a whole rest, followed by a half note G4, a quarter note A4, and a quarter note B4. The piano accompaniment features a steady bass line with chords in the right hand.

The second system continues the musical score. The vocal line has a fermata over the first measure, followed by the lyrics "հաւ - արար ու - շին". The piano accompaniment continues with harmonic support.

The third system contains the second line of lyrics: "հայ հայ - բն - բան, ապ - քո պա - հոյ, առ - ին". The musical notation includes various accidentals and rests, with the piano accompaniment providing a consistent harmonic background.

The fourth system contains the third line of lyrics: "յա - րար, սե - րանք - չե - րս հաւ - քո - ինք". The vocal line concludes with a half note G4 and a quarter note A4. The piano accompaniment ends with a final chord.

kuy duy - pti - pachi - kuu - yuy ny - gyle: kuu - yuy

ny - gyle kuy duy - pti - pachi, n - pachi ny - ybu

plipq nu du - kachi, yuyuy - yuy - kuu kii puy - ju -

yuy - kachi, kuy kuu - kuy. fo. uy - kii - kii - gyle.

ՁՕՆ՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆԻՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Յայոց երգի եւ դպրութեան,
Անխոնջ մշակ նուիրական,
Խմած ջուրէն Կոմիտասեան,
Երգի վարպետ, ո՛վ Պատալեան:

Կրկ. { Ամբողջ կէս դար դուն անվրդով,
Յայոց երգի ծածանչներով,
Որպէս փարոս հայրենական
Լոյս սփռեցիր ողջ հայութեան:

Կրկ. { Դո՛ւն անմահ ես վեհ տեսիլքով,
Պատկառելի քու վաստակով,
Ապրումներով աշուղական,
Երգի ջրվէժ, ո՛վ Պատալեան:

Որպէս կռունկ Յայաստանեան,
Թափառական հայու նման,
Բիր երգերդ գուսանական,
Կը տարածես աշխարհի համայն:

Այդ երգերը հրաշագան,
Որպէս աղբիւր Արարատեան,
Յայ սրտերուն աիւն կու տան,
Եւ սերունդներ հայ կը մնան:

Կրկ. { Դո՛ւն անմահ ես վեհ տեսիլքով,
Պատկառելի քու վաստակով,
Ապրումներով աշուղական,
Երգի ջրվէժ, ո՛վ Պատալեան:

ՉՈՆ՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆԻՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Moderato

Հու-յոյ եր - ցի եւ քոյր բա-թեան, աւ-րակոցն - շար

tup - up - pun - luda, he - sud qm - p5ia qn - sp - qm - luda,

tup - qh dmp - ytip nil Mm - qm - luda: Ah - paa, l5u qm

grad ud - lcp - grad Mm - jay tup - qh lue - luda - luda - pade

np - y5u qm - pun Mm - p5 - luda, l5u qm - luda qm

Musical notation for the first system, including vocal line and piano accompaniment. The key signature has three sharps (F#, C#, G#). The vocal line starts with a first ending bracket and a second ending bracket.

mu - sa - pi - ta - ni - ca : *2.* mu - sa - pi - ta - ni - ca :

Musical notation for the second system, including vocal line and piano accompaniment.

Pa - tri - bus - si - mi - li - bus - que - spi - ri - tu - bus - qui - pro - ce - dit - a -

Musical notation for the third system, including vocal line and piano accompaniment.

pa - tre - que - con - spi - ra - to - re - ge - ni - to - qui - ex - pa - tre - fi - li - o -

Musical notation for the fourth system, including vocal line and piano accompaniment. The system includes first and second endings for the vocal line.

1. ter - ge - ni - tum - et - con - spi - ra - tum - et - con - spi - ra - tum - *2.* ter - ge - ni - tum - et

Coda rit.

Mes- que- tude: Fir- mif to- keep good Mes- que- tude

ՉՕՆ՝ ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Սայաթ-Նովա՝ սիրով օծուն տաղասաց,
Աշուղական երգի վարպետ, սիրոյ գանձ,
Եռալեզու երգերովդ սիրավառ,
Դո՛ւն գերեցիր բազում սրտեր տանջահար:

Կրկ. { Գոզալներու կուռքը դարձար տարփակէզ,
Սակայն մէկին դուն սիրեցիր աղէկէզ,
Տուիր անոր սիրտդ, հոգիդ տենչավառ,
Բայց ի՞նչ օգուտ, առանց սիրոյ ապրեցար:

Սիրոյդ այրող բոցին որպէս բալասան,
Սէր յայտնեցիր քու սիրածիդ հայազարմ,
Սրտիդ խորքէն բխած տխուր տաղերով,
Յաճախ լացիր՝ սիրոյ արցունք թափելով:

Դո՛ւն մեր փառքն ես, Սայաթ-Նովա աննման,
Արքունական մէջլիսներու զարդ ու համ,
Աշուղական քու երգերով խոհական,
Պիտի ապրիս հայ ազգին պէս յաւիտեան:

ԶՕՆ՝ ՄԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի
Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Angante Moderato

The first system of the musical score consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 4/4. The tempo marking is 'Angante Moderato'. The vocal line begins with a whole rest, followed by a series of eighth and quarter notes. The piano accompaniment features a steady eighth-note pattern in the right hand and a bass line with quarter and eighth notes in the left hand.

The second system continues the musical score. The vocal line has a fermata over the first measure. The lyrics are: "Մա-յաթնո-վաւ քոյր" and "Օ - ճանկար-ըս-սայ". The piano accompaniment continues with its rhythmic pattern, including some chordal textures in the right hand.

The third system continues the musical score. The vocal line has a fermata over the first measure. The lyrics are: "ս - յա-ղա-կան եր-գի" and "վար - քեր սի - րոյ զանգ". The piano accompaniment continues with its rhythmic pattern, including some chordal textures in the right hand.

The fourth system continues the musical score. The vocal line has a fermata over the first measure. The lyrics are: "ե - սս - լի - յաւ կիր -" and "գե-րա-վար սի-րա-վաւ". The piano accompaniment continues with its rhythmic pattern, including some chordal textures in the right hand.

1. *forte* *pte-pte* *gfp* *pu-vaud* *uap* *gtp* *quid* *gus* *hup* :

The first system consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The vocal line begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below the notes. The piano accompaniment features a steady eighth-note pattern in the right hand and a simple bass line in the left hand.

2. *gn* *quy* - *ata* *pu* *quand* *gmp* *gmp* *gmp* *gmp* *gmp* *gmp*

The second system continues the musical piece. The vocal line has a treble clef and the same key signature. The piano accompaniment maintains the eighth-note rhythmic pattern in the right hand.

3. *ur* *quye* *ab* *gpa* *quid* *up* - *pte* *gfp* *ur* *gus* *gby*

rit. -----

The third system includes a *rit.* (ritardando) marking above the vocal line, indicated by a dashed line. The piano accompaniment shows a change in the right-hand pattern towards the end of the system.

4. *tempo primo*

uap *gfp* *ur* *gmp* *gfp* *gfp* *gfp* *gfp* *gfp* *gfp*

The fourth system begins with a *tempo primo* marking. The vocal line and piano accompaniment continue with the established musical style.

русь пле- о - гур, м - нилья ер - рож мур - рте - гур :

The first system consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The vocal line begins with a treble clef and contains the lyrics 'русь пле- о - гур, м - нилья ер - рож мур - рте - гур :'. The piano accompaniment starts with a 7/8 time signature and features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes in the right hand, with a simple bass line in the left hand.

ре - ер м - бур ер - рер ха - гур етте - гур - гур ,

The second system continues the piece with a vocal line and piano accompaniment. The vocal line has the lyrics 'ре - ер м - бур ер - рер ха - гур етте - гур - гур ,'. The piano accompaniment maintains the 7/8 time signature and includes a long, sweeping melodic line in the right hand that spans across the two staves.

русь пле о - гур, м - нилья ер - рож мур - рте - гур :

The third system repeats the first system's musical material. The vocal line and piano accompaniment are identical to the first system, including the 7/8 time signature and the specific rhythmic patterns.

Coda

ер - рож мур - рте - гур ер - рож мур - рте - гур :

The Coda section is marked with 'Coda' and features a vocal line and piano accompaniment. The vocal line has the lyrics 'ер - рож мур - рте - гур ер - рож мур - рте - гур :'. The piano accompaniment concludes with a final chord and a 'rit.' (ritardando) marking above the vocal line.

ԾՆՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գ. Յարութիւնեանի

Ծնունդի գիշեր, հոգեզմայլ գիշեր,
Յովիներ արթուն եւ հրեշտակներ,
Ուրախ երգերու հնչիւններով վառ,
Կուտան աւետիս համայն մարդկութեան,
Ծնած էր սիրոյ Արքան օրհնաբան,
Մարդոց մեղքերը քաւելու համար:

Ծնած էր Արքան՝ Աստուծոյ որդին,
Լուսաւորելու սրտերը մթին,
Մարդկային ազնիւ զգացումներով
Եւ աստուածահաճոյ ապրելակերպով
Օժտելու համար անխիղճ եւ անգութ
Կեանք վարող մարդոց կենցաղը անփոյթ:

Բեթղեհէմ քաղաքի մսուրը անշուք,
Լոյսով օժտուեցաւ Աստուծոյ կամքով,
Լուսաւոր աստղ մը առաջնորդ դարձաւ
Երեք մոգերուն, որոնք հաւատքով,
Երկիւղածութեամբ ու նուէրներով,
Երկրպագեցին ծնած Արքային:

Յիսուս Մանուկի ծնունդը խոնարհ,
Աւետիս տալով մենք կը տօնենք յար,
Որպէս մարդացեալ Աստուած կենարար,
Որ Աստուածային սիրոյ խորհրդով,
Եւ սուրբ Մարիամի մայրական ուխտով,
Դարձաւ մարդկութեան խիղճը իր կեանքով:

Այս գիշեր տօն է՝ Սիրոյ Բուրաստան:
Կը տօնենք հպարտ, սիրով դիւթական,
Մեր սուրբ հայրերու շարականներով
Եւ հայրենաւանդ խոր աղօթքներով,
Տալով աւետիս ամբողջ հայութեան,
Որ ծնաւ Արքան՝ Փրկիչ մարդկութեան:

ԾՆՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գ. Յարութիւնեանի

Մ - նուճ - դի գի - - - - - շեր հո - գեգ - մայլ գի - շեր
 Մ - նուճ - դի գի - շեր հո - գեգ - մայլ գի - շեր
 - շեր հո - գեգ - մայլ գի - շեր
 - շեր հո - գեգ - մայլ գի - շեր

Հո - վիւ - ներ ար - թուճ եւ - հրեշ - տակ - ներ Ուր - ախ եր - գե - դու հճ -
 Հո - վիւ - ներ ար - թուճ եւ - հրեշ - տակ - ներ Ուր - ախ եր - գե - դու հճ -
 Հո - վիւ - ներ ար - թուճ եւ - հրեշ - տակ - ներ Ուր -
 Հո - վիւ - ներ ար - թուճ եւ - հրեշ - տակ - ներ Ուր -

- շիւ - ճ ներ - ով վառ կու - տամ ա - լե - տիս հա - - - մայլ մարդ - կու - թեամ
 - - - - - վառ կու - տամ ա - լե - տիս հա - - - - - թեամ
 - - - - - վառ կու - - - - - թեամ
 - - - - - վառ - - - - - թեամ

Մ - նաձ էր սի - թոյ Ար - քան օր - հնա - - քա - - - - ց
 Մ - նաձ էր սի - թոյ Ար - քան օր - հնա - - քա - - - - ց
 Մ - - էր սի - Ար - քան օր - հնա - - քա - - - - ց
 Մ - - Ար - քան օր - - քա - - - - ց

Մար + դոց մեղ - ք - քը քա - ւ - - լու հա - - մար,
 Մար + դոց մեղ - ք - քը քա - ւ - - լու հա - - մար,
 Մար + - - մեղ - ք - քա - ւ - - լու հա - - մար,
 Մար - քա - ւ - - լու հա - - մար

ՄՈՒՐԲ ԽԱՉԻ ՃԱՄԲՈՎ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երածշտ.՝ Սարգիս Յամպոյեանի

Կեանքի լոյս Յիսուս, լուսեղէն խորան,
Աստուծոյ որդի, փրկիչ մարդկութեան,
Մահապարտներու խաչովը դաժան,
Մահը գրկեցիր, կամքով անսասան:

Քու խաչելութեամբ խաչը փայտեղէն,
Պաշտելի դարձաւ Աստուծոյ կամքով,
Մարդիկ մարդացան խաչիդ հմայքով,
Լուսաւորուելով ջահով հոգեղէն:

Քու խաչելութեամբ խաչը օրհնաբեր,
Փառքդ հիւսելու նշխար մը դարձաւ,
Ծնար, ապրեցար եւ կեանքդ եղաւ,
Մարդկութեան մեղքի քաւութեան նուէր:

Քու խաչելութեամբ Յիսուս մարդասէր,
Սրբացած խաչը դարձաւ կենարար,
Խաչիդ պարծանքը դարձաւ յուշարար,
Քու Աստուածային խօսքերուդ անմեռ:

Քու խաչելութեամբ լուսատու Յիսուս,
Մարդկութեան կեանքը լուսաւորուեցաւ,
Յաւատքով խաչը սիրով օծուեցաւ,
Սրտերը պատեց ճառագայթող լոյս:

Փրկարար Յիսուս, սիրոյ բուրաստան,
Քու խաչելութեան տառապանքներով
Եւ խաչին վրայ թափած արիւնով,
Սուրբ խաչը դարձաւ հաւատքի խորան:

Խաչի խորհուրդով եւ հաւատամքով,
Մարդկային սիրտը սիրով ծովացաւ,
Սիրտէ-սիրտ կապը լոյսով զօրացաւ,
Խաչէդ արձակուող ճառագայթներով:

Ազնիւ հայ ազգը դարերով անձայն,
Իր խաչը շալկած իր սուրբ հաւատքով,
Յիսուսի խաչին կառչած մնալով,
Կը քալէ անվերջ Յիսուսի նման:

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻ ՃԱՄԲՈՎ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Սարգիս Յամպոյեանի

Մարտի Սառնի Ծառքով

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեան Երաժշ.՝ Սարգիս Յամպոյեան

Կեանքի լոյս չի սուս լուսե շքն խո բարձ
 Կու տու ճոյ որ դի փոր կրն ճարտ կու թեան
 Եւ հա պարտե թու իւս չո ՎԵ դա ճար
 Եւ հո գր կե չիր կամ ինչ ան սա սան:

Զու իւրաքանչեւս իւրա փայտեղէն,
 Գաղտնիք Գարջաւ Մարտիկ կամ ինչ,
 Ծարտիկ ճարտարամ իւրաքանչեւս,
 Լուսաւորուելով զսեղոյ հոգեղէն:

Իւրաքանչեւս իւրաքանչեւս
 Ծարտիկային սիրտը սիրով ճարտարամ,
 Սիրտի-սիրտ կարգ լոյսով չորայան,
 Իւրաքանչեւս արջակուող Ծարտիկային:

Մարտի հայ աչքը զարթոյն անջայն,
 Իր իւրաքանչեւս իր սուրբ հաւատքով,
 Զիսուտ-իւրաքանչեւս կանչան, ճարտար,

ԻՄ ԱՆՁԻՆ

Նուէր՝ իմ անգին տիկնոջս՝ Պերճուհի Փիտէճեանին

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գրիգոր Փիտէճեանի

Գիշեր-ցերեկ, իմ անգին,
Քեզ կը փնտռեմ անձկագին,
Ո՞ր ես, ո՞ր ես սիրելիս,
Ինչո՞ւ ինձմէ կը փախչիս:

Շուտով եկուր պաշտելիս,
Կեանք տուր անուշ երագիս,
Եկուր ապրի՛նք միասին,
Առանց քեզի կեանք չունիմ:

ԻՄ ԱՆԳԻՆ

Նուեր՝ իմ անգին տիկնոջս՝ Պերճուհի Փիտճեանցի

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գրիգոր Փիտճեանի

Moderato ♩ = 84

Voce

Piano

mp

4

mf

molto cresc.

7

Andante ♩ = 63

f

molto rit.

molto rit.

mf

poco con moto

21 *cresc.* *sf*

պա- շ-տե-լի - ս, Կեանք տուր ա - նուշ ե - թա - զիս.

24 *f*

Շուտով ե - կուր պա - շ-տե-լի - ս, Կեանք տուր ա - նուշ

27 *Meno mosso* *p*

ե - թա - զիս. Ե - կուր ա-պ-րիճք մի - - ա - սի -

30

pp

ն, Ա-ռանց-քե - զի կեանք չու-նիմ: Ե - կուր ա - պ-րինք

33

rit.

մի - - - ա - սի - ն, Ա-ռանց-քե - զի կեանք չու-նիմ:

36

a tempo
pp

Ախ ի - մ ան-զին Ռ՞ր տա, ո՞ր, Եկ ե - րա-զիս

39 *mf* 3 3 3 *cresc.*

դուն կեանք տուր. Ռ-հ ինչո՞ւ ի - նձ-մէ կը - փախչիս,

42 *f* *Andante* ♩ = 63 *molto rit.*

Ա - նս-նց քի - զի ե - ս կեա - նք չու -

45 *mf con moto* *p* *molto rit.*

նի - - - - - մ:

ՇՈՒՇԱՆԱԲՈՅՐ ԳԵՂԵՑԿՈՒՀԻՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գրիգոր Փիտէճեանի

Գարնանային այս գիշերով,
Բարով եկար սիրուն աղջիկ,
Եկար սիրոյս խոր կարօտով,
Սիրատոչոր հեքով քաղցրիկ:

Գինովցած եմ այսօր նորէն,
Բուրմունքովդ կախարդական,
Ցանկայարոյց աչքիդ բոցէն,
Բաղձանքներս կը թարմանան:

Շուշանաբոյր գեղեցկուհիս,
Յրաշածին անուշ աղջիկ,
Սէրդ գրկած, սեղմած սրտիս,
Կ'ապրիմ ուրախ եւ երջանիկ:

Արինագոյն շրթունքներէդ,
Քաղուած դիւթիչ համբոյրներով,
Կը վերանամ հեշտանքին հետ,
Դրախտային երազանքով:

ՇՈՒՇԱՆԱԲՈՅՐ ԳԵՂԵՅԿՈՒՀԻՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գրիգոր Փիտէճեանի

Cantabile $\text{♩} = 100$

Piano

f

5 *ff* *dim*

9

Voce

Գար-նա-նա - յին այս գի - շե - րով, Բա-րով ե - կա - ր սի - րուն աղ-ջիկ,

13

Ե - կար սի - րոյս խոր կա - րօ - տով, Սի-րա - տո - շո - ր հե-րով քաղց-րիկ.

17

Գի-նով-ցած եմ այ - սօր նո - թեմ, Բուր-մուն-քո-վըղ կա-խա - ռ-դա - կան

21

Յան-կա-յա - լոյց ա-շ-քիղ քո - ցեմ, Բաղ-ճանք - նե-րըս կը-քա-ր-մա - նան:

25

Գի-նով-ցած եմ այ - սօր նո - թեմ, Բուր-մուն-քո-վըղ կա-խա - ռ-դա - կան

29

Յան - կա - յա - րոյց ա - չ-քիդ քո - ցեմ, Բաղ-ձանք - նե - քըս

32

կը քար - մա - նա - - - - - ն:

36

sua

39

Շուշա-նա - բայր գե-ղեց - կու - հիս,

43

Հրա - շա - ծի - ն ա - նուշ աղ - ջիկ Սէ-բղզ գր-բ-կած, սեղ-մած սը-ր-տիս,

47

Կ'ապ - րի - ն ու - բա - խ եւ եր - ջա-նիկ: Վար-դա-նը-ման շըր - քունք-նե - րեղ,

51

Քաղ-ւած դյու-քիչ համ-բո - յր-նե - բով, Կը վե-րա-նամ հե-շ-տան-քի-դ հետ,

55

Կը-րախ - տա-քի՞ն ե - րա - զա-ն-բով: Վար-դա-նը-ման շքը - բունը-նե-րեդ,

59

Քաղ-ւած դյու-քիչ համ-բո - յր-նե - բով, Կը վե - րա - նամ

62

հն-շ-տան - քի-դ հետ, Գր-բախտ - տա-յին ե - րս - զա-ն-քո -

65

4:

8va

69

(8va)

73

Գի - նով - ցած են այ - սօր նո - ղեն, Բուր - մուն - քս - վըր

76

կա - խա - ր - դա - կան, Յան - կա - յա - թոյց ա - չ - քիզ քո - ցեն,

79

Բաղ - ճանք - նե - թքս կը բա - ր - մա - նան: Գի - նով - ցած են

82

այ - սօր նո - րե՛ն, Բուր-մուն - քո վըղ կա - խա - ր - դա - կան,

85

Յան - կա - յա - լայց ա - չ-քիղ քո - ցե՛ն, Բաղ-ճանք - նե - րըս

88

կը բար-մա - նան: Բաղ-ճանք - նե - րըս կը բար - մա - նան:

ՔԵԶ ՀՐԵՇՏԱԿ ԿԱՐԾԵՑԻ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Անահիտ Կուսուիզեանի

2 { Քեզ հրեշտակ կարծեցի,
Եւ սիրեցի խոր սիրով,
Շատ գիշերներ լուսցուցի,
Քեզ տեսնելու կարօտով:

Սիրելով քեզ իմ աղուոր,
Կեանքս դարձաւ ծաղկաբոյր,
Երազներով մեղրածոր,
Սէրս ցայտեց զերթ աղբիւր:

Սիրոյդ հեւքին անձնատուր,
Գինովցայ ես խենթ սիրով,
Տենչանքներով սիրաբոյր,
Օրերս անցան ըղձանքով:

2 { Սակայն, աւա՛ղ, խաբուեցայ,
Հաւատալով քու սիրոյն,
Արցունքներուդ բիրեղեայ,
Տարփոտ սիրտիդ զարկերուն:

Աններելի գնացքով,
Դուն հեռացար անվրդով,
Մոռցած խոստում ու գորով
Եւ ապրումներ հոգեթով:

Տարիները լուռ անցան,
Չանիծեցի քեզ երբեք,
Յիշատակներ դալկացան,
Սէրս մնաց յուսաբեկ:

ՔԵԶ ՀՐԵՇՏԱԿ ԿԱՐՇԵՑԻ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Անահիտ Կուսուդեանի

Քեզ հը-րեշ-տակար-եացի, եւ սի-րեցի խոր սի-րով: շար գի-ւնը: Եւր լաւ-յալ չի

Իսկ սրեւ ձեռ-ըս կա-րօ-տով:

Սի-րե-լով իսկիւ աղ-ուար, կենսիս լաւ-յալ շար-կա-րով: Եւ լաւ ձեռ-ով ինչ-քա-նով:

Սի-րալ չալ-տիս չէրսալ-տիս: Սի-րալ ինչ-տա-րալ, գի-ւնը չալ ինչ-տա-րով:

Սրեւ չալ-տիս ինչ-տա-րով, ս-րեւս ալ չալ-տիս ինչ-տա-րով:

ԻՆՉ ԸՆԵՄ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Անահիտ Կուտսուզեանի

- Ամէն անգամ որ կը նայիմ պատկերիդ,
Յին օրերու յիշատակներ կ'արթննան.
- 2 { Վերյիշելով քաղցրութիւնը գգուանքիդ,
Կը պաշարուիմ զգացումով յուզական:
- Երբ հարցուցի ինչո՞ւ կ'երթաս, մնացիր,
Զիս մի՛ ձգեր այսպէս մինակ տեսական,
2 { Դուն գաղտնօրէն սիրտդ բացիր ու լացիր,
Խոստանալով վերադառնալ անպայման:
- Բայց դուն գացիր, անվերադարձ գնացքով,
Տարիները թափալեցան անձկագին,
2 { Կեանքս դարձաւ մելամաղձոտ ու խռով,
Յին օրերու երազանքով հեշտագին:
- Կորսնցուցի քեզ թանկագին սիրուիս,
Քեզ գրկելու եւ սիրելու կարօտ եմ,
2 { Արցունքներս թէեւ չորցան սիրելիս,
Սակայն սէրս միշտ կը կոտտայ, ի՞նչ ընեմ:
- Ո՞ր մնացիր համբոյրներդ մեղրաթոյր,
Յպումներդ ներզգայուն ա՛լ չկան,
2 { Մոռցուեցան ապրումներդ սիրաբոյր,
Յիշատակդ սակայն կ'ապրի յաւիտեան:

ԻՆՉ ԸՆԵՄ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Անահիտ Կուսուիզեանի

Handwritten musical notation for the first line of the song. The staff is in treble clef with a 3/4 time signature. The melody features several triplets. The lyrics are written below the staff in Armenian script.

Ա. Տե՛ս ա՛ն-բան՝ որ կը հաւ-ցիմ ապա-ր-կն - ըրի-ցի ինչ օ-րն - բո՛ւ չի-ցա-քան ձեզ կարգ

Handwritten musical notation for the second line of the song. The staff is in treble clef with a 3/4 time signature. The melody continues with triplets. The lyrics are written below the staff in Armenian script.

ձեզ չի-ցե-լով իստ-ցութիւն-ը որդ-ան-խի-ղի պա-շար-տիւնն ինչ-պա-շար-տիւն յո-վա-կան

Handwritten musical notation for the third line of the song. The staff is in treble clef with a 3/4 time signature. The melody continues with triplets. The lyrics are written below the staff in Armenian script.

ձեզ չի-ցե-լով իստ-ցութիւն-ը որդ-ան-խի-ղի պա-շար-տիւնն ինչ-պա-շար-տիւն յո-վա-կան

ՄԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի

Սիրով վառուած սիրուն աղջիկ,
Մէկ նայուածքով սիրեցի քեզ,
Սիրտս ցնծաց տեսքիդ ի տես
Կախարդական ու գեղեցիկ:

Դո՛ւն իմ սէրն ես, հայաբոյր սէր,
Սրտիս խորէն ծնունդ առած,
Կ'ապրիմ օրեր անքուն, քաղցած
Քեզի համար օր ու գիշեր:

Սեւ աչքերուդ ցոլքը հոգիս,
Թռիչք տուաւ ըղձանքներուս,
Վառ ժպիտով տուիր ինձ յոյս,
Որուն բոցը միշտ կ'այրէ զիս:

Դո՛ւն իմ սէրն ես, հայաբոյր սէր,
Սրտիս խորէն ծնունդ առած,
Կ'ապրիմ օրեր անքուն, քաղցած
Քեզի համար օր ու գիշեր:

Սրտիս ամէն մէկ զարկին հետ,
Ցանկացի քեզ չքնաղ աղջիկ,
Ինչպէ՛ս ապրիմ ես երջանիկ
Առանց սիրոյդ բուրումնաւետ:

Դո՛ւն իմ սէրն ես, հայաբոյր սէր,
Սրտիս խորէն ծնունդ առած,
Կ'ապրիմ օրեր անքուն, քաղցած
Քեզի համար օր ու գիշեր:

ՄԻՐՈՒՆ ԱՂԶԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի
Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի

Moderato non troppo

Ար-րոյ՝ վառուստ սր-րուն աղ-ջիկ, թէ՛կ նայու՛մք թո՛ւ,

սի-րե-ցի վե՛կ, սիրտըս քո-նայ քոն-գիր Ի - քոն

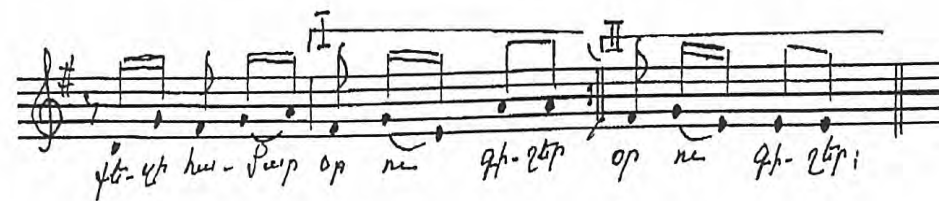
հա-տար-դա-հան՝ ու գե-ղե-ցիկ՝ ու գե-ղե-ցիկ

դանձի՛ր սիրտն, հա-տար-րոյր սէ-ր, սըր-տիս խո-րն

Տօ-նու՛նք ա-նստ՝ հայ-րի՛ր օ-րեր առ-վուն վաղ-յա՛ճ

վե-ցի հա-ճար օր ու գի-շեր օր ու գի-շեր:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ՍԻՐԵԼԻՄ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Յաւատացի քու սիրոյդ,
Սիրեցի քեզ խենթի պէս,
Յաւատալով խօսքերուդ,
Որ դուն ալ զիս կը սիրես:

Տարիներով աներեր,
Վայելեցինք մենք իրար,
Սիրոյ քաղցր ապրումներ,
Ունենալով անհամար:

Կրկ. { Սակայն կեանքի խորհուրդով,
Միջավայրէս հեռացար,
Քեզ չեմ մոռնար ըսելով,
Կրակ տուիր ու անցար:

Արտասուալից աչքերով,
Դուն մեկնեցար վշտահար,
Սիրոյ տխուր երազով,
Զիս տանջելով տենդահար:

Բայց դուն անսիրտ դուրս եկար,
Սպասեցի քեզ երկար,
Մնացիր հոն ու չեկար,
Եւ ուրիշին կապուեցար:

Կրկ. { Ինչո՞ւ համար սիրելիս,
Խաբեցիր զիս անվրդով,
Զմեղաքացար հէք սրտիս,
Որ կը վառի քու սիրով:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ՍԻՐԵԼԻՄ

Խօսք՝ Գրիգոր Չոթոյեանի
 Երածշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

The musical score is handwritten and consists of six systems. Each system includes a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is G major (one sharp) and the time signature is 3/4. The lyrics are in Armenian. The piano accompaniment features a steady bass line with chords and some melodic movement in the right hand. The vocal line includes lyrics in Armenian and some musical markings like 'rit.' and 'f'.

System 1: Vocal line has a whole rest. Piano accompaniment starts with a bass line of G2, B1, D2 and a right hand of G4, B4, D5.

System 2: Vocal line has lyrics "հա - ա - ր - ար - ար" with a triplet of eighth notes. Piano accompaniment continues with similar chords.

System 3: Vocal line has lyrics "գա - ր - ար - ար - ար - ար - ար - ար". Piano accompaniment continues.

System 4: Vocal line has lyrics "ար - ար - ար - ար - ար - ար - ար - ար". Piano accompaniment continues.

System 5: Vocal line has lyrics "ար - ար - ար - ար - ար - ար - ար - ար". Piano accompaniment continues.

System 6: Vocal line has lyrics "ար - ար - ար - ար - ար - ար - ար - ար". Piano accompaniment continues.

Handwritten musical score, first system. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: "Uu- guhl- lter. Effa pur- kamp- pad: of- zu-". The piano accompaniment (grand staff) features chords in the right hand and single notes in the left hand.

Handwritten musical score, second system. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: "duy- pten dt- nu- jump. flay zed san- kamp". The piano accompaniment (grand staff) continues with chords and single notes.

Handwritten musical score, third system. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: "e- ut- lail. fe- purk huc- up n ut- jump:". The piano accompaniment (grand staff) continues with chords and single notes.

Handwritten musical score, fourth system. The section is labeled "Coda" in the vocal line. The lyrics are: "np huc uuc- up dan up- pad:". The piano accompaniment (grand staff) concludes with chords and single notes.

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ՍԻՐԵԼԻՄ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Արթուր Ռազգոնվի

Հաւատացի քու սիրոյդ,
Սիրեցի քեզ խենթի պէս,
Հաւատալով խօսքերուդ,
Որ դուն ալ զիս կը սիրես:

Տարիներով աներեր,
Վայելեցինք մենք իրար,
Սիրոյ քաղցր ապրումներ,
Ունենալով անհամար:

Կրկ. { Սակայն կեանքի խորհուրդով,
Միջավայրէս հեռացար,
Քեզ չեմ մոռնար ըսելով,
Կրակ տուիր ու անցար:

Արտասուալից աչքերով,
Դուն մեկնեցար վշտահար,
Սիրոյ տխուր երազով,
Զիս տանջելով տենդահար:

Բայց դուն անսիրտ դուրս եկար,
Սպասեցի քեզ երկար,
Մնացիր հոն ու չեկար,
Եւ ուրիշին կապուեցար:

Կրկ. { Ինչո՞ւ համար սիրելիս,
Խաբեցիր զիս անվրդով,
Չմեղաքացար հէք սրտիս,
Որ կը վառի քու սիրով:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ՍԻՐԵԼԻՄ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Արթուր Ռազգոնվի

Larghetto

4/4

Հա-մա-ր-ը քու սի-րոյի սի-րե-

սի քեզ ինքնի պէս, Հա-մա-րս չոյ հօսովք-բարի ուր հոն-

Handwritten musical score for the first system. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The lyrics are: "w-lyu ho up - ru Surph Et pnd u-Et - rky, du-ly-". The piano accompaniment is in bass clef and features a steady eighth-note accompaniment in the left hand and chords in the right hand.

Handwritten musical score for the second system. The vocal line continues with the lyrics: "k-yet det p - pur, u-ry du-yf amnd et". The tempo and dynamics marking "mf espressivo" is written above the vocal line. The piano accompaniment continues with similar accompaniment patterns.

Handwritten musical score for the third system. The vocal line concludes with the lyrics: "u-Et-Emnd w-hm Surp". The system is divided into two parts: "1" and "2 fine". The piano accompaniment concludes with a final chord and a fermata over the final note.

ԵՐԱԶՆԵՐՈՒՄ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Յրաչ Շէհիրեանի

Երազներու ճանապարհով,
Կը քալեմ լուռ ես այս գիշեր,
Սիրոյ տխուր սարսուռներով,
Քեզ կը փնտռեմ, իմ անգին սէր:

Յուզուած կ'երգեմ սիրոյ երգեր,
Մինակ եմ ես այս ուշ ժամին,
Կ'այրի սիրտս սիրով անմեռ,
Այս կարօտով ինչպէս ապրիմ:

Ծաղիկկներու բուրմունքը վառ,
Սիրոյ ծարաւ սրտիս համար,
Կ'ըլլայ զեփիւռ սփոփարար,
Զգայնութեամբ հոգեպարար:

Իմ սրտիս մէջ գարուններ կան,
Բորբ ապրումներ արեւահամ,
Քու սիրովդ կախարդական,
Երազներս կ'անմահանան:

ԵՐԱԶՆԵՐՈՒՄ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
 Երածշտ.՝ Էղիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Յրաչ Շէիրեանի

The image displays a handwritten musical score for a hymn. It consists of four systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 4/4. The lyrics are written in Armenian and are placed below the vocal line of each system.

System 1:
 Lyrics: Յուպ-առ՞ Կ'եր-գե՞ս սի-րո՞յ եր-գե՞ր

System 2:
 Lyrics: Տի-էակ ե՞ս ես այս ու՞շ ծա-մե՞ն

System 3:
 Lyrics: Կ'այ-րի սիր-տըս սի-րո՞յ ա՛ն-մե՞ն

System 4:
 Lyrics: այս կա-րօ-տո՞յ ինչ պէս ապ-րի՞ս

Handwritten musical score for the first system. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: Յոպ-աւօ Կ'եր-գեօ սի-րոյ եր-գեր. The piano accompaniment (grand staff) includes a bass line with chords and a treble line with chords and a few melodic fragments.

Handwritten musical score for the second system. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: Սի-նապ եր ես այս ուշ ծա-միկ. The piano accompaniment (grand staff) includes a bass line with chords and a treble line with chords and a few melodic fragments.

Handwritten musical score for the third system. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: Կայ-րի սիր-տոս սի-րոյ ահ-մեռ. The piano accompaniment (grand staff) includes a bass line with chords and a treble line with chords and a few melodic fragments.

Handwritten musical score for the fourth system. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: այս կա-րո-ղով իկէ պէս ապ-րիտ. The piano accompaniment (grand staff) includes a bass line with chords and a treble line with chords and a few melodic fragments.

ԵՍ ՊԻՏԻ ԱՊՐԵՄ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Ո՛վ ընկերներ մտերմիկ ու բազմերանգ,
Անկեղծ սիրով սիրեցի ձեզ եղբօր պէս,
Գիշեր-ցերեկ միասնաբար ապրեցինք,
Վայելելով կեանքի բոյրը սիրակէզ:

Սակայն, աւա՛ղ, ես խաբուեցի այս անգամ,
Ձեր կեղծաւոր արարքներով անհամար,
Անմտաբար կորցնելով ամէն բան,
Եւ մնացի այսպէս մենակ՝ տանջահար:

Սակայն գիտցէք, ո՛վ թշուառներ խաբուաիկ,
Թէեւ չունեն հարստութիւն նիւթական,
Սակայն ընդմիշտ պիտի ապրեմ երջանիկ,
Քանի ունեն հարստութիւն հոգեկան:

Ես պիտ' ապրեմ, ես պիտ' ապրեմ երջանիկ:

ԵՍ ՊԻՏԻ ԱՊՐԵՄ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
 Երածշտ.՝ Էղիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

The first system of the score shows the beginning of the piece. It consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The piano part features a steady accompaniment with chords and moving lines in both hands.

The second system continues the musical development. The vocal line has several notes with stems, and the piano accompaniment maintains its rhythmic pattern with some harmonic shifts.

The third system introduces lyrics. The vocal line is written with Armenian and Russian text. The piano accompaniment continues with chords and a steady bass line.

1. Բո՛ւ զե - կե՛ր - նե՛ր Եւ - րո՛ր - յի՛ն ու բարձ - ր - անձ,
 3. Եւ - րո՛ր գե՛ր - յե՛ր ու՛ր բա՛ռ - ան - նե՛ր քա՛նք - քա՛նք արձ.

The fourth system continues the lyrics. The vocal line has several notes with stems, and the piano accompaniment continues with chords and a steady bass line.

ա՛ն - կե՛րճ ա՛ն - քա՛ն ար - թի - ցի ճե՛ր
 յո՛ն - անձ չա - նե՛ր ճե՛ր - քա՛ն - քա՛ն քա՛ն

ay - pe up - pu - kty:
 yne - plid ha - gt - yur: → al Coda 2. Uu - yurū - ay

tu puy - ts - gt uyu ur - gur,

gtir kty - ju - cap ur - puy ts - pad ur - hu

uuy, ur - ur - yur - puy kap - gc

i-te - uel u. ste. pu-er-

18-5

cum - yf uer. yf u. ste - cum quid. qu. hump:

18-5

Coda

tu yf uer. p-er, tu yf uer. uer. p-er. qu.

18-5

a-h-y.

18-5

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ...

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Գարնանային զով գիշերով,
Կը թափառին փողոցներով,
Անցեալի սերտ ապրումներով,
Կը վերանամ քեզ յիշելով:

Կրկ. { Լուսնի լոյսը արծաթեայ
Երկինքէն լուռ կը շողայ,
Փայփայելով հուրը սրտիս,
Քեզ տեսնելու երագիս:

Յրատոչոր սիրով վառուած,
Քեզ կը փնտռեն աչքերով թաց,
Սիրուն աղջիկ՝ սիրոյ աւիւն,
Առանց քեզի չկայ գարուն:

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ...

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
 Երածշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

The first system of music consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 3/4. The vocal line begins with a whole rest, followed by a series of quarter and eighth notes. The piano accompaniment features a steady eighth-note bass line and chords in the right hand.

The second system continues the piece. The vocal line has the lyrics "Գարնանս քան զարե" (Garnans k'nan zaray) written below it. The piano accompaniment continues with similar rhythmic patterns, including some longer note values in the right hand.

The third system features the lyrics "Գրեք զսուրբ Գրքս քան զարե քան զարե" (Grap'k' zsurp' garp'k' k'nan zaray k'nan zaray). The piano accompaniment includes some chromatic movement in the right hand, with sharps appearing in the chord voicings.

The fourth system contains the lyrics "քան զարե քան զարե քան զարե քան զարե" (k'nan zaray k'nan zaray k'nan zaray k'nan zaray). The piano accompaniment concludes with sustained chords in the right hand and a moving bass line.

Handwritten musical score system 1. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: "ke yte pu zumb qta ju - zt- lad:". The piano accompaniment (grand staff) features a bass line with a steady eighth-note pulse and a treble line with chords and some melodic movement.

Handwritten musical score system 2. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: "ma- up ut - uc up - ³dup - kung:". A triplet of eighth notes is marked with a "3" and "dup". The piano accompaniment (grand staff) continues with chords and a bass line.

Handwritten musical score system 3. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: "tu - yte- qta ma ke za - zung:". The piano accompaniment (grand staff) maintains the harmonic and rhythmic structure.

Handwritten musical score system 4. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: "kung- yte- ju lad ka- re kap- yte- qta yte". The piano accompaniment (grand staff) concludes the system with sustained chords and a final bass note.

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԵՐԳ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

Կրկ. { Աստղածորան գիշերով,
Կը թափառիմ դաշտերով,
Ծաղիկներու բուրումէն,
Կը վերանամ յուլօրէն:

Կրկ. { Զեփիւռի մեղմ հմայքով,
Յոգիս կ'ուռի խոհերով,
Քայլամուր գնացքով,
Կ'ոգետրուիմ երգելով:

Կրկ. { Չորս կողմերս կը նայիմ,
Ամայութի՛ն տխրագին,
Երկինքէն վար կը թափին,
Լոյսի փունջեր սրտագին:

Կրկ. { Իմ սիրելիս, իմ աղուոր,
Քանի՛ գիշեր, քանի՛ օր,
Քեզ կը փնտռեմ անձկագին,
Որ քեզ սեղմեմ իմ կրծքին:

Կրկ. { Ի՞նչպէս յայտնեմ, բացատրեմ,
Թէ քեզ որքա՞ն կը սիրեմ,
Քեզ տեսնելու կարօտէն,
Կը տառապիմ ես նորէն:

Կրկ. { Իմ սիրելիս, իմ անգին,
Երազներուս թագուհին,
Ա՛լ մեղքցիր իմ կեանքին,
Կայծ տուր մարող կրակին:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԵՐԳ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

Andante

mf

ՀՐԱԺԵՇՏ ԿՈՒՒ ՏԱՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Անահիտ Կուտսուլեանի

Ուրեմն, այդպէս, կատակ չէ երբեք,
Որոշում առած կը մեկնիս շուտով,
Բաժանումի ցուրտ ուղին բռնելով,
Յրաժէշտ կու տաս մեր սիրոյն անդէկ:

Կրկ. { Բայց, արդեօք ինչո՞ւ այսքան պաղարիւն,
Ոճիր կը գործես սիրած անձիդ դէմ,
Ինչպէ՞ս, ի՞նչ խղճով խօսքերով դժխեսմ,
Կը վիրաւորես սիրտս ակաղճուն:

Մտքէդ անցա՞ծ է երբեք մէկ անգամ,
Թէ այս մեկնումով ի՞նչ պիտի ըլլայ,
Ճակատագիրը այս տղուն հիմա,
Ինչպէ՞ս պիտ' անցնին օրերը դաժան:

Կրկ. { Կը մեկնի՞ս՝ մեկնի՞ր, չեմ կրնար ըսել
Ո՛չ մէկ ծանր խօսք, չեմ կրնար յայտնել
Ո՛չ մէկ մեղադրանք, այլ՝ միայն մաղթել՝
Բարի ճանապարհ ու միշտ աղօթել:

Քանի կը սիրեմ ես քեզ խոր սիրով,
Ու կը հրճուիմ քու երջանկութեամբ,
Երբ դուն ուրախ ես այս ճամբորդութեամբ,
Ես՝ թախծոտ ու լուռ՝ այս բաժանումով:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԵԿԱՐ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Քու մեկնումէդ ետք, սիրեկան,
Տառապեցայ ես անդարման,
Միշտ յիշելով մեր անցեալի
Քաղցր կեանքը ցանկալի:

Գացած էիր եւ զիս մոռցած,
Սիրոյ դաշտէս հեռացած,
Ինչո՞ւ եկար յանկարծ հոգիս,
Կրա՞կ տալու հէգ սրտիս:

Քեզ տեսնելով մոլորուած եմ,
Տխրութիւնով շաղախուած եմ,
Մի՛ մօտենար ինծի կրկին,
Թող որ ապրիմ ես առանձին:

Երբ հեռացար դուն իմ կեանքէս,
Տարիներով փնտռեցի քեզ,
Ինչպէս մոռնամ ցաւերս խոր,
Երազներս անցաւոր:

Գացած էիր եւ զիս մոռցած,
Սիրոյ դաշտէս հեռացած,
Ինչո՞ւ եկար յանկարծ հոգիս,
Կրա՞կ տալու հէգ սրտիս:

Քեզ տեսնելով մոլորուած եմ,
Տխրութիւնով շաղախուած եմ,
Մի՛ մօտենար ինծի կրկին,
Թող որ ապրիմ ես առանձին:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԵԿԱՐ

Խօսք՝ Գրիգոր Չոթոյեանի
 Երածշտ.՝ Էղիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

The first system of music consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on a grand staff (treble and bass clefs). The time signature is 3/4, and the key signature has two flats (B-flat and E-flat). The vocal line begins with a whole rest, followed by a series of notes. The piano accompaniment features chords and moving lines in both hands.

The second system continues the musical piece. The vocal line has a whole rest followed by notes. The piano accompaniment continues with chords and melodic fragments in both hands.

The third system includes the first line of lyrics: *Բա՛ն սկի- նա- յնք եպօք սի- րե- կան, զա- նս-*. The vocal line is written in a cursive hand. The piano accompaniment continues with chords and moving lines.

The fourth system includes the second line of lyrics: *սի- զայ են ան- զար- նան, զբար ի-*. The vocal line continues with the lyrics. The piano accompaniment continues with chords and moving lines.

it- tal slip ur- ghu- fi. fur- gur haku fi

gur- gur it. gur- gur t- hu tu gur

gur- gur, ur- gur gur- gur tu- gur- gur,

hu- gur t- gur gur- gur tu- gur, hu- gur

you - me to go up - you, ple - ase to - long juke - jump

he - you, to - play you - me to go up - you:

they you to - and in - up - and to, you - me - you

and you - you - and to, if so - you jump

ԿԱՐՕՏ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Իմ տանջուած սիրտը կ'այրի, կը հալի,
Ինչպէս խարոյկ մը քու սիրով առլի,
Կրկ. { Յասի՛ր, սիրելի՛ս, գիշերով եկո՛ւր,
Մարէ՛, հրդեհը, սիրտս զովացուր:

Ես քեզ կ'երագեմ ցերեկ ու գիշեր,
Կը սեղմեմ սիրտդ սրտիս կարեվէր,
Կրկ. { Բայց երբ կ'արթննամ ու քեզ չեմ տեսներ,
Կու լամ, ա՛խ, կու լա՛մ անյոյս ու անսէր:

Յերիք է այսքան տառապանք ու ցաւ,
Կեանքս մորմոքով կարօտով անցաւ,
Կրկ. { Կարմիր արեւս սեւով պատեցաւ,
Թափած արցունքս վարար գետ դարձաւ:

du - ps ter - gi - la ulp - nye ha - du - yam =

tau d'itu l'la - pua - y'is ya - piy an ga - z'ra, f'it'ing - v'ed

ulp - nye ulp - nye ha - du - yam, p'uy' k'ap' k'ap' - pa'la' k'and,

an d'itu l'is ya - piy ulp, ha - du' ulp ha - du'

:8: Coda

ulu - j'ay' an ulu - ulp: ulu - j'ay' an ulu - ulp:

ՔԵԶ ՏԵՄՆԵԼՈՎ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Անահիտ Կուսուիզեանի

Քեզ տեսնելով սիրուն աղջիկ,
Կը բոսորի դէմքս համայն,
Ու ժպիտիդ ցուքով գողտրիկ,
Փափաքներս կը թարմանան:

Քեզ տեսնելով քնքոյշ աղջիկ,
Սրտիս խորէն դուրս կը հոսին
Զգացումներ չնաշխարհիկ
Ու սարսուռներ հրաշածին:

Կրկ. { Քեզ տեսնելով աղուոր աղջիկ,
Խոր ցաւերս կ'անհետանան,
Երանութեան յոյզով մեղմիկ,
Սիրտս կ'ըլլայ սիրոյ մատեան:

Քեզ տեսնելով սիրուն աղջիկ,
Լեղի կեանքս կը քաղցրանայ,
Արբեցումով մը մտերմիկ,
Ծարաւ սիրտս կը զովանայ:

Քեզ տեսնելով անմեղ աղջիկ,
Սրտիս հեւքը կ'արագանայ,
Քեզ սեղմելով սրտիս մօտիկ,
Սիրոյս յոյսը կ'արմատանայ:

Կրկ. { Քեզ տեսնելով աղուոր աղջիկ,
Խոր ցաւերս կ'անհետանան,
Երանութեան յոյզով մեղմիկ,
Սիրտս կ'ըլլայ սիրոյ մատեան:

ՔԵԶ ՏԵՄԵԼՈՎ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ. Անահիտ Կուսուդեանի

Բեկ տեսնե - լով սի-բան ա - ղ զիկ կը բո-ւո-րի դեմ-քս հա - - ճայկս

Ին ժը-սի-րոր ցոյ-ժով գո - ղ-տրիկի Կապուճե- - ըս կը բար-ձա - 'աւն:

Կը #բար-ձա - - 'աւն: Բեկ տեսնե-լով զիկ-ժող աղ-ժիկ արդ-տիս խո-րճե

Դոսք կը հո - - սին, Կը գալ զաւճեճ Ե. Կարիս-րիկի Կար-տաւ-նեճ

Կը-բա-ղա - - ձիւ - Կը-բա-ղա - - ձիւ,

Կրկնութեամբ Բեկ տեսնե-լով աղ-արդ աղ - - զիկ արդ-տե - - ըս կը հե-ն-դա - - ճայկս

Ե-բա-ղա-րիկի ցոյ-ժով ճեղ - - ժիկ արդ-տե կը - - լայ սի#րոյ յար - 'աւն:

Կը կը արդ-տե Կը-բա-ղա - - ճայկս: Կը-բա-ղա - - ճայկս:

ԽՈՐ ԿԱՐՕՏ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Ով հմայիչ սիրուն աղջիկ հայաշունչ,
Ես քեզ կ'երգեմ խոր կարօտով սրտառուչ.

Կրկ. { Սիրեցի քեզ իմ անգին,
Երազներու թագուհին,
Բաղձանքներով անձկագին,
Քեզ կը յիշեմ ես կրկին:

Խաժ աչքերէդ հոսող սիրով հոգեթով,
Թափանցեցիր սրտիս խորը անվրդով.

Կրկ. { Դո՛ւն իմ սէր, դո՛ւն իմ կեանք,
Դո՛ւն սիրտ այրող անմար կրակ,
Դո՛ւն կեանք տուող զո՛վ աղբիւր,
Սիրոյ տաճար խնկաբոյր:

Բաժանումիդ չեմ դիմանար սիրելիս,
Ո՞ր ես արդեօք վեհ կանթեղը հոգիիս:

Կրկ. { Մեր անցուցած օրերուն,
Յիշատակը վարդագոյն,
Վառ կը մնա՞յ տակաւին,
Եկո՛ւր սրտիս տիրուհին:

ԽՈՐ ԿԱՐՕՏ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
 Երածշտ.՝ Էղիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

The first system of music features a vocal line in the upper staff and piano accompaniment in the lower two staves. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is common time (C). The piano accompaniment consists of a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes.

The second system continues the musical piece with the same vocal and piano parts. The piano accompaniment maintains its rhythmic pattern.

The third system includes a first ending (1.) and a second ending (2.) for the vocal line. The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern.

The fourth system shows the vocal line with lyrics in Armenian. The piano accompaniment concludes with a final chord.

Այլ հո-նա-սի-սի սի-րու-նա-զ օհիկ հա-յա-շու-նի
 յի-ն-նի-նի

tre
 d'lay l'p. # z'bis
 f'ap l'p. po. ynd
 uap. p'p. r'p'p.
 u'p. p't. y'p

f'ay
 p't u'p. q'p'p.
 t' p'p'p. z't.
 p'p'p. p'p'p.
 p'p'p. p'p'p. z't.

p'p'p.
 u'p. p'p. q'p'p.
 d'lay l'p. z't.
 t'p'p. p'p. p'p'p.
 u'p. p't. y'p

d'p. z't.
 t'p'p. p'p. p'p'p.
 p'p'p.
 u'p. p't. p'p'p.
 t'p'p'p.

up-ward ho-ly-land pre- sence of the Holy Spirit

rit.----- a tempo

men- to- ri- an- ce: thank- you, thank- you for your gift of the Holy Spirit

now with- out ce-asing, thank- you for the Holy Spirit - our gift of the Holy Spirit

1. 2. rit.-----

you - sleep for- ever: thank- you for your gift of the Holy Spirit

ՔՆՔՈՅՇ ԱՂՋԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Յովին տուած թուխ մազերդ խօլարձակ,
Վզիդ հազած ծածանջաւոր նուրբ մանեակ,
Ուրկէ՛ կու գաս քնքոյշ աղջիկ միայնակ,
Ոլոր-մոլոր ծամբաներէ շարունակ:

Քնքոյշ աղջիկ, եկո՛ւր մօտս անվարան,
Սեւ աչերուդ ծովերուն մէջ ես լողամ,
Քեզ գրկելով ու սիրելով արբենամ,
Սիրատոջոր սիրտս դառնայ քաղցրահամ:

Քնքոյշ աղջիկ, հրաշածին ու պայծառ,
Բուրումնաւէտ սիրոյ ծաղիկ կենարար,
Քեզ կը սիրեմ ամբողջ հոգով՝ տանջահար,
Եւ դարձած եմ անուշ տեսքիդ սիրահար:

Քնքոյշ աղջիկ, եկո՛ւր մօտս անվարան,
Սեւ աչերուդ ծովերուն մէջ ես լողամ,
Քեզ գրկելով ու սիրելով արբենամ,
Սիրատոջոր սիրտս դառնայ քաղցրահամ:

ՔՆՔՈՅՇ ԱՂԶԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երածշտ.՝ Էղիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

The image displays a musical score for the piece 'Knyuzhik'. It consists of five systems of music. Each system includes a vocal line (top staff) and a piano accompaniment (bottom two staves). The vocal line is written in a single treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 6/8 time signature. The piano accompaniment is written in a grand staff (treble and bass clefs) with the same key signature and time signature. The score shows the first three measures of the piece, with the vocal line starting on a whole note and the piano accompaniment providing a rhythmic and harmonic foundation.

Handwritten musical score for the first system. The vocal line is in treble clef with a 7/8 time signature. The piano accompaniment consists of two staves: the right hand in treble clef and the left hand in bass clef. The key signature has two flats (B-flat and E-flat). The lyrics are: "An-ge-lic-um - san-cti - spi-ri-tus".

Handwritten musical score for the second system. The vocal line continues with the lyrics: "qui - ex-ter-nus - est con-sub-stan-ti-um coe-qui". The piano accompaniment continues with the same rhythmic and harmonic structure.

Handwritten musical score for the third system. The vocal line continues with the lyrics: "pro-ter-ge-ni-tus - ex-ter-nus - con-ge-ni-tus - ex-ter-nus". The piano accompaniment continues with the same rhythmic and harmonic structure.

Handwritten musical score for the fourth system. The vocal line continues with the lyrics: "na-tus - ex-ter-nus - con-sub-stan-ti-um - con-ge-ni-tus". The piano accompaniment continues with the same rhythmic and harmonic structure.

Ра-ди-цаз ур-аһы, та-һар до-һар иһе-һе-һе-һе,
 Ра-ди-цаз ур-аһы, та-һар до-һар иһе-һе-һе-һе,

иһе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе,
 иһе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе,

һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе,
 һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе,

һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе,
 һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе-һе,

ԿԸ ՍԻՐԵՄ ՔԵԶ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Ի՞նչ բառերով հետդ խօսիմ,
Սէրս յայտնեմ սիրելիս,
Չե՞ս մեղքենար այս վիճակիս,
Քու կարօտով կը մաշիմ:

Կրկ.

Դէմքիդ անուշ լոյսէն բխած,
Սիրոյ կանչիդ ունկնդիր,
Կը բաբախէ սիրտս արբշիռ,
Քու հմայքիդ յանձնուած:

Սեւ աչքերէդ ճառագայթող,
Վառ տենչանքներ սիրային,
Ըղձանքներով երազային,
Կը տողանցեն լուսաշող:

Կրկ.

Սիրոյդ ցուքը կրակ անշէջ,
Կը ճաճանչէ անդադար,
Տալով սիրոյս յոյս լուսափառ,
Քեզ գրկելու տանս մէջ:

ԿԸ ՄԻՐԵՄ ՔԵԶ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
 Երածշտ.՝ Էղիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

ԿԸ ՄԻՐԵՄ ՔԵԶ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
 Երածշտ.՝ Էղիկ Յովսէփեանի
 Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

ԿԸ ՄԻՐԵՄ ՔԵԶ
 ԿԸ ՄԻՐԵՄ ՔԵԶ
 ԿԸ ՄԻՐԵՄ ՔԵԶ
 ԿԸ ՄԻՐԵՄ ՔԵԶ

18

Handwritten musical score for the first system. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: "ke pu- pu- pu app- app- app-cha fan ke-". The piano accompaniment (grand staff) features a bass line with a steady eighth-note pulse and a treble line with chords and melodic fragments.

Handwritten musical score for the second system. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: "vuy- huy july- ke- uuit: fan ke-". The piano accompaniment (grand staff) continues with similar rhythmic patterns and chordal accompaniment.

Handwritten musical score for the third system. The vocal line (treble clef) contains the lyrics: "vuy- huy july- ke- uuit:". The piano accompaniment (grand staff) concludes the piece with a final cadence and a double bar line.

ԵՐԲ ՁԱՅՆԴ ԼՍԵՑԻ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երածշտ.՝ Անահիտ Կուստուզեանի

2 { Երբ քաղցրահնչիւն ձայնդ լսեցի,
Անհաւատալի թուեցաւ ինծի,
Սիրտս թրթռաց բեկրանքով առլի
Եւ սիրակարօտ յոյզով անձկալի:

2 { Պահ մը տարուեցայ անուշ անուրջով,
Անցած օրերու յիշատակներով,
Յոգիս արթնցաւ անթեղուած սիրով,
Խնամքով պահուած քաղցր յուշերով:

2 { Ճակատագրի տժգոյն քմայքով,
Մենք բաժնուեցանք իրարմէ ցաւով,
Որուն հետքերը կը մնան յաւէտ,
Անյոյս ըղձանքի երազներով խենթ:

2 { Այո՛, սիրելիս, չեմ մոռնար ես քեզ,
Մեր համբոյրները՝ թաքուն, հրակէզ,
Աչքերէդ ցայտող սէրդ մեղրածոր
Եւ գգուանքներդ՝ քնքոյշ, սիրածոր:

2 { Յեռու ենք հիմա, չենք տեսներ իրար,
Բայց կապուինք իրար խօսքով կենարար,
Մեր երազները ապրում կարծելով,
Մեր սիրոյն կեանք տանք անհուն կարօտով:

ԵՐԲ ՉԱՅՆԴ ԼՍԵՑԻ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երածչտ.՝ Անահիտ Կուսուուզեանի

1.

Երբ զայն զհարկոյն զիս չընդհարեցի, - - աւետարանսս ի բունն զսուրբն ի,
 Արքայութիւնսս ընդ թերկրակալսս իս իս արքայութիւնսս ընդ թերկրակալսս իս:

2.

Ինչ որ արքայութիւնսս աւետարանսս ընդ թերկրակալսս իս իս արքայութիւնսս ընդ թերկրակալսս իս:
 Ինչ որ արքայութիւնսս աւետարանսս ընդ թերկրակալսս իս իս արքայութիւնսս ընդ թերկրակալսս իս:

3.

Ինչ որ արքայութիւնսս աւետարանսս ընդ թերկրակալսս իս իս արքայութիւնսս ընդ թերկրակալսս իս:

5. (3. Same as 1/4 Same as 2 music)

Ինչ որ արքայութիւնսս աւետարանսս ընդ թերկրակալսս իս իս արքայութիւնսս ընդ թերկրակալսս իս:
 Երբ երբ արքայութիւնսս աւետարանսս ընդ թերկրակալսս իս իս արքայութիւնսս ընդ թերկրակալսս իս:
 Երբ երբ արքայութիւնսս աւետարանսս ընդ թերկրակալսս իս իս արքայութիւնսս ընդ թերկրակալսս իս:
 Անտարանսս արքայութիւնսս ընդ թերկրակալսս իս իս արքայութիւնսս ընդ թերկրակալսս իս:

ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Գէորգ Անտոնեանի

Վարդանման չքնաղ աղջիկ,
Սիրոյ աղբիւր անմահական,
Սիրեցի քեզ խենթի նման,
Հիացումով մը բացառիկ:

Կրկ.

Սիրատենչիկ նայուածքներով,
Կամրջեցիր սիրտդ-սրտիս,
Իմաստ տուիր ունայն կեանքիս,
Ըղծանքներուս մարմին տալով:

Երջանկութեան դուռը հասած,
Անհուն սիրով կը մտնեմ ներս,
Կախարդական բոյրով անտես,
Կ'ոգետրուիմ ես գինովցած:

Կրկ.

Այս իրիկում թեւերուս մէջ,-
Եղեմական երազ կարծես,-
Կարօտակէզ կը սեղմեմ քեզ
Ու կ'արբենամ սիրով անշէջ:

up - pe - ye after pe - pe re - ve,

he - u - ye - ve ve pe - ye - nly.

ye - pe - ye - ye ve - ve - ve - ve

ye - ve - ve ye ye - ye ye - ye.

Handwritten musical score, first system. The vocal line (treble clef) has lyrics: "je - sump que - que na - que". The piano accompaniment (grand staff) features a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and chords in the left hand.

Handwritten musical score, second system. The vocal line (treble clef) has lyrics: "l'incré - dule, ce - que l'É - pre -". The piano accompaniment (grand staff) continues with the same rhythmic pattern.

Handwritten musical score, third system. The vocal line (treble clef) has lyrics: "ump - que que - que: que - que". It includes first and second endings, indicated by "1." and "2." above the notes. The piano accompaniment (grand staff) follows.

Handwritten musical score, fourth system. The vocal line (treble clef) has lyrics: "que - que:". The piano accompaniment (grand staff) concludes with a final chord in the right hand and a sustained chord in the left hand.

ՅԻՇԱՏԱԿԴ ՄԻՐԵԼԻՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Անահիտ Կուտսուզեանի

Յիշատակդ սիրելիս,
Պահած եմ ես սիրտիս մէջ,
Ի՞նչպէս մոռնամ քեզ հոգիս,
Քեզ կը փնտրեմ ես անվերջ:

Յիշատակադ իմ անգին,
Մնացած է անթառամ,
Յին ապրումներ սրտագին,
Քեզ յիշելով կ'արթննան:

Եկո՛ւր, եկո՛ւր սիրելիս,
Գիշերները քուն չունիմ,
Եկուր յոյս տուր երագիս,
Առանց քեզի կեանք չունիմ:

Երբ կը յիշեմ անցեալի,
Մեր օրերը քաղցրահամ,
Քաղցր յոյզեր ըղձալի,
Սիրոյ աղբիւր կը դառնան:

Ես քեզ երբէք չեմ մոռցած,
Քեզ կը յիշեմ կարօտով,
Սիրոյս բոցը սիրարբած,
Միշտ կը վառի հոգեթով:

Եկո՛ւր, եկո՛ւր սիրելիս,
Գիշերները քուն չունիմ,
Եկուր յոյս տուր երագիս,
Առանց քեզի կեանք չունիմ:

ՅԻՇԱՏԱԿԴ ՍԻՐԵԼԻՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Սարգիս Յամպոյեանի

Յիշատակդ սիրելիս,
Պահած եմ ես սիրտիս մէջ,
Ի՞նչպէս մոռնամ քեզ հոգիս,
Քեզ կը փնտրեմ ես անվերջ:

Յիշատակադ իմ անգին,
Մնացած է անթառամ,
Հին ապրումներ սրտագին,
Քեզ յիշելով կ'արթննան:

Եկո՛ւր, եկո՛ւր սիրելիս,
Գիշերները քուն չունիմ,
Եկուր յոյս տուր երագիս,
Առանց քեզի կեանք չունիմ:

Երբ կը յիշեմ անցեալի,
Մեր օրերը քաղցրահամ,
Քաղցր յոյզեր ըղձալի,
Սիրոյ աղբիւր կը դառնան:

Ես քեզ երբէք չեմ մոռցած,
Քեզ կը յիշեմ կարօտով,
Սիրոյս բոցը սիրարբած,
Միշտ կը վառի հոգեթով:

Եկո՛ւր, եկո՛ւր սիրելիս,
Գիշերները քուն չունիմ,
Եկուր յոյս տուր երագիս,
Առանց քեզի կեանք չունիմ:

ՅԻՇԱՏԱԿԴ ՍԻՐԵԼԻՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Սարգիս Յամպոյեանի

Andante

3ի 3ա րակր սի ըն յո պա հան են
 ես սիրոյս քեզ ինչ պէս մահ մահ քեզ հո ջիս
 քեզ կօ քան ռե՛ք քեզ կօ քան ռե՛ք ես ան վերջ:

2. Յիշատակի իմ անձին,
 Սնայած ք անթաւան,
 հիմ արուաներ սրտաճին,
 քեզ իրենց կարթնան:

3. Եկար, եկար, սրտիկս,
 Գրեցրէր իմ չափս
 Եկար յոյս քու Երայիս
 Կամայ քեզ կեանք չափս:

ՅԻՇԱՏԱԿԴ ՍԻՐԵԼԻՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

Յիշատակդ սիրելիս,
Պահած եմ ես սիրտիս մէջ,
Ի՞նչպէս մոռնամ քեզ հոգիս,
Քեզ կը փնտրեմ ես անվերջ:

Յիշատակադ իմ անգին,
Մնացած է անթառամ,
Հին ապրումներ սրտագին,
Քեզ յիշելով կ'արթննան:

Եկո՛ւր, եկո՛ւր սիրելիս,
Գիշերները քուն չունիմ,
Եկուր յոյս տուր երագիս,
Առանց քեզի կեանք չունիմ:

Երբ կը յիշեմ անցեալի,
Մեր օրերը քաղցրահամ,
Քաղցր յոյզեր ըղձալի,
Սիրոյ աղբիւր կը դառնան:

Ես քեզ երբէք չեմ մոռցած,
Քեզ կը յիշեմ կարօտով,
Սիրոյս բոցը սիրարբած,
Միշտ կը վառի հոգեթով:

Եկո՛ւր, եկո՛ւր սիրելիս,
Գիշերները քուն չունիմ,
Եկուր յոյս տուր երագիս,
Առանց քեզի կեանք չունիմ:

ՅԻՇԱՏԱԿԴ ՄԻՐԵԼԻՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Յոթոյեանի
Երաժշտ.՝ Գէորգ Յարութիւնեանի

4 Յի - - - - շա - - - - սա - կդ

7 սի - - - - դե - լիս, Պա - հաճ եմ

10 ես սիր - - - - ախ մէջ.

13 Ի՞նչ - - - - պէտ մոռ - նամ

16 Բեզ հո - դիս, Գեզ կը վն -

19 - սուեմ ես ահա - վերջ:

22 Յի - շա - սա - կդ. Իմ ահ - - - - դի -

25 - Ն, Ս - նա - ցա - - - - ծ է

28 ահ - - - - թա - ռամ, Հին ապ - րում -

31 - ներ սր - սա - - - - դի - Ն,

34 Գեզ ի - շե - լով կ'ար - - - - թնն -

34 1. 2.

- ահա

Բ.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Իմ Հայաստան, իմ երագ, իմ սէր,
Արեւաշող երկիր դրախտավայր,
Անցեալի փառքով սրբանուէր,
Կանգնած ես վեհ՝ հմայքով տենդավառ:

Երկիր հնադարեան՝ Հայաստան աշխարհ,
Ազատութիւն պաշտող ազգ իմ Թորգոմեան,
Անմահութիւն է լոկ մեռնիլ քեզ համար,
Դո՛ւն հոգեղէն կամուրջ ամբողջ հայութեան:

Իմ Հայաստան, իմ սիրտ, իմ արեւ,
Լոյսի օրրան, երկիր հրաշափառ,
Չգօր գալիքիդ սիրոյ բարեւ,
Իմ հայրենիք, արեւով բոցավառ:

ՄԱՍՈՒՆԱԿԱՆ

Նուէր՝ Բանաստեղծ Սասուն Գրիգորեանին

Ողջո՛յն Սասուն,
Իմ հայրենիք դիւցազնական,
Սանասարի, Պաղտասարի,
Ազատատենչ կամքով շինուած,
Քաջութեան բերդ,
Դրախտային վսեմ երկիր հնադարեան,
Քեզ կ'ողջունեն հպարտօրէն,
Սասնակարօտ սրտիս խորէն,
Անլռելի զգայնութեամբ,
Ուղեղային պատկառանքով,
Այսօր նորէն կ'ոգեկոչեն,
Քու անցեալի փառքդ արդար,
Յերոսական պայքարներդ,
Օտարազգի ուժերուն դէմ,
Վահագնածին հերոսութեամբ,
Դիմադրելով,
Թուրք ասկարներու արշաւանքներուն,
Վայրագ քիւրտերու յարձակումներուն,
Որոնք կու գային գերեվարելու
Սարերը Սասնայ
Եւ զէնքի ուժով ընկճելու ոգին
Ազատ ապրելու, ազատ շնչելու,
Անընկճելի ժողովուրդին Սասունական:
Ողջո՛յն Սասուն,
Իմ հայրենի չքնաղ երկիր,
Եղեմական իմ հայրենիք,
Քեզ կը սիրեմ երակներէս ինձ կեանք տուող,
Սասունական ազատատենչ արեան կանչով,

Հայրենապաշտ զգացումով,
Անհուն սիրով, պաշտամունքով,
Քեզմով կ'ապրիմ ես ամէն ժամ,
Ամէն վայրկեան,
Եւ հոգեպէս կամրջուելով լեռներուդ հետ,
Վերագտնելու ոգին հայկական,
Եւ համբուրելու
Աստուածամերձ վէս լեռներուդ`
Մարաթուկի, Ծովասարի եւ Անտոքի
Ձինասպիտակ գագաթները արինազին,
Ծարաւ սրտով յագենալու,
Մեր լեռներէն ծնունդ առած,
Աղբիւրներու եւ գետերու,
Սառնորակ եւ վճիտ ջուրէն,
Ման գալու եւ վայելելու,
Դալարագեղ հովիտներու,
Անդնդախոր մութ ձորերու,
Մեղրածորան անտառներու,
Բուրումնաւէտ ծաղիկներու
Տեսքը բուրեան,
Արեւաշող եւ խնկաբոյր
Լեռնալանջերէն
Փունջ-փունջ քաղելու,
Սինձ եւ խաւթիլ,
Քեաթմաթ եւ կոճղէզ,
Սաւոյկ եւ գռզիկ
Աստուծմէ տրուած
Կենսատու բարիք:
Սասուն պաշտելի,
Առիծասիրտ կտրիճներու
Եւ քաջազուն հերոսներու
Հպարտ լեռնաշխարհ,

Կամքով անսասան,
Ազատ ապրելու,
Պատուով ապրելու
Ժողովուրդ հզոր եւ քաջակորով,
Բռնակալներու անարգ լուծին դէմ,
Կռուելու համար ֆետայի դարձած,
Պայքարի ելած,
Ձէնք բարձրացուցած,
Բազում հերոսներ,
Անձնուէր քաջեր,
Սասնայ լեռներուն ապաստան գտած,
Յրոսակային կռիւ մղելով,
Բռնակալ թուրքին,
Հայատեաց քիւրտին,
Անարգ ուժին դէմ,
Պաշտպան կանգնելով,
Գիւղերուն անգէն,
Բարձր պահելով նախահայրերու
Ոգին յաղթապանծ,
Սասունցի Դաւթի
Ոգիով զինուած,
Կրկին դաս տալու
Մտայ Մելիքին:
Յարգանք ու պատիւ,
Սրտով անարատ,
Սպաղանք գիւղէն իմ հարազատներ,
Քաջ ֆետայիներ`
Մակար եւ Գալէ, Խմբապետ Ակէ,
Հօղբերներ անմահ, սրտով աներեր,
Հերոսածին խրոխտ քաջեր`
Արաբօ եւ Մօրուք Կարօ,
Փեթարցի Թադօ, Սասունցի Մանուկ,

Մեծահամբաւ Գէորգ Չաուշ,
Կարօ Սասունի, խմբապետ Մուշեղ,
Հայդուկներ բազում,
Պայծառանուն:
Սասուն պանծալի,
Վահագնաբոց երկիր քաջաց,
Զաւակդ հայրենաբաղձ,
Թէ՛ւ ծնած օտար ափեր,
Գաղթականի դժուար կեանքով,
Սասունցի եմ ամբողջ հոգով,
Հօրս արեան բջիջներով,
Սասնայ ոգին ժառանգելով,
Ինքնութիւնս պահած եմ յար,
Սասնոյ սարերը թրքական լուծէն,
Ազատ տեսնելու,
Հայերէ պարպուած Սասնայ գիւղերը,
Կրկին հայացած տեսնելու յոյսով,
Լեռնալանջերու դաշտերը խոպան,
Դալար տեսնելու,
Հայու քրտինքով եւ աշխատանքով,
Ծաղկած տեսնելու,
Սասուն աշխարհը իր նախնեաց շունչով,
Զարթնած ըլլալու,
Տեսիլքով կ'ապրիմ,
Որուն պատկերը միշտ տեսած եմ,
Հօրս աչքերէն ցայտող կարօտէն:

Հայր իմ սիրասուն,
Քու ծննդավայրէդ հեռու ապրելով,
Շատ տառապեցար,
Հայոց եղեռնի մահուան դարպասէն,
Թուրք գազաններու եաթաղաններէն,

Քաջագուն սրտով միշտ ազատեցար
Եւ հաստատուեցար,
Քաղաքը Հալպայ,
Ուր ապրեցար քու ծննդավայր
Սասնայ կարօտով,
Սպաղանք գիւղի քու պապենական,
Տունին կարօտով,
Սպաղանք գիւղի եկեղեցոյ՝
Սուրբ Մարութէ ձգնաւորի
Խորանին կրկին որպէս սարկաւազ,
Երկիւղածութեամբ սպասարկելու,
Յուսալով ընդմիշտ,
Օր մը անպայման,
Վերադառնալու եւ տէր դառնալու
Քու պապենական
Տունին ու դաշտին:
Անհուն կարօտով տեսնելու կրկին,
Սպաղանք գիւղը, տունը հայրական:
Սակայն երազդ անկատար մնաց,
Տարիները արագ սահեցան,
Ծրագիրներդ չիրականացան,
Սասունցիական կարօտը սրտիդ,
Կեանքէն հեռացար,
Եւ որպէս կտակ դուն փոխանցեցիր
Քու զաւակներուդ,
Հայրենակարօտ սէրդ անսահման,
Սասնոյ աշխարհին,
Անխոնջ պայքարով
Ազատագրելու հողը հայրենի
Եւ տէր կանգնելու,
Մեր պապենական գերեզմաններուն:

ՀԱՅ ՖԵՏԱՅԻՆԵՐ

Հայ Ազգի պաշտպան
Հայ ֆետայիներ,
այլ Նահապետէն
Ազատ ապրելու
Ոգին ժառանգած
Աննման քաջեր,
Թորգոմեան ցեղի
Կամքով թրծուած
Խրոխտ կորիւններ,
Հայ ժողովուրդի պատիւը փրկող,
Խրոխտ հերոսներ,
Գիտակից մահով ցուրտ զէնքին փարած,
Անձնուէր կամքով յեղափոխութեան
Ճանապարհ բացած,
Ահեղ մարտիկներ,
Հայ արեան ծարաւ ոսոխներու դէմ,
Անվեհեր կամքով
Պատուհաս դարձած,
Ազատութեան սրբութիւնով մկրտուած,
Առաքեալներ նուիրական,
Հայ արեան ծարաւ,
Մարդ գազաններու,
Դաւաճաններու,
Կեանքին վերջ տուող,
Գնդակ մահաբեր,
Հայրենի հողին պահակ ու պաշտպան,
Վեց դարերու ստրկութեան
Շղթաներ փշրող
Խոնարհ հայդուկներ,
Պատիւ ու յարգանք,
Ձեր հայրենակերտ տեսիլքին անմար,

Ձեր նուիրական արինով կերտած
Յաղթանակներուն,
Ազատ ու անկախ ապրելու համար,
Զինական լեզուող դիմադրութեան,
Իրաւունքներու տիրացման համար,
Պանք Օթոմանի գրաւումով,
Մազրիկ ցեղի բնաջնջումով,
Ազատատենչ Սասնոյ մղած,
Արինալի ապստամբութեամբ,
Առաքելոց վանքի,
Սուլուխ գիւղի,
Պաշտպանողական կռիւներով,
Յանուն արդար գոյամարտի:

Հազար յարգանք,
Հազար ողջոյն,
Հայ ֆետայիներ,
Ժառանգելով արդարօրէն,
Սասունցի Դաւթի Թուր Կեծակին,
Մարտնչումով, կռիւներով,
Անհաւասար ճակատամարտերով,
Օսմանեան Թուրքիոյ
Կարմիր կոչուած Սուլթան Համիտին,
Դուք եղաք սարսափ,
Սասնոյ լեռներու քարանձաւները,
Անմատչելի բարձունքները
Ըրած ապաստան,
Թափեցիք կրակ,
Թշնամիներուն,
Որոնք կու գային,
Բնաջնջելու Սասնոյ ազնիւ ժողովուրդը:
Ձեր կայծակնային եւ վահագնածին

Գրոհներով,
Հայու շունչով ջրդողեցին
Հողերն Հայոց ասպատակուած:
Եւ դէմ դրիք, պայքարեցաք,
Հայ գիւղերուն սարսափ դարձած,
Արինկզակ թշնամիներու
Եղեռնագործ յարձակումներուն,
Ձեր սուրբ կեանքով,
Սրբութիւն կերտած,
Հայ ֆետայիներ:

Հայ ֆետայիներ,
Հայաստանի եւ Սփիւռքի եւ Արցախի,
Ծոցէն ծնած,
Նորօրեայ հայդուկներ,
Հայաստանի եւ Արցախի
Ազատութեան համար մղուող պայքարին,
Բոցով մկրտուած,
Ազատ ապրելու ուխտին նուիրուած,
Հայ սուրբ հողերը,
Թշնամիներու գրաւումներէն
Ազատագրելու,
Ազգային շունչով,
Վեհ զգայնութեամբ,
Օգնութեան հասաք,
Արցախի հայոց մաքառումներուն,
Դուրս գալու լուծէն,
Թուրք-թաթարական,
Վերաշինելու վանքերը հայոց,
Եկեղեցիները Հողը Հայրենաց,
Հայոց պատմութեան լոյսով սրբացած,
Անձնուէր քաջեր:

ՓԱՂՔ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն ...
Ոգեղինացած հմայք, հանճարներու արգասիք,
Դո՛ւն, Վահագնեան շունչով, շանթի մը պէս բոցավառ,
Ստրկացուած հայութեան արիւնէն ծնար,
Որպէս հրաշք լուսավառ...:

Դաշնակցութիւն...
Զոհողութեան շատրուան, նուիրեալներու բանակ,
Դո՛ւն, ժառանգած Սասնոյ Դաւթի թուր կայծակին,
Հեծած անոր հուր Ջալալին,
Գերեվարուած հայութեան հոգիին մէջ,
Ազատութեան անմեռ սերմեր ցանեցիր:

Դաշնակցութիւն ...
Հերոսներու փառանգ, պայքարի շեփոր,
Դո՛ւն, լուսածին մարտիկներուդ կրանիթեայ բազուկներով
Ջախջախեցիր ու մաքրեցիր ամենազգեայ թշնամիներ,
Ոճրագործներ՝ արիւնախում, դաւաճաններ՝ հայրենատեաց:

Դաշնակցութիւն ...
Գերբնական ոյժ, Հայկական Ոգի՛,
Դո՛ւն վրիժառու խոյանքներով սրաթռիչ,
Ինչպէս արծիւ երկնասլաց,
Որպէս քաջ պահակ հսկեցիր անվերջ,
Հայ ժողովուրդի պատուին եւ ինչքին,
Եւ ահ սփռեցիր ճիւղներուն գիշատիչ:

Դաշնակցութիւն ...

Չիրագործուած իտէալներու յոյս,

Ազգային փառքի անխոնջ ախոյեան,

Դո՛ւն, արհաւիրքի սպանդներէն հազիւ ճողոպրած

Յայ ժողովուրդին ապրելու կա՛մք ներշնչեցիր,

Եւ հերոսական գուպարներէն կենդանացած,

Կերտեցիր հայրենիք՝ ազատ ու անկախ:

Դաշնակցութիւն ...

Յայ ոգիի բերդ, ազատութեան ջահ,

Դո՛ւն, հիմնադիրներուդ ու բիրաւոր նահատակներուդ

Նուիրական օրինակով անանձնական,

Սորվեցուցիր ողջ հայութեան,

Նուիրուելու եւ զոհուելու,

Յայրենիքի ազատութեան սուրբ երագին:

Յայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն ...

Յոյսի՛ աղբիւր, խոր հաւատքի ներշնչարան,

Դո՛ւն, ծնունդէդ ի վեր որպէս պաշտպան հրեշտակ,

Վահան եղար հայութեան ոսոխներուն դէմ բարբարոս,

Եղի՛ր ընդմիջտ՝ քաջաբար, դարե՛ր-դարե՛ր շարունակ,

Լուսաւորէ մեր ուղին, առաջնորդէ զերդ փարոս:

ՏԱՐՓՈՂԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ե՛ս,

Արիազարդ հայորդի մը աներեր,-

Խրոխտ կանգնած՝ ձակատս վե՛ր,

Կու գամ այսօր երկրպագել,

Վեց դարերու ստրկութեան շղթաները բզկտող՝

Յայաստանի անկախութեան ճառագայթող արեւին:

Ե՛ս,

Գարնանային օրով այս հմայիչ,-

Բնութեան չքնաղ փթթումին հետ,-

Կու գամ այսօր ոգեկոչել

Յայ երկրի հրաշածին Ազատութեան,

Արիւններկ թուականը պատմական:

Ե՛ս,

Յայորդի մը ազատատենչ,

Կու գամ այսօր հպարտութեամբ տարփողել

Յայրենիքի Ազատութեան փա՛ռքը կերտող,

Ապրելու կամ մահանալու տենդով ապրող,

Դիցազնական ու անխորտակ ցե՛ղը վսեմ:

Ե՛ս,

Ջաւակը ազնիւ ազգին արմենական,
Թաթխած գրիչս բոսորագոյն սրտիս արեան,
Կու գամ այսօր որպէս դրօշ պանծացնել,
Քաջահամբաւ ու անձնուրաց՝ հազար-հազար՝
Ջերոսներու անթառան յիշատակը լուսավառ:

Ե՛ս,

Ջայորդի մը՝ հերոսներու կամքով զինուած,
Կու գամ այսօր ակնածանքով
Բիւր յարգանքս մատուցանել
Անկախութեամբ ծիածանը կաղապարող ժողովուրդին,
Ու նայիրեան սուրբ աշխարհի անմեռ կամքին:

ՄԱՅԻՄԻ ՕՐ ՄԸ՝ ՊԱՅԾԱՌ ՈՒ ՉՔՆԱՂ

Հայաստան Աշխարհ,
Վեց մութ դարերու անարգ գերութեան
Եւ ստրկութեան շղթայով հիւծած,
Վայրագ ցեղերու կեղեքումներէն
Ու հալածանքներէն ընդմիշտ տանջուած,
Միամտաբար՝ անկեղծ կարծուած
Բարեկամներէ չարաչար խաբուած,
Զոհ գացած յաճախ անոնց խաղերուն,
Աժուրդի դրուած անոնց շահերուն,
Յաճախ կողոպտուած եւ աներակուած,
Ապա Եղեռնի արհաւիրքներով,
Զարդուած-քշուած հայրենի հողէն,
Ի սպառ ջնջուած կարծես քարտէսէն,
Գերեզման դարձած՝ աղէկէզ տեսքով,
Խաւար էր պատած Աշխարհը Հայոց,
Սակայն հրաշքով կեանք առի յանկարծ,
Յարութիւն առի մոխրակոյտերէն,
Փինիկի նման հոգի առնելով,
Խրոխտ կանգնելով դահիճներու դէմ,
Վեհ արիութեամբ՝ ամբողջ հասակով,
Որպէս նորօրեայ Սասունցի Դաւիթ,
Կայծակէ Թուրդ մերկացնելով,
Ահեղ գոռացիր՝ շանթահար ձայնով՝
- «Կան՛մ, կը մնան՛մ»,
Մայիսի օր մը՝ պայծառ ու չքնաղ:

Քաջ որդիներուդ ծով արեան գնով,
Լիճ դարձած թէւ՝ ծով դառնալէ վերջ,

Հսկայ լեռների գերի ձգելով,
Բարբարոսներու կրունկին ներքեւ,
Եկար փարեցար վերջին ամրոցին,
Լուսաւորչի կանթեղով զինուած
Վէ՛ս Արագածին:
Լքելէ յետոյ ծովակը Վանի,
Զրահ դարձուցիր լիճը Սեանի,
Ա՛լ նահանջ չկա՛ր,
Ո՛չ ալ պարտութիւն,
Ազատ էր հայը իր հողին վրայ,
Ու կերտուեցաւ
Անկա՛խ Հայաստան,
Հայկական բանա՛կ,
Եռագոյն դրօշակ,
Որպէս յուսատու փարո՛ս մշտավառ,
Հայ բեկորներու անմար երագին,
Ազատ ապրելու անոնց խոր կամքին՝
Մայիսի օր մը՝ պայծառ ու չքնաղ:

Ժողովուրդ Հայո՛ց,
Ստրկութիւնը զէնքով թօթափած,
Սակայն մնացած մինակ ու անտէր,
Նախճիրներ տեսած, գաղթական դարձած,
Մնացորդացով ապաստան գտած՝
Քաղաք Երեւա՛ն եւ Էջմիածի՛ն,
Բռնցքուեցա՛ր,
Արամի շունչով՝
Վերափոխուեցա՛ր,
Նոր Վարդաններու եւ Ղեւոնդներու
Քաջութեան կոչով՝
Ոգետրուեցա՛ր
Ու կենդանացա՛ր,

Ծոցէդ դուրս եկան բազում հերոսներ,
Հայկեան ոգիով սնուած մարտիկներ,
Որոնք երդուեցան,
Իմացեալ մահով ու խիզախութեամբ,
Կուռ ընդառաջել մահուան շեփորին,
Պաշտպանել հողը սուրբ հայրենական,
Պատի՛ը հայուն,
Սրբութիւնները,
Մագաղաթները մեր նուիրական,
Իրենց մարմինը վահան դարձուցած,
Թուրք դահիճներու կապարներուն դէմ,
Ու դիւցազնական գոյամարտերով,
Վերջ տուին անոնց դժխեմ ծրագրին.
Սարտարապատէ՛ն
Ղարաքիլիսա՛
Ու Բաշապարան,
Պատի՛ հայ բազկին,
Մղուեցան հուժկու ձակատամարտներ,
Վառօղի հոտէն չորցան ծաղիկներ,
Գարնան բոյրերը հողմացրի դարձան,
Երկինքէն իջած ծուխով ու մութով,
Կռիւ էր դաժան, ահեղ ճգնաժամ,
Հայութեան համար կենաց ու մահուան,
Սակայն ծագեցաւ արեւ ցնծութեան,
Հայ ազգը յաղթե՛ց,
Նամարդ թշնամին փախաւ պարտուած,
Եւ այս յաղթութեամբ ձակատագրական,
Կերտուեցաւ փա՛ռք Հայոց Պատմութեան.
Հնչեցին զանգերն վերածննդեան՝
Մայիսի օր մը՝ պայծառ ու չքնաղ:

ՀՈՆ ...

Հո՛ն ...

Ուր մեր պապերուն գերեզմանները կը գտնուին,
Ուր Արարատը խրոխտ կ'իշխէ՛
Ձիւնէ գլխարկը գլխուն,
Ուր այգիները կը տարածուին՝ պտուղներով
քաղցրահամ,
Ուր Էջմիածնի գմբէթները կը բարձրանան երկնասլաց,
Ուր լազուարթ Սեւանը միշտ գեղատեսիլ կը պսպղայ,
Օր մը, վայրագ բռնակալութեան շղթաները փշրուեցան:

Հո՛ն ...

Ուր քառագագաթ Արագածը կը մայրանայ,
Օրհնաբեր ամպերու ոլորտներուն մէջ,
Եւ երկինքը խորագագաց կու լայ ի տես այս պատկերին,
Ուր մայր Արաքսը կը հոսի փրփրաթգ
Ու կը բաշխէ իր ջուրերը մայրական
Հայրենիքի ծարաւ հողին,
Օր մը, հնչեցին զանգերն ապստամբութեան:

Հո՛ն ...

Ճաճանչագեղ ազատութենէ ետք,
Երբ տիրեցին սարսափելի բռնակալներ,
Փետրուարեան պայծառ առաւօտ մը,
Հայկեան ցեղին ազատատենչ ժառանգորդներ,
Դաժան վարչաձեւի մը արիւնարբու եւ անմարդկային
Տիրապետութիւնը խրոխտաբար խորտակեցին,
Անկախութեան տիրացումի անբանտելի ոգիով:

Հո՛ն ...

Գետանման հոսող արեան ճապաղիքներու մէջէն
անցած,
Ինկած սովամահութեան զագրելի ճիրաններուն տակ,
Վահագնեան ոգին անգամ մըն ալ կենդանացաւ,
Մոխրացաւ փիւնիկի նման մարմնացաւ,
Բանտերու մէջ կացինահար հերոսներուն ի խնդիր,
Բարձրացան զէնքերն ազատութեան,
Եւ քշուեցան բռնակալ ուժեր մեր հողերէն սրբազան:

Հո՛ն ...

Ուր հայութեան տարագիր բեկորներ տանջուած,
Երկարատեւ մաքառումներէ ու պայքարներէ ետք,
Հազիւ գտած իրենց նոր օթեւանը հայրենի,
Հազիւ շնչած անոյշ բոյրը Հայաստանի,
Ազատութիւնն անարգօրէն խլուեցաւ՝
Ժողովուրդէ մը անմահութեան սահմանուած:

Փա՛ռք ...

Հազար փա՛ռք այն վեհ ոյժին Արմենական,
Որ իր արիւնով կերտեց Հայաստան,
Փա՛ռք, հազար փա՛ռք բոլորին,
Մեր մայրերուն, հայրերուն,
Մեր բիւրաւոր զոհերուն,
Անկախութեան իրենց անշէջ երազին ...:

ԳԷՈՐԳ ՉԱԻՈՒՇ

Դաշնակցական խոնարհ հերոս, խրոխտ հայդուկ Գէորգ Չաոււշ,
Յպարտութեամբ կ'ոգեկոչեմ յիշատակդ, ո՛վ դիւցազուն,
Ակնածանքով կը թերթատեմ հեւքը կեանքիդ փառքով զեղուն,
Պաշտամունքս կը ծովանայ քեզի հանդէպ, ո՛վ քաջազուն,
Դաշնակցական խոնարհ հերոս, խրոխտ հայդուկ Գէորգ Չաոււշ:

Ազատութեան վեհ առաքեալ, քաջահամբաւ Գէորգ Չաոււշ,
Այսօր, կրկին, կ'ուրուագծուի դէմքդ պայծառ ու սիրաշող,
Դաշնակցութեան բոսորագոյն դրօշին տակ ճառագայթող
Արիաբար կը շեփորես ըմբոստութեան լոյսը ծագող,
Ազատութեան վեհ առաքեալ, քաջահամբաւ Գէորգ Չաոււշ:

Ազգամիջեան գործակցութեան հաւատացեալ Գէորգ Չաոււշ,
Քաղաքական մատչելի գիտակցութեամբ ու հմայքով,
Դաշնակցեցար թշնամիիդ հետ բախտակից եւ երդուելով
Պաշտպանելու պատիւ ու հող՝ պայքարելով զէնքի ուժով,
Ազգամիջեան գործակցութեան հաւատացեալ Գէորգ Չաոււշ:

Յերոսներու հերո՛ս եղար, սէգ արծիւը՝ մեր սարերուն,
Քաջ անունէդ սարսափեցաւ դահճապետը՝ Սուլթան Յամիտ,
Զինակիցներ ունենալով Մակար, Գալէ, պայծառամիտ,
Մեղմացուցիր տառապանքը եւ վիշտերը ժողովուրդիդ,
Յերոսներ հերո՛ս եղար, սէգ արծիւը՝ մեր սարերուն:

Դաժան մարտին մէջ Սուլուխի կեանքիդ լոյսը խաւարեցաւ,
Դո՛ւն, որ բոլոր կռիւներէն դուրս կու գայիր միշտ յաղթական,
Եւ ո՛չ մէկ ոյժ կրնար զսպել զէնքիդ ջաղբը հրահոսան,
Դո՛ւն պայքարի ահեղ կայծակ, վրէժի շանթ եղերական,
Դաժան մարտին մէջ Սուլուխի կեանքիդ լոյսը խաւարեցաւ:

Այն ազգը որ քեզի ծնաւ, այլ հերոսներ դեռ կը ծնի,
Փա՛ռք ու պատի՛ւ Դաշնակցութեան որ քեզի պէս հերոս ունի,
Դո՛ւն ժառանգած խիզախ ոգին Մամիկոնեան հզօր տոհմի
Ոսոխներու դէմ կանգնեցար՝ ինչպէս Դաւիթ անպարտելի,
Այն ազգը որ քեզի ծնաւ, այլ հերոսներ դեռ կը ծնի:

ԳԱԼԷ ՄՊԱՂԱՆՑԻ

Սպաղանցի Գալէ անմահ ֆետայի,
Ընթոստ զաւակ խիզախ Սասնոյ տենդավառ,
Ազատութեան ջահը բռնած ամեհի,
Թափառեցար գիւղէ գիւղ եւ սարէ-սար:

Դաշնակցութեան դրօշին տակ ոգեպաշտ,
Կազմած փաղանգ հերոսներով ուխտադիր,
Իջար սարէն հասար մինչեւ Մշոյ դաշտ,
Զէնքը ձեռքիդ որպէս պահակ հսկեցիր:

Ոսոխներու դէմ ծառացար քաջաբար,
Ջախջախեցիր բարբարոսներ անվարան,
Յասար կանչին ժողովուրդիդ անդադար,
Պաշտպանելով պատիւը վեհ Սասնոյ Տան:

Յեզահամբոյր ներաշխարհով խնկելի,
Նուիրումի ուղի բացիր պողպատեայ,
Ներշնչեցիր հաւատքով մը պանծալի,
Յարիւրաւոր մարտնչողներ յետագայ:

Ծառայեցիր ժողովուրդիդ անսակարկ,
Յիւսելով բիր հերոսական դրուագներ,
Յզօր կամքով խոյանքներով անխորտակ,
Թշնամիին դէմ կռուեցար անվեհեր:

Սուլուփի մէջ պաշարումով դաւադիր,
Մինչեւ վերջին փամփուշտներով կռուեցար,
Ասկարներուն դէմ դնելով ծնրադիր,
Որպէս հերոս անվախօրէն զոհուեցար:

ԶՕՐ. ԴՐՕ ԿԱՆԱՅԵԱՆ

(Մահուան առթիւ)

Ո՛չ եւս է ... հայ ժողովուրդի մեծ զաւակը տիտանեան,
Յերոսական խոյանքներու դիւցազունը թորգոմեան,
Հայ լեռներու վէս Արծիւը՝ թռիչքներով անսահման,
Դաշնակցութեան վրիժառու հզօր ձեռքը անխափան,
Կերտիչն ահեղ Բաշ Ապարանի պատերազմին յաղթութեան,
Անմահ մարտիկ հերոսածին՝ Ընկեր Դրօ Կանայեան:

Մեր պատմութեան ճգնաժամին հրապարակ դուն իջար,
Որպէս լուսաստղ ճաճանչաւոր, որպէս պաշտպան հրեշտակ,
Նեմեսիսէն առած հուրը վրիժառու գնդակիդ,
Ամենազգեան դաւաճաններ դուն մաքրեցիր անհամար,
Դո՛ւն առաքեալ Դաշնակցութեան, որպէս մարտիկ անխորտակ,
Գացիր մեզմէ անդարձօրէն դեռ չհասած երազիդ:

Դո՛ւն որ կեանքդ անզուգական նուիրեցիր հայութեան,
Ու կերտեցիր հերոսական փառքը մեր նոր պատմութեան,
Զգայազիրկ՝ գիշերային հոգեվարքիդ մէջ դաժան՝
Երբ աչքերդ կը փակէիր վերջին անգամ՝ յաւիտեան,
Տեսա՞ր արդեօք հայրենական Արարատը աննման,
Եւ Արաքսը լացակունաց երգե՞ց մահերգ մայրական:

Ինչպէս ասուպ մը լուսավառ գացիր մեզմէ ո՛վ անդարձ,
Հանգչեցնելու յոգնած մարմինդ կռիւներէն անհամար,
Թողած դիակդ օտար ափեր, ընկերներու խնամքին,
Սակայն հոգիդ հայրենաբաղձ,- վստահ գիտեմ,- վերամբարձ
Հայաստանի երկնքին մէջ կը սաւառնի անդադար,
Մինչեւ հասնի կատարունը չիրագործուած փափաքին:

Գացիր մեզմէ անդարձօրէն, ձգելով մեզ սգաւոր,
Ես կը տեսնեմ դէմքեր տարտամ, դէմքեր յուզուած ամէնուր,
Բայց լա՛ւ գիտցիր՝ յիշատակդ ու անունդ անթառան,
Մենք կը պահենք գուրգուրանքով որպէս ծաղիկ մը բուրեան,
Եւ անվարան կը հետեւինք կեանքիդ ճամբուն առնական,
Մինչեւ հանգչին ոսկորներդ Պանթեոնին մէջ հայկական:

ՏԱՐՕՆ ԱՇԽԱՐՀ ...

Այս իրիկուն իմ հոգին,
Կ'ապրի պահեր անրջական՝
Խռովքի եւ հպարտանքի,
Ի տես երկրի մը դիւթական:
Ու պատկերներ ծիրանաւոր,
Տեսարաններ հոգեպարար,
Յայոց արիութեան փառահեղ էջեր,
Դանդաղօրէն կը տողանցեն
Ստքիս խորունկ պաստառներէն,
Պարզելով դէպքեր դիւցազնական,
Երկունքներ հզօր, խոյանքներ վսեմ,
Պայքարներ ահեղ ու յաղթականակներ,
Ազատութեան տենչ, շնչելու փափաք՝
Տարօն աշխարհ ...

Լեռներ վեհապանծ,
Աստուածներու պատուանդան,
Անտօք, Գրգուռ եւ Ծովասար,
Որոնց վրայ կայք հաստատած
Ոգիները իմ պապերուն,
Կը հսկեն թաքուն,
Նախճիրները տեսած ու դժոխք դարձած,
Դրախտավայր մեր աշխարհին՝
Տարօն աշխարհ ...

Դաշտեր լայնատարած,
Սնուցիչ մայր Տուրուբերանի,
Որոնց վրայ հայ մշակներ,
Յանուն կեանքի ու ապրուստի,
Արեւածագէն մինչեւ մայրամուտ,
Թափած են քրտինք, ըրած վարուցան,

Հնձած են ցորեն, զարի ու կլկիլ,
Խնկաբոյր հացով, արդար վաստակով,
Հազարամեակներ ապրած հողմախռով,
Պահելով հաստատ տունը հայրենի,
Հայու հաւատքով, կամքով անսասան,
Տարօ՞ն աշխարհ ...

Ծաղիկներ՝ հազար բուրեան,
Կապած նարօտ հարսենական,
Բուսած լանջին մեր սարերուն,
Որոնց ետին՝ անձաւներուն մէջ անխռով,
Հորիակերպ այծեամներ եւ եղնիկներ
Իրենց որջերն են հաստատեր,
Ու մեղուներ սարալանջէն,
Կը հաւաքեն ու կ'ամբարեն
Հիւթը չքնաղ ծաղիկներուն,
Եւ գգլխիչ բոյր մը անոյշ,
Գոյներ դիւթեղ չնաշխարհիկ,
Կը բուրվառուի արփիացայտ՝
Տարօ՞ն աշխարհ ...

Գետեր սառնորակ,
Անապական զուլալ ջուրեր՝
Արածանի, Մեղրագետ ու Պաթմանայ,
Որոնց ափին մկրտուեցան
Մեր հեթանոս նախնիքները քրիստոնեայ,
Աղբիւրներ՝ ադամանդեայ,
Հազար ակունք, հազար լճակ,
Մեր լեռներուն ստինքներէն
Բխած հրաշքով մեր սուրբերուն,
Ու կեանք տուած արեւախանձ
Հոգիներուն եւ բնութեան՝
Տարօ՞ն աշխարհ ...
Վանքեր՝ սրբակերտ,

Չայ հոգիի հայակերտման,
Խորախորհուրդ սուրբ տաճարներ,
Որոնց խոնաւ խուցերուն մէջ,
Վանականներ ու գրիչներ,
Նուիրումով ու հաւատքով,
Ի գին իրենց աչքին լոյսին,
Լոյս սփռեցին հայ դպրութեան,
Յաւերժութեան ճամբայ բացին,
Չայ արուեստին ու գիտութեան,
Մեսրոպածին գոհարներով,
Փառապսակ զետեղեցին՝
Տարօն աշխարհ ...

Այս իրիկուն հոգիս պարման,
Յուզաթաթախ խոկումներով,
Կը վերլուծէ դիմագիծը մեր աշխարհին,
Անոր ոգին ասպետական,
Խիզախումները պանծալի՝
Քաջահամբաւ հերոսներուն,
Ու անուններ նուիրական,
Կը քանդակուին աչքերուս դէմ՝
Սասունցի Դաւիթ, Միեր քաջասիրտ,
Մամիկոնեան բազում անուն պայծառափայլ,
Սերոբ Աղբիր, Գէորգ, Գալէ ու Մակար,
Չազարներով նահատակուած ու սրբացած,
Անանձնական քաջ հայդուկներ,
Յանուն Ազգի Ազատութեան,
Յանուն կրօնի եւ հայրենեաց՝
Տարօն աշխարհ ...

ՊԱՏԳԱՄ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ո՛ր որ երթաս, ո՛ր որ ապրիս Սփիւռքի խորթ տարածքին,
Ո՛չ մէկ ատեն ազգդ, լեզուդ, եկեղեցիդ չմոռնաս,
Յպարտութեամբ որպէս դրօշ վե՛ր բարձրացուր սրտագին,
Յայու պայծառ անունը վեհ ու պատիւը երկնահաս:

Թէեւ «փոքրիկ ածու» մըն ենք՝ թիւով չնչին, աննշան,
Բայց որակով հզօր, ազնիւ՝ Արարատի նման վէս,
Անխոնջ բռնած ջահը անշէջ մշակոյթի, գիտութեան,
Քառասուն դար կը քալենք յար ճամբաներէ հրակէզ:

Բարբարոսներ ամէն ցեղի ուզեցին մեզ տրորել,
Արմատախիլ գերեզմանել մեր հաւատքն ու լեզուն,
Եւ պատմութեան բեմէն սրբել, գազանօրէն յօշոտել,
Յայութիւնը ազնուածին, Յայաստանը սիրասուն:

Ո՛ր որ երթաս անհայրենիք կեանքը ունի վերջաբան,
Գաղթական ես, օտարական՝ ճերմակ ջարդին ենթակայ,
Եթէ երբեք հոգիդ չօծես խորհուրդովը սրբազան՝
Էջմիածնի, Երեւանի ու Սեւանի հեռակայ ...:

ԿՈՉ՝ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Ո՛վ հայորդիներ, կոչս լսեցէք,
Յեռու մնացէք օտարի բոյրէն,
Ձեր արմատներուն ամուր կառչեցէք,
Որ չկորսուի՞նք պատմութեան բեմէն:

Հայ տունը երբէք Մեսրոպ չի բուրեր,
Երբ օտար հարս գայ, սեմէն ներս մտնէ,
Ծնուող մանուկը «կռունկ»ը չ'երգեր,
Երբ հասակ առնէ, զգայ եւ երգէ:

Թուրքին ուզածը ինչո՞ւ մենք ընենք,
Մեր զաւակները մղելով ջարդին՝
ճերմակ ու դեղին, եւ ամբողջացնենք
Կարմիրի դերը՝ երազը թուրքին:

Ինչպէ՞ս կը ցանկաք ապրիլ որպէս հայ,
Երբ ձեր շրթներուն վրայ դաւաճան,
Հայոց սուրբ լեզուն լո՛ւռ կը մահանայ
Եւ հայ բարբերը օթեկ կը դառնան:

Ինչպէ՞ս կ'ուզէինք տէր դառնալ կրկին,
Մեր հայրենական վեհ Արարատին,
Երբ սերունդները գալիք հայածին,
Պիտի աղարտէք յոյսով խառնածին:

Հայ տան, հայ ազգին ակունքը վճիտ,
Հայ մայրն է միայն կաթով անապակ,
Եթէ չբերես հայ կին քու տունիդ,
Պիտի ուծանաս, որդի անժառանգ ...:

ԱՐՄԱՏՆԵՐՍ ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ

Արմատներս հօրենական կու գան երկրեն Տարօնի,
Ծնած-ապրած լեռներուն մէջ հերոսածին Սասունի,
Որոնք դարե՛ր խրոխտաբար պայքարած են յարածամ,
Յանուն պատուի, հայրենիքի եւ կրօնի պահպանման:

Իմ լեռնցի հայրս կու գար դիւցազնական այդ երկրեն,
Մակար, Գալէ ծնունդ տուած քաջ Սպաղանք աւանեն,
Ուր մեծցած էր ազգայնաշունչ մթնոլորտով հայկական,
Ուսանելով Սուրբ Կարապետ վանքի լոյսով սրբազան:

Սակայն թուրքի եղեռնագործ հարուածներուն պատճառով,
Մեծ եղեռնի արհաւիրքին անպատմելի մոլուցքով,
Քշուած հողէն պապենական՝ վերադառնալ երդուելով,
Թափառելով լեռներ-ձորեր՝ ազատ կայք մը փնտռելով:

Մահը տեսած հարիւր անգամ, նայած անոր աչքերուն,
Ձէնքով, խելքով ճողոպրելով գազաններէն անանուն,
Մինչեւ հասած ազատ աշխարհ՝ արաբական հողամաս,
Որ կը կոչուի Յալպայ քաղաք, ուր ծնած եմ ու մեծցած:

Շինած նոր բոյն տասնեակ անգամ՝ քանդուածի փոխարէն,
Պահած սրտին ծալքերուն մէջ յիշատակներ Սասունէն,
Փոխանցած զայն որպէս աւիշ զաւակներուն սրտերուն,
Ու մինչեւ մահ սպասելով վերադարձին դէպի տուն:

Ես ալ որպէս ժառանգորդը անոր արդար կտակին,
Սասունցի եմ էութեամբս, զաւակներով իմ անգին,
Պահած յոյսը հօրենական ու հաւատքը անխափան,
Որ անպայման պիտի հասնինք մեր սուրբ երկրին՝ Յայաստան:

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿ

Մենք՝

Հայ յեղափոխական բանակի
Քաջ ու անվեհեր զինուորներն ենք,
Խրոխտ, անձնագրի երիտասարդներ,
Նոր օրերու քաջ ֆետայիներ,
Հայ սուրբ դատի վէս մարտիկներ,
Զինուած, զրահուած հայ հողերու
Ազատութեան ու միացման
Կրանիթեայ գաղափարով,
Վահագնածին հզօր կամքով:

Մենք՝

Հազարներ ենք,
Մահուան տեսիլքով ճանապարհ ինկած,
Իմացեալ մահի հաւատքով օծուած
Արձակագէտներ.
Ուխտած պայքարիլ ու թափել արիւն,
Հարուածել ուժգին,
Որ աշխարհ լսէ ու խղճահարի,
Թուրքը սարսափի ու շանթահարուի,
Ծունկի գայ կրկին:

Մենք՝

Հայ յեղափոխական բանակի
Զոհաբերուող հայդուկներն ենք,
Հայկի գաւակներ,
Հայ արդար դատի,

Հայ ժողովուրդի վեհ իտէալներուն
Իրականացման բռունցքը ահեղ,
Պատրաստ թափելու ահարկու կրակ,
Մահաշունչ կայծակ,
Թուրք եղեռնագործ ու արհինկզակ,
Պետութեան գլխուն:

Մենք՝
Շանթահարիչ հսկայ բանակ ենք,
Եկած ենք ահա,
Մեր հզօր ձայնով
Հայաբոյր գործքով,
Բոցավառ երգով,
Երկաթէ խօսքով,
Մեր մշտաբորբոք արեան ղօղանջով,
Նոր գոյամարտով ու նոր յաղթութեամբ,
Նոր էջ բանալու Հայոց Պատմութեան:

Մենք՝
Յեղափոխական շունչով տոգորուած,
Ոգի անխորտակ, եւ կ'ուխտենք ահա՝
Չկայ ո՛չ մէկ ոյժ աշխարհի վրայ,
Որ կարողանայ ընկճել մեր ոգին.
Պիտի պայքարինք ու թափենք արիւն,
Մինչեւ որ հասնինք մեր նպատակին,
Մինչեւ որ հասնինք վեհ Արարատին,
Վանին, Սասունին, Գարահիսարին,
Կամ մեռնիլ անոնց թէժ ճանապարհին:

ԱՊՐԻԼ 24

Չայաստա՞ն ...

Աւերակ, իր հարազատ ժողովուրդէն պարպուած,
Չայե՛ր ...

Քշուած իրենց պապենական երդիքներէն

Ու ջարդուած վայրագօրէն ...

Մոռնա՞լ օրերն այդ դաժան,

Արհաւիրքի ու տանջանքի,

- Կը փոթորկի վրէժի հուրը սրտիս ...:

Ահա պատկերներ դժխեմ,

Կը տողանցեն սարսուռներով սրտակեղէք,

Եւ իմ ազգիս բնաջնջման

Արարները սարսափազդու ու տխրադէմ

Կը պարզուին ամբողջական լիութեան մէջ,

Խաչելութեան գողգոթան եղերական,

Ու դահիճներ բիրտ ու բարբարոս,

Իրենց վայրագ կիրքերովը արիւնախտւմ ...:

Տէր-Չօ՛ր ... Մեսքենէ ...

Որդեկորոյս մայրերու

Ուղեկորոյս որդիներու

Գերեզմանը արեւախանձ ...

Բիւրաւոր կոյս աղջիկներու

Անապական պատիւներուն

Պղծումի վայրը մահաբոյր ...

Ահա ջոկատ մը հայեր,

Ջինուոր եղած թրքական,

Մտած կիրճը ամայի,

Մերկացուեցա՛ն ...

- Կրա՛կ, գոռաց, կրակ դարձած թուրք սպան,

Ու բիւրաւոր հայորդիներ անշնչացան,

Սրտակտոր հառաչանքներ վեր բարձրացան,

Ու Աստուծոյ պատուանդանին զարնուեցան ...:

Ահա հիւժած կարաւան մը

Խլեակներով իմ ցեղիս,

Տաժանագին ճանապարհէն յոգնասպառ

Անշարժացաւ.

- Հա՛ց,- կ'աղերսեն անօթութեան ճիրաններէն
բզկտուած

Հայ մանուկներ,

Սակայն չկա՛յ ...

Աւազը կ'ուտուի՞, մարդու միս կ'ուտուի՞ ...

Գոյութիւն ունի միայն ու միայն

Հիւժու՛մը՝ դանդաղ ու մահը՝ անգութ ...:

Ահա մայր մը շուարուն,

Ծախած զաւակը փոխան հացի,

Գահավիժող թագուհիի մը նման,

Կը փետտէ մազերն իր արծակ,

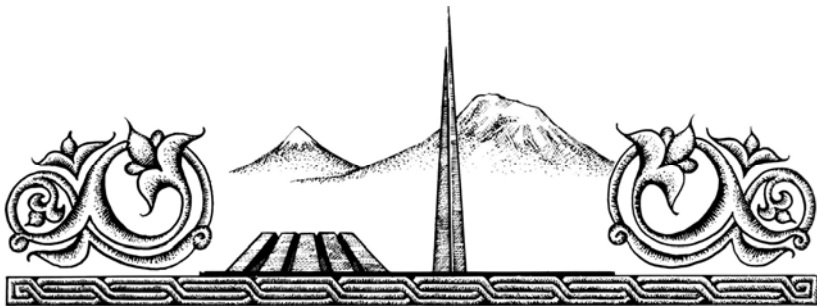
- Որդի՛ս, Տիրա՛ն,- կը հառաչէ խելակորոյս,

Մաշուած ձայնով՝ հեկեկոցով նուաղուն:

Ահա տղեկ մը ազագուն,

Ոտաբորիկ ու կիսամերկ,
Օրօրուելով դանդաղօրէն կ'առաջանայ
ճամբաներէ մութ, անայի.
Րազգայի մէջ հսկայ արաբ մը պետելի
Կը տիրանայ անտէր որբին ...

Երկինք երկիր իրար անցէք,
Պար բռնեցէք ծիծաղավար, ուրախացէք,
Թուրք գազաններ անտառամիտ,
Յօշոտեցին ազնիւ ազգ մը քրիստոնէայ,
Անայացաւ Հայաստանը հնամեայ,
Բայց լաւ գիտցէք,
Հաւատացէք,
Օր պիտի գայ եւ շա՛տ շուտով,
Վրիժառու բռունցքներ պիտի բարձրանան
Որդիներուն հայկազեան,
Արդարութեան իրագործման ճանապարհին ...:

ԶՐՈՅՑ ԵՓՐԱՏԻՆ ՀԵՏ ...

Եփրա՛տ,
Գետ հայրենական,
Մշտահոս ջուր եղենական,
Մեծ բարերար այս երկրին,
Յոգեպարար սնուցիչ, աստուածատուր թանկ պարգեւ,
Մայր սիրական անծայրաժիր դաշտերու եւ
բնակչութեան՝
Կենարար ջուրովդ՝ կաթի պէս մաքուր:

Արձակուրդով մը տխուր,
Ահա նստած ափիդ լուռ,
Մտածումով կը հեռանամ ներկայէս,
Դէպի օրերը մեր անցեալի ահաւոր,
Ես քու որդիդ տարագիր,
Ծնած օտար ափերն այս խորթ,
Կը վերլուծեմ ժողովուրդիս ճակատագիրն արիւնակոծ,
Նստած մօտդ ականջալուր երգերուդ,
Ինքզինքս երբեք օտարական չեմ զգար,
Եւ կորսուած հայրենիքիս կարօտը վառ,
Քեզմէ կ'առնեմ անյագաբար:
Աչքերս թախծալի ջուրերուդ սեւեռած,
Ես կը տեսնեմ յստակօրէն,
Թուական մը սեւաթոյր,
Յազար ինը հարիւր տասնը հինգ,
Մեր դարաւոր պատմութեան
Ամենասեւ էջը դաժան,
Եւ արիւնոտ սրտիս խորէն հառաչելով,
Կը գրուցեմ հայրենական Եփրա՛տ, քեզ հետ:

- Իմ աչքերս չտեսան,
Բայց դուն տեսար, ամէն բան,
Պատմէ՛, խնդրե՛մ, թէ ինչպէ՞ս
Մեր դարաւոր հայրենիքէն,
Մարդ-գազաններ անխղճօրէն,
Մեր ժողովուրդը դուրս քշեցին, յօշոտեցին,
Չտեսնուած վայրագութեամբ փճացուցին.
Ըսէ՛, ինչպէ՞ս անարգեցին, կողոպտեցին ու պղծեցին
Մեր գիւղերը, մեր վանքերը, տաճարները հնադարեան,
Պատմէ՛ հանդարտ ամբողջութեամբ,
Ականատեսի վկայութեամբ դէպքերն այդ դաժան:

- Ո՛վ իմ եղբայր, իմ հարազատ հայրորդի,
Ինչպէ՞ս պատմեմ ես անհատնում ցաւերս,
Ապրումներս, տառապանքս, վիշտերս,
Յրահրելով առկայծ ճրագը սրտիս.
Դժոխք էր հոս, անտանելի տանջարան,
Մարդիկ դարձած էին գազան:
Եւ տարագիր ժողովուրդն իմ անպաշտպան,
Բերին-բերին անընդհատ եւ քշեցին անապատ,
Ամիսներով, տարիներով շարունակ,
Ա՛խ սիրտ պէտք էր, հոգի պէտք էր քարացած,
Որ դիմանար ու չհալէր
Յիւծած, խելառ անոնց տեսքը դիտելով,
Յազարաւոր չքնաղ կոյսերն իմ ցեղին,
Պաղ ջուրերուս մէջը գտան ապաստան,
Որ պաշտպանեն իրենց պատիւն անապական,
Յազարաւոր դժբախտ հայեր,
Կողոպտուած, խոշտանգուած, բռնաբարուած,

Հայ ըլլալու իրենց մեղքը քաւեցին,
Աւանդելով իրենց հոգին,
Ոնկնդրելով ալիքներու երգը տրտում.
Ես յուզումէս լացի՛-լացի՛,
Մինչեւ որ արցունքներս ադամանդեայ,
Բոսորագոյն արին դարձան,
Եւ ես դարձայ արինի գետ ...

- Այդ չէ միայն հայրենի գետ,
Պատմութիւնը ժողովուրդիս,
Չե՞ս իմացած որ հազարներ եղբայրներէս,
Թշնամիին տեղատարափ գնդակներէն,
Աշնանային տերեւներու պէս թափեցան,
Անհետ դարձան ...
Անոնց ազնիւ, սրտին մէջ կար,
Կարմիր արեւ, սէր մը տաքուկ,
Կեանքի տենչանք, հայրենի սէր,
Դեռ ուրիշներ հազարներով,
Քարիւղով օծուած տուններու եւ վրաններու
Տակ այրեցան, մոխիր դարձան:
Եւ տակաւին բիրաւորներ,
Ինկած մոլոր եւ ազազուն
Անապատի աւազներուն վրայ այրող,
Ծարաւ, անօթի եւ արեւահար ա՛լ չդիմացան,
Անլռելի անէծքներ արտասանելով,
Դանդաղ մահացան,
Առատ կեր դարձան թռչուններու գիշատիչ:
Չլսեցի՞ր դուն,
Որ հայ դպրութեան ու մշակոյթի աչքառու մարդիկ

Մէկ գիշերուան մէջ ձերբակալուեցան,
Եւ անմարդկային չարչարանքով տանջանքով
Վայրագորէն գլխատուեցան, ջարդուեցան,
Ո՞ր են, ըսէ՛, Վարուժանը քանքարաւոր,
Սիամանթօն ռազմաշունչ,
Զօհրապ, Սեւակ, Զարդարեանը տիտանեան,
Յարիւրաւոր ռահվիրաները հայ մտքին,
Ո՞ր են, ըսէ՛, գետ հայրենի:

- Գիտեմ որդի, գիտեմ մեռան, հեռացան՝
Դեռ չհասած իրենց բարձր իտէալին,
Զիրագործած իրենց երազները գալիքի,
Զգործադրած իրենց ծրագիրները լուսաւոր,
Ու չտեսած իրենց հողը, հայրենիքը հայրաժառանգ,
Դարձած ազատ եւ ինքնիշխան,
Եւ թշնամին՝ թուրքը անարգ,
Սարտարապատով անփառունակ պարտուած:

- Կ'ուզեմ գիտնալ գետ հայրենական,
Ինչպէ՞ս է հիմա հայէ պարպուած հայրենիքը մեր,
Կանգուն կը մնա՞ն մեր սուրբ վանքերն ու տաճարները
Յոգեպարար կառուցուածքով,
Կը լսուի՞ արդեօք մրմունջն աղօթքի,
Կը մատուցանուի՞ անմահ պատարագ,
Կ'արձագանգէ՞ն հնչիւնները Մեսրոպեան
Յայոց լեզուին անմահական,
Սարերուն եւ ձորերուն մէջ հայրենական ...:

- Ինչպէ՞ս յայտնեմ իրողութիւնն այդ դժպիհի,

Լեզուս սառած է կարծես,
Աւերակուած ու փճացած են բոլոր
Յնադարեան նմոյշները մեր փառքին,
Չկան այլեւս աղօթողներ,
Ամայութիւն է չորս դին,
Գիւղերուն մէջ մեր շէնշող
Յիմա միայն գազաններ եւ վաչկատուն եկուորներ
Իրենց որջերն են հաստատած,
Ուր բուերը սեւահոգի ընդմիշտ կ'երգեն:
Յայութեան հետ անհետ դարձաւ հայոց լեզուն,
Քաղաքներէն ու գիւղերէն, տաճարներէն ու դաշտերէն,
Չկան այլեւս ցորեանները ոսկեբուրեան.
Չկան ծառեր ու ծաղիկներ անուշաբոյր,
Չկան դալար այգիներ, եղեմական պարտէզներ,
Չկան-չկան, «թութքն է անցեր»
Ազգ մը ամբողջ գերեզմաներ ...:

- Եփրատ, գետ սիրասուն հայրենական,
Ահա այսօր երկիւղած,
Ծունկի եկած ափիդ մօտ,
Աչքերս յառած սուրբ Արարատին,
Կ'երդնում յանուն նոր սերունդին,
Մեր նահատակներուն արիւնին վրայ,
Թէ ժողովուրդն Արմենական,
Օր մը անպայման,
Վրէժով արդար, կամքով պողպատեայ,
Պիտի անդորր տայ,
Մեր անշիրիմ, տարտղնուած,
Նահատակուած միլիոններու սուրբ աճիւնին:

ՑԱՍՈՒՄ

Տառապահար
Ու սրտավառ
Կ'ընթրոստանամ
«Արդարութեան»
Դէմ մարդկային
Ու սրտագին
Կը բողոքեմ
Անվախօրէն
Բիրտ ու դաժան
Անտեսլական
Ազգերուն դէմ
Արինաճեմ
Եւ մանաւանդ
Թուրքերուն վատ
Նախանձաբեկ
Յոգիով նենգ
Տաճար պղծող
Մարդ բզկտող
Ատելավառ
Ու ցաւագար
Կիրքով վայրագ
Ազգ մը համակ
Բնաջնջող
Ու աքսորող

Յէք մանուկներ
Անկար ծերեր
Չորցած խղճով
Եաթաղանով
Գլուխ կտրող
Արին խմող
Դժխեմ ազգին
Անմարդկային
Նախճիրներուն
Ոճիրներուն
Ու ջարդերուն
Յամար անհուն:

Արտանց կ'ատեմ
Ու կ'այպանեմ
Սրտիս խորէն
Անհունօրէն
Ազգայնական
Կրօնական
Ամէն հոսանք
Ամէն բաղձանք
Որ ծայրայեղ
Արինայեղ
Գաղափարներ

Ծրագիրներ
Կը փայփայէ
Որ կ'որոնէ
Ինքզինք դասած
Մեծ, սիգապանծ
Կամ գերիվեր
Խաղաղասէր
Ուրիշ ազգէ
Ժողովուրդէ:

Ինչո՞ւ համար
Յամեստաբար
Ազգեր բոլոր
Տկար, հզօր
Արդարօրէն
Մարդկայնօրէն
Անկեղծութեամբ
Յամեստութեամբ
Չեն գործակցիր
Երկրէ-երկիր:

Ինչո՞ւ համար
Չեն հաւատար
Իտէալական
Իմաստութեան
Մրգաստանէն

Դանդաղօրէն
Ծլող ճարին
Սիրոյ ծառին:

Ինչո՞ւ համար
Խոհեմաբար
Չեն ընդունիր
Անկարեկիր
Արիւնագին
Դէպքերը հին
Իրենց գործած
Մթակալած
Յանցանքները
Ոճիրները
Ու չեն զիջիր
Արիւնածիր
Դաժանութեամբ
Վայրագութեամբ
Յափշտակած
Իրացուցած
Յայ հողերուն
Յայ ինչքերուն
Վերադարձին
Բնիկ տէրին:

Ինչո՞ւ համար
Չեն հաւատար
Երկիրներու
Եւ ազգերու
Ազատութեան
Անկախութեան
Գաղափարին
Հայոց դատին
Արդարութեան
Ապա լուծման:

Բայց ես կ'ըսեմ
Հաւատքով եմ
Թէ պիտի տան
Եւ անպայման
Երբ որ հնչէ
Ու փողփողէ
Ժամն հատուցման
Արդարութեան
Յանուն կորսուած
Եւ փնտռուած
Յաւերժական
Խաղաղութեան:

Յստակ գիտցէ՞ք
Ըմբռնեցէք.-
Ձեր մշտական
Քարոզչական
Աշխատանքով
Հերքումներով
Մերժումներով
Ձինու ուժով
Երկրի դիրքով
Պաշտպաններով
Չէք կարենար
Միշտ, տեւաբար
Բռնագրաւել
Յաւէտ պահել
Հողը Հայկեան
Նուիրական
Չէք կարենար
Ամօթահար
Թումբ կանգնեցնել
Պատուար դնել
Հայոց դատին
Իրաւունքին
Պապենական
Ու պատմական:

ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՐԶԱՆԸ

Մենք կանգնեցինք յուշարձանը Եղեռնի,
Որպէս կոթող ու դամբարան արիւնի,
Նահատակուած երկու միլիոն հայերու,
Երկու միլիոն տառապահար սրտերու,
Որոնց անթաղ մասունքները անտէրունջ
Լո՛ւռ կ'արտասուեն գիշեր-ցերեկ դառնաշունչ:

Մենք կանգնեցինք յուշարձանը Եղեռնի,
Որպէս փարոս լուսապարգեւ արփենի,
Որ սերունդներ ծնած ափերն այս օտար,
Լուսաւորուին անոր ցոլքով բոցավառ,
Յաղորդուին հայ պատմութեան խորհուրդով
Ու միշտ խօսին Մեսրոպակերտ հայ լեզուով:

Մենք կանգնեցինք յուշարձանը Եղեռնի,
Որպէս խաչքար յուզավարար հայրենի,
Որմէ ժայթքող ճաճանչները ակաղծուն,
Փարոս դառնան ուղեկորոյս հայերուն,
Որ չմոռնան ինքնութիւնը հայկական,
Ու երկիրը որ կը կոչուի Յայաստան:

Մենք կանգնեցինք յուշարձանը Եղեռնի,
Որպէս պատեան հայ ոգիին կենդանի,
Որ պատգամէ քար-սիրտ դարձած աշխարհին,
Յայ սուրբ դատի հանգանակը եւ ուղին.-
Բռնագրաւուած հայ հողերը վշտախռով,
Վերադարձուին՝ խաղաղութեամբ կամ զէնքով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Դարե՛ր-դարե՛ր լոյս ու խաւար հայ քերթողներ երգեցին,
Քու ցաւերդ ու փառքերդ, ազատութեան սէրդ հին,
Յերոսներուդ անանձնական նուիրումը բացառիկ,
Որոնք ինկան անմխիթար՝ հողիդ համար, հայրենի՛ք,
Ես ալ ահա անոնց ճամբուն հետեւող մը անվարան,
Կը նուիրեմ քնարս քեզի, հերոսական Յայաստան:

Կը նուիրեմ քնարս քեզի, հերոսական Յայաստան,
Կապրիմ քեզմով, քու անցեալով ու ներկայով ամէն ժամ,
Քեզ կը պաշտեմ ամբողջ հոգուով ու հաւատքով խորամարտ,
Պատրաստ տալու կեանքս պարման, քեզ պահելու անարատ.
Դո՛ւն մեր փառքը կոթողական, անմեռ յոյսը ապագայ,
Նուիրական մայր սիրասուն՝ իմ Յայաստան հնամեայ:

Նուիրական մայր սիրասուն՝ իմ Յայաստան հնամեայ,
Կը հաւատամ օր մը պայծառ պիտի կրկին բարձրանայ,
Դրօշն հայոց աստանդական Արարատի գագաթին,
Զքնադագեղ Տարօն ու Վան պիտի դառնան քու գրկին,
Եւ աշխարհացրիւ որդիներդ նոր աւիշով պիտի գան
Ակօսելու դաշտերդ խոպան՝ աւերակուած Յայաստան:

Ակօսելու դաշտերդ խոպան՝ աւերակուած Յայաստան,
Քանի հիմա հոն կը բուսնին տատասկ ու փուշ ընդունայն,
Յայ քրտինքը չորցած է հոն, անապատ է ամէն կողմ,
Վայրագ ու խօլ մարդ-գազաններ ժանիքներով մթասքող,
Քանդած-փշրած են խնկելի վանքերը մեր սրբազան,
Իմ Յայաստան լուսաճաճանջ՝ մշակոյթի օթեան:

ԵՐԵՒԱՆԻՆ

Ծնած տարագիր քու գիրկէդ հեռու,
Օտարութեան մէջ՝ հայրենակարօտ,
Բայց դուն իմ մայրն ես հարազատ ու մօտ,
Ու բալասանը անթիւ վէրքերու:

Ինչպէ՛ս երգեմ քեզ, իմ մայր Երեւան,
Որ արժանանամ քու սիրոյն վսեմ,
Քու գոյութեամբը կ'ապրիմ, կը շնչեմ,
Ու հայութեամբս կը հպարտանամ:

Դարեր ձեղքելով մեր օրին հասար,
Էրեբունիէն Երեւան դարձար,
Անթեղուած կայծով վերընձիւղուեցար,
Մշտավառ ջահով լուսաւորուեցար:

Թէեւ թշնամին Եղեռնով ջարդեց,
Աշխարհով ցրուեց հայ ազգը համայն,
Բայց դուն յաւերժ ես՝ պտուղ քաջութեան,
Սարտարապատը քու փառքը կերտեց:

Դո՛ւն ես մեր յոյսը, կեանքը, ապագան,
Մեր երազներուն ապաւէն վերջին,
Քեզմով պիտ' հասնինք վեհ Արարատին
Ու սուրբ հողերուն մեր պապենական:

ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

Իմ հեռաւոր հայրենիքիս կարօտէն
Կ'ապրիմ մեղմի ու կը հալիմ մոմի պէս,
Իմ հայրենի բորբ արեւի շողերէն
Պիտի տաքնա՞մ, թէ պիտ' սառիմ ես անտես:

Կ'ապրիմ օտար այս ափերը գաղթական,
Անհայրենիք կեանքը մութ է զերդ գիշեր,
Յայկեան ոգին կը խաթարուի անպայման,
Եթէ չըլլայ հայրենիքը յուսաբեր:

Յայրենիքիս երկինքին տակ կապուտակ
Կ'ուզեմ ճախրել թռչունի մը թռիչքով,
Ափով գգուել լեռներու ձիւնն սպիտակ,
Եւ համբուրել հայրենի հողը բերկրանքով:

Յայրենիքս թէ՛ եւ փոքրիկ բայց հզօր,
Անպատմելի հրաշքով մը օրհնաբեր,
Ոտքի կանգնած կը կառուցէ ամէն օր
Արդիական մեծ քաղաքներ ու գիւղեր:

Սակայն, ափսո՛ւ, ես չեմ կրնար մաս կազմել
Մեծ գռռիին, որ կը մղուի հոն անձայն,
Կ'ուզեմ ե՛ս ալ տաք քրտինքով ոռոգել
Յայրենիքիս շինութիւնը սրբազան:

ԻՄ ԶԻՆԱԿԻՑ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Պայքարներէն վերջ ահաւոր, իմ զինակից ընկերներ,
Զեզ կը յիշեմ այսօր կրկին տարիներէ վերջ մթին,
Նաւուս բացուած առագաստը կը ծածանի անվեհեր,
Կեանքի անհուն ովկիանին մէջ՝ անսանձ վազքովը հովին,
Պայքարներէն վերջ ահաւոր, իմ զինակից ընկերներ:

Դուք որ ինկաք ֆաշիզմի դէմ մղուող կռուին մէջ դաժան,
Ու ձեր մահով կեանք բաշխեցինք տուայտուող մարդկութեան,
Բայց դուք կ'ապրիք յաւերժօրէն հոգիիս մէջ յաւիտեան,
Պատուիասուած մեծ ազգի մը որդիները աննման,
Դուք որ ինկաք ֆաշիզմի դէմ մղուող կռուին մէջ դաժան:

Անապատէն փչող հովին կաղկանձը ես կը լսեմ,
Որ շփացած տղու մը պէս կը մտնէ ներս սենեակէս,
Անոր տրտում լացին մէջէն ձեր ցաւերը կը յիշեմ,
Ու արցունքներ կը հոսին յար արտօսրավառ աչքերէս,
Անապատէն փչող հովին կաղկանձը ես կը լսեմ:

Կ'ալեկոծուի սիրտս ահա ձեր նայուածքին սարսուռէն,
Ու թախիժ մը կը պաշարէ ոլորտները հոգիիս,
Կը բարձրանաք աչքիս առջեւ, հասակ կ'առնէք խրոխտօրէն,
Եւ կը նայիք տխուր դէմքիս, թեւե՛ր կու տաք երազիս,
Կը փոթորկի սիրտս ուժգին ձեր նայուածքին սարսուռէն:

Երբ դուք ինկաք հերոսաբար, իմ ցեղակից ընկերներ,
Յողը ըրած տաք անկողին ու երկինքը՝ ցուրտ վերմակ,
Մնացիք ձեր վերքերուն հետ անօգնական ու անտէր,
Ուր կը հսկէր ձեր վրայ՝ լո՛ւռ, պերճ լուսինը զերդ պահակ,
Երբ դուք ինկաք հերոսաբար, իմ ցեղակից ընկերներ:

ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱԾԻՆ

Դարե՛ր են անցել, տանջալից դարեր,
Եւ բազում վանքեր փլեր, քանդուեր,
Բայց դուն կը մնաս որպէս վսեմ սին,
Մեր լոյսի հաւատքին, Սուրբ Էջմիածին:

Յիմնարկութենէդ անցած են դարե՛ր,
Տեսած ես անթիւ փորձանք եւ աւեր,
Բայց կը սլանան գմբէթներդ հին,
Դէպի ամպերը մեր հայրենիքին:

Դարե՛ր շարունակ մեր լոյս հաւատքին
Փարո՛ւնը դարձար առեղծուածային,
Լոյսդ սփռեցիր խաւար սրտերու,
Յրաշքով հասար պայծառ օրերու:

Դարերու անցքով դափնեցիր փառքեր,
Վեհ իմաստութեա՛մբ դիզեցիր գանձեր,
Մեր հնադարեան եկեղեցիին,
Մնա՛ միշտ կանգուն, Սուրբ Էջմիածին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայաստանեայց հնաւանդ եկեղեցի սրբազան,
Մայր սիրասուն, հոգեպարար, անկեղծ սիրոյ շատրուան,
Լուսաճաճանչ հաւատքիդ հանգանակով օրհնաբան,
Լոյսով կ'օծես հոգիիս արմատները խոհական:

Խորախորհուրդ ծէսերուդ յուզաթրթիռ շունչին տակ
Հասակ առի, հայացայ՝ Աստուածային երկիւղով,
Հոգիս ցնծաց խանդակաթ պաշտամունքով, աղօթքով,
Երբ հայկական խորանէն կը մատուցուէր պատարագ:

Դուն ուսուցիր ինձ քալել հայու պայծառ ուղիով,
Ըլլալ պարկեշտ հայորդի՝ առաքինի գործերով,
Պահել տոհմիկ բարքերն ամանդներու ջրտուքով,
Հպարտութեամբ զրահուիլ նախնիքներու հաւատքով:

Քու յարկին տակ խնկաբոյր հայու հոգին կը խայտայ,
Երաժշտութիւն կը դառնան շարականներ ու խօսքեր,
Ակնածանքով կը յիշուին հայ բիրաւոր վկաներ,
Հայրապետներ սրբակրօն՝ որպէս լոյսի մանանայ:

Խաչքարերը սրբատաշ տաճարներուդ բիրաւոր
Զաւակներուդ ծովացած արիւնով են շաղախուած,
Որոնք դարեր շարունակ պայքարած են, դիմադրած
Ոսոխներու մոլուցքին, քանդումներու ահաւոր:

Սակայն, ահա կը կանգնիս կենդանութեան նոր շունչով,
Հաւատացեալ սրտերու նուիրական խոյանքով,
Որպէս սիրոյ ատրուջան՝ հրաշագեղ ոգիով,
Յավերժօրէն փարոսուող Լուսաւորչի կանթեղով:

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ձօն՝ եկեղեցւոյ 25 ամեակին

Սուրբ Աստուածամօր անունով օծուած,
Վեհապանծ տաճար՝ պարծանք հայութեան,
Կանգնեցար որպէս սուրբ աղօթարան,
Յայնու հաւատքով ոգեղինացած:

Սուրբ Աստուածածին հայ եկեղեցին,
Շինուեցաւ կամքով ամբողջ հայութեան,
Որպէսզի հայը ապրի յաւիտեան,
Կառչած դարաւոր իր լոյս հաւատքին:

Սուրբ Աստուածածին հայ եկեղեցի,
Յայ ժողովուրդի հաւատքի խորան,
Որ հաւատացեալ հայերը կու գան,
Լուսաւորուելու ջահով Յիսուսի:

Սուրբ կոյս Մարիամ, Սուրբ Աստուածածին,
Աստուածատուր մայր ամբողջ հայութեան,

Դարեր շարունակ քեզմով ապրեցան,
Յիսուսը պաշտող հայեր սրտագին:

Անցած է արդէն քսանհինգ տարին
Յիմնադրութեան «Սուրբ Աստուածածին»
Վեհանիստ տեսքով հայ եկեղեցին,
Որպէս պահապան հայ ժողովուրդին:

Քսան հինգ տարի հովիւներ անխոնջ,
Յաւատքով վսեմ, հոգիով պայծառ,
Լուսաւորեցին հաւատքով տկար
Յոգիներ մթին՝ մտքով ալեկոծ:

Արդ, մենք կը մաղթենք Սուրբ Աստուածածին,
Որ մեր շրթներէն բխող աղօթքով,
Կարենանք քալել քու ուղիներով,
Ապրելով կեանք մը սիրով կաթոգին:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ պանծալի վարդապետ,
Լոյսի աղբիւր, նախախնամեայ գիտնական,
Վեհ տեսիլքիդ արգասիքով ազգակերտ,
Ստեղծեցիր այբենգիմը հայկական:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ հանճարեղ մարգարէ,
Միտք անպարփակ, հորիզոններ վերծանող,
Մտածումիդ տուած իտէա՛լ կապարէ,
Յայոց լեզուին տուիր տառեր լուսաշող:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ կենսատու արեգակ,
Զոհողութեան հրաշափառ ատրուշան,
Կրանիթեայ կամքիդ ուժով անխորտակ,
Յայոց լեզուին տուիր գիրեր սրբազան:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ առաջնորդ հոգեթով,
Յայ պատմութեան յաւերժական Արարատ,
Սուրբ երազիդ իրագործած խորհուրդով,
Յայոց լեզուն մնաց կայտառ, անարատ:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ անբասիր առաքեալ,
Յայ դպրութեան լուսապայծառ դափնեկիր,
Որոնումիդ տուած թելեր հրափայլ,
Յայոց լեզուն անմահական դարձուցիր:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ գիտութեան ռահվիրայ,
Իմաստութեան անզուգական ջահակիր,
Նպատակիդ տուած մարմին պողպատեայ,
Յայ դպրութեան ոսկեդարը կերտեցիր:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ դիցազուն Նայիրեան,
Մշակոյթի քանքարաւոր սերմնացան,
Նուիրումիդ հզօր թափէն յաղթական,
Յայ դպրութեան անդաստաններ հերկուեցան:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ խորախոյզ գիտարար,
Մեծ հրաշքէդ տասնըհինգ դար ետք ահա,
Կու գամ հպարտ ողջունելու միշտ դալար
Յիշատակդ ու սուրբ գործդ յակինթեայ:

ՍՈՒՐԲ ԿՈՄԻՏԱՍ

Որպէս հայատրոփ սրտով ազգային,
Գրիչս թաթխած սրտիս թանաքին,
Իբրեւ երախտիք ու յարգանք խորին,
Կ'ոգեկոչեմ քեզ, Վարդապետ անգին:

Բայց ինչպէս երգեմ, ինչպէս գովերգեմ,
Սրտառուչ խօսքով քեզ փառաբանեմ,
Ազգակերտ գործդ, տեսիլքդ վսեմ
Բառերով ինչպէս մեծացուցանեմ:

Ո՛վ հրաշագործ, Մեծն Կոմիտաս,
Յեղային հանձար, անշիջելի բոց,
Աստուածահաճոյ աղօթք երկնահաս,
Ինքնավառումի կերոն եւ հնոց:

Դուն այր իմաստուն, կամք նուիրական,
Սահակ-Մեսրոպեան ոգի սրբազան,
Խաչի առաքեալ, երգի մրգաստան,
Անձնուէր պաշտպան հայոց ինքնութեան:

Դուն անթառամ փառք, զինուոր դպրութեան,
Յոյսի ծիածան, տալիղ տոհմաւանդ,
Յայ երաժշտութեան անխոնջ մեկնաբան,
Երգի հայրապետ, լուսաշող տաղանդ:

Դո՛ւն հայրենական երգի զօրավար,
Յայ հոգին պեղող ծայնանիշ վճիտ,
Յայոց աշխարհի բազմալար քնար,
Ազգային հայրէն՝ արցունք ու ժպիտ:

Դո՛ւն Սուրբ Կոմիտաս, պարծանք հայութեան,
Երկփեղկուած կեանքի սրտայոյզ մատեան,
Պատիւ յարգարժան վաստակիդ լերան
Եւ անմահական անունիդ բուրեան:

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ողջո՛յն Սուրբ Մարիամ, Մայր Աստուածածին,
Մայրութեան կոչուած ընտրեալ գոհար,
Աստուծոյ կամքով, հրաշքով պայծառ,
Կեանք պարգեւեցիր փրկիչ Յիսուսին:

Երկինքէն փայլող աստղ մը բացառիկ,
Երեք մոգերը հասցուց Բեթլեհէմ,
Որոնք նուէրով, աղօթքով վսեմ,
Լուռ խոնարհեցան արքային մանկիկ:

Պատսպարելով Աստուծոյ որդին,
Անշուք մսուրը լուսաւորուեցաւ,
Յրեշտակներու երգով տրուեցաւ,
Մեծ աւետիսը ամբողջ աշխարհին:

Աստուածածին մայր, տաճար սրբութեան,
Աստուածային լոյս, բարութեան պարտէզ,
Արեւ շողշողուն՝ անաղարտ ու վէս,
Կարկաչին աղբիւր, ծաղիկ անթառամ:

Աստուծոյ որդին ծնած ըլլալով,
Փառաւորուեցար անկեղծ յարգանքով
Քու ժողովուրդէդ, որոնք անվրդով
Կ'ապրէին հպարտ Յիսուսի խօսքով:

Եւ պատահեցաւ ինչ որ գրուած էր,
Քու որդիդ անմեղ՝ մարդկութեան փրկիչ,
Նախանձող մարդիկ ի խաչ հանեցին,
Որոնց մեղքերը ան միշտ կը ներէր:

Զաւկիդ կորուստին ի՞նչպէս դիմացար,
Վիշտդ դառնագին ի՞նչպէս կրեցիր,
Ո՛վ Աստուածամայր Մարիամ սգակիր,
Մութ գերեզմանէն երբ բաժնուեցար:

Սակայն Աստուածներ չեն մեռնիր երբեք,
Աստուծոյ որդին, Յիսուս խաչեցեալ,
Երեք օր յետոյ եղաւ յարուցեալ,
Մխիթարելով մօրը վշտաբեկ:

Տասնըիինգ տարի յետ խաչելութեան,
Սուրբ Աստուածածին, Քրիստոսի մայր,
Աստուծոյ կամքով վերափոխուեցար,
Արժանանալով զաւկիդ միացման:

Ո՛վ Սուրբ Մարիամ, կ'աղաչենք քեզի,
Որ բարեխօսես զաւկիդ Յիսուսի,
Որ պարգեւէ մեզ նոր հաւատք յոյսի,
Նոր սիրոյ աղբիւր՝ որ հասնի մեզի:

ՔԱԶ ՀՈՎԻՒՆ

Հայ եկեղեցւոյ անձնուէր ծառայ,
Պայծառ հոգիով հոգեւորական,
Հովիւ մշտարթուն, սրտով բիրեղեայ,
Գերապատիւ Տէր Շահէ Փանոսեան:

Հաւատքով զինուած դուն ճամբայ ելար,
Լուսաւորելու հոգիներ մթին,
Սուրբ մկրտութեան խորհուրդով անմար,
Պայծառացուցիր Հայ եկեղեցին:

Անձնական կեանքով, զոհաբերութեամբ,
Որպէս քաջ հովիւ աշխատանք տարիր,
Եւ քսանամեայ լուռ ծառայութեամբ,
Այս ցուրտ ափերուն ջերմութիւն բերիր:

Հիմա կը մեկնիս, դէպի նոր աշխարհի
Շալկած մեծ վաստակ հոգեւորական,
Օրհնուած քայլերով կերտելու համար,
Ամրակուռ բերդեր եկեղեցական:

Ի պատիւ քեզի ողջերթներէ վերջ,
Ճամբադ բացուեցաւ դէպի Մայրավանք,
Միտքդ չարչարող մտածումներ գէջ
Մեզի կը տանին անկրկնելի կեանք:

Սրտիդ մէջ յուզում՝ անցեալէն եկող,
Պատկերներ յուզիչ կը տողանցեն յար,
Թորոնթոյի մէջ ութ տարուան շէնշող
Կեանքդ ու գործդ կը մնայ միշտ վառ:

Մենք ալ մեր կարգին սրտով կաթոգին,
Քեզ ճամբու դրինք տամուկ աչքերով,
Մաղթելով քեզի օրհներգ երկնային,
Հեզասահ ճամբայ, եռանդ ու կորով:

2003

ԶԱՐԵՔ ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔ. ԱԶՆԱԻՈՐԵԱՆԻՆ

Հայ եկեղեցայ անձնուէր ծառայ, նուիրեալ իշխան,
Աստուածային սուրբ շնորհքով օծուած Զարեհ Սրբազան,
Սրտանց կը ցափնք քու անակնկալ մեկնումիդ համար,
Ո՛վ մաքրամաքուր հոգեւոր կեանքի փարոս լուսավառ:

Դուն նուիրումով ծառայեցիր յար կամքով անսասան,
Հայ եկեղեցւոյ մշակութային ծով ժառանգութեան,
Մեր նոր սերունդը մօտեցնելով մեր արմատներուն
Եւ լոյս սփռելով մութին մէջ քալող կորստեալներուն:

Որպէս ժառանգորդ թարգմանիչներուն հինգերորդ դարի,
Դուն թարգմանեցիր Աստուածաշունչը աշխարհաբարի,
Հայ երաժշտութեան հնամեայ հանքէն լոյս աշխարհ բերիր,
Հոգեւոր երգեր, սուրբ շարականներ, տաղեր սիրալիր:

Տանջուած սրտով, բայց խաղաղութեամբ մեզմէ հեռացար,
Մնաք բարովի, ողջագոյրուելու առիթ չգտար,
Պայծառ աչքերդ մթազնած լոյսով իսպառ գոցուեցաւ,
Աստուծոյ շունչով պատգամներ տալու հեւքդ վերջ գտաւ:

Կեանքդ նուիրած բիր տեսիլքներդ կիսատ մնացին,
Ծրագիրներդ Աստուածահաճոյ ու երազային,
Ծաղկեփունջ դարձած թօշնեցան յանկարծ հովերէն վայրագ,
Յօրինուած տաղեր մնացին տխուր եւ անարձագանգ:

Յիսուսի խօսքին ընդառաջելով որպէս յոգնած անձ,
Գացիր հանգչելու երկրաւոր կեանքին հրաժեշտ տուած,
Առանց տեսնելու վեհ արշալոյսը կեանքիդ ու գործիդ,
Եւ լոյս չտեսած յօրինումներուդ կշռոյթը վճիտ:

Բայց մենք վստահ ենք, որ գործդ անմահ անպայմանօրէն,
Կը շարունակուի Կիլիկեան ուխտի միաբաններէն
Եւ քու անունը կը մնայ ընդմիշտ՝ որպէս ռահվիրայ,
Հայ եկեղեցւոյ եւ երաժշտութեան նուիրեալ ծառայ:

ԵՍ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՄ...

Քրոջս կողմէ իր զաւկին համար
Ուխտի մը առթիւ, հաւատքով արդար,
Յագար ինը հարիւր քառասուն իննին,
Մեկնեցանք դէպի խորանը Սուրբին:

Քոյրս հաւատքով Սուրբէն կը խնդրէր,
Կեանք տալ իր զաւկին, որպէսզի ապրէր
Եւ չկրկնուէր ցաւը ակաղծուն,
Կեանքէն հեռացած զոյգ զաւակներուն:

Լսած ըլլալով Մար Ճըրճոս կոչուած
Սուրբին զօրութեան, քոյրս վերացած,
Իր զաւկին համար աղօթեց սրտանց,
Իր խոր հաւատքին լոկ ապաւինած:

Ժամերգութենէն եւ պատարագէն
Վերացած սրտով, դանդաղ, տրտմօրէն
Կը քալեմ մինակ, դէպի մօտակայ
Պուրակը դալար, բարձունքի վրայ:

Յսկայ ծառի մը հաստաբետ բունին,
Կռնակս տուած, կը դիտեմ վանքին,
Խաչուած Յիսուսի յիշատակութեան

Ամպերուն դպչող խաչը սրբազան:

Ցառվ, թախիծով խորհրդածելով,
Չայոց աշխարհի սեւ ճակատագրով,
Վայրագ ցեղերու անարգ քանդումով,
Չայոց վանքերու ներկայ վիճակով:

Եւ կը մտածեմ, թէ ի՞նչ հրաշքով,
Թուրք գազանների կողմէ Եղեռնով
Ցեղասպանութեան ենթարկուելով,
Չայը դեռ կ'ապրի ազգային շունչով:

Ես կը հաւատամ, որ ապագային,
Մեր հայրենապաշտ եւ հերոսածին
Չայ սերունդները սրտով ալեկոծ,
Կը վերաշինեն վանքերը հայոց:

Եւ համախմբուած հայերը կրկին,
Ազատագրուած հայրենի հողին
Վանքերուն պիտի ուխտաւոր դառնան,
Չայոց սուրբերուն աղօթեն միայն:

ԿԱՐՕՏ ՄԱՅՐԱԿԱՆ

Այսօր հոգիիս բուրասանէն ես,
Փունջ մը ծաղիկ կը քաղեմ հլու,
Տանելու համար զայն, խունկի մը պէս,
Մօրս շիրմին վրայ բուրերու:

Այսօր երկինքը պայծառ հոգիիս,
Թանձր ամպերով կը վարագոյրուի,
Անմայր, անարեւ խռովքը սրտիս,
Անյոյս կը շրջիմ թախիծով առլի:

Դանդաղ քայլերով կը հասնիմ շիրմին,
Պաշտելի մօրս արեւ չտեսած,-
Իր երիտասարդ կեանքի ընթացքին,-
Ու լո՛ւռ կը դիտեմ՝ մտքով խեղճացած:

Դողդոջ ձեռքերով քարը կը գրկեմ,
Արցունքս կ'իջնէ առուակի նման,
Ժամեր շարունակ կու լամ տխրադէմ,
Թրջելով ծառը շիրմին անթառամ:

Սրտիս ընդերքէն արձակուած ճիչով,
Դառնութիւն բուրող ձայնով ցաւատանջ,
Կ'անիծեմ բախտս, որ սեւ քմայքով,
Որբութիւն դրոշմեց ճակտիս վաղաժամ:

Ապա ուղղելով խօսքս շիրմին,
Անհուն գորովով կ'ըսեմ անձկագին.-
Մայր իմ սիրասուն, մայր իմ կաթոգին,
Կարօտցա՛ծ եմ քեզ, կարօ՛տ՝ անցեալին ...:

ԿԱՐՕՏ ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ

Գարնանային արեւի շողերուն տակ նստած լուռ,
Կը վերլուծեմ անցեալիս ժապաւէնը այլազան.
Առջեւ ուրախ ու խնդուն կը ցատկուտեն, կը խաղան,
Մանուկները դպրոցիս՝ զերդ թիթեռներ ծաղկաբոյր:

Անոնց անմեղ խաղերը կը դիտեմ ես բերկրանքով,
Կ'ուզեմ ըլլալ իրենց հետ՝ վազել, երգել երջանիկ,
Պարիկային հրաշքով դարձած մանուկ մը գողտրիկ,
Վերագտնել կորսուած մանկութիւնս անուրջով:

Կ'ուզեմ ըլլալ ես կրկին դպրոցական մը շէնշող,
Եւ անյագութիւն ծարաւով խմել ակէն մեսրոպեան,
Ծանօթանալ խորապէս ժողովուրդիս պատմութեան,
Յարտանալ պապերու ժառանգութեամբ լուսաշող:

Տարիները որք կեանքիս՝ վշտատոջոր դէպքերով,
Կ'ուզեմ երազ մը դառնան՝ մտապատկեր մը միայն,
Զիս միշտ յուզող պատկերներ անվերադարձ հեռանան,
Նոր մանկութիւն ու նոր կեանք ողջունէի անվրդով:

ԽՈԿՈՒՄ՝ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՍԵՄԻՆ

Յոգիս տրտում կը յուզէ զիս՝ տխուր երգի մը նման,
Ուղեղիս մէջ կը տողանցեն որպէս անխօս ժապաւէն,
Յուսալկիչ մութ պատկերներ ու տեսիլքներ տարածամ,
Որպէս դաշոյն՝ սրտիս մխուող, ցաւե՛ր, վէրքե՛ր տխրադէմ:

Նոր տարի է այսօր նորէն, պէտք է ըլլամ ես ուրախ,
Պէտք է մոռնամ ցաւը սրտիս, ազգիս վիշտերն անհամար,
Սակայն ի գո՛ր, էութեանս մէջ կը սողոսկի յոյզ մը պաղ,
Ու կը մարէ խնդութիւնս ու յոյսերս լուսավար:

Նոր տարի է, բայց մենք կ'ապրինք օտար ափեր ցանուցիր,
Պապենական մեր հողերը դեռ կ'արտասուեն որբացած,
Կեռ մահիկի գարշապարը տրորած է զերդ բալխիր,
Յայուն կերտած մշակոյթի կոթողները լուսարծարծ:

Նոր տարի է, բայց մինչեւ ե՞րբ յուսաբեկ ու դառնահամ,
Նոր տարիներ պիտի անցնին իմ դալկահար հոգիէս.
Ա՛խ մինչեւ ե՞րբ պիտի մնայ մեր երկիրը պատմական,
Գերեվարուած ու քանդուած, ամայութեամբ սրտակէզ:

Նոր տարի է, մեծին, փոքրիկ խնդութեան օր երագուն,
Բայց իմ սիրտը կը մորմոքի, խոր ցաւերս որո՞ւ լամ.
Սփիւռքի մէջ տարուէ-տարի կը թառամի մեր լեզուն,
Ու կ'աղճատին ոգին հայոց ու բարքերը՝ հայկական:

Նոր տարի է, եկէք խոկանք, փնտռենք դարման մեր դատին,
Եւ դարձնենք մեր աչքերը վերածնուած հայրենիք,
Յոնկէ՛ է որ պիտի բացուին դռները մեծ գալիքին,
Յոնկէ՛ է որ պիտի հասնինք Սասուն ու Վան գեղեցիկ ...:

ԽՕՍՔ՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊՈՒԿԻՆ

Երկար կրկին կաղանդ պապա, օրօրուելով յամրընթաց,
Փութ ու փորան անտեսելով՝ մրրիկներէ ճողոպրած,
Ձինասպիտակ մօրութի պարզած՝ դրօշակի մը հանգոյն,
Այցելելու մանուկներուն՝ պտըտելով տունէ-տուն:

Բարի եկար կաղանդ պապա, փոքրիկներու սիրելին,
Ամանորը քաղցրացնող բարի ծերուկ ոգեծին,
Մենք քեզ որքա՞ն կարօտցած ենք սպասելով անհամբեր
Ամբողջ տարին՝ վառ յոյսերով եւ իղծերով օրինաբեր:

Ապսպրուած նուէրները բաշխէ ձեռքով դողդոջուն,
Ոգետրէ մեր սրտերը խօսքերովդ իմաստուն,
Յոյս տուր մեզի բարօրութեան, երջանկութեան դուռը բաց,
Որ մենք ապրինք ամբողջ տարին յաջողութեամբ արբեցած:

Նորէն եկուր կաղանդ պապա, ամէն տարի անխափան,
Բայց մի՛ մոռնար աղաչանքը մանուկներուն հայկազեան,
Եկող տարի իրագործէ երազները մեր պայծառ,
Որոնց համար մենք կ'աղօթենք ու կ'աղերսենք անդադար:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

Ի՞նչ արբեցութեամբ աչքերն հոգիս,
Պատկերներու գորշ ամպերու խորէն,
Կը զատորոշեն դէմքդ, ու ինքզինքս
Կը գտնեմ գերուած աչքերուդ հուրէն:

Ի՞նչ արբեցութեամբ մագնիս մը ուժգին,
Կը միաձուլէ հոգիս՝ հոգիիդ,
Ու կը յամենայ ցոլքդ երկնային,
Զգացումներուս վրայ անքթիթ:

Ի՞նչ արբեցութեամբ գրեցիր տաղեր,
Մեսրոպեան քաղցրիկ լեզուով մը պայծառ,
Ու բառերուդ մէջ վառելով ջահեր,
Լուսաւորեցիր օրերս խաւար:

Ի՞նչ արբեցութեամբ ճանչցայ քու հոգին,
Թախիծով ծնած տողերուդ մէջէն,
Յոն կը ճաճանչեն ապրումներ անծին,
Անհաս երազներ՝ անցաւոր կեանքէն:

Ի՞նչ արբեցութեամբ տաղերդ անոյշ,
Խոր զգացումներ կը բուրեն անեղծ,
Սէր կը սփռուի քնարէդ քնքուշ,
Դո՛ւն, չքնաղ երգիչ, Միսաք Մեծարենց:

ԹԱԹՈՒԼ ՀՈՒՐԵԱՆ

Գրչի փոխարէն շալկած հրացան,
Պատերազմեցար հերոսի նման,
Սակայն իյնալով կռուին մէջ դաժան,
Մեկնեցար անդարձ՝ ո՛վ Թաթուլ Յուրեան:

Գրականութեան բուրաստանին մէջ,
Կոկոն մ'էիր դուն բոյրով նայիրեան,
Բայց վարդ չդարձած՝ կարմիր փողփողէջ,
Մենք ճաշակեցինք բօթդ դառնահամ:

Գրեցիր երգեր սիրով մը անյագ,
Անվեհեր շալկած քնարը կեանքին,
Յայրենի քերթող ինկար նահատակ,
Գրչի տեղ փարած մահաբոյր գէնքին:

Կը սիրէիր դուն կոյս մը գեղանի,
Սիրով մը վճիտ, բիւրեղի նման,
Անոր պատկերը սրտիդ մէջ գաղտնի,
Պահեցիր ամուր մինչեւ գերեզման:

Կեանքիդ երազը հազիւ շօշափած,
Ընպած նեկտարէն անոր խօլաբար,
Բազում իղձերուդ մարմին չտուած,
Երազի նման երկար ու անցար:

Օր մը գարունի սիրուն ու պայծառ,
Պատերազմի մէջ աշխարհասասան,
Զոհուեցար հպարտ, ինկար քաջաբար,
Յայրենի քերթող, ո՛վ Թաթուլ Յուրեան:

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կանգուն կը մնաս, որպէս ատրուշան,
Յայ ժողովուրդի կամքով անսասան,
Որպէս անառիկ բերդ հայոց լեզուին,
Որպէս դարբնետուն հայոց հոգիին:

Ես քեզ կը սիրեմ այնպիսի՛ սիրով,
Ինչպէս սիրած եմ մայրս հոգեթով,
Ես քեզ կը պաշտեմ այնքան հաւատքով,
Որքան պաշտած եմ ազգս իմ կեանքով:

Դո՛ւն հայ ոգիի վսեմ Արարա՛տ,
Յայկէն արձակուած մարտագոռ գեղարդ,
Սահակ-Մեսրոպի հանճարով վառած,
Լուսաբաշխ կանթե՛ղ, անմահութեան կայծ:

Դո՛ւն արեւածին լոյսի սուրբ խորան,
Յայ գոյամարտի պողպատեայ Վահան,
Ինքնաճանաչման սրտագին մատեան,
Ազատութեան տենչ, յոյսի շատրուան:

Դո՛ւն հայակերտման հնո՛ց մշտավառ,
Յայ մշակոյթի աի՛շ կենարար,
Թարգմանչաց թափած քրտինքով արդար,
Յայոց պատմութեան բացիր ոսկեդա՛ր:

Դո՛ւն հայ հոգիի աղօթք երկնահաս,
Յայրենաբաղձ տա՛ղ, պանդուխտի երա՛գ,
Գիտութեան ամրո՛ց, իմաստութեան ջահ,
Ազգային փառքի յաւերժական գահ:

Դո՛ւն հայ հաւատքի շքեղ շարական,
Քուչակեան քառեակ, ե՛րգ կոմիտասեան,
Դարերը ճեղքած հասած այս օրուան,
Մի՛շտ կանգուն մնաս Դպրոց Յայկակա՛ն:

ՍՈՒՐԻԱՅԻՆ

Արաբական ազնիւ երկիր, չքնադագեղ իմ Սուրիա,
Ուր ծնած եմ եւ անցուցած կեանք մը ամբողջ հայօրէն,
Քեզ կը սիրեմ սրտիս խորէն հպարտանքով հոգեղէն,
Ես հայ որդիդ երախտապարտ սէրս կու տամ քեզ ընծայ:

Ասպետական ոգիով հայ որբերուն եղար մայր,
Բացիր սիրտդ, պարուրեցիր հայ խլեակներ անհամար,
Տուիր արիւն երակներէդ, տուիր աւիշ կենարար,
Երբ գազաններ յօշոտեցին խաբուած ազգ մը հողմավար:

Դուն ալ մեզ պէս պայքարեցար ազգերուն դէմ գաղթարար,
Պատուհասուած տառապելով՝ անգթօրէն շղթայուած,
Բայց ոչ մէկ ոյժ կրցաւ բանտել երազներդ սրբազան,
Ազատութեան անմար ջահդ յաւերժօրէն մնաց վառ:

Քաղաքակիրթ անցեալդ վեհ դուն կը կրես որպէս թագ,
Հազարամեայ կոթողներդ վկաներդ են մեծ փառքիդ,
Կը ճաճանչեն պատմութեան մէջ արեւները հանճարիդ,
Հալածելով մութ ստուերներ հորիզոնէդ անպարփակ:

Ազնուական ժողովուրդիդ գետանման քրտինքով,
Դուն կը կերտես երջանկութեան ուղիները դժնդակ,
Սիրտս սրտիդ զարկերուն հետ կը տրոփէ ներդաշնակ,
Ուրախ ըլլաս թէ վշտահար առօրեայիդ երկունքով:

Ես կը սիրեմ քու լեռներուդ վէս խոյեանքը խելայեղ,
Ու դաշտերուդ անպարագիծ ակօսները բարեբեր,
Քու գետերուդ ու լիճերուդ ջուրերը լուրթ, օրհնաբեր,
Զիս կը գերեն իրենց ցոլքով հրապուրիչ ու ահեղ:

Ես կը սիրեմ քո արեւը, կեանքի աղբիւր վեհագոյն,
Ու գիշերդ դրախտային, նազելաճեն զեփիւռով,
Քու բանակդ հերոսական, արթուն պահակ անվրդով,
Հերոսական ժողովուրդիդ ո՛վ իմ Սուրիա բի՛ւր ողջոյն:

ԱՆՁՆՈՒՒՆ ԲԱՐԻՔ

Մարմնական ցաւով տառապող մարդոց,
Ցաւը բուժելու շատ միջոցներ կան.-
Դեղեր քիմիական, դեղեր բուսական,
Որոնք կը բուժեն ցաւերը անոնց:

Բայց չկան դեղեր բուժելու համար
Փճացած սիրտեր, երիկամունքներ,
Լեարդներ, թոքեր, կուրացած աչքեր,
Այնքա՞ն կարելոր ապրելու համար:

Մարդկային կեանքը կրնայ գտնել վերջ,
Արբշիռ արկածով, տխրադէմ մահով,
Յողը գրկելով եւ հող դառնալով՝
Ցուրտ ու անարեւ գերեզմանի մէջ:

Երանելի են մարդասէր մարդիկ,
Որոնք զգալով խաղերը կեանքին,
Կ'ուզեն կտակել իրենց մարմնային
Գործարանները.- անձնուէր բարիք:

Մարդկային ազնիւ նուէր սրտագին,
Մահուան դուռն հասած անձ մը փրկելու
Եւ տալու անոր նոր յոյս ապրելու
Ու վայելելու կեանքի մեղեդին:

ՄԻՐԵԼԻԻ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Շուտով կը քաղեն քեզ վարդաստանէն,
Ուր տարիներով մենք ըմբռնանեցինք,
Շշնջալով միշտ իրարու սիրտէն
Անցնող ջերմութեան յոյսը ամբարձիկ:

Բայց պիտի մնայ բարեկամութեան
Իսկական սէրը մեր հոգւոյն մէջ յար,
Սակայն կարօտդ վէրքի մը նման,
Միշտ պիտի կոտտայ անդեղ ու անձար:

ՅԻՇԷ՛ ԶԻՍ...

Յիշէ՛ զիս գարնան զով առաւօտուն,
Յիշէ՛ զիս ամրան խանձող օրերուն,
Յիշէ՛ զիս աշնան թաց գիշերներուն,
Յիշէ՛ զիս ձմրան ցուրտին սարսռուն,
Յիշէ՛ զիս ամբողջ տարին՝ անպայման՝
Բայց լոկ ժպիտով՝ առանց տխրութեան:

Յիշէ՛ զիս ընդմիշտ անխառն հրճուանքով,
Բայց երբե՛ք՝ լացով ու հառաչանքով,
Կ'աղաչեմ հոգիս, եթէ պիտ' յիշես
Օրերն անցեալի, սէրս բոցակէզ,
Կարօտով յիշէ՛ եւ մի՛ վրդովիր,
Կամ երբե՛ք, երբե՛ք մի՛ յիշեր՝ մոռցի՛ր ...:

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ.

Մանուկ մ'էի թոթովախօս, երբ ես մտայ սեմէդ ներս,
Ուսանելու պապենական մեր հաւատքը սրբազան,
Ինչպէս նաեւ շարականներ ու աղօթքներ լուսագէս,
Յայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ Վարժարան:

Տարիներու թաւալումով ես լիովին փոխուեցայ,
Անցայ խաւար ուղիներէն, հասայ լոյսի օթեան,
Աւանդուած գիտելիքներ դարձան ինծի մանանայ,
Յայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ Վարժարան:

Գորովալից քու յարկիդ տակ ծանօթացայ անվարան,
Մեր սուրբերուն կեանքին խոնարհ եւ գործերուն օրհնաբեր,
Մեր հնաւանդ եկեղեցւոյ լուսաւորեալ պատմութեան,
Յայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ Վարժարան:

Անհուն սիրով զոհաբերուող պաշտօնէից միջոցաւ,
Կրօնական գիտելիքի կարօտովը անսահման,
Ծարաւ հոգիս արեւախանձ քու ջուրովդ յագեցաւ,
Յայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ Վարժարան:

Յազար յարգանք, յաւերժ պատիւ այս սուրբ յարկը հիմնադրող,
Զոյգ վեհերուն Մեծի Տանն Սուրբ Աթոռին Կիլիկեան,
Յազար ողջոյն, անոնց գործին եւ տեսիլքին լուսաշող,
Որպէս կանթեղ Լուսաւորչի որ պիտ' վառի յաւիտեան:

Ո՛Վ ԸՆԿԵՐ ...

Ձմրան այս ցուրտ օրերուն,
Մինակ, անտուն ու անտէր,
Բռնած ուղի մը անհուն՝
Ո՛ր կը մեկնիս, ո՛վ ընկեր:

Քեզ կը սպասեն, ա՛խ գիտե՞ս,
Փոթորիկներ ու բուքեր,
Մի՛ հեռանար դուն քովէս,
Մնացի՛ր հոս, ո՛վ ընկեր:

Սեւ նախանձը վատ մարդոց,
Կը խափանէ քու ճամբան,
Պայքարելու դէմ անոնց,
Չունիս կորով ու պաշտպան:

Գիտեմ, երազդ է հասնիլ
Բարձունքները իտէալիդ,
Բայց դուն կրնաս ընկրկիլ
Առանց մարդոց բարեսիրտ:

Ճամբադ մութ է ու խաւար,
Կը սայթաքիս անընկեր,
Կը դաւեն ու կ'իյնաս վար,
Լսէ խօսքս, ո՛վ ընկեր:

Կու տամ քեզի ամէն ինչ,
Դուռս բաց է քեզ համար,
Հոն կը գտնես յուսադրիչ,
Մթնոլորտ մը կենարար:

Ա՛խ մի՛ երթար իմ մօտէս,
Սիրտս քեզի հովանի,
Մարդոց կիրքը ձմրան պէս,
Մինչեւ որ օր մը անցնի:

Եկո՛ւր ընկե՛ր, մնացի՛ր ...

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

Քաղցր է ապրիլ երդիքին տակ հայրենի,
Գաղթականի ցուպը նետած թանգարան,
Նստած մինակ գողտրիկ ափին Սեւանի,
Խոկալ երկար ճակատագրիդ, Հայաստան:

Արարատը տեսնող շրջիկ բարեկամ,
Եկուր պագնեմ աչքերուդ բիբը հայահոտ,
Բայց ե՞րբ պիտի հողմահալած հեռանան
Հայ հողերէն ոսոխները գարշահոտ:

Անապատի հողմերուն մէջ կորսուած,
Ձերդ ճամբորդ մը տօթակէզ ու խղճալի,
Իմ ալ հոգին կը տանջուի, կը վառի,
Քու կարօտէն, իմ Հայաստան.- գիրկդ բաց ...:

Ծնած օտար երկնքի տակ, հասակ առած ինչպէս ծառ,
Սակայն արմատս հողիդ մէջն է, իմ պաշտելի Հայաստան,
Կ'ապրիմ մարմնով որպէս պանդուխտ, տառապելով անդադար,
Սակայն հոգիս հեւքիդ հետ է, հերոսական Հայաստան:

Աւագներու վրայ շինուած տունը հաստատ հիմ չունի,
Յաստատունը կը կառուցուի՝ ապառաժը պեղելով,
Օտարաբոյր հողին վրայ հայուն կեանքը վերջ չունի,
Յաւերժական կեանք կ'ունենաք՝ Արարատը փրկելով:

Պանդուխտ կեանքի տառապանքը ու ցաւերն այլազան,
Ո՛չ մէկ սպի գոյացուցին սրտիս վրայ դիւրազգած,
Բայց կարօտիդ մորմոքը խոր, երազային Յայաստան,
Անբուժելի վէրքի մը պէս զիս կը տանջէ փեռնկուած:

Աշխարհի բիւր գեղեցկութեանց ընդմէջէն,
Գիշերներու լուռ խորհուրդը սիրեցի,
Մենութեան մէջ շատ գիշերներ լուսուցի,
Բայց չգտայ հոգոյս լոյսը հրեղէն:

Ազգիս ցաւը մշտանորոգ վէրքի պէս,
Կը հետեւի ամէնօրեայ քայլերուս,
Մղելով զիս ցասումներու սրտակէզ,
Չտեսնելով արդարութեան ո՛չ մէկ յոյս:

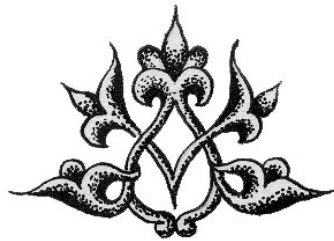
Դեգերեցայ երկրէ-երկիր անկայան,
Չուր փնտռելով երջանկութիւն իրական,
Օտար հողը չ'ըլլար ինձի օթեան,
Արմատներս հողիդ մէջ են Յայաստան:

ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ

Աշնանային հովեր տխրագին,
Կը փչեն յար անփոյթ սուլոցով,
Եւ հեռացող ամրան տենդագին,
Ջերմութիւնը լուր մահերգելով:

Տրտահարուած սաղարթներ անձար,
Գոյն կը փոխեն. բազմերանգ դարձած
Կը ճաճանչեն արեւով պայծառ
Եւ սրտագրաւ տեսքով վեհապանծ:

Ձմեռուած ցուրտ օրերը կու գան,
Կը մօտենան դանդաղ քայլերով,
Մարգագետին, ծառ եւ անդաստան,
Կը ծածկուին ճերմակ սաւանով:

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Կանաչազարդ դաշտերու
Քովերն ի վեր կը քալեմ,
Աչքերս հեռո՛ւ սարերու
Բարձունքները կը գերեն:

Եփրատն անդին կը հոսի
Երաժշտութեամբ մը սիրուն,
Կարծես անձայն կը խօսի
Յոգիիս հետ վարարուն:

Կը մօտենամ կամուրջին
Մտամոլոր ու տխուր,
Սարսուռով մը անձկագին,
Դիտելու ջուր ու փրփուր:

Յորիզոնի գրկին մէջ,
Արեւը լո՛ւռ կը հեայ,
Յոգեարքով անընդմէջ
Կը մահանայ ակամայ:

Աստղերուն հետ գիշերուան
Թաքուն վէրքերս կ'արիւնին,
Գիշե՛ր, անգին բարեկամ,
Ըսէ՛ ինչպէ՞ս ես ապրիմ:

1951

ԱՂԲԻՒՐԻ ՄՕՏ

Այս իրիկուն յոգնաբեկ,
Թափառելէ, խոկալէ,
Շալկած վիշտերս հրաշէկ,
Զուլալ աղբիւր ինձ լսէ:

Եկայ ափիդ հանգչելու,
Խորհուրդներով սեւածիր,
Ու ցաւերս պատմելու,
Քնքուշ երգիդ ունկնդիր:

Չե՞ս հարցներ դուն ինձի,
Թէ այս տղան ամէն օր,
Ինչո՞ւ կ'այրի, կը խանձի,
Կը տուայտի վիրաւոր:

Նստած ափիդ միայնակ,
Երկինքին տակ այս օտար,
Դուրս կը ժայթքէ թէժ կրակ,
Վառուած սրտէս անդադար:

Վճիտ ջուրիդ ընդմէջէն,
Յայրենիքիս հոգեթով
Աղբիւրները կ'երագեմ,
Կարօտակէզ աչքերով:

Կեանքս տաժանք է արդէն,
Ինչպէ՞ս ապրիմ ես հիմա,
Յայրենիքիս կարօտէն,
Ես կը մեռնիմ հաւատա՛:

Պիտի հիւծիմ յուօրէն,
Քանի կ'ապրիմ ես պանդուխտ,
Յեռու Վանէն, Սասունէն
Ու լեռներէն մեր զմրուխտ:

ԴԱՇՏԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Աղամամութիւն կ'անցնիմ դաշտերով,
Զեփիւռը կ'երգէ,
Լոյսը կը մաղուի անուշ պշրանքով,
Խաւար երկինքէ:

Ծաղկած դաշտերու անափ տարածքին,
Տօղեր են իջած,
Կարծես գիշերով սրտով ցաւագին,
Աստղերն են լացած:

Ստուերները գորշ լոյսէն սարսափած,
Կը փախչին արագ,
Ինչպէս որսորդին ահէն հալածուած,
Վախկոտ նապաստակ:

Գարնան առինքնող բոյրով հարբած են
Յասկերը դալար,
Թաքուն նուագով անհոգ կը պարեն,
Ծիծաղով անմար:

Լեռներու վրայ կարծես բանակներ
Զիրար կը ջարդեն,
Իսկ հորիզոնը կարմիր է ներկուեր
Անոնց արիւնէն:

Արտերու կանաչ ծովին մէջ դիւթուած
Թռչուններ կ'երգեն,
Ծագող արեւի շողերէն տաքցած
Որքա՞ն ուրախ են:

ԱՆՁՐԵՒՐ

Չերկուած դաշտերը սերմով ցանուեցան,
Մշակն պարտասուն վերադարձաւ տուն,
Առատ հունձքի մը յոյսովը խնդուն,
Քնացաւ խաղաղ մանուկի նման:

Մանր անձրեւ մը եկաւ վաղանցով,
Ապա օրերը սահեցան անսանձ,
Եւ սպասելէ ա՛լ յուսահատած,
Դաշտերը ծարաւ լացին ծով արցունք:

Չօտերը մոլոր ինկան սարէ-սար,
Աչքերնին շուար բացած յոգնակի,
Սարալանջերը շրջելով նօթի,
Փնջիկ մը խոտի եւ ջուրի համար:

Գիւղացիին պաղ սրտիս մէջ յանկարծ,
Մտաւ կարիքի կասկածը մթին,
Մարմնացաւ աչքին չափը աղէտին,
Սովամահութեան շուքը մօտեցած:

Արտասանուեցան անթիւ աղօթքներ,
Չայցելով գութը Աստուծոյ հզօր,
Աղեղնաւորուած ձեռքեր ամէն օր,
Դողողջ բարձրացան ցերեկ ու գիշեր:

Եւ ահա կրկին անձրեւ օրհնաբեր,
Աստուած լսած էր աղօթքը յամառ
Չէք գիւղացիին, եւ լացած անձար ...
Իր արցունքները անձրեւ են դարձեր:

Կրկին խնդութի՛ն, կրկին բերկրութի՛ն,
Դաշտերուն վրայ ծաղկեցան շուտով,
Ցորեաններ անհուն կանաչ զգեստով,
Նոր երանգ տալով գարնան գոյներուն:

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ

Աւետաբեր ծիծեռնարկներ երեւցան՝
Գարնան բոյրով հմայուած,
Եւ դաշտերը կանաչութեամբ ծածկուեցան՝
Նոր աւիշով տոգորուած:

Մերկ ծառերը սարսռայոյզ արթնցան՝
Ձմեռնային խոր քունէն,
Արտօրանքով նուրբ ծաղիկներ հագուեցան՝
Ձիւնազգեստի փոխարէն:

Մայր բնութեան արգանդը մեղմ բացուեցաւ՝
Երկունքով մը խանդակաթ,
Մթնոլորտը կախարդանքով ջերմացաւ՝
Յրայրքով մը յորդառատ:

Նախիրները արօտավայր բարձրացան՝
Ջուարթագին համերգով,
Սարալանջին թարմ խոտերով յագեցան՝
Ու քնացան անվրդով:

Բորբ արեւով ձիւն ու ձմեռ հեռացան՝
Գաղտագողի գնացքով,
Ձիւնահալով աղբիւրները գետ դարձան՝
Ու սլացան դէպի ծով:

Մարդ ու աշխարհ ի տես գարնան գոյներուն՝
Երջանկութիւն կը բուրեն,
Բայց իմ հոգին վարատական, սարսռուն՝
Կը դալկանայ յուլօրէն:

Քանի կ'ապրիմ հայրենիքէս հեռացուած՝
Գաղթականի ցուրտ կեանքով,
Ո՛չ մէկ գարուն սրտիս կու տայ սպասուած՝
Ուրախութիւն ու կորով:

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ

Քամին կը փչէ ոռնոցով վայրագ,
Փողոցներ դատարկ,
Յոգիս կարօտ է գարնան արեւին,
Բորբ ու ջերմագին:

Ձիւնը ծածկած է քաղաքը համայն,
Տեսքով աննման,
Յոգիս կարօտ է գարնան ծաղկազարդ,
Երկինքով լազուարթ:

Ծառերը խեղճուկ հողմերէ ծեծուած
Կը հեծեն հիւծուած,
Յոգիս կարօտ է ամրան միրգերուն,
Քաղցր ու սիրուն:

Ջուրերը համակ սառոյց են կտրած,
Ցուրտէն կախարդուած,
Յոգիս կարօտ է տօթակէզ ամրան,
Շէնշող բնութեան:

Շատ տուներու մէջ անկրակ, անհաց,
Մարդիկ կան թօշնած,
Յոգիս կը տրտմի, բայց, ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս
Օգնեմ անոնց ես:

ԾԱՌԵՐԸ՝ ՉՄՐԱՆ

Սա դիմացի պարտէզը, քոյր, ծառերը կը դողան,
Դառնացած են տարերքը, դարձեր ըմբոստ ու դաժան,
Մայրամուտէն ցուրտ քամին վայրագօրէն կը փչէ,
Կոտրտելով թելերը՝ որք ծառերուն արնաքամ:

Սա մեծ ծառին տակը, քոյր, տերեւներ կան դալկահար,
Քշուած, ինկած, պարտուած՝ պայքարներէն յոգնասպառ,
Որոնք էին երբեմն, տեսքով կանաչ, բայց ցուրտէն
Մահացած լո՛ւռ տեսլային տուայտանքով՝ յուօրէն:

Ծառերը, քոյր, կը մսին տերեւներէն մերկացած,-
Ինչպէս որբերն անպաշտպան՝ ձմրան բութին դէմ-դիմաց,-
Ու կ'աղօթեն ընդերկար՝ պարզած թելեր անձկագին,
Որ շուտ տաքնայ երկիրը բորբ արեւով ջերմագին:

Նորէն հագնին ծառերը դալարաւէտ հագուստներ,
Շուտով զարթնին ու ծաղկին բուրումնաւէտ ծաղիկներ,
Ու ճռուողեն թռչուններ հանդերուն մէջ մերձակայ,
Եւ դիւթագեղ խնդութիւն տիրէ կրկին երկրի վրայ:

Ծառերն այս առաւօտ գարնան շունչին են կարօտ ...:

ՉՄԵՌՆԱՅԻՆ ԽՈՒՆԵՐ

Այս առաւօտ երկիրն արծաթ հագուած տեսայ,
Ձիւն ու ձմեռ ու երկինքէն կը սահի վար
Երաժշտութիւն մը սպիտակ ու հակոտնեայ
Պաղ սարսուռ մը կ'անցնի հոգւոյս մէջէն տկար:

Պաղ սարսուռ մը կ'անցնի հոգւոյս մէջէն տկար,
Ու կը լսեմ ձայնը երգին ու համարեայ
Ես կ'ընկճուիմ յոյզերուս տակ դառն, սրտահար,
Ձմեռ մըն ալ նստած է իմ սրտիս վրայ:

Ձմեռ մըն ալ նստած է իմ սրտիս վրայ,
Շալկած ցաւերս կը չարչարուիմ ես ցրտահար,
Կը գալարուիմ կարծես հոգիս կը դալկանայ,
Ու խոհերս մարմին կ'առնեն բնազդաբար:

Ու խոհերս մարմին կ'առնեն բնազդաբար,
Կը նահանջէ կեանքս ունայն քմայքներով,
Ըղձանքներս դանդաղօրէն կը դառնան քար
Եւ յոյսերս կը կորսուին արտօրանքով:

Եւ յոյսերս կը կորսուին արտօրանքով,
Ճանապարհի մթութեան մէջ փոթորկահար,
Սակայն յոյս մը կը յամենայ հզօր կամքով,
Կ'ոգեւորէ, արիւն կու տայ սրտիս անկար:

Կ'ոգեւորէ, արիւն կու տայ սրտիս անկար,
Յայրենիքի գոյութիւնը կենսապարգէ,
Առանց անոր կեանքը սին է, անողնահար,
Ան է միայն որ ինձ կու տայ թռիչքի թեւ:

ՁԵՉ ԵՄ ԱՍՈՒՄ

Ձեզ եմ ասում դատաւորներ ամենազօր,
Դուք դատեցէք արդարօրէն զայրոյթս խոր,
Ի տես անխիղճ մարդկանց անգութ արարքներուն
Եւ անոպայ եւ գռեհիկ սադրանքներուն:

Տուեցի շա՛տ, նուիրեցի հարստութիւն
Ու մնացի այսպէս տխուր ու զգայուն,
Տանջուեցի, տառապեցի ցաւով անհուն,
Կեանքս դարձաւ դժոխային եւ ազազուն:

Տարիներով հանդուրժեցի նման թալան,
Վերջիվերջոյ եկայ հասայ այս համոզման.-
Դարդոտ սիրտս տառապանքիս կը դիմանայ,
Սակայն հոգիս եղածները չի մոռանայ:

ԴԱՐԴՈՏ ՄԻՐՏ ...

Տխուր եմ ես այսօր նորից, բարեկամներ,
Երբ յիշում եմ կեանքս խոցող վատ արարքներ,
Մարդոց կողմէ, որոնք չունին խիղճ մարդկային
Եւ չեն յարգեր անկեղծ սէրը ընկերային:

Տուեցի շա՛տ, նուիրեցի հարստութիւն
Ու մնացի այսպէս տխուր ու զգայուն,
Տանջուեցի, տառապեցի ցաւով անհուն,
Անիծելով անգութ մարդոց եսը թաքուն:

Տարիներով հանդուրժեցի նման թալան,
Վերջիվերջոյ եկայ հասայ այս համոզման.-
Դարդոտ սիրտս տառապանքիս կը դիմանայ,
Սակայն հոգիս եղածները չի մոռանայ:

ՄԻՐՈՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Նուէր՝ Վարդան եւ Դալար Ղազարեաններուն
իրենց ամուսնութեան առթիւ

Սիրոյ խորհուրդը անշէջ ատրուշան,
Ափշ կենարար սրտերու քաղցած,
Որոնք լքուած են ու մեկուսացած,
Ապրելով կեանք մը անսէր ու դաժան:

Կեանքի իմաստուն խորհուրդը գողտրիկ,
Սիրով առլցուն ուղին է պայծառ,
Սիրով սնանիլ, սիրել անդադար,
Ապրելու համար կեանք մը երջանիկ:

Կեանքի հաճոյքը քաղցր ու անցաւ,
Պէտք չէ փնտռուի կիրքով տարփագին,
Պէտք է մօտենալ սիրոյ աղբիւրին,
Յաստատ հաւատքով ու սիրոյ ծարաւ:

Մարդկային սէրը սրտավառ ըղձանք,
Արեւի նման ջերմագին ու վառ,
Սիրոյ բարձունքին հասնելու համար,
Պէտք է ունենալ կրանիթեայ կամք:

Սիրով կառուցուած տուներ այս դարուն,
Կանգուն կը մնան հողմերու դիմաց,
Սիրոյ խորհուրդով ամրակուռ դարձած,
Յզօր ջերմութեամբ կը բերեն գարուն:

Սիրոյ հրաշքը սիրաբոյր նուէր,
Սիրով տոչորուն սիրտերէն կու գայ,
Որով կ'ամրանան սիրտեր հեռակայ,
Ու կը միանան սիրակէզ սիրտեր:

ԱՆԿԵՂԾ ՍԷՐ

Երկար ատեն առանց սիրոյ ապրեցայ,
Անյուսութեան բաւիղներուն մէջ մթին,
Խաբուած սիրոյ տառապանքը անխնայ
Կեանքս դարձուց մելամաղձոտ վերստին:

Սակայն երբոր հանդիպեցայ ես քեզի,
Ընկերային խրախճանքի ընթացքին,
Վառ սիրոյ մը արշալոյսը զգացի,
Խաժ աչքերուդ ճառագայթով սիրածին:

Քու հիասքանչ գեղեցկութեան անձնատուր,
Մեղմ նուագով մենք պարեցինք այդ գիշեր,
Ձեռքէդ անցած հրապոյրով վարդաբոյր,
Պատկերուեցան քաղցրատեսիլ ըղձանքներ:

Երբ խօսեցայ իմ անցեալէն, ներկայէն,
Խոր տխրութեամբ վերյիշելով դրուագներ՝
Իմ անցուցած խաբեպատիր սէրերէն,
Դուն յուզուեցար ու խոստացար անկեղծ սէր:

Այժմ կ'ապրիմ քու սիրովըդ արբեցած,
Աղուոր աղջիկ, շուշանաբոյր հայուհի,
Քեզ կը սիրեմ ու քո սիրով հմայուած,
Կ'աղօտանան դէմքեր, դէպքեր անցեալի:

ԳԻՇԵՐ ՄԸ ՁՄՐԱՆ

Երբ զիս կը տեսնես բախտով սիրաբեր,
Քաղցրիկ նայուածքով կը ժպտիս իմ սէր,
Անուշ խօսքերով հոգիս կը գերես
Ու կը փայփայես շողերով անտես:

Այնպէս կարօտով եւ այնպէս շուար,
Կը փարիս վզիս իղձերով վարար,
Ինչպէս զեփիւռը հոտաւէտ վարդին՝
Սիրավառ տենդով, հեւքով հեշտագին:

Յամբոյրիդ ցողով յուշիկ կ'արբենամ,
Սրտիս մէջ կը զգամ երգեր մեղրահամ,
Գգուանքիդ ներքեւ իսկոյն կը մոռնամ,
Դալուկ անցեալի ցաւերս դաժան:

Սիրտս կը ծաղկի սիրոյդ հմայքէն,
Գինովցած թաքուն սիրոյդ նեկտարէն,
Սիրածայն յոյզեր մէջս կ'արթննան,
Ապրելով տաքուկ գիշեր մը ձմրան:

ԹԱԽԻԾՄ ԽՈՐ Է

Խոր ըղձանքներու տազնապով կ'ապրիմ,
Սիրած ըլլալու հոգեմաշ ցաւով.
Օրերս կ'անցնին վառ երազանքով,
Յասնելու համար սիրոյս աւիշին:

Տխուր է կեանքս առանց քեզ հոգիս,
Թախիծս խոր է, յոյսս` անձկագին,
Մոլար քայլերով լուռ կը թափառիմ,
Յին փողոցներով ծննդավայրիս:

Երակներուս մէջ քու սէրդ կարմիր,
Կը շրջագայի, կը հասնի սրտիս,
Լուսաւորելով սիրաբոյր ուղիս,
Յաղթահարելով մտքեր դաւադիր:

Յոգիս կարօտ է քու տեսքիդ բուրեան,
Մինչեւ ե՞րբ պիտի մնամ առանձին,
Տենչանքիս բոցէն վախնամ այրուիմ,
Լոյսին մօտեցող թիթեռի նման:

ՄԻՐՈՂ ՄԸ ՉՈՒՆԻՄ

Տխրութեամբ օծուած,
Կ'ապրիմ առանձին,
Ինձնով սիրարբած,
Սիրող մը չունիմ:

Սիրեցի մէկին,
Սիրով անսահման,
Անյոյս, տրտմագին,
Կը հիւծիմ անձայն:

Մենութեանս մէջ,
Միշտ զինք կը փնտռեմ
Եւ աչքերով գէջ,
Մեղմիկ կ'արտասուեմ:

Վառ երազանքով,
Գիշերներ մթին,
Անձկալի յոյսով,
Կը լուսաւորուիմ:

Ո՞ր ես սիրելիս,
Սէր իմ առաջին,
Եկուր սիրէ զիս,
Կեանք տուր բաղձանքիս:

Կը մնամ մինակ,
Արիւնով վարար,
Կարօտով անյագ,
Դարձած սիրահար:

ԳՈՂՏՐԻԿ ԵՐԱԶ

Կը մտածեմ քու մասին յաճախ,
Ո՞ր ես, ո՞ր ես սիրուն սիրուիս.
Համբոյրներուդ կարօտը անթաղ,
Տարիներով կը տանջէ հոգիս:

Զբօսայգի քայլերս կ'ուղղուին,
Ուր միասին կը ձենէինք,
Յիշատակներ եւ ապրումներ հին,
Կը տողանցեն գերթ երազ գողտրիկ:

Սիրեցի քեզ ու կը սիրեմ դեռ,
Չեմ կրնար քեզ չիշել երբեք,
Սիրտս քեզի սրտաբուխ նուէր,
Որպէս սիրոյս պատանդ հրաշէկ:

ՄԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ողողուած եմ քու վառ սիրով,
Մենութեան մէջ մութ գիշերուան,
Քեզ կը փնտռեմ անրջանքով,
Վիշտերուս հետ եղերական:

Կ'այրիմ սիրոյդ հուրով անշէջ,
Քեզ կ'երազեմ իմ սիրասուն,
Կը բաբախէ սիրտս անվերջ,
Քեզ տեսնելու յոյսով զեղուն:

Յիացած եմ քու լուսեղէն
Եւ հմայիչ գեղեցկութեան,
Կը սիրեմ քեզ անհունօրէն,
Չքնաղ աղջիկ սրտիս դարման:

Սիրատոչոր ըղձանքներով,
Գինովցած եմ ես այս գիշեր,
Քեզ գրկելու կարօտանքով,
Կը լուսցնեմ ես գիշերներ:

ԵՐԱԶՆԵՐՈՒՄ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Տարիներով ապրեցայ խորհուրդներով թախծագին,
Յամառութեամբ փնտռելով երազներուս թագուհին,
Սակայն, ի զուր, ամէն տեղ տեսայ դէմքեր խառնածին,
Որոնք ո՛չ սիրտ ունէին, ո՛չ ալ հոգի մարդկային:

Քայլամուտք ու անքուն թափառեցայ միայնակ,
Մութ երկինքէն խնդրելով գթութիւն ու կարեկցանք,
Անիծեցի սրտագին բախտիս տէրը հոգեհան,
Որ կ'անտեսէր զիս ընդմիշտ՝ քմայքներով անսահման:

Գիշեր-ցերեկ մտածկոտ երազեցի ամէն օր,
Գտած ըլլալ կարծեցի կեանքիս ուղին լուսաւոր,
Եւ քալեցի յոգնաբեկ՝ ինչպէս մոլար ուխտաւոր,

Յանդիպելու հայաբոյր աղջկայ մը սիրածոր,
Որպէսզի գար աներկիւղ՝ բացած սիրտը հայկական,
Ամոքելու ցաւերս՝ տալով վէրքիս բալասան:

ՍԻՐԵՑԻ ՔԵԶ

Սիրեցի քեզ իմ անգին,
Յոգով, սրտով՝ խենթի պէս,
Գիշեր-ցերեկ անձկագին,
Քեզ կ'երազեմ բոցակէզ:

Ինչո՞ւ համար սիրելիս,
Ձգեցիր զիս ու գացիր,
Ինչո՞ւ համար պաշտելիս,
Օրերս սեւ դարձուցիր:

Եկո՛ւր շուտով կ'աղաչեմ,
Խոր կարօտս յագեցուր,
Յամբոյրներով ժպտադէմ՝
Երազներուս մարմին տուր:

ԳԱՂՏՆԻ ՍԷՐ

Գրաւիչ տեսքով վարդ ես Վարդուհի,
Առինքնող բոյրով չքնաղ գեղուհի,
Կ'երգեմ քեզ համար սիրոյդ կարօտով,
Սրտիս խորերէն՝ լուռ տառապանքով:

Յագիւ հմայքիդ քղանցքին հպած,
Կ'առկայծի հոգւոյս կրակն անթեղուած,
Պատրաստ դառնալու խարոյկ տօթակէզ,
Եւ ընկալելու սէրդ սիրակէզ:

Որպէս սրտագին խոստովանութիւն,
Կ'ուզեմ որ գիտնաս ու հաւատաս դուն,
Որ ես կը սիրեմ աչքերդ սիրուն,
Որոնք զիս կ'այրեն հրայրքով թաքուն:

Կը սիրեմ ձայնդ՝ սրտայոյզ, անուշ,
Զեփիւռի նման ըղձանքով քնքոյշ,
Որ զմայլանքով կախարդեց հոգիս,
Ու դարձուց գերի շոյուած երագիս:

Յամարձակ իղձով, սրտով անապակ,
Կը թակեմ դուռը սրտիդ շարունակ,
Որուն սիրային ոորտը վառման,
Պիտի տաքցնէ սիրտս անխափան:

ՃՇՄԱՐԻՏ ՄԷՐԸ

Ինչպէս երկինքը առանց աստղերու հմայիչ տեսքին,
Կը պատկերանայ որպէս թախծալի գիշեր սեւաթոյր,
Նոյնպէս մարդկային կեանքը աշխարհիկ տխուր է ու սին,
Առանց սիրային քաղցրաբոյր կեանքի սնունդի թաքուն:

Առանց իրական եւ անկեղծ սիրոյ կեանքը մարդկային,
Ունայնութիւն է, տառապանք է լոկ, թախծալից ապրում,
Ընդմիջտ ենթակայ է կեանքի պարտադրած տարածամ հեւքին,
Խաբուելով յաճախ կեղծ սիրով սնած անձերէ բազում:

Առանց սիրային կեանքի գոյութեան եւ ապրումներու,
Կեանքը կը դառնայ անցաւոր ու փուժ, կեանք՝ անրջական,
Անձնատուր տռփոտ եւ անբնական զգացումներու,
Ենթարկուելով անսանձ կիրքերու տիրապետութեան:

Առանց լուրջ սիրոյ կեանքը տխուր է եւ իմաստ չունի,
Նոյնիսկ ծնած եւ տիրակալ արքայ կամ գահաժառանգ,
Իրական սէրը մահուան պէս հզօր խորհուրդ մը ունի,
Ամէն ինչէ վեհ, անդիմադրելի կենարար գգուանք:

Ճշմարիտ սէրը ընդոծին բոցով ջերմութիւն կու տայ,
Նոյնիսկ ձմեռուան ցուրտ եղանակի սառնամանիքին,
Սիրոյ բերկրանքով քաղցրացած կեանքը իսկոյն կը դառնայ,
Երանութեան ճիչ, մեղրաբոյր համբոյր, կարօտ սրտագին:

Ճշմարիտ սէրը կը հոսի մեղմիւ, աղբիւրի նման,
Զովացնելով սիրոյ կարօտով սիրտերը ծարաւ,
Ճշմարիտ սէրը յաւերժական է, կ'ապրի յաւիտեան,
Խոր իմաստ տալով մարդկային կեանքին բարիքով անբաւ:

ԲՈՅՐՆ ԱՅՍ ՍԻՐԱԹՈՎ

Անհմանալի կեանքի քմայքով,
Թէ ճակատագրի իմաստուն խաղով,
Չանդիպեցայ քեզ քաղցրանուն Աստղիկ,
Ժպիտը դէմքիդ, տեսքով գեղեցիկ:

Եկար ցոյց տուիր սէրդ վարարուն,
Գարուն բերելով ձմեռուան կիսուն,
Եւ դարձնելով գիշերս տամուկ՝
Լուսասփիւռ կէսօր՝ արեւով տաքուկ:

Շօշափեցի քեզ դողդոջ մատներով,
Անուրջ չէ՞ր արդեօք բոյրն այս սիրաթով:
Սակայն թրթիռները սրտիս տոչորող,

Եկաւ գրկելու սէր մը լուսաշող,
Որ պիտի տեւէ եւ մնայ անմար՝
Անցնող օրերու յիշատակով յար:

ԿՐՈՒՉԷԻ ՊԻՏՆԱՍ

Կ'ուզէի գիտնաս, որ չեմ հանդուրժած քու բաժանումիդ,
Եւ գիշեր-ցերեկ քեզ երազելով կարօտցած տեսքիդ,
Ինչպէս սոխակը առանց վարդերու չի կրնար երգել,
Ես ալ առանց քեզ չեմ կրնար ապրիլ ու գոյատեւել:

Սակայն ներկայիս վերադարձած ես սիրոյս թելերով,
Եւ պեղած սիրտս սիրոյ խայտանքով ու նոր եռանդով,
Արտասանելով սրտայոյզ խօսքեր՝ կարօտով առլի,
Այլեւս երբեք չբաժանուելու խոստումներով լի:

Քու գալով կեանքս դարձաւ հոտաւէտ՝ ինչպէս բուրաստան,
Մորմոք ու ցնորք գացին-հեռացան ու անհետացան,
Սիրագեղ աստղեր իջան երկինքէն լոյսով բիւրական,
Լուսաւորելով մութ գիշերները սիրոյս դիւթական:

Չիմա հաւատա՞մ խօսքերուդ անկեղծ, երդումներուդ յար,
Որ այսուհետեւ իմ սիրոյ դաշտէն ալ չես հեռանար,
Եւ դառն անցեալի յիշատակները նոր ցաւ չեն դառնար
Ու կը մոռցուին անաղարտ սիրով՝ հմայքով պայծառ:

Քանի մեր սէրը յաւիտենական կնիքը ունի,
Կ'ուզեմ միշտ ըլլալ ընկերը կեանքիդ, քաղցր հայուհի,
Ապրիլ միասին կազմելով բոյն մը մաքուր Չայկական,
Մնած մեսրոպեան լեզուի հայաբոյր լոյսով սրբազան:

ՀՈԳԻՍ ՏԽՈՒՐ Է

Երբ նկարդ կը դիտեմ,
Քեզ իմ մօտս կը զգամ,
Տակաւին քեզ կը սիրեմ,
Ու պիտ, սիրեմ յաւիտեան:

Խորհրդաւոր աչքերուդ,
Նայուածքովը սրտակէզ,
Երազներս անյագուրդ,
Կ'ալեկոծուին ծովի պէս:

Կեանքս փուծ է առանց քեզ,
Քաղցր տեսքիդ կարօտ եմ,
Յոգիս տխուր է այսպէս,
Տաք համբոյրիդ կարօտ եմ:

Ալ կը բաւէ տանջուիմ
Քեզ տեսնելու կարօտով,
Շուտով եկուր իմ անգին,
Որ արբենանք իրարմով:

ՅԱԽՍ ԱՐՏԱԿԷՉ

Միայն շրթերու անսիրտ կշռոյթով,
Դիւրին է ըսել «ես քեզ կը սիրեմ,
Ես քեզ կ'երագեմ անհուն կարօտով,
Քու անուշ դէմքիդ սիրահարուած եմ»:

Միամտաբար հաւատացի քեզ
Եւ քեզ սիրեցի անկեղծ, լուրջ սիրով,
Օրերը անցան օրեր սիրակէզ,
Գիշեր ու ցերեկ քեզ երագելով:

Սակայն առօրեայ կեանքով ցոյց տուիր,
Որ սէրդ խօսք է, ջուրի պղպջակ,
Դերասանի պէս սիրել փորձեցիր,
Կեղծելով սիրոյ խռովք ու տարփանք:

Չե՞ս զգար, միթէ, զիս համոզելու
Ջանքերդ բոլոր ի զուր կը վատնես,
Կը ցաւիմ յայտնել առանց խայնելու,
Սուտ երդումներով սիրել կը փորձես:

Ի՞նչպէս հաւատամ խօսքերուդ անզօր,
Երբ սիրտդ զուրկ է սիրոյ տագնապէն,
Կեանքը քեզ համար խաղ է անսովոր,
Մանկական ըղձանք, պատկեր տխրադէմ:

Խնդրեմ՝ հեռացի՛ր, գտի՛ր քու ճամբան,
Չեմ ուզեր տեսնել դէմքդ երկերես,
Կ'ուզեմ շուտ մոռնալ «սէրդ» դառնահամ,
Երգելով տխուր ցաւ սրտակէզ:

ԻՄ ՍԻՐԱՍՈՒՆ

Տառապանքիս բալասանը երկնային,
Երկնքի մէջ փնտռեցի ես առանձին,
Անոր քնքոյշ երազանքով քաղցրահամ,
Կեանքս դարձաւ դալարագեղ վարդաստան:

Իմ սիրասուն գեղեցկուհիս աննման,
Ո՞ր ես, եկուր կարեկցութեամբ անսահման,
Սիրտդ ըրած արեւաբորբ վառարան,
Վարակէ զիս ջերմութիւնով անխափան:

Իմ սիրասուն, ո՛վ սիրաբոյրն հայուհիս,
Սրտիս իշխող վարդահամբոյր նազելիս,
Եկո՛ւր մօտս ըղձանքներով սիրավառ,
Տալով ինձի սիրոյ կայծ մը տենդավառ:

Իմ սիրասուն, սիրուն աղջիկ սրտագին,
Կեանքի փարոս, լուսապայծառ ու մեկին,
Քեզ տեսնելով կեանքիս ուղին մթաստուեր,
Դարձաւ պայծառ սիրոյդ ջահով օրհնաբեր:

ԵՐԱՉ ԷՐ ...

Գաղտագողի քայլերով եկած էիր այս գիշեր,
Շուշան, մեխակ, կարմիր վարդ բերած էիր այս գիշեր,
Սիրատոչոր կարօտով ոգետրուած աներեր,
Արբեցումի հրաւէր բերած էիր այս գիշեր:

Գարնանային բոյրերով եկած էիր այս գիշեր,
Տխուր կեանքիս խինդ տալու եկած էիր այս գիշեր,
Ժպիտով մը հեշտաւէտ ու վառ սիրով հրդեհուած,
Եկած էիր անվրդով զիս գրկելու սիրարբած:

Բոց աչքերուդ հմայքէն կախարդուած այս գիշեր,
Սիրոյ կարօտ կշռոյթով ես գինովցայ այս գիշեր,
Ցանկայարոյց գգուանքով գրկած սէրդ քաղցրանուն,
Յոգիս պատեց ցնծութեամբ ու հեշտութեամբ սարսռուն:

Սակայն երբ որ արթնցայ յուզումնահար ու քրտնած,
Ի զուր ես քեզ փնտռեցի գեղեցկուհիս սիրախանձ,
Ափսո՛ս, ափսո՛ս, երազ էր ապրումներս կարեվէր,
Սիրոյ քաղցր արար մը ապրած էի այս գիշեր:

ՈՐՈՆՈՒՄ

Քանի՛ երկիր թափառելով, ծիծեռնակի մը հանգոյն,
Գտայ դէմքեր գեղաքանդակ, պատրաստակամ ու ժպտուն,
Ու ապրելով վիպային կեանք անոնց հետ, մի՛շտ փնտռեցի,
Դէմք մը տգեղ, բայց հոգիով սիրատոջոր, գեղեցիկ ...

Ճամբուս վրայ ու ամէն տեղ մթնոլորտն էր թունաւոր,-
Սէրե՛ր, կիրքե՛ր անասնական, արբեցումներ անսովոր ...
Ցաւէս հարբած՝ փողոցներու մէջ լուսցուցիչ գիշերներ,
Լացի մինա՛կ՝ վերլուծելով զգայախաբ պատկերներ ...

Ձայն մը մօտիկ կը յորդորէր.- «Լքէ՛ մռայլ այդ ճամբան»,
Բայց ես վճռած էի քալել ուղիներէ դաւաճան,
Մի՛շտ յուսալով, որոնելով սրտիս դէմ բաց՝ սիրտ մ'անհուն ...

Սպառեցաւ օրերուս հետ սրտիս աւիշը գեղուն,
Ու հալեցաւ ոյժը մարմնիս՝ դեգերելով անկայան,
Բայց չգտայ սիրտ մը տաքուկ, որ տար սրտիս օթեան:

ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ ՍԻՐԵՑԻ

Անկեղծութեամբ սիրեցի կոյսեր տեսքով աննման,
Բացի սրտիս դռները անոնց սիրոյն յանդիման,
Յոն նայեցան, դիտեցին, ըսին «ցուրտ է կը սառի՛,
Եթէ քիչ մըն ալ նայինք, սարսռագին կը մարի»:

Շատեր սրտացաւ թուեցան, պահ մը սիրով տարուեցան,
Ըսին.- «Ինչո՞ւ թախծոտ է եւ կը մաշի այս տղան,
Սիրենք թերեւս կը ծաղկի կոկոն վարդի մը նման».
Սակայն շուտով ձանձրացած լքեցին ու հեռացան:

Շատեր ըսին.- «Մի՛ սիրէր, կը խաբեն քեզ, կը մոռնան,
Ի զուր սիրտդ մի՛ տանջէր, խոր սպիներ կը մնան»,
Եւ դեռ.- «Մեղք է գարունքիդ, փախչիր սիրոյ ցնորքէն,
Յերիք որքան խաբուեցար, անիրական սէրերէն»:

Յնագանդ ու հետեւող անոնց բարի խորհուրդին,
Մեկուսացած ապրեցայ տարիներով անձկագին,
Յեռու կանանց քմայքէն, շրջանակէն հաճելի,
Յեռո՛ւ անոնց մագնիսէն, հրապոյրէն դիպալի:

Սակայն, ահա կը զարթնի սէրս քունէն իր երկար,
Կոյս մը չքնաղ, պարմանի արթնցուց զայն սիրահար,
Բացաւ թելերն կարօտով ու պինդ սեղմեց իր սիրտին,
Ամոքելով ցաւերը իր վշտահար անցեալին:

ՅՈՒՍԱԼՔՈՒՄ

Սիրեցի քեզ վառ յոյսերով, խենթի պէս,
Այդպէս արագ, առաջին իսկ նայուածքով,
Վարդակարմիր երազներու խորհուրդով,
Գերի դարձայ սիրուն դէմքիդ սրտակէզ:

Սիրեցի քեզ տարերային պոռթկումով,
Սիրտիս հզօր կշռոյթովը բազմալար,
Երկնապարգէս հմայքովդ սիրավառ,
Կապուեցայ քեզ անքակտելի շղթայով:

Սիրեցի քեզ ինչպէս շուշան անարատ,
Գուրգուրանքով փայփայեցի սիրազեղ,
Եդեմական անոյշ բոյրովդ դիւթագեղ,
Ես գինովցայ զգացումով յորդարատ:

Բախտի բերմամբ գտած ըլլալ կարծեցի,
Սիրտիս տէրը, երազներուս պերճուհին,
Ի տես չքնաղ ու պաշտելի էակին,
Կեանքիս ուղին վերագտնել փորձեցի:

Սակայն, աւա՛ղ, օրերն եկան փաստելու
Կասկածներս,- անմարդկային վարմունքներ,
Չյուսացուած, անխղճալի մութ քայլեր,-
Որոնք եկան մեր խոր սէրը քանդելու:

Խաբուած էի անկեղծօրէն սիրելով,
Յաւատալով խոստումներու օդային,
Յեռացաւ ան հրաժեշտով մը լռին,
Կեանքիս բեմէն՝ սիրտէս բխած անէծքով:

ԱՂ ԿՐ ԲԱԻԷ

Սիրեցի քեզ անհունօրէն նուիրական խոր սիրով,
Յոգիս խայտաց ուրախութեան արցունքներով ողողուած,
Կեանքս դարձաւ իմաստալի՝ երազներով հոգեթով,
Ու թախիծս լր՞ու հեռացաւ՝ ամօթահար, պարտուած:

Սիրեցի քեզ տարիներով՝ տարօրինակ խօլ սիրով,
Ու ապրեցայ երջանկութեան զգացումէն գինովցած,
Մարմնիս բոլոր բջիջներու սիրատոչոր ըղձանքով,
Կապուեցայ քեզ, ո՛վ սիրելիս, ու պաշտեցի վերացած:

Սէրս ընդմիշտ մնաց անմար՝ ցոլացումով բռցաշունչ,
Անտեսելով արուեստական փոթորիկներ ահաւոր,
Սէրս ընդմիշտ մնաց հզօր՝ նոր աւիշով թարմաշունչ,
Տրորելով նախանձներ չար ու թակարդներ թունաւոր:

Սակայն, այսօր, ո՛վ սիրելիս, ինչո՞ւ համար զազրելի,
Մութ ամպերը կը մթագնեն մեր լուրջ սէրը կասկածով,
Ինչո՞ւ համար վիրաւորիչ խօսքեր, բառեր ցաւալի,
Կը խոցոտեն մեր սիրտերը՝ անբուժելի վէրքերով:

Ա՛լ կը բաւէ տառապանքս, գթա՛ քիչ մը քրոջ պէս,
Վստահ եղիր եւ ապահով, որ կը մնան ինչ որ եմ,
Սրտիս տէրը դո՛ւն ես միայն ու կը սիրեմ միայն քեզ,
Ո՛ր որ ըլլամ, ո՛ր որ երթամ, քանի կ'ապրիմ, կը շնչեմ:

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հանդիպում մը անակնկալ ու անյոյս,
Պատճառ դարձաւ ւալեկոծման հոգիիս,
Երկու խօսքի փոխանակում մը միայն,
Զիս գինովցուց երազներով տարածան:

Հինէ ծանօթ հուրի մըն էր երկնասոյգ,
Կեցած դէմս զիս կը զննէր տարփայոյգ,
Խաժ աչքերէն սէր կը ծորէր ուղիօրէն,
Զիս կախելով իր նայուածքին մագնիսէն:

Խոստանալով թէ կը դառնայ անպայման,
Արտօրանքով փախուստ տուաւ անվարան,
Կ'աճապարէր չեմ գիտեր ո՛ր երթալու,
Ո՞ր որսորդին, ո՞ր խոստումին հասնելու:

Մեկնումէն ետք սպասեցի ժամերով,
Սրտաբորբոք ի՞նչ անուրջներ հիւսելով,
Թէ կու գայ եւ զիս կը տանի գգուանքով,
Դէպի գիրկը երանութեան հոգեթով:

Սակայն, ի գո՛ւր, չեկաւ երբե՛ք, խաբեց զիս,
Սրածելով ըղձանքները հոգիիս,
Ինչո՞ւ արդեօք խոստումնադրուժ դուրս եկաւ,
Զիս պահելով յորդ աղբիւրին մօտ ծարաւ ...:

Բայց իր դէմքը եւ ժպիտը ընծիւղած,
Դեռ կը մնան սրտիս խորը քօղարկուած,
Հոգեւկիչ յիշատակով տաղելով,
Էութեանս ոլորտները թախիժով:

ԱՀԱ ՍԻՐՏ ՄԸ

Ահա սիրտ մը խոցոտուած խաբեպատիր սէրերէ,
Եւ արիւնոտ շրթներով ընպած հիւթը տանջանքին,
Կը գալարուի միայնակ՝ լքուած բախտի քմայքին,
Անգթօրէն խանձուած անմխիթար վիշտերէ:

Ահա սիրտ մը պարմանի սարսուռներով բոցակէզ,
Որուն սիրոյ վէրքերը սպիացած կը թուին,
Ի տես չքնաղ ու պայծառ աղջկայ մը հոգիին,
Որ մշտավառ կ'երերայ անկեղծութեան ջահը վէս:

Ահա սիրտ մը սիրայեղց՝ ձերբազատուած անցեալէն,
Ընդարմացած կը խայտայ՝ կախարդուած նոր տենդով,
Նոր կեանքի մը տեսլական ջերմութիւնով ու բոյրով:

Ահա սիրտ մը բոցկլտուն՝ սիրոյ տենդէն ու յոյզէն,
Թեւաւորուած կը թռչի՝ դէպի գիրկը երազին՝
Արփիացայտ էակին, դէպի խռովքը կեանքին:

ՉԳԻՏՑԱՅ ԵՐԲԵՔ ...

Սիրեցի պարման աղջիկ մը գողտրիկ,
Բայց սէր էր թէ կիրք չգիտցայ երբեք,
Սարսուռ մը, դող մը կ'իջնէր սրտիս հէք,
Երբ գտնուէի իր մարմնին մօտիկ:

Կ'ուզէի ըլլալ իր մօտ ամէն օր,
Եւ զմայլանքով դիտել զինք ժամեր,
Կազմելով նաշխուն սիրոյ պատկերներ,
Խոր զգացումներ արձակել ներզօր:

Թարմ ու հմայիչ ծաղկեփունջերով,
Գարուն բերելով կու գայի իր մօտ,
Զուր սպասելով նայուածք մը տարփոտ,
Սրտի կայլակ մը խանդադատանքով:

Չաճոյք էր ինծի հանդիպիլ իրեն,
Խօսիլ ժամերով հարցեր զանազան,
Եւ ստեղծելով պահեր խնդութեան,
Երջանկանալ յար, կախուած՝ շրթներէն:

Այսպէս շարունակ, տարիներ ամբողջ,
Մեր մտերմութիւնը շարունակուեցան,
Դառնալու համար օր մը սրտագրաւ,
Մարմնային ըղձանք, հառաչանք՝ դողդրջ ...:

ՕՐԵՐԸ ԿԵԱՆՔԻՍ

Օրերը կեանքիս կը մեկնին անդարձ,
Առանց ձգելու հետք մը անցեալէն,
Օրեր տանջալից, օրեր տխրամած,
Առուի պէս հոսող կեանքիս դարվարէն:

Օրերը կեանքիս կը մեկնին անդարձ,
Բայց ես չապրեցայ օր մը երջանիկ,
Չզգացի հեւքը սրտիս խոցոտուած,
Չգտայ կոյս մը հոգուով գեղեցիկ:

Օրերը կեանքիս կը մեկնին անդարձ,
Բայց ես կարօտ եմ օրերու զուարթ,
Եւ սիրոյ մը ջինջ՝ խորքով անաղարտ:

Օրերը կեանքիս կը մեկնին անդարձ,
Բայց ես կը մնամ յոյսով անվհատ
Թէ կու գան օրեր սրտիս համեմատ:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Անակնկալ հանդիպում մը փողոցին մէջ բազմամարդ,
Աղջկայ մը հոյատեսիլ՝ զոր սիրեցի օր մը ես,
Պատճառ դարձաւ վերյիշելու անցեալ կեանքս սիրառատ,
Ու բանալու դարպասը հին ապրումներու տարփակէզ:

Սարսալի խռովք մը տաք, փոթորիկ մը սիրազեղ,
Տարածուեցաւ սրտիս բոսոր ոլորտները յորդառատ,
Ապա յանկարծ վերածուեցաւ հոսանքի մը խելահեղ,
Ու ողողեց մարմինս ամբողջ երաժշտութեամբ մը յայրատ:

Խօսեցաւ ան խոր յուզումով, պատմեց դէպքեր անցեալէն,
Երնէկ տալով այն օրերուն երբ իրարմով հմայուած,
Չամբոյրներու մեղեդիով կ'արբենայինք մեղմօրէն:

Ու հեռացա՛ւ ... դանդաղօրէն, գլխակորոյս, անձրկած,
Տալով յոյսի նշոյլ մը մութ մեր ապագայ հանդիպման,
Որուն հիմա ես կը սպասեմ երազներով դիւրեկան:

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Սիրտս գտաւ սիրածին, երջանկութեամբ կը յորդի,
Երազային զգացումներ կը ծոցուորին մարմնիս մէջ,
Սիրոյ քուրմէն կախարդուած կը բաբախեն անընդմէջ,
Քաղցրագուարթ երազանքով ու բերկրանքով մը յուռթի:

Տառապալից օրեր ու ցաւ անվերադարձ հեռացան,
Ինչպէս աստղերն արշալոյսին՝ բորբ արեւի հմայքէն,
Ընպած գինին անյագօրէն երջանկութեան ակունքէն,
Սիրտս կ'երգէ սիրադայլայլ մեղեդի մը մեղմածայն:

Երջանկութի՛ն, ապրո՛ւմ վսեմ, անուշաբոյր դիցուիի,
Կեանք պարգետող յոյսի ջրվէժ, եղեմական ճանապարհի,
Անմատչելի բարձո՛ւնք պայծառ, երազներու թագուիի՛:

Յիմա որ քեզ կուրծքիս սեղմած տանջանքներէ վերջ եկար,
Ես կը բաղձամ բաժնել սիրով հրճուանքն այս խոր կենսատու,
Անմխիթար ու թախծահար հազարաւոր սրտերու ...:

ԱՆՈՒՇ ՀՈՎԻԿ

Այսօր, նորէն, մեղմօրէն, կը փչես խուլ ծիծաղով,
Կու գաս հեռուէն՝ քաղաքէն, թովչութեամբ ու գորովով,
Տեսա՞ր դէմքը պաշտելի սիրտս գերող հուրիին,
Բերի՞ր խապրիկ մը իրմէ, անուշ հովիկ սրտագին:

Թախծահնչին սարսուռով չփսփսա՞ց ականջիդ,
Թէ կը պահէ մեր սէրը եւ կը սիրէ զիս ընդմիշտ,
Եւ աչքերը սեւեռած տրտմութիւնով ականջուն,
Կը սպասէ անհամբեր՝ վերադարձս դէպի տուն:

Պատմէ հովիկ, շնջա՛, սրտիս բոցը շիջեցուր,
Լոյսի շողով մը ձերմակ, կասկածներս հեռացուր,
Ծիածանով մը յոյսի, երազներուս մարմին տուր,
Սիրոյ քաղցր խօսքերով, յիշատակներ արթնցուր:

Ա՛խ, զինք որքա՛ն, ա՛խ որքա՛ն կարօտցած եմ տեսնելու,
Վայելելու վարդաբոյր կերպարանքն ու լալու,
Մագնիսուելու սիրազեղ իր աչքերուն փայլակէն,
Յրդեհուելու բոցակէզ իր հոգիին խարոյկէն:

Օրերս կ'անցնին յամրաբար՝ կրիայի ծանր քայլուածքով,
Յամբերութեանս սահմանը դաժանօրէն քանդելով,
Անցէ՛ք արագ, շուտ անցէ՛ք սրտաճմլիկ գորշ օրեր,
Որ գայ պահը տեսութեան, սիրահարս լուսաբեր:

ՄԻՐԱԾԻՍ

Դիւթանքիդ հիմա անձնատուր եղած,
Կը խմեն անյագ սիրոյդ կարասէն,
Վարդագօծ դէմքիդ հմայքով օծուած՝
Սիրտս կը բուժուի իր հին վէրքերէն:

Խօսքերուդ անուշ բոյրով սիրարծարծ,
Խռովք մը խելառ կը պաշարէ զիս,
Գերագոյն ոյժ մը հոգիս կախարդած,
Թափ կու տայ յանկարծ տարփոտ երագիս:

Սիրոյդ նաւակը առագաստ բացած,
Կը յառաջանայ սրտիս ծովուն մէջ,
Վառէ՛ փարոսը սրտիդ լուսածարծ,

Պահէ զայն ընդմիշտ պայծառ ու անշէջ,
Որ հասնի սէրս սահանքով ուժգին,
Նաւահանգիստը իր հառաչանքին:

ԴԵՌ ԿԸ ՍԻՐԵՄՍ ՋԻՍ

Չազիւ ամիս մը հեռացած քեզմէ,
Եւ ահա ինչքան կարօտցած եմ քեզ,
Տակաւին հոգիս կ'այրէ կը տանջէ,
Վերջին գիշերուան լացդ աղէկէզ:

Կ'ուզէի գիտնալ դուն ալ ինծի պէս,
Մտահոգուած ես այս բաժանումով,
Մութ թախիծ մը լուռ արդեօք ինծի պէս,
Պատած է հոգիդ մեր պարման սիրով:

Շքեղ հասակդ բարտիի նման,
Կ'ուրուագծուի թաց աչքերու դիմաց,
Կը խօսիմ հետդ սիրտէս մեղմաձայն,
Անուշ աչքերուդ բոյրէն գինովցած:

- «Ո՛ր սիրուն աղջի՛կ, սրտիս թագուհին,
Դեռ կը սիրե՞ս զիս հայու ջինջ սիրով,
Պահած ես արդեօք խոստումներդ հին,
Եւ կ'ապրի՞ս միայն զի՛ս երազելով»:

ԿԱՐՕՏ

Իմ տանջուած սիրտը կ'այրի, կը հալի,
Ինչպէս խարոյկ մը քու սիրով առլի,
Յասի՛ր, սիրելիս գիշերով եկո՛ւր,
Մարէ՛ հրդեհը՝ սիրտս զովացուր:

Ես քեզ կ'երազեմ ցերեկ ու գիշեր,
Կը սեղմեմ սիրտդ սրտիս կարեվէր,
Բայց երբ կ'արթննամ ու քեզ չեմ տեսներ,
Կու լամ, ա՛խ, կու լա՛մ՝ անյոյս ու անսէր:

Յերիք է այսքան տառապանք ու ցաւ,
Կեանքս մորմոքով, կարօտով անցաւ,
Կարմիր արեւս սեւով պատեցաւ,
Թափած արցունքս վարար գետ դարձաւ:

Յասի՛ր, սիրելիս, սիրտս հովացուր ...:

ԳԻՇԵՐ ...

Լուսնկայ գիշե՛ր, տենչարծարծ գիշե՛ր,
Ամայի դաշտեր կը շրջագայիմ,
Կը մսի մինակ սիրտս կարեվէր,
Եկուր սիրելիս շուտով կը սառիմ,
Գիշերով այս ցուրտ, աստղազարդ գիշե՛ր ...:

Լուսնկայ գիշե՛ր, սիրայոյզ գիշե՛ր,
Գիւղին լոյսերը մէկ-մէկ կը մարին,
Յեռուէն Եփրատի քրքիջը կերկեր,
Կ'արծանագրէ խոր սրտիս մէջ մթին,
Գիշերով այս ցուրտ, սիրայոյզ գիշե՛ր ...:

Ա՛խ, կ'այրիմ մինակ ես քու կարօտէն,
Ինչո՞ւ անտարբեր ու քար-սիրտ դարձար,
Եկո՛ւր որ ըմպեմ սիրոյդ նեկտարէն,
Գինով եմ սէրէդ դարձեր սիրահար,
Գիշերով այս ցուրտ, թախծաբեր գիշե՛ր ...:

1951

ԿԸ ՍԻՐԷՐ ԶԻՍ

Կոյս մը ճանչցայ հրապուրիչ ու շէնշող,
Յաւերժական սիրոյ տենդէն կը խայտար,
Իսկ երբ անուշ իր նայուածքը յամենար,
Իմ աչքերուն, զիս կը գերէր սրտադող:

Կը սիրէ՞ր զիս անկեղծ սիրով՝ չգիտցայ,
Խորհրդաւոր հոգեվիճակ մը ունէր,
Իսկ երբ նստէր քովս մինակ, աներեր,
Սիրոյ ցօղ մը սրտիս կ'իջնէր ակամայ:

Խրոխտօրէն կը քալէր ան իմ քովէս,
Տասնեակ աչեր կը յածէին իր վրայ,
Սիրտս կ'ուռէր ըղձանքներով հետագայ,
Երբ կը խօսէր սիրոյ խօսքեր սիրակէզ:

Օր մը սիրոյ աստուածուհին կը դառնար,
Կը փայփայէր երազներս անմարմին,
Օր մը քուրմը՝ ատելութեան արձանին,
Կը խռովէր տանջուած սիրտս անդադար:

Օր մը ուրախ,- ինչպէս մանուկ մը անհոգ,-
Օր մը տխուր,- սեւ ամպի պէս մթաստուեր,-
Արեւ-անձրեւ, կարծես կեանքէն դժգոհ էր,
Իսկ ես ընդմիջտ կը մնայի մտահոգ՝

Կը սիրէ՞ր զիս, թէ չէր սիրեր խոր սիրով ...:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԻՆՉՄԷ՛ ՆԵՂՈՒԵՑԱՐ

«Քեզմէ նեղուած եմ», ըսիր, խօսակցութեան մէջ յանկարծ,
Եւ թուեցիր պատճառներ՝ փաստարկելով սին փառքեր,
Դէմքդ ծածկած սեւ ամպով՝ ինչպէս արեւ խաւարած,
Ինձմէ հաշիւ ուզեցիր՝ զգացումով անտարբեր:

Արդարանա՞լ, ո՛չ երբե՛ք, ըսե՞լ խօսքեր հնացած,
Ի՞նչ մեծ յանցանք եմ գործեր, որ հեռանաս նեղուելով,
Քանի որ քեզ կը սիրեմ եւ քու սիրով խենթացած,
Լուսցուցած եմ գիշերներ՝ թափառելով ու լալով:

Կը բողոքես թէ ինչո՛ւ ես յայտնած եմ ուրիշին,
Մեր երազը, մեր սէրը, մեր իղձերը՝ զերդ մանուկ,
Բայց դուն ինչպէ՛ս կ'ուզէիր բոցավառուի իմ հոգին,
Մինակութեան մէջ խանձի՝ մեր գաղտնիքով ծանրաշուք:

Մենք երդումով խոստացանք պահել սէրը մեր թաքուն,
Մեր սրտերուն մթաստուեր ձորերուն մէջ մեկուսի,
Բայց ես ըսի դաշտերուն, թռչուններուն, ծառերուն,
Ձիս ուխտադրո՞ւժ կ'անուանես, ո՞հ ի՞նչ սրտով, ինչպիսի՜ ...

Ինչպէ՛ս պահեմ սրտիս մէջ սէր մը անկեղծ ու վսեմ,
Կ'այրիմ տեսքիդ կարօտէն՝ բաժանումով այս դաժան,
Սէրս գաղտնիք չէ՛ այլեւս՝ դողդողագին կ'արտասուեմ,
Արցունքիս մէջ խառնելով վիշտերս խոր, դառնահամ:
Ինչո՞ւ ինձմէ նեղուեցար, ո՛վ իմ անգին, իմ աղուո՛ր ...:

ԱՐԴԵՕՔ ՉԻՏԵՄ

Արդեօք գիտե՞ս դուն սիրելիս, որ գեղեցիկ բառերով,
Կարելի չէ արտայայտել զգացումներ հարազատ,
Սէր մուրալու վերապահուած գունաթափուած խօսքերով,
Կարելի չէ գնահատել սիրոյ յոյզը խանդակաթ:

Արդեօք նայա՞ծ ես, սիրելիս, պրիսմակէն աչքերուս,
Եւ նկատա՞ծ բո՛ցը սիրոյս որ կը ցոլայ դէպի քեզ,
Մաշուած խօսքեր ու երդումներ աւելորդ են ու անյոյս,
Քանի սիրտս լռութեան մէջ կը տուայտի աղէկէզ:

Անդրադարձա՞ծ ես սիրելիս որ տեսնելով քեզ, ինչպէ՛ս
Կը տոչորի լեզուս ծարաւ սիրոյդ ակին մօտեցած,
Եւ թէ ինչպէ՛ս կը շիկանայ դէմքս այրող արիւնէս:

Ա՛լ կը բաւէ, սէրդ ցոյց տուր՝ անկեղծութեամբ փոխադարձ,
Եւ ականջիս մեղմ շնչայ, որ կը սիրես զիս հիմա,
Անտեսելով եւ մոռնալով կասկածներիդ տարակայ:

ՓԱԽՈՒՄՏ

Սիրեցի սաստիկ սիրտս սարսռաց,
Յոգիս խռովեց ցաւ մը յուսաթափ,
Թանձր մշուշներ խուժեցին յանկարծ,
Ցանելով վրաս թախիծներ անչափ:

Ճամբաս փշոտ էր, հոգիս՝ կարեվէր,
Սիրոյս յորձանքը միտքս կը հիւծէր,
Կեանքս տաժանքով բեռ մը կը տանէր,
Յոյսի նշոյլ մը ինձմէ կը փախչէր:

Եւ սիրտս պոռթկաց աղէխարշ յոյսով,
Յոգիս ամայի դաշտեր կ'երագէր,
Ա՛լ յուսահատած նետուեցայ փութով,

Դէպի անդորրը հոգոյս մթաստուեր,
Քաղաքէն հեռու՝ գիւղ մը անվրդով,
Ուր կ'ապրիմ հիմա օտար ու անտէր:

1950

ՄԵՐ ՍԷՐԸ

Մեր այս սէրը չքնաղ աղջիկ աննման,
Ծնաւ անքուն գիշերներու խորհուրդով,
Տարիներով վանդակուելէ վերջ միայն,
Մտալլկիչ ու ցաւագին երկունքով:

Մեր այս սէրը քնքոյշ աղջիկ պաշտելի,
Պէ՛տք է մնայ գուրգուրալի ու ծածուկ,
Յրկիզուելով լռութեան մէջ մթալի,
Յեռու մարդոց բամբասանքէն սմսեղուկ:

Մեր այս սէրը սիրուն աղջիկ լուսերես,
Պէ՛տք է մնայ անխոցելի ու մաքուր,
Անհասելի բարձունքներու ձիւնին պէս,
Յեռու մարդոց չար նախանձէն սեւաթոյր:

Մեր այս սէրը աղուոր աղջիկ սիրալիր,
Պէ՛տք է ապրի, պէ՛տք է շնչէ մինչեւ մահ,
Սէրդ կեանքս է, առանց սիրոյ չեմ ապրիր,
Սիրէ՛ ընդմիշտ, երջանկացո՛ւր զիս՝ գթա՛ ...:

ՏԵՍԻԼՔ

Շարժիչներու աղմուկին հետ միաձայն,
Միտքս կրկին կը վերանայ ալեխոռվ,
Աչքերս անթարթ՝ մագնիսացած կարօտով,
Քեզ կ'երագեն ո՛վ պաշտելիս աննման:

Վարչամակուած յիշատակներ անցեալի,
Դանդաղօրէն կը մերկանան տեսիլքով,
Քաղցր պահեր՝ ընդելուզուած հեշտանքով,
Կը տողանցեն տռփանքով մը ցանկալի:

Երբ վարդագոյն շրթունքներդ կը բացուին,
Ու սիրածոր խօսքեր սիրտս կ'ողողեն,
Լեռնակուտակ յուզումներուս պոռթկումէն՝
Արցունքներս առուի նման կը հոսին:

Սակայն, յանկարծ, գործի բերմամբ կը սթափիմ,
Անիծելով ճակատագիրս դժնդակ,
Որ խորտակեց սիրոյս շէնքը անապակ,
Ու հեռացուց մեզ իրարմէ տրտմագին:

Ո՞ր ես հիմա, ո՛վ տեսիլքիս թագուհին ...:

ԱՂԵՐՄԱՆՔ

Եթէ այլեւս քեզ այնքա՛ն գրկած,
Բազուկներս ա՛լ քեզի մօտիկ չեն,
Ուրեմն, թոյլ տուր կարօտով այրած
Զգացումներս քեզ շրջանակեն:

Եթէ այլեւս քեզ այնքա՛ն սիրած,
Աչքերով քեզի չեմ կրնար տեսնել,
Ուրեմն, թոյլ տուր սէրէդ գինովցած
Սրտիս աչքերով քեզ երեւակայել:

Եթէ այլեւս քեզ ինձի կապող,
Սիրոյ հրաշէկ յոյզերդ մեռան,
Ուրեմն, թոյլ տուր միտքդ պաստառող
Յիշատակներս անթառամ մնան:

ՀԱՒԱՏԱ՝ ԻՆՁ ...

Սիրեցի քեզ սիրուն աղջիկ աննման,
Մարմնիս ամբողջ զօրութիւնով՝ խենթի պէս,
Ու տանջալից սիրտս դարձած ատրուշան,
Կը խանձուի ու կը հալի մոմի պէս:

Սիրտիս խորը գաղտագողի անթեղուած,
Սիրոյ հուժկու հրաբուխը ժայթքեցաւ,
Տրորելով ճամբու վրայ գտնուած,
Արուեստական խոչընդոտներ ու անցաւ:

Ըսի արդէն, յանդգնեցայ քաջաբար,
Թէ կը սիրեմ ու գինովցած ես քեզմով,
Կ'ուզեմ գգուել թուշերդ վարդ բոցավառ,
Ու արբենալ սիրատոչոր համբոյրով:

Ո՛վ սիրուիիս, հաւատա՛ ինձ անվարան,
Բա՛ց սիրտդ լայն, խոստովանէ սրտագին,
Թէ մեր սէրը պիտի ապրի յաւիտեան,
Ի՞նչ որ ըլլան պայմանները գալիքին:

ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՐ ...

Խօսիր հետս, սիրեկան, թաքուն սիրով թովչալի՝
Գիշերային սիրոյ մէջ,
Ըսէ՛ ինծի՝ շնջա՛, միայն ըլլայ լսելի,
Թէ կը սիրես զիս անվերջ:

Գորովագին բառերով խոստովանէ, սիրելիս,
Որ կեանքիդ մէջ կը շնչեմ,
Ու սիրագեղ գգուանքով տիրացած ես հոգիիս՝
Անկեղծ սիրով՝ կուրօրէն:

Այնպէ՛ս ըրէ, իմ անգին, որ աշխարհս քաղցրանայ,
Արեւաբորբ այս սիրով,
Երազներուս դղեակը սիրոյդ վրայ բարձրանայ՝
Կրանիթեայ պատերով:

Սիրէ՛, սիրէ՛ զիս այնպէ՛ս, որ չորցնես անվիատ
Արցունքներս տրտմագին,
Քանզի ես շատ եմ լացած ըղձանքներով յուսահատ,
Գիշերները՝ առանձին:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՉՔԵՐՈՒՂ

Խորհրդաւոր աչքերուդ ծովերուն մէջ այս գիշեր,
Ողորուեցան հոգիիս խռռչները դիւթանքով,
Աչքերուդ մէջ նաւարկեց սիրտս իղծերով ալեխռով,
Աչքերուդ մէջ ծփացին սիրոյ կապոյտ ալիքներ ...

Տրտմաթախիծ էութիւնս՝ ծանր հոգերով բեռնաւոր,
Ուրախութեամբ լեցուցիր մով աչքերուդ տարփանքով,
Արթնցուցիր սրտիս մէջ զգացումներ հոգեթով,
Յայելլոյն մէջ աչքերուդ՝ զիս գերեցիր դուն այսօր ...

Ժամանակը դաւաճան փախաւ արագ լուսնի տակ,
Երբ հոգիիդ կարասէն հոգիս ըմպեց անյագուրդ ...
Ու գինովցա՛ւ սիրավառ կախարդանքէն աչքերուդ ...

Դուն այս գիշեր, ո՛վ աղուոր, տուիր ինծի սէր մ'անյագ,
Եւ շրթներս օծեցիր շուշանաբոյր համբոյրով ...
- Սէրն աչքերուդ մէջ ձանչցայ, զոր պիտ' երգեմ այրուելով ...:

ԱՇՆԱՆ ՄԵՂԵԴԻ

Աշնան առաւօտ շուար քայլերով,
Կ'անցնիմ փողոցներ՝ հոգով աղէկէզ,
Անքուն աչքերով կը փնտռեմ ես քեզ,
Ո՛վ սիրուն աղջիկ՝ երա՛զ սիրաթով:

Անունդ տալով, կարօտս լալով,
Ոլորապտոյտ թաղերէ կ'անցնիմ,
Սիրոյդ մագնիսէն ուղղուած կը հասնիմ
Յոն, ուր խոստացանք ապրիլ իրարմով:

Երկինքը խոնաւ ամպերով ծածկուած,
Անձրեւ կը մաղէ անհոգ ծիծաղով,
Յուզումիս սանձին կապը քակելով,
Նոր խռովք կու տայ սրտիս փոթորկած:

Ալեկոծ միտքս խոր տուայտանքով,
Գինովի նման կ'օրօրուի անղէկ,
Յոյզերու երգը, ձայնս՝ յոգաբեկ,
Կը ժայթքին յանկարծ վարար արցունքով:

Կը յիշե՞ս, հոգիս, գիշերը վերջին,
Բիր խոստումներդ՝ մեր սիրոյ մասին,
Թէ պիտի մնանք ընդմիշտ միասին,
Մինչեւ մահ սիրենք զիրար սրտագին:

Բաժանումէդ ետք անգին սիրեկան,
Օրերը անցան, կեանքս դարձաւ մութ,
Բայց դուն կ'ուշանա՛ս, շուտ եկուր անգութ,
Վե՛րջ տուր երկիւղիս, պարզէ՛ ծիածան:

ՀՐԱԺԵՇՏ ԿՈՒ ՏԱՍ

Ուրեմն, այդպէս, կատակ չէ երբեք,
Որոշում առած կը մեկնիս շուտով,
Բաժանումի ցուրտ ուղին բռնելով,
Յրաժեշտ կու տաս մեր սիրոյն անդէկ:

Բայց, արդեօք ինչո՞ւ այսքան պաղարիւն,
Ոճիր կը գործես սիրած անձիդ դէմ,
Ինչպէ՞ս, ի՞նչ խղճով խօսքերով դժխեմ,
Կը վիրաւորես սիրտս ակաղճուն:

Մտքէդ անցա՞ծ է երբեք մէկ անգամ,
Թէ այս մեկնումով ի՞նչ պիտի ըլլայ,
Ճակատագիրը այս տղուն հիմա,
Ինչպէ՞ս պիտ' անցնին օրերը դաժան:

Կը մեկնի՞ս` մեկնի՞ր, չեմ կրնար ըսել
Ո՛չ մէկ ծանր խօսք, չեմ կրնար յայտնել
Ո՛չ մէկ մեղադրանք, այլ` միայն մաղթել`
Բարի ճանապարհ ու միշտ աղօթել:

Քանի կը սիրեմ ես քեզ խոր սիրով,
Ու կը հրճուիմ քու երջանկութեամբ,
Երբ դուն ուրախ ես այս ճամբորդութեամբ,
Ես` թախծոտ ու լուռ` այս բաժանումով ...:

ԴՈՒՆ ՀԵՌԱՑԱՐ ...

Յոգիս, այսպէ՛ս, վերջապէս, միջավայրէդ հեռացար,
Մելամաղձոտ գնացքով սրտցաւորէն մեկնեցար,
Արտօսրավառ աչքերով համբուրուելով անձկագին,
Յրաժեշտի թախիժով շրջապատուած սառնագին:

Բաժանումով այս հոգի՛ս, մնացի ես անձրկած,
Տառապանքիս ու վիշտիս ճիրաններուն յանձնուած,
Տեսութենէդ զրկուած ունայն օրեր ապրելով,
Կեանքս դարձած է խաւար՝ կսկծալի ոլորտով:

Դուն հեռացար, սիրելի՛ս, հանդարտութիւն գտնելու,
Միտքդ կրժող հարցերը առժամապէս մոռնալու,
Անտեսելով իմ սիրտը, որ կը վառի անտէրունջ,
Ու ցաւերս քողարկուած, զորս կը կրեմ անմրմունջ:

Յիմա ինչպէ՛ս դիմանամ, ինչպէ՛ս տիրեմ իմ կեանքին,
Կարօտցած եմ խօլօրէն աչքերուդ խոր հայելին,
Ճաճանչաւոր հմայքդ ու գգուանքդ տարփակէզ,
Սիրատոջոր համբոյրդ, մտերմութիւնդ այնքան հեզ:

Յոյսով եմ թէ շո՛ւտ կ'անցնին այս օրերը դժնդակ,
Անհրապոյր ու դժխեմ՝ ինչպէս ձմրան եղանակ,
Կը միանանք իրարու կարօտակէզ հոգիով,
Ու գիշերուան խորհուրդով մենք կ'արբենանք իրարմով:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՐ ...

Փողոցները կը թափառիմ,
Քայլամուկ գնացքով,
Մրմնջելով անունդ անգին,
Փակ շրթներուս արանքով:

Գիշեր է լուռ, մութ ու թախծոտ,
Ու ամպերու աչքերէն
Արցունք կ'իջնէ մելամաղձոտ,
Դէպի սիրտս յուլօրէն:

Սիրոյդ վառած կրակը բորբ,
Սրտիս խորը կը տաղէ,
Մնացած եմ մինակ ու որբ,
Դուռս ո՛չ ոք կը բախէ:

Բաժանումիդ՝ իմ սիրեկան,
Դիմանալը դժուար է,
Կարօտցած եմ տեսքիդ բուրեան,
Վերադարձի՛ր, կը բաւէ:

Ա՛լ մեղքցի տառապանքիս,
Ցոյց տուր դէմքդ դիւթական,
Նոր աւիշ տուր տխուր կեանքիս,
Չամբոյրովդ անթառամ ...:

ԱՌԱՆՁԻՆ ԷՐ ...

Գիշերուան խոր լռութեան մէջ խորհրդաւոր,
Քայլամուր կը դեգերիմ մութ փողոցներ,
Միտքս կրծող հարցեր բազում հիծախտաւոր,
Վերլուծելով, որոնելով նոր ուղիներ:

Տնակէ մը լսուող լացի ձայն մը կերկեր,
Կը յուզէ զիս` առանձնութիւնս զգացնելով,
Կը մօտենամ պատուհանին արցունքաբեր,
Ու կը նայիմ լացող կնոջ հարցականով:

Կինը տխուր կու լայ անվերջ հեծկլտանքով,
Առանձին է, ճանկերուն մէջ մութ գիշերուան,
Յոյզը սրտին թափանցած է սողոսկելով,
Սառեցուցած միտքն ու հոգին աստանդական:

Շրջապատի գեղեցկութեան ովկիանին մէջ,
Կղզիացած ու մեկուսի կը տուայտի,
Առանձին է կը տառապի աչքերով գէջ,
Կարօտ ձեռքի մը հպումին ու հեշտանքի:

Առանց սիրոյ եւ գգուանքի կեանքը փուժ է,
Եթէ ըլլաս նոյնիսկ հարուստ ու գեղեցիկ,
Առանձնութիւնն մարդու հոգին կը խաթարէ,
Առանց ընկեր պիտի ապրիս ապերջանիկ:

ԵՐՔ ԿՐ ՀՆՉԵՄ ՔՈՒ ԱՆՈՒՆՐ

Առանձին եմ գիշերային ուշ ժամուն,
Քեզ կը յիշեմ հոգենորոգ կարօտով,
Տարիները եկան անցան պարտասուն,
Սիրտիս խորէն բխող կայծը մարելով:

Գիշերային խորհուրդովը յագեցած,
Կը վերլուծեմ հին օրերը խունացած,
Ու դրուագներ անուրջներով թարմացած,
Կը տողանցեն ուղեղիս մէջ լիացած:

Երբ կը հնչեմ քու անունը քաղցրահունչ,
Մեր անցեալի քաղցր կեանքը կը յիշեմ,
Այդ օրերու զգացումով բոցաշունչ,
Քու հեշտաբոյր գգուանքներդ կ'երազեմ:

Թէեւ այսօր շատ լաւ գիտենք սիրելիս,
Որ մտած ենք սահմանը մեր ծերութեան,
Չին ապրումներ դեռ կը մնան երկուքիս
Սրտերուն մէջ պահուած ընդմիշտ անթառամ:

Ու տակաւին քու պատկերը գեղեցիկ,
Ու աչքերդ սիրոյ բոյրով գինովցած,
Դեռ զիս կ'այրեն հմայքովը հպանցիկ,
Սիրոյ առթած կրակներէն ջերմացած:

ԵՐԱՉ ՏԵՄԱՅ

Երազ տեսայ քեզ հետ էի այս գիշեր,
Կը քալէինք փողոցներէն ամայի,
Քաղցր խօսքեր, կարօտակէզ համբոյրներ,
Մեր սրտերը կ'ողողէին գողունի:

Յաճելի էր երկինքը հոժ աստղերով,
Արեւելեան հնամենի քաղաքին,
Լուսնի լոյսին կ'արբենայինք իրարմով,
Յագուրդ տալով մեր սիրային երազին:

Սիրով տարուած եւ վերացած իրարմով,
Մուտք գործեցինք հանգստավայր վաղեմի,
Զիրար գրկած սիրատոջոր սարսուռով,
Յիշեցինք մեր տռփանքները անցեալի:

Առաւօտուն երբ արթնցայ խոր քունէս,
Անկողինին մէջ մինակ էի անձրկած,
Զկար չքնաղ այն աղջիկը, որուն ես
Երազիս մէջ կը սեղմէի կարօտցած:

Բայց եւ այնպէս սոյն երազը հեշտագին,
Պատճառ դարձաւ որ ես յիշեմ վաղեմի,
Պատանեկան ապրումներս սիրային
Եւ անցուցած տխուր կեանքս անյեղլի:

ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐ

Դպրոցական օրերուս քեզ սիրեցի իմ աղուոր,
Տարիներով պահեցի քու հմայքդ սրտիս մէջ,
Քեզ տեսնելու առիթներ շատ փնտռեցի ամէն օր,
Սակայն բախտս ժլատ էր եւ յոյսերս սնամէջ:

Տարիները սահեցան, ապրումներս յուշ դարձան,
Ծաղկած սիրոյս վարդերը անօթեան խամրեցան,
Բաժնուեցանք իրարմէ ճակատագրով դառնահամ,
Բայց պատկերդ կեանք տուող մնաց ընդմիշտ անթառամ:

Ինչպէ՞ս մոռնամ սիրելիս մով աչքերդ առինքնող,
Որոնց հուրը սիրաբոյր կրակ կու տար հոգիիս,
Ինչպէ՞ս մոռնամ կենսայորդ ժպիտներիդ ոսկեշող,
Որմէ ծագած դիւթանքը մարմին կու տար երազիս:

Քու անունը «կուսական» ամբողջ սիրտով սիրած եմ,
Քեզ կը յիշեմ ամէն օր երբ անունդ կը հնչեմ,
Պատանեկան հրաշունչ ապրումներս կը յիշեմ,
Որպէս սէրս առաջին՝ անմեղունակ ու վսեմ:

Ես քեզ երբեք չեմ մոռնար, քեզմով կ'ապրիմ, կը շնչեմ,
Աւելի քան կէս դարեայ յիշատակներ կը պահեմ,
Գիշերները քունիս մէջ քեզի ընդոստ կ'երագեմ,
Ո՞ր ես, ո՞ր ես իմ աղուոր, քեզ տեսնելու կարօտ եմ:

ՅԻՇԱՏԱԿԴ ՍԻՐԵԼԻՍ

Յիշատակդ սիրելիս,
Պահած եմ ես սրտիս մէջ,
Ի՞նչպէս մոռնամ քեզ հոգիս,
Քեզ կը փնտռեմ ես անվերջ:

Յիշատակդ իմ անգին,
Մնացած է անթառամ,
Յին ապրումներ սրտագին,
Քեզ յիշելով կ'արթննան:

Եկո՛ւր, եկո՛ւր սիրելիս,
Գիշերները քուն չունիմ,
Եկուր յոյս տուր երագիս,
Առանց քեզի կեանք չունիմ:

Երբ կը յիշեմ անցեալի,
Մեր օրերը քաղցրահամ,
Քաղցր յոյզեր ըղձալի,
Սիրոյ աղբիւր կը դառնան:

Ես քեզ երբեք չեմ մոռցած,
Քեզ կը յիշեմ կարօտով,
Սիրոյս բոցը սիրարբած,
Միշտ կը վառի հոգեթով:

Եկո՛ւր, եկո՛ւր սիրելիս,
Գիշերները քուն չունիմ,
Եկուր յոյս տուր երագիս,
Առանց քեզի կեանք չունիմ:

ԴԱՐՄԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ

Կեանքիս գարունէն օրերը կ'անցնին,
Սիրտս կը վառի սիրոյ կրակով,
Դարման կը փնտռեմ սիրոյս տարփանքին,
Գիշեր ու ցերեկ անհուն կարոտով:

Սիրեցի մէկին սիրով սիրաբաղձ,
Վայլեցի՞նք զիրար բուրաւէտ սիրով,
Տխուր օրերս գացին յուզախանձ,
Զգացումներս դարձան հոգեթով:

Սակայն չար բախտէս ան շուտ հեռացաւ,
Անսէր գարուններ եկան ու անցան,
Կարօտը սրտիս կարծես սառեցաւ,
Զուր սպասելով սիրոյս պատասխան:

Իմ ջահել կեանքս տխուր է հիմա,
Զգացած ցաւս ես ինչպէ՞ս կրեմ,
Սէրս դառնագին ցաւով կը կոտտայ,
Սիրոյ խորհուրդին ինչպէ՞ս թափանցեմ:

Այժմ կ'աղաչեմ եկուր սիրելիս,
Անցեալ օրերու սիրով բաբախուն,
Եթէ տակաւին դեռ կը սիրես զիս,
Եկուր որ ապրինք յոյսով թաթաւուն:

ՇՈՒԱՐԱԾ ԵՄ

Սիրեցի քեզ ամբողջ սրտով հայ աղջիկ,
Եւ ապրեցայ տարիներով երջանիկ,
Դարձած գերի քու հմայքիդ դիւթական,
Սպասելով սէրս գգուող պատասխան:

Ամէնօրեայ աղօթքներով խնդրեցի,
Որ կը դառնամ անկեղծ սիրոյդ արժանի,
Գիշեր-ցերեկ քեզ կանչեցի անդադար,
Խեղդուկ ձայնով, աղաչանքով յուսավար:

Սակայն երբեք չարժանացայ քու սիրոյն,
Խաբեցիր զիս կեղծ խօսքերով ակաղծուն,
Խոստանալով պիտի ապրինք իրար հետ,
Կապուած սիրոյ կապանքներով առյաւէտ:

Սիրտիս ցաւին բալասանը փնտռեցի,
Եւ անվհատ շատ-շատերուն հարցուցի,
«Չկայ» ըսին, «գնա՛ հարցուր սիրածիդ»,
Ան է միայն բալասանը խոր ցաւիդ:

Շուարած եմ, կ'ուզեմ փախչել այս կեանքէն,
Եւ հեռանալ իմ ապերախտ սիրածէն,
Բայց ո՞ր երթամ, կեանքէս ինչպէս հեռանամ,
Որու թողնեմ գեղեցկուիիս աննման:

ԿՆՈՋՄ՝ ՇԱՔԷԻՆ

Մեր Ամուսնութեան 50-ամեակին առթիւ

Սիրելի Շաքէ իմ կեանքի ընկեր,
Աստուծոյ կողմէ ղրկուած պարգեւ,
Որ դառնաս կեանքս տաքցնող արեւ,
Քաղցր ջերմութեամբ՝ ցերեկ եւ գիշեր:

Մեր ամուսնութեան առաջին օրէն,
Ձեռք-ձեռքի տուած դանդաղ քայլերով,
Կազմեցինք բոյն մը հայկական բոյրով,
Բերուած Սասունի խրոխտ լեռներէն:

Այդ փոքրիկ բոյնը ուռճացաւ շուտով,
Անդրանիկ, Անի, գաւակներ ծնան,
Դարձանք ընտանիք նահապետական,
Ճանապարհ ինկած Մեսրոպեան լոյսով:

Յիսուն տարիներ եկան ու անցան,
Կեանքի առլցուն ելեւէջներով,
Սակայն հոգիէդ բխած աղօթքով,
Մեր տունը դարձաւ Սիրոյ Բուրաստան:

Ազգականներով, բարեկամներով,
Կը տօնենք ուրախ Ոսկեայ Յորելեան,
Փառք տալով կեանքին մեր ամուսնական,
Կ'ապրինք Աստուծոյ տուած պարգեւով:

18 Յունուար 2003

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ, ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՍԱՄՈՒԷԼ ՍԱՖԱՐԵԱՆԻՆ

İ YŸ^{1»3} Y 55-³ Ü»³ İÇY³ éĂÇö

Մերոպ Մաշտոցէն ժառանգած լոյսը հայ լեզուի շէնշող,
Դարձար բանաստեղծ, գրեցիր բազում երգեր սրտագին,
Քաջ Անդրանիկէն ժառանգած ոգին յաղթանակ կերտող,
Դարձար հայ զինուոր, դարձար զօրավար հայոց բանակին:

Ի՞նչպէս քեզ կոչեն, եղբայր, գրչակի՞ց, թե՞ հայրենակից,
Մաքրամաքուր հայ, թանկագին եղբայր, ազնիւ գրչեղբայր,
Հզօր տաղանդով կոփուած բանաստեղծ, աղբիւր կենսալից,
Գեներալ Մայրո Սամուէլ Սաֆարեան, բարի ու արդար:

Ի՞նչպէս քեզ գովեն եւ գնահատեն որպէս մարդկային
Արժանիքներով ուռճացած հայ մարդ, խոնարհ, բայց վսեմ,
Չեն կրնար լրիւ պատկերացնել հոգիդ կաթոգին,
Առաքինազարդ հայրենասէրի կեանքդ ջերմօրէն:

Հայ բանաստեղծի հայաբոյր ոգին տեսիլք դարձուցած,
Աստուածային խոր տաղանդով սնած կը գրես երգեր,
Այնքա՛ն իմաստուն՝ բանաստեղծական խորքով յագեցած,
Որոնք պիտ' մնան որպէս լուսարձակ անմար փարոսներ:

Քու տարեդարձդ յիսունհինգամեայ կ'ողջունենք սրտանց,
Ամենաընտիր սրտաբուխ խօսքով եւ մաղթանքներով,
Կեանքիդ արեւը մնայ միշտ պայծառ՝ ճաճանչով անսանձ,
Գրչիդ թանաքը մնայ անսպառ՝ հայրենի կանչով ...

2002

ՁՕՆ՝ ԷԴԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻՆ

Անուն մը պայծառ՝ Էդիկ Յովսէփեան,
Ուռիի նման համեստ ու խոնարհ,
Սակայն պտղատու՝ բոյրով նայիրեան,
Բազմերանգ խորքով ոգեբարբառ ծառ:

Նահապետական Յովսէփեան տոհմէն,
Ժառանգած հուրը հայ մշակոյթի,
Ծլարձակուեցաւ մանուկ հոգիէն,
Նուիրում եւ ուխտ՝ որպէս հայորդի:

Բնատուր տաղանդ, շնորհ երկնային,
Ուռձացած լոյսով՝ հայ երգի համար,
Դարձաւ խմբավար երգչախմբային,
Յայ երգի ջահը միշտ պահելով վառ:

Որպէս ուսուցիչ կրթեց սերունդներ,
Ներարկեց անոնց աիշ հայկական,
Տեսլաշաւիղով քալեց աներեր,
Բերքով օրհնաբեր, վարքով խոհական:

Երաժշտութեան մեր անդաստանին մէջ,
Քառասունամեայ վաստակով բեղուն,
Կը փայլի այսօր՝ ճաճանչով անշէջ,
Լուսաւորելով ամէն հայու տուն:

ՉՕՆ՝ ԱԼՖՐԷՏ ՄԱՐՏՈՅԵԱՆԻՆ

Ողջո՛յն արեւիդ, Ալֆրէտ Մարտոյեան,
Ողջո՛յն վաստակիդ քու քառասնամեայ,
Յայ երաժշտութեան անձնուէր ծառայ,
Երգի սերմնացան, կոմիտասեան սան:

Յայ մշակոյթի միւռնոնով օծուած,
Դո՛ւն անխոնջ մշակ, երգի շատրուան,
Պատի՛ւ տեսիլքիդ քու նուիրական,
Յայ երաժշտութեան բոյրով արբեցած:

Յայ տոհմիկ երգը՝ ոգեծին տաճար,
Գողտրիկ մեղեդի, տաղ ու շարական,
Մշտավառ կանթեղ՝ լուսատու խորան,
Աւանդ ազգային՝ կոնդակ սրբատառ:

Յայ երգը զուլալ աղբիւր կենսայորդ՝
Ձայներգներով յաւերժահնչին,
Ցեղային զարթօնք, ազգահաւաքում,
Յայրենական հող, հայրենի կարօտ:

Յայ երգը՝ քրտինք, աշխատանքի ծէս,
Յայ շինականի հորովել եւ ուխտ,
Յայ երգը՝ վահան, հայերու պանդուխտ,
Յայ երգը յաւերժ՝ Արարատի պէս:

ՄԻՐԵԼԻ ԿԱՐՕ ՓԱՇԱՅԵԱՆԻՆ

Վաթսուն տարեկան եղար ազգապետ,
Կեանքը քեզ տուաւ օրեր քաղցրաւէտ,
Անուշիկ տիկին, գեղեցիկ աղջիկ,
Որպէսզի ապրիս ընդմիշտ երջանիկ:

Տիգրանակերտէն եկար դուն Պաղտատ,
Դարձար հայախօս՝ ուշիմ եւ հպարտ,
Ուսումդ առած երկրէն հեռացար,
Եւ վերջ ի վերջոյ Գանատա հասար:

Յեղափոխական ոգին հայկական,
Առաջնորդեց քեզ եւ Դաշնակցութեան
Գաղափարներով սնած ու թրծուած,
Ղեկավար դարձար բոլորէն սիրուած:

Զինուած ոգիով յեղափոխական,
Դուն պայքարեցար շունչով վահագնեան,
Յայտու ինքնութեան մարտիկ-պահապան
Եւ արժէքներուն՝ ժառանգ սրբազան:

Ոգին հայկական՝ վեհ քաջակորով,
Սուրբ Կարապետի վանքի խորհուրդով
Սնած ու մեծած Մշեցի հօրմէդ,
Դուն ժառանգելով դարձար ազգապետ:

Եւ կրօնական հաւատքով պայծառ,
Խոր նուիրումով սարկաւազ դարձար,
Անհուն եռանդով լուռ ծառայեցիր
Ս. եկեղեցոյ՝ հոգով անձանձիր:

Մենք ընտանիքով քեզ շատ կը սիրենք,
Առողջութեանդ համար կ'աղօթենք.
Բարեկամներով կեանքդ վայելես,
Ապրիս անվրդով փառքով լուսերես:

26 Օգոստոս 2000

ՄԻՐԵԼԻ ՄԱՐԳԱՐ ԵՒ ԷԼԻՉ ՇԱՐԱՊԽԱՆԵԱՆ

Երեսուն տարին անցաւ վարարուն,
Յիշատակելի օրերով յորդուն,
Ապրեցաք ուախ՝ սիրով անսահման,
Կազմելով բոյր մը նահապետական:

Շարապխանեան տան արդար արգասիք,
Լոյս աշխարհ եկան Յովիկ ու Վազրիկ,
Տարիներ անցան քաղցր ու լեղի,
Էլիզ եւ Մարգար մնացին արի:

Կեանքի խորհուրդը լաւապէս սերտած,
Ձեր շնորհները՝ հայութեամբ օծուած,
Սիրով բաժնեցիք եւ ընծայեցիք,
Հայ լեզուի լոյսով օրերուն գալիք:

Հաւաքուած այսօր ազգականներով,
Բարեկամներով եւ ընկերներով,
Տօնելու օրը ձեր ամուսնութեան,
Եւ տարեդարձը սիրոյ միացման:

Որպէս բարեկամ սրտով ջերմագին,
Ձեզի կը մաղթենք օրեր մեղրածին,
Ապրիք երջանիկ հարազատներով,
Միայն Աստուծոյ ընդմիշտ փառք տալով:

ՆՈՐԱՊՍԱԿ ՌԱՖՖԻ ԵՒ ԼԱՐԱ ՏՈՒՏԱԳԼԵԱՆԻՆ

Տիրոջ օրհնութեամբ միացաք իրար,
Չայոց նարօտով ամուր կապուեցաք,
Եւ սուրբ պսակով ընտանիք դարձաք,
Անհուն բերկրանքով եւ սիրով անմար:

Կազմեցիք բոյր մը նահապետական,
Չայկական ընտիր շաղախով շինուած,
Որպէսզի ապրիք ձեռք-ձեռքի բռնած՝
Չասնելու համար կեանքի քաղցրութեան:

Ձեր ամուսնութեամբ մենք ուրախացանք,
Մեր աղօթքներով ձեր կազմած բոյնին
Գեղազարդ տեսքին, հայաբոյր խորքին,
Երջանիկ կեանքին մասնակից դարձանք:

Ապրեցէք սիրով, զիրար յարգելով,
Եղէք միշտ ներող՝ հեզութեամբ զեղուն,
Վայլեցէք կեանքը սիրով վարարուն,
Տժգոյն օրերը ընդմիշտ մոռնալով:

Ամուսնութիւնը ձեր բարեբաստիկ,
Եւ ճանապարհը սիրով լիցքաւոր,
Ի խորաց սրտէ կ'ողջունենք այսօր,
Մաղթելով ձեզի օրեր երջանիկ:

12 Յուլիս 2003

Ռուբէն-Միրոն Ծնաւ

Երկուշաբթի Յունիս Քսան,
Ծնաւ արքան անրջական,
Որպէս աղբիւր երջանկութեան,
Տուտագլեան հայաշունչ տան:

Ուրախութիւն ամէնուրէք,
Կը տարածուի ծիծաղ ու երգ,
Մեծ Հայր, Մեծ մայր, ազգականներ,
Եղան արդէն թռռնիկի տէր:

Ռուբէն-Միրոն եկաւ աշխարհ,
Քաղցրութիւնով ինչպէս նեկտար,
Եւ ժպիտով վարդանման,
Ողջոյն տուաւ Չոլագեան տան:

Ան գեղեցիկ, հիանալի,
Խորհրդաւոր նայածքով լի,
Լուսաճաճանչ աչքեր ունի,
Քաշողական բոյրով առլի:

Ծնած մանչը ձեր սիրասուն,
Ձեզի բերէ բախտեր բազում,
Մեծնայ հայու շնորհքներով,
Աստուածային օրհնութիւնով:

2005

**ՈՂՋՈՐՅՆ
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՅԱԿՈԲ
ՃԱՆՊԱԶԵԱՆՆԵՐՈՒ
ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ 30 ԱՄԵԱԿԻՆ**

Յակոբ ճանպագեան, Ժիլիէթ Թորիկեան,
Յագար ին հարիւր եօթանասուն իննին,
Զիրար սիրեցին սիրով հայկական,
Եւ որոշեցին ապրիլ միասին:

Յայկական տոհմիկ բարքերով սնած,
Բազում երազներ իրականացան,
Աստուծոյ կամքով ոգեղինացած,
Կազմեցին բոյն մը բոյրով անթառամ:

*
* *

Երեսուն տարին եկաւ ու անցաւ,
Ձեր ամուսնութեան բախտաւոր օրէն,
Օրեր սիրագեղ ու սիրաթաթաւ,
Խոր իմաստութեամբ եւ սրտբացօրէն:

Ձեր ամուսնական կեանքին ընթացքին,
Ձեր ընտանիքը բարգաւաճեցաւ,
Ծնան օրհնաբեր գեղեցիկ Լոռին,
Եւ բազմատաղանդ Ռուբէնը պարթեւ:

Սուրբ Լուսաւորչի կանթեղով անմար,
Աստուածապարգեւ լոյսով ողորուած,
Ձեր կեանքը դարձաւ ընդմիշտ լուսափառ,
Լուսաւորելով միտքեր սիգապանծ:

Թաւալումին հետ կեանքի անիւին,
Բարի ոգիով միշտ նուիրուեցաք,
Ազգապահպանման մղուած պայքարին,
Անձնուէր կամքով եւ իղձով անյագ:

Եւ այս խանդաբորբ առիթով պայծառ,
Ձեզի կը մաղթենք օրեր խնդագին,
Յոգեպարար կեանք, ըղձանք կենարար,
Որպէսզի հասնիք ձեր վեհ երագին:

Երեսնամեակը ձեր ամուսնութեան,
Ի խորոց սրտէ կ'ողջունենք այսօր,
Ապրիք միասին սիրով անսահման,
Ընդմիշտ փառք տալով մեր երկնաւոր հօր:

2009

112252

Տէր եւ Տիկին շախի Զանգակուհիներս
Ամենազօրեալ Յօւսէփին

Գեղ՝ Գործար Կոյսոյեան

Շախի Զանգակուհի, Դուք ինչո՞ք խորհեալ,
Կույսոյ հիշատակ էօր շախի ինչո՞ք,
Զիտար Արեւիկէն Արուսիկայ հայտնաւ,
Եւ սրտէն ինչ ուրիշ յօրհանաւ:

Կույսոյ զանազան խորհուրդներս,
Բարեւոյն էրուրդեր իրաւաւորս,
Անուանայ խորհուրդ ինչո՞ք ինչո՞ք,
Կույսոյին ինչ ինչ Բարեւոյն մշտնաւ:

x
x x

Էրեւո՞ք ծարիր էրաւ անաշուստ,
Ձեր ամենազօրեալ խորհուրդներս,
Օրեր Արուսիկայ ան Արաբիայում,
Զար իմանալ ինչո՞ք եւ սրտէն ինչ:

Ձեր ամենազօրեալ խորհուրդներս,
Ձեր ինչո՞ք խորհուրդներս խորհուրդներս,
Եւ ինչո՞ք խորհուրդներս ինչո՞ք ինչո՞ք,
Եւ ինչո՞ք խորհուրդներս ինչո՞ք ինչո՞ք:

Անո՞ք անաշուստ կույսոյին ինչո՞ք,
Անուանայ խորհուրդներս ինչո՞ք ինչո՞ք,
Ձեր կույսոյին խորհուրդներս ինչո՞ք ինչո՞ք,
Անուանայ խորհուրդներս ինչո՞ք ինչո՞ք:

Ժամանակ-ժամանակ հեղինակի մտքերը,
Բարձր ոգիով միշտ հանդուրձանք
Այդպես անցնում են մյուս աշխարհը՝
Ազդեցությամբ կախարհի մեջ:

Եւ այս խառնուրդով աշխարհի աշխարհում,
Չկա Բեռնաբեռն զորք խառնուրդ,
Կարողություններ, ճշմարիտ բնույթ,
Որպեսզի հասնի շերտեր Երկրի:

Երեսնամյակ շերտեր անհունություն,
Ի խորքի արդի փոփոխության աշխարհում,
Այդպես անցնում են մյուս աշխարհը՝
Չէ՛ր միշտ փոփոխության անհունություն:

2009

Սիրելի Արմեն Պալիոզեանին Ծննդեան 80-ամեակին առթիւ

Ութսուներորդ տարեդարձդ շնորհաւոր թող ըլլայ,
Կեանքիդ ուղին բուրումնաւէտ ծաղիկներով լիանայ,
Ապրիս երկար երջանկութեան երանութեամբ յագեցած,
Ուրախութիւն պատճառելով սիրողներուդ հիացած:

Մեծ եղեռնէն ետքը ծնած, թշուառութեան մէջ մեծցած,
Ես կը յիշեմ մեր մանկութեան մութ օրերը անիծուած,
Կէս անօթի կը քալէինք փողոցներէն Նոր Գիւղի,
Անտեսելով ցեխ ու անձրեւ եւ ձմեռը Յալէպի:

Նուիրումով ծառայեցիր Հ.Ս.Ը.Մ. Միութեան
Որպէս գայլիկ եւ սկաուտ, որպէս անդամ մարզական,
Հասակ առիր եւ կոփեցիր վահագնածին հայու ոգիդ,
Հզօր կամքով պայքարելով հասար ազնիւ երազիդ:

Քու անցուցած տարիները եղան գարնան պէս սիրուն,
Կնոջդ հետ միասնաբար պայքարեցաք միշտ արթուն
Կեանքի դժխեմ տագնապներուն եւ դէպքերուն դառնահամ,
Ամէնուրեք տրորելով որոգայթներ այլազան:

Մաքրամաքուր հայու սրտով խռովայոյզ ապրեցար,
Ազգին ցաւով, տառապանքով եւ երազով օծուեցար,
Որպէս բարի հաւատացեալ եկեղեցւոյ մօտ եղար,
Եւ հաւատքով ծառայեցիր հայրենիքիդ անդադար:

Եղիր հպարտ քու անցեալով եւ ներկայով պատուաբեր,
Քու կատարած բարիքները վկաներ են օրհնաբեր
Բարի սիրտէդ ծնունդ առած ծածանչներուն բիրաւոր,
Որպէս փարոս լոյս սփռելով շրջապատիդ ամէն օր:

2009

Արտերիալ հիպերտենզիայի
(ԾՅԶԳԻՄԻՆ՝ 80-մեծամիջին ասիայի)

Ութսուներորդի շարժումների շարժումը թույլ չի
կենտրոնի ուղիղ Բ-բուժմանը ընդհանուր լիարժեք,
Այսինքն երբեք երգանդի-թանաքի կամ լիարժեք,
Ութսուներորդի սրտաբանական պրոպագանդա հիմնարկ:

Սեռ էշտիվ էր ընտանիք, թշուառական միջ մեծացրեց,
Ես թե ճշտե՞ր սեռ մեղք-թանաքի մեծ օրեր մեծաման,
Կես մեծոր թե քանակի փոփոխությունը շարժումը:
Անտեսանելի զեք ու մեծոր ես շեղում հիմնարկ:

Հետևանքի Ընտանյալի Ը.Ն.Զ.Ե.Ն. Արտերիալ,
Որպես Գայլի ես սխառ-տ, որպես մեծաման մարտնչում,
Հիմնարկ մեծ ես քանակի փոփոխությունը հայ-Պրոպ,
Հյուսիս քանակի փոփոխությունը հիմնարկ մեծոր- Երգանդ:

Բու մեծացրեց շարժումը երգանդի մեծ մեծոր,
Կենտրոնի երգանդի փոփոխությունը մեծոր մեծոր
Կենտրոնի քանակի փոփոխությունը ես թեղումը-2 թանաքի,
Անտեսանելի զեքանակի քանակի փոփոխությունը:

Անտեսանելի հայ-Պրոպ- արտերիալ ինտենսիվ մեծացրեց,
Անտեսանելի քանակի, շարժումի-թանաքի ես երգանդի օժանդակ,
Որպես քանակի հիմնարկից կենտրոնի մեծ երգանդ,
Ես հիմնարկի Ընտանյալի կարգադրությունը մեծացրեց:

Երգանդի հիմնարկի քանակի ես թեղումը փոփոխությունը,
Բու քանակի քանակի փոփոխությունը մեծ երգանդի
Քանակի արտերիալ օժանդակի մեծ թեղումը-2 թանաքի,
Որպես քանակի շարժումը կենտրոնի շարժումից մեծ օր:

2009
Թ. Բ. Բ. Բ.

Գրող Ընտանյալի

Ապաքինման Մաղթանք

Վերապատուելի Յովի Սարմազեան,
Յովի քաջագուն եկեղեցական,
Աւետարանի լոյսով լիացած,
Ուսուցիչ բարի հայութեամբ սնած:

Անձնուիրաբար գործեցիր անձայն,
Շալկած ցաւերը հայ ազգին համայն,
Մարդկային սիրտդ ինչպէ՞ս դիմանար,
Մարդոց մեղքերը քաւելու համար:

Անդադրում վազգէդ սիրտդ յոգեցաւ,
Եւ յոգնութեան նշանը տուաւ,
Յիւանդանոցի բժիշկներ տեսան,
Որոշում առին վիրահատութեան:

Եւ եղաւ հրաշք, եղաւ՝ փրկութիւն,
Յոգնատանջ սիրտդ ոյժ առաւ կրկին,
Նոր երակներով արին հոսեցաւ,
Դէմքդ նոր լոյսով լուսաւորուեցաւ:

Քեզի կը մաղթենք օրեր արփաւէտ,
Կեանքդ պսակուի քաղցրութեամբ յաւէտ,
Նորոգուած սրտով պաշտօնիդ դառնաս,
Բարեկամներուդ կրկին բարեւ տաս:

1999

ԵՐԳՉՈՒՆԻ ԱՆԱՀԻՏ ԿՈՒՏԱՌՈՒՋԵԱՆԻՆ

Տարեդարձդ շնորհաւոր Անահիտ,
Քեզ սիրողներ սրտով կապուած հմայքիդ,
Անկեղծ սիրով, ըղձանքներով ջերմագին,
Քեզ կը մաղթեն պայծառ օրեր կաթոգին:

Քու ծննդեան տարեդարձը օրինաբեր,
Քեզ պարգեւէ ուրախ-զուարթ տարիներ,
Կեանքիդ ուղին ծաղիկներով զարդարուի,
Բուրումնաւէտ քաղցրութիւնով հեշտալի:

Աստուածային շնորհներով օժտուած,
Եւ հայաբոյր նուրբ խազերով յագեցած,
Ծառայեցիր հայոց երգին ու պարին,
Խնկարկելով Կոմիտասի բագինին:

Տարօնական հզօր կամքով անսասան,
Չպարտօրէն դուն քալեցիր անվարան,
Երաժշտութեան ճամբաներէն պատմական,
Տարածելով հայ երգերը դիւթական:

Քու թաւշային քնքոյշ ձայնով բիւրեղեայ,
Կ'երգես երգեր, մեղեդիներ հնամեայ,
Քու երգերը Մեսրոպաշունչ բառերով,
Մեզի կու տան զգացումներ հոգեթով:

Չայրենիքի խոր կարօտով վեհագոյն,
Կեանքդ դարձաւ հայ երգերով թաթաւուն,
Արարատի, Էջմիածնի տեսիլքով,
Լուսաւորչի կրանիթեայ հաւատքով:

ՄԻՐԵԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ

(Ծննդեան չորրորդ տարեդարձին առիթով)

Բարեբաստիկ քու ծննդեան օրէն անցան չորս տարիներ,
Մեծցար մարմնով, մեծցար մտքով՝ սիրուն թռռնիկ աւետաբեր,
Ամբողջ սրտով սիրեցիմք քեզ, դուն կեանք տուիր մեր երկուքին՝
Մեր հայրիկիդ, մեծ մայրիկիդ՝ քու գալուստով հրաշածին:

Եղար արդէն չորս տարեկան, շատ սիրելի Քրիստափոր,
Մեծ հօրդ ձեռքէն ամուր բռնած դպրոց կ'երթաս դուն ամէն օր,
Ուր կը սորվիս բազում երգեր ու մանկական ուրախ խաղեր,
Ունենալով հասակակից նորաբողբոջ դասընկերներ:

Քու մանկական չքնաղ լեզուն հայ դպրոցէն շուտ սորվեցար,
Թոթովանքով կ'արտասանես սորվածներդ դուն անդադար,
Ձուարթածայն գեղգեղանքով կ'երգես երգեր եւ օրհներգեր՝
Գանատական եւ հայկական, ինչպէս նաեւ աղօթք՝ «Հայր մեր»:

Գիտե՞ս արդեօք քաղցրիկ թռռնիկ՝ Քրիստափոր անզուգական,
Որ մենք հայ ենք, ազնուական ժողովուրդ ենք բազմադարեան,
Տառապած ենք, հալածուած ենք, չարչարուած ենք, ջարդուած ենք,
Սակայն երբեք ջնջուած չենք, հզօր կանքով վերապրած ենք:

Պիտի մեծնաս տարուէ-տարի, պիտի դառնաս դուն խելահաս,
Եթէ փնտռես արմատներդ մօրենական, պիտի գտնես,
Որ մենք կու գանք Հայաստանի խրոխտ սիրտէն՝ քաջ Սասունէն,
Ազգին համար կռուած-զոհուած Գալէներու, Մակարներու վեհ սերունդէն:

Դո՛ւն ալ եղիր անոնց նման հայրենասէր ու ազգասէր,
Կեանքդ ըլլայ արեւաշող՝ ճաճանչներով երջանկաբեր,
Ապրի՛ր ընդմիշտ Աստուածային շնորհներով լուսապայծառ,
Եւ պատիւ բեր ծնողներուդ կենցաղովդ վայելչափառ:

1996

ՍԻՐԵԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ

Սիրելի թոռնիկ, քաջ Քրիստափոր,
Մենք կը սիրենք քեզ քու ծնած օրէն,
Մեր հոգածութեամբ մեծցար օրէ-օր,
Մայրենի լեզուդ եղաւ հայերէն:

Տարիքդ եղաւ արդէն տասնըվեց,
Յասակով արդէն դարձար պատանի,
Յայկական դպրոց միշտ կը յաճախես,
Տիրապետելով լեզուին պանծալի:

Քու տարեդարձը տասնըվեցերորդ,
Կը տօնենք այսօր քաղցր յուշերով,
Յայկական ոգիդ կամքով սիրայորդ,
Կը ծաղկի կրկին երգով ու պարով:

Սոյն տարեդարձիդ կ'ուզենք տեսնել քեզ,
Աստուածային սուրբ օրհնութեամբ օծուած,
Վեհ հայորդի մը՝ սիրասուն ու հեզ,
Վարքով, կենցաղով՝ սիրուած, յարգուած:

Քեզի կը մաղթենք երջանիկ օրեր,
Առողջ եւ կայտառ ըլլաս ամէն օր,
Պողպատեայ կամքով, քայլով անվեհեր,
Քալես ուսումի ճամբէն լուսաւոր:

2009

ԹՈՌՆԻԿԻՄ ՍՏԵՓԱՆ-ԱՐՄԷՆԻՆ

Մեր բոլորին սիրելի առիծասիրտ Ստեփան,
Տարիները շուտ անցան եւ եղար վեց տարեկան,
Խելացութեամբ կը փայլիս, սակայն չար ես աննման,
Բայց մենք քեզ միշտ կը սիրենք քաղցր թռչնիկ սիրական:

Տարեդարձդ ծննդեան շնորհաւոր թող ըլլայ,
Կեանքիդ ուղին օրհնաբեր բախտիդ դուռին մօտենայ,
Դպրոցական օրերդ ընդմիշտ դառնան հեզասահ,
Լուսաւորուիս հայ լեզուով, միտքիդ լոյսով ծովանայ:

Եղբօրդ հետ ամէն օր պէտք է ըլլաս բարեկամ,
Յարգէք, սիրէք իրարու անկեղծութեամբ քաղցրահամ,
Դառնաք նեցուկ իրարու որպէս եղբայր հարազատ,
Ընդմիշտ տուած ձեռք-ձեռքի, ինչպէս Մասիս-Արարատ:

Վեց տարեկան ըլլալով միտքով, մարմնով դուն մեծցար,
Ա՛լ մանկական խաղերով չես զբաղիր անդադար,
Դպրոցական դասերով պիտ' զարգանաս օրէ-օր,
Ուրախութիւն բերելով մեր բոլորին մեղրածոր:

1997

ՍԱՐԻԿ ՊԱՊԵԱՆԻՆ

Յաջողութեամբ, ուրախութեամբ անսահման,
Միջնակարգը աւարտեցիր Սարիկ ջան,
Յրեշտի խօսքերովդ յուզական,
Բաժնուեցար վարժարանէն հայկական:

Վարժարանը, որ քեզ եղաւ երկրորդ մայր,
Ուր ստացար ազգային շունչ կենարար,
Տարուէ-տարի սնանեցար, ապրեցար,
Սուրբ Մեսրոպի աւիշովը տենդավառ:

Ուր որ երթաս լոյս անցեալդ մի՛ մոռնար,
Հայ ըլլալու վսեմ փառքը մի՛ մոռնար,
Հպարտութեամբ քալէ երբեք մի՛ վախնար,
Եւ աղօթէ խոր հաւատքով անդադար:

Քեզ կը մաղթենք յաջողութիւն նորանոր,
Ճամբադ ըլլայ շքեղ երթով փառաւոր,
Երազներդ ամբողջութեամբ մարմնանան,
Պատիւ բերես ծնողներուդ, հայութեան:

ՄԻՐԵԼԻ ՍԱՐԻԿ ՊԱՊԵԱՆԻՆ

Այս օրերուն քեզ տեսնելով կը զարմանամ,
Տարիները ինչ շուտ անցան Սարիկ Պապեան,
Երբ երեխայ ժամանեցիր Յոթոյեան տուն,
Որ ստացար նուիրական հոգածութիւն:

Մենք կը յիշենք այդ օրերը եւ չենք մոռնար,
Երբ սկսար արտասանել խօսքեր պայծառ,
Դպրոց գացիր եւ սորվեցար կարդար-գրել,
Եւ ծնողքիդ, շրջապատիդ պատիւ բերել:

Տարիները կրկին անցան ուսումնական,
Աւարտեցիր շրջանները հայ դպրութեան,
Նոր եռանդով մուտք գործեցիր երկրորդական,
Ինչպէս նաեւ գանատական համալսարան:

Փառք Աստուծոյ աւարտեցիր յաջողութեամբ,
Տեսլականիդ ուղին բացած իմաստութեամբ,
Որուն համար հաւաքուած են բարեկամներ,
Մաղթելով քեզ բուրումնաւէտ բարի օրեր:

2008

ՎԱՐԱԳ ՊԱՊԵԱՆԻՆ

Գիտե՞ս դուն Վարագ առիծի Կորիւն,
Ժառանգած հզօր կամք ու քաջութիւն,
Մեծցած ես մարմնով եւ մտքով թաքուն,
Գեղադէմ տեսքով, խելքով իմաստուն:

Դարձած ես արդէն ինը տարեկան,
Անցած սահմանը անհոգ մանկութեան,
Մեծցի՛ր ու դարձի՛ր ծառայ դպրութեան,
Չայաբոյր սիրով՝ բարբառով հայկեան:

Չայազարմ որդի, ծնունդ նայիրեան,
Սիրէ, միշտ սիրէ՝ կամքով յարաժամ,
Որպէս գոյութեան յոյսի ծիածան,
Մեսրոպեան լեզուն՝ կեանքի բալասան:

Քեզի կը մաղթենք երջանիկ օրեր,
Առողջ ու կայտառ՝ կեանքով անստուեր,
Մեծնաս ու դառնաս զինուոր անձնուէր,
Չայոց բանակին՝ քաջ ու աներեր:

19 Նոյեմբեր 1996

ՄԻՐԵԼԻ ՎԱՐԱԳ ՊԱՊԵԱՆ

Ամենակարող Աստուծոյ կամքով,
Տասը տարեկան եղար Վարագ ջան,
Յրաժեշտ տուած կեանքին մանկական,
Մեծցած ես արդէն մարմնով ու միտքով:

Գիտե՞ս դուն Վարագ, թէ ինչ՞ո՞ւ համար
Վարագայ լեռը, վանքը լուսափառ,
Սասնոյ լեռները՝ Անտոք, Ծովասար,
Կը մնան գերուած ու անմխիթար:

Յայոց աշխահի խորհրդանշան,
Արարատ լեռը՝ արձան վեհութեան.
Անխորտակելի ոգին հայութեան.
Ինչո՞ւ կը մնայ տխուր, անդարման:

Որպէս քեզ սիրող հայազարմ պապիկ,
Տարեդարձիդ այս պատմական օրով,
Իմ կողմէ տրուած այս հարցումներով
Քիչ մը մտածես՝ օրերուն գալիք:

Միացեալ ուժով, ուխտով անսասան,
Կը լուծուի արդար դատը հայկական,
Կ'ազատագրուի Կարս ու Արտահան,
Կարին ու Սասուն, Աղթամար ու Վան:

1997

ՄԻՐԵԼԻ ԱՐԻԱՆԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻՆ

Երկու Սեպտեմբեր երկու հազար մէկ,
Այս թուականը չենք մոռնար երբեք,
Դատրիկ մը քաղցրիկ Արիանէ անուն,
Հայ եկեղեցոյ ծէսով իմաստուն,
Հայ Սուրբ միւռնով մկրտուեցաւ
Հայութեան թիւը մէկով ավելցաւ:
Հայութեան փառքով, նախնեաց հաւատքով,
Հայ եկեղեցոյ երկնային ուժով,
Ղազարեան տոհմը փառաւորուեցաւ,
Մեսրոպեան լոյսով լուսաւորուեցաւ:

Ուրախ ենք այսօր բարեկամներով,
Այս մկրտութեան վարար խորհուրդով,
Սիրով յագեցած զգացումներով,
Ղազարեաններուն աչքը լուսելով,
Մեր մաղթանքները կ'ուղղենք սրտագին,
Արիանէ կոչուած քրիստոնեային.
Հայութեան լոյսով օծուած հոգեւին,
Մեծնայ եւ ապրի փառքով ազգային,
Պատիւ բերելով իր ընտանիքին,
Եւ արդար պարծանք իր Հայրենիքին:

2 Սեպտեմբեր 2001

ԵՒ ԲԱԶԷՆ ԾՆԱԲ

Ազատ ապրելու կամքով անսասան,
Շատ դարեր առաջ աշխարհէն Սասնայ,
Ղազարեան տոհմը դարձաւ գաղթական
Եւ հասաւ չքնաղ երկիր Կիլիկիա:

Կայք հաստատելով քաղաք Պէրէճիք,
Ուր կեանքը հեշտ էր հայութեամբ օծուն,
Խաղաղ ապրելով Եփրատին մօտիկ,
Ուրախ ու զուարթ կեանքով իմաստուն:

Եւ եղաւ Եղեռն, ցեղասպանութիւն,
Յայոց արեւը մթնցաւ նորէն,
Ղազարեան տոհմը որպէս փրկութիւն,
Յեռացան երկրէն՝ խոյս տալով ջարդէն:

Յասան Ճարապլուս, քաղաք Սուրիական,
Նոր տուն հիմնեցին նահապետական,
Ապա լքելով եկան Լիբանան,
Երկիր ցանկալի, ամրոց հայութեան:

Ծայր տուաւ կռիւ խորքով անոպայ,
Ղազարեան տոհմէն Ղազար Ղազարեան,
Իր զաւակներով եկան Գանատա,
Ազատ ապրելու ապաստան գտան:

Ղազարեան երեք եղբայրներ կարգով,
Ամուսնացան եւ գործի տէր դարձան,
Զաւակներ ծնան Աստուծոյ կամքով,
Քաղցրիկ աղջիկներ եւ մանչ մը՝ Իշխան:

Եւ ծնաւ Բազէն տեսքով գեղեցիկ,
Իշխան եղբոր հետ դառնալու պահակ,
Ղազարեան տոհմի կեանքին ընթացիկ,
Այս ցուրտ ավերու հողմերէն վայրագ:

Շանթ եւ Ալին ծնողքէն սերած ,
Յիասքանչ Բազէն մկրտուեցաւ,
Յայոց Միւռնի ցուքով սրբազան,
Յայ քրիստոնեայ որդի մը դարձաւ:

Այս սուրբ առիթով մեր սրտէն բխած,
Անկեղծ մաղթանքներ՝ հզօր Բազէին,
Որպէսզի մեծնայ դառնայ փառապանծ,
Պատիւ բերելով իր ընտանիքին:

1 Դեկտեմբեր 2002

ՄԻՐԵԼԻ ՎԱՐԴԱՆ ՓԻԼԱԻՃԵԱՆԻՆ

Ութը տարիներ անցան ու գացին արագ քայլերով,
Եւ արդէն եղար ինը տարեկան Աստուծոյ կամքով,
Չորրորդ դասարան կը հասնիս շուտով խաղաղ գնացքով,
Որպէս աշակերտ ուշիմ եւ կայտառ, պայծառ հոգիով:

Քու հայրդ, մայրդ հարազատներդ քեզ շատ կը սիրեն,
Եւ կը գուրգուրան որպէսզի ըլլաս պարկեշտ հայ տղայ,
Նկարագրով վեհ, ուսումով բարձր, խելքով հայաշէն,
Պատիւ բերելով ազգիդ, ծնողքիդ՝ վարքով բիրտեղայ:

Գիտե՛ս դուն Վարդան, նախահայրերէդ Վարդանը կարմիր,
Յզօր զօրավար հայոց բանակին՝ արի, մարտնչող,
Ինչպէս դէմ դրաւ պարսիկ զօրքերուն հաւատքով անգիր,
Որոնք կու գային ջնջելու հայոց երկիրը շէնշող:

Այսու սրտագին կը շնորհատրենք
Քու տարեդարձդ անհուն մաղթանքով,
Որ մեծնաս առողջ պայծառ եռանդով,
Զօրացած հայու հզօր ոգիով:

Կը մաղթենք քեզի երջանիկ օրեր,
Կեանք մը հեզասահ եւ արգասաբեր,
Ապրէ անվրդով արեւով անմար,
Շրթներուդ վրայ մեսրոպեան բառեր:

Սիրէ՛ ազգդ, եկեղեցին հայկական,
Մեսրոպակերտ հայոց լեզուն սրբազան,
Որքա՞ն մեծնաս հռչակներու տիրանաս,
Երբեք-երբեք հայութիւնդ չմոռնաս:

ՄԻՐԵԼԻ ՌՈՒԲԷՆ ՃԱՆՊԱԶԵԱՆԻՆ

Քու ծննդեան տարեդարձը շնորհաւոր թող ըլլայ,
Կեանքիդ ուղին ըլլայ սահուն Աստուածային օրհնանքով:
Լուսապայծառ երազներդ մարմին առնեն կարօտով
Եւ հռչակդ ճաճանչներով դէպի երկինք բարձրանայ:

Մեծնաս դառնաս քաջակորով հայորդի մը ազգասէր
Եւ չմոռնաս մեսրոպակերտ քու սուրբ լեզուն մայրական,
Ուր որ երթաս, ուր որ ապրիս վերադառնաս Յայաստան,
Կազդուրուելու արարատեան հրաշքովը կենսաբեր:

Քու անունը ժառանգած ես իշխաններէն Ռուբինեան,
Որոնք եղան հիմնադիրներ արքունիքի Կիլիկեան,
Դուն ալ ըլլաս անոնց նման հայրենիքի պահապան,
Քայլդ ըլլայ հայրենաշէն թռիչքներով յաղթական:

Քեզ կ'ողջունենք մենք ընտանեօք մաղթանքներով սրտագին,
Ծննդեանդ տասնըերկրորդ տարեդարձին առիթով,
Հանդէս գալով վարդանման պերճաբարբառ խօսքերով,
Աղօթելով որ միշտ ապրիս հպարտանքով ազգային:

ՆՈՐԱԾԻՆ ՏԱՐՕՆԻՆ

Գիտե՛ս նորածին Տարօն Պօղոսեան,
Անուշիկ զաւակ ծնունդ պատուական,
Թէ ինչո՞ւ համար, ի՞նչ նպատակով,
Մենք քեզ կոչեցինք Տարօն անունով:

Մենք քեզ կոչեցինք Տարօն անունով,
Որ երբ դուն մեծնաս ուսումով, խելքով,
Տարօն աշխարհի սուրբ զաւակներուն,
Մեսրոպ Մաշտոցին, Ֆետայիներուն,
Ծանօթանալով անոնց գործերուն,
Անձնուէր կեանքին, խրոխտ քայլերուն,
Որ դառնաս զինուոր Յայկական Դատին,
Որպէս ժառանգորդ անոնց պայքարին:
Եւ այս առիթով, Սուրբ Մկրտութեան
Խորհուրդով օծուած Տարօն սիրական,
Քեզի կը մաղթենք երջանիկ օրեր,
Արեւշատութիւն եւ կեանք օրինաբեր:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՏԱՐԵԴԱՐՁԴ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Տարեդարձդ շնորհատր Անդրանիկ,
Գունտազճեան տան զաւակը անուշիկ,
Քեզ կը մաղթենք որ միշտ ըլլաս երջանիկ,
Ապրումներով եւ տեսիլքով գեղեցիկ:

Տարիները եկան անցան մանկութեան
Քու ծննդեան թուականէն պատմական,
Դարձար ուշիմ, իմաստուն եւ խոհական,
Ոռոգուելով հայ ոգիով Թորգոմեան:

Ուսումնատենչ մեծ փափաքով եւ սիրով՝
Կը յաճախես հայ վարժարան խոր սիրով
Եւ կը սորվիս քաղցրիկ լեզուն հայկական,
Մեսրոպածին հզօր կամքով անսասան:

Մենք ուրախ ենք քու ուսումով հայակերտ,
Վարքով, բարքով որպէս բարի աշակերտ,
Միշտ հնազանդ քու ծնողիդ խորհուրդին,
Որ կը բխի սրտիդ խորէն հայածին:

Գիտե՞ս արդեօք Գունտաքճեան Անդրանիկ,
Ինչո՞ւ համար դուն կոչուեցար Անդրանիկ,
Ժառանգելով ազգին պարծանք հերոսին
Անունը վեհ, այդ պանծալի հայ քաջին:

Որովհետեւ քու մեծ հայրդ եւ հայութեան
Արդար դատին քաջ զինուորը աննման,
Կը կոչուէին այդ անունով հերոսական,
Որ հետեւիս անոնց կեանքին պատուական:

Գ.

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆՆԵՐ
ԵՒ
ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ «ՃԱՆԱՊԱՐՀ»Ի
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

80-ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ
ՇՆՈՐՀԱՀԱՆԴԷՍ ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ
«ՃԱՆԱՊԱՐՀ» ԳՐՔԻՆ՝
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՁ

Կազմակերպութեամբ Հայաստանի Գրողներու Միութեան, Միջազգային Ռազմածովագիրներու Ընկերակցութեան Հայկական Վարչութեան, Մեծ Եղեռնի եւ Հայոց Ազատամարտի «Ուխտատուն» թանգարան-Կազմակերպութեան, «Զօրավար Անդրանիկ» Հայոց Համազգային Միութեան եւ «Աւետիք Իսահակեան» քաղաքային գրադարանին, Հինգշաբթի, 23 Օգոստոս 2007, կէսօրուան ժամը 12:00ին, Հայաստանի Հանրապետութեան Գրականութեան Ակադեմիայի «Մանուկ Աբեղեան»ի անուան գրականութեան Հիմնարկի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ Թորոնթոնի Գաղութի բանաստեղծ, արձակագիր, հրապարակագիր, ՀՈՐԻՁՈՆ Շաբաթթերթի պատուական թղթակից եւ ՇՈՂԱԿԱԹԻ աշխատակից, Գրիգոր Հոթոյեանի ծննդեան 80-ամեակի տօնակատարութիւնը եւ իր «Ճանապարհ» գրքի շնորհահանդէսը, որուն ներկայ գտնուեցան պետական անձնաւորութիւններ, գրագէտներ, մտաւորականներ եւ հակառակ օղային տաք մթնոլորտին, հոծ թիւով գրասէրներ եւ ազգայիններ:

Բացման խօսքով հանդէս եկաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան Նախագահ Պրն. Լեւոն Անանեան, որ իր խօսքով անդրադարձաւ գանատահայ գրողի կենսագրութեան, գրական կեանքին եւ գնահատելով անոր 60-ամեայ գրական վաստակը, զայն պատուեց Հայաստանի Գրողներու Միութեան Նախագահութեան ոսկեայ մետալով եւ թիւ 44 փաստատետրով:

Այնուհետեւ, որպէս օրուան բանախօս, խօսք առաւ բանաստեղծ, պատմաբան, Միջազգային Ռազմածովագիրներու Ընկերակցութեան Փոխ-Նախագահ, Հայոց Մեծ Եղեռնի «Ուխտատուն» Թանգարան-Կազմակերպութեան Տնօրէն՝ Սասուն Գրիգորեան եւ որպէս սասունցի գրող, հանգամանօրէն ներկայացուց Հոթոյեանի գրական վաստակը, 1987էն ի վեր կարգալով եւ ուսումնասիրելով անոր «Միրտը Ափին մէջ» բանաստեղծութիւններու գիրքը, «Ի խնդիր Բարոյական Ճշմարտութեան» պատմուածքներու գիրքը, «Նուիրում» բանաստեղծութիւններու գիրքը եւ «Ճանապարհ» հա-

տորը, ընդգծելով Հոթոյեանի հայրենասիրութիւնը եւ կրօնասիրութիւնը:

Այնուհետեւ, Դոկտ.-փրոֆէսոր Թաթուլ Մանասէրեան, թորոնթոհայ գրող-դաստիարակ՝ Մարգար Շարապխանեան եւ երաժշտագէտ-յօրինող՝ Յակոբ Մանուկեան, իրենց խօսքով անդրադարձան Գրիգոր Հոթոյեանի հետ իրենց սերտ բարեկամութեան, անոր հետ իրենց ունեցած գրական եւ միութենական գործակցութեան, գնահատելով զայն որպէս հայ գրականութեան եւ մամուլին նուիրուած հայ, որ իր 60-ամեայ գրական, լրագրական եւ միութենական անշահախնդիր կեանքով, արժանացած է իր շրջապատին համակրանքին եւ սիրոյն:

Խօսք առաւ «Զօրավար Անդրանիկ» Հայոց Համագգային Միութեան Նախագահ, համաշխարհային ըմբշամարտի նախկին ախոյեան (չամբիոն) Նորայր Մուշեղեան, որ իր խօսքով ընդգծեց կարեւորութիւնը ազատագրական պայքարին եւ ազատ ու անկախ ապրելու հայութեան արդար նշանաբանին, որուն համար պայքարած են հայ ֆետայիները, յատկապէս Սասնոյ մէջ, ղեկավարութեամբ Զօրավար Անդրանիկի:

Պրն. Մուշեղեան, գնահատելով Գրիգոր Հոթոյեանի ազատագրութեան եւ հայրենասիրութեան նուիրուած քերթուածները եւ գրութիւնները, «Զօրավար Անդրանիկ» Հայոց Համագգային Միութեան կողմէ Գրիգոր Հոթոյեանը պատուեց ոսկեայ մետալով՝ միութեան ընտրեալ անդամի վաւերատետրով եւ Զօրավար Անդրանիկի եւ միութեան յուշանկարներով:

Խօսք առին նաեւ բանաստեղծ Լուսիվիկ Դուրեան եւ բանաստեղծուհի Խանդուկ Զուռնաճեան, որ այս առիթով կարդաց Հոթոյեանի նուիրուած բանաստեղծութիւն մը:

Վաստակաւոր գրող, արձակագիր, հրապարակախօս Հրահեայ Մաթեւոսեան, որպէս երկարամեայ ծանօթ Գրիգոր Հոթոյեանին, խօսք առնելով ի միջի այլոց ըսաւ. «կարող եմ միայն անունազգանունը ասել ու վերջակէտել: Անոր անուն-ազգանունը ոչ միայն իր՝ Գրիգոր Հոթոյեանի, այլ՝ ամբողջ սերունդի, նրա սերունդի մասին է ասում, խօսում, լռում»: Երբ անուանի գրող, կենսագրրագէտ, բանաստեղծ Սասուն Գրիգորեանը ինձ ծանօթացրեց բանաստեղծ, արձակագիր, լրագրող Գրիգոր Հոթոյեանին, որին ինքը, իր գաւակները՝ պապենական արմատների կանչով քեռի Գրիգոր են ասում, թէեւ փողկապաւորուած, պաշտօնական հանդիպումների ժամանակ «քեռի» դաշտածաւալ բառը սեղմուում ու

դառնում է «պարոն»: Քեռի, թէ պարոն, արմատներով սասունցի, Հալէպ ծնեալ, երկրորդ աշխարհամարտի ժամանակ Ֆրանսիական բանակում հայերէն ու սասունցիներէն ծառայած զինուորը, շուտ էր զինուորագրուել մայրենիին ու այսօր էլ, Օգոստոսեան կալի ժամանակ, էն ազնիւ ու շիտակ կալւորն է մնում, որ հայրենիքում 80-ամեակ է տօնում, ազնիւ իր բերքահաւաքի նուիրումով՝ 876 մեծագիր էջնոց, լուսանկարներով հարուստ «Ճանապարհ» գրքով:

Գրական իր ազնիւ վաստակին համար, 2005ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառը Գրիգոր Հոթոյեանին շնորհագրողել է «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» չքանչանով, իսկ 2007 Օգոստոսին, Հայաստանի Գրողներու Միութեան Նախագահ՝ Լեւոն Անանեանը, վաստակաշատ գրողին պարգևատրում է «գրական վաստակի համար» ոսկեայ մետալով: Մենք պատրաստ ենք այս անգամ նրան ծափահարել գրական ինստիտուտի կամարների տակ, դահլիճ, ուր հաւաքուել էին գրողներ, գրականագետներ, Հոթոյեանին ճանաչող սերուցք: Ի թիւս այլոց, ես նոյնպէս արժանացայ «Ճանապարհ»ի երեւանեան Բ. տպագրութեան մէկ օրինակին: Արժանի էի՝ ուրիշ բան չլինէի՝ նրան ճանաչում էի մինչեւ ծանօթանալս: Ի հարկ է գրածներից: Սասուն Գրիգորեանը վստահեց՝ Երեւանում տպագրած գրքերից մէկի առաջաբանը ես եմ գրել: «Ճանապարհ» հատորը, որ աւարտուն տուն է յիշեցնում, որ վաստակաշատ հեղինակի արգասիքն է եւ արժանի է գրականագիտական խոր վերլուծութեան: Այս գիրքը մինչեւ գիրք է դարձել, քիչ ջանքեր չեն թափել Հոթոյեանասէրները: Մէկը առաջաբանել է, երկրորդը անհատոյց կատարել գրաշարութիւն: Էսպէս, մի քանի ձեռքեր ու մի քանի զոյգ աչքեր: Յուզիչը պիտի մնայ մեկենասութիւնը սիրով ստանձնեց աղջիկը՝ Անի Հոթոյեան-ժուլի եւ թողնե՛րը՝ Քրիստափորը եւ Ստեփան-Արմէնը: Հազար շնորհակալութիւն իրենց հայաշունչ եւ ծնողասէր ոգիին: Գրիգոր Հոթոյեանն է նրանց կրթել, դաստիարակել, հայոց ոգի ներարկել ու հիմա՝ շնորհակալութի՞ւն գրքի համար՝ տպագրուած ե՛ւ Գանատայում, ե՛ւ Երեւանում, արժէ, իրօք, յայտնել հազար շնորհակալութիւն: Իսկ երբ գիրքը գիրք է, էն էլ ի՛նչ գիրք, որ արժանացաւ Գրիգոր Հոթոյեանին ու նրա գրականութիւնը մօտիկից ճանաչող ու գնահատող Մարգար Շարապխանեանի արտայայտած վեհափառ բառին, արդէն թուում է՝ ամէն գնահատական տրուած է:

Ասացի կամ նոր եմ ասում՝ բազմաթերթ ու բազմաշերտ, հենց բազմասէր գրող է Գրիգոր Հոթոյեանը: Նրա դէմ չեն եղել

փակ թերթեր: Կուսակցական է, բայց բոլոր կուսակցութիւնները ունին իրենց պատուելի Գրիգոր Հոթոյեանը: Երբեք չեն ուշացել գնահատումները թէ՛ Սփիւռքում, թէ՛ Հայրենիքում: Այո՛, գրողին արժանավայել մեծարումների է արժանացել ու դեռ պիտի արժանանայ մեր աւագագոյն, մեր երէջ գրողը: «Ճանապարհ» կառուցիկ գիրքը ե՛լ յարգանք, ե՛լ սարսուռ, ե՛լ երկիւղ է առջացնում: Թըլում է, թէ հեղինակից աւելի բարձր, բայց հեղինակից աւելի բարձր կարող է լինել միայն լեզուն, որով նա ստեղծագործում է: Եւ նոր սերունդի առողջ ու հպարտ տիրական է դառնում ո՛չ միայն պատմուածքներում, բանաստեղծութիւններում, երգերում, այլ՝ անգամ սովորական թուացող յօդուածներում, ակնարկներում, պատկերներում, դիմանկարներում, հեռու տնից՝տեղից, մտահոգութիւններում: Նա ոչ միայն Սփիւռքի, այլեւ՝ Հայրենիքի ճակատագրով ապրող սասնորդի է: Ոչ միայն խօսքով, այլեւ՝ գործով: Երկրաշարժից յետոյ Հայաստանը աւելի պատկանեց հայութեան: Ազգային ազատագրական շարժումը, Արցախեան շարժումը Հայաստանը դարձուց տան ճանապարհ եւ հասցէ: Այդ տան ու ճանապարհի տէրը զգաց իրեն նաեւ սիրելի մտաւորական Գրիգոր Հոթոյեանը: Նա արթուն սիրտ ու բաց աչք է: Զեռքը՝ բուժական, ձեռքը՝ միշտ ցաւին: Վաստակաշատ գրողը երբեք չըջանակուած չի եղել, չի խուսափել, գրել է նաեւ շատ անհրաժեշտ լուրեր, լուրեր, որ կարող էր նաեւ մէկ ուրիշը գրել: Բայց իր ստորագրութիւնը աւելի թանկ է դարձնում իրական դէպքի նկարագրութիւնը, արարողութիւնը եւ հանդիսութիւնը:

Ան արդէն էն տարիքն է հասել, որ թւում է՝ իրաւունք ունի նստել, ականջը կախել ու գովեստների տարափը շղթայել վզով: Բայց նա այդ տեսակին չի պատկանում: Շարունակում է եռանդով ստեղծագործել:

Եւ նրա «Ճանապարհ»ը, որ ճանապարհէն է նաեւ մեր գրակաւնութեան, դառնում է կամուրջ: Կամուրջ՝ Սփիւռքի եւ Հայրենիքի միջեւ: Եւ ոչ միայն գիրքը, այլ՝ ամբողջ էութեամբ Գրիգոր Հոթոյեանն է կամուրջ: Նրան կարդալով, նրան ճանաչելով անցնինք այդ ճանապարհ-կամուրջը: Դա մեր հարստութիւններից է, որ շուսյօրէն բոլորիս է նուիրել ազնուաբարոյ հեղինակը, Սասուն Գրիգորեանի ասած՝գրած սասնորդի Գրիգոր Հոթոյեան գրողը, մշակութային, ազգային գործիչը:

Ապա գործադրուեցաւ գրական-գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը:

Հանրայայտ ասմունքով Գալիանէ Սամուէլեան արտասանեց Հոթոյեանին ազգային-սիրային քերթուածներէն փունջ մը: Սունդուկեան թատրոնի անդամներէն Սիրանոյշ Յսայեան, ապրումով ասմունքեց Հոթոյեանի «Սասունական» քերթուածը, Թորոնթոյի ՀՕՄԻ Ամէնօրեայ Վարժարանէն շրջանաւարտ Գալիանէ Գալուստեան, որ հիւրաբար Երեւան կը գտնուէր, արտասանեց Հոթոյեանին «Հայոց Լեզու» քերթուածը, իսկ վաստակաւոր երգիչ Գագիկ Յակոբեան երգեց ազգային-ազգագրական երգեր, արժանանալով ներկաներու գնահատանքին: Բանաստեղծուհի Լուսինէ Մեհրապեան բեմ գալով յայտագրին իր մասնակցութիւնը բերաւ, արտասանելով կարգ մը բանաստեղծութիւններ:

Ամառնային այս միջոցառումի վերջաւորութեան, շնորհակալական խօսքով հանդէս եկաւ յոբելեարը, որմէ ետք տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն:

Նոյն օրը, «Հայոց Աշխարհ» օրաթերթին մէջ լոյս տեսաւ Սասուն Գրիգորեանի ստորագրութեամբ յօդուած մը, նշելու համար այս իրադարձութիւնը: Երեկոյեան եւ յաջորդ օրերու ընթացքին, Հայաստանի հեռատեսիլի կայանները եւ ռատիոները անդրադարձան տեղի ունեցած միջոցառումին եւ հարցազրոյցներ ունեցան Հոթոյեանի հետ:

ԼՈՒՍԱԻՈՐ ՃԱՆԱՊԱՐԿ
ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ – 80 ԱՄԵԱԿ

Խօսուած Գրիգոր Հոթոյեանի 80-Ամեակի եւ «Ճանապարհ»
գիրքի շնորհահանդէսին՝ Երեւան, 2007

Ոչ միայն Հայաստանում, Սփիւռքում եւս կան գրական, մշակութային եւ հասարակական գործիչներ, որոնք միայն եւ միայն ծառայում են իրենց ազգասուրբ ուխտին, մատաղ սերնդի հայեցի դաստիարակութեանը, Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան ստեղծելու տարածքային եւ գաղափարական միասնութեանը: Նման ազգանուիրեալներին է 1975 թուականից Գանատայի Թորոնթօ քաղաքում բնակուող բանասէր, բանաստեղծ, արձակագիր, մանկավարժ, լրագրող, հրապարակախօս, ազգագրագէտ Գրիգոր Հոթոյեանը:

Սասնոյ Տալուորիկի շրջանի Սպաղանք գիւղից Մեծ Եղեռնի պատճառով Սուրիա գաղթած Ղազարի (Խարզօ) եւ կիլիկիացի Մարիամի որդին, հայ Փետայութեան փառքերից Սպաղանաց Մակարի, Սպաղանաց Գալէի, Սպաղանց քաջարի հայդուկապետ Յակէի (Յակոբի) շառաւիղը:

Այսօր ընթերցողի սեղանին է 80-ամեայ սասնորդու «Ճանապարհ» պատմաբանասիրական, արձակ, ժուռնալիստական երկերի ընտրանին: Նրա յօդուածները, հրապարակումները, թղթակցութիւնները, տարբեր առիթներով, յատկապէս Սուրիայում եւ Գանատայում, հայ համայնքին եւ հայ մեծանուն ու վաստակաշատ դէմքերին, պետական, կուսակցական, քաղաքական գործիչներին է վերաբերում: Դրանք երբեմն մեկնութիւններ են ու գրոյց-խորհրդածութիւններ, ճամբորդական տպաւորութիւններ:

Հապա՞ Հոթոյեանի գրախօսականները, նրա հոգեւոր, գլխաւոր եւ պատմաազմական (Արցախեան ազատամարտը ներառեալ) գործիչներին նուիրուած մեկնութիւնները, դրանց ընթերցողը կը հանդիպի ոչ միայն «Ճանապարհում», այլեւ «Արեւելք», «Հայրենիք», «Հորիզոն», «Շողակաթ», «Նոր Կեանք», «Մեր Կեանքը», «Դիտակ» եւ բազմաթիւ այլ թերթերում ու պարբերականներում: Կարդում ես վաստակաշատ Սպաղանցու հրապարակումները, մտօք տեղափոխուում 20րդ դարի Միջին Արեւելք՝ Սուրիա, Լիբանան, հասնում Գանատա, ԱՄՆ եւ այլուր: Եւ ամէնուր Գ. Հոթոյեան հրապարակախօսը յուշում է, որ «մշակոյթն է մեզ պահպան, հայ

դպրոցը՝ լոյսի աղբիւր մեսրոպեան, մենք պէտք է Վարդանանց ուղիով գնանք, հայ գիրքն է ճանապարհն հայուն»:

Հոթոյեանի յօդուածները կենսաճանաչողութեան դասեր են՝ լոյսով եւ հաւատով լեցուն դէպի հայ մարդը, դէպի հայ սիրտն ու հայ ուղեղը, դէպի հայ հանճարն ու հայ եկեղեցին: Հրապարակախօսութիւնը, այն էր օրուայ մամուլում, մերկապարանոց ճառասարցութիւնն է, այն օրուայ պահանջն է, քննադատութիւնն է նպատակ յանուն ազգային վերելքի:

Եթէ ընդհանուր հանրագումարի բերենք «Ճանապարհում» տպագրուած նիւթերի բովանդակութիւնը, կը տեսնենք, որ սասունցի-հալէպցի-թորոնթոցի Գրիգոր Հոթոյեանը սուրիահայ եւ գանատահայ կեանքի մերօրեայ տարեգիրն է, տաղերգուն, բազմաքնար եւ բազմաժանր հայախօսը: Բաւական է թերթել «Ճանապարհ» հատորեակի «Թղթակցութիւններ» եւ «Հարցազրոյցներ» գլուխները, եւ դուք կը ծանօթանաք մեծանուն կոմպոզիտորների, երգիչների-խմբավարների, կաթողիկոսների, գրողների, գեներալների, գիտնականների, սովորական եւ հռչակաւոր մահկանացուների հետ:

Ամենակարեւորը, դրանք լինեն առիթով գրուած զրոյցներ, մահախօսականներ թէ ծանօթութիւններ, տպագրուած բոլոր յօդուածներում, դիմանկարներում Հոթոյեան լրագրողը, մեկնիչը մնում է իր խառնուածքին հաւատարիմ՝ ազնուութեան բարձունքին. չի կեղծում ոչ իրեն, ոչ դիմացիներին, անկախ նրանց մեծութիւնից, գրաւած դիրքից: Հոթոյեանի գրքի բոլոր հերոսները, անկախ իրենց ազգային պատկանելիութիւնից (արաբ, եգիպտի, ֆրանսացի, հոլանտացի) առաքինի են, մարդասէր եւ ամենակարեւորը գրչի, խղձի, վրձնի եւ հայապահ գէնքի ու խաչի ուխտանուիրեալներ են: Գրողը կարողացել է իր ամէն մի հերոսի հետ խօսել ողջերի լեզուով, լինի ան Մաշտոց թէ Գէորգ Չառուչ, Անդրանիկ թէ Դրօ, Գարեգին Ա. Կաթողիկոս թէ ՀԽԱՀ-ի վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, գեներալ-մայոր, Արցախի հերոս Սամուէլ Կարապետեան թէ Երկրորդ աշխարհամարտում զոհուած բանաստեղծ Թաթուլ Հուրեան:

Թէեւ, իր խօսքերով ասած. «Կեանքը գնալով դառնում է դաժան», բայց 80-ամեայ սասունցի, բազմաժանր, բազմատաղանդ, բազմամեծար Գրիգոր Հոթոյեանը կեանքն ու աշխարհը դիտում է, գննում հոգու, մտքի, խղձի եւ սրտի աչքով: Գ. Հոթոյեանը ողջ կեանքում չի հետեւել գրական եւ ոչ մի ուղղութեան, նրա ուղին մէկն է գրել պարզ եւ շիտակ, գրել ժողովրդի մասին՝ ժողովրդի

Համար: Նրա ցաւը հայացաւն է, խնդութիւնը՝ հայեցի, ինքնայրուամը՝ նայիրեան, ճանապարհը՝ դէպի էրզիր: Նա հայոց հին եւ գալիք քարտէզների միաձուլման, սահմանագծերի եւ գոյնի պահպանն է գրական եւ կեանքային մողեռնից հեռու, ծառուկեանական, շիրազսեւակեան եւ Սիմոն Սիմոնեան, Խաչիկ Դաշտենց ու Մուշեղ Գալչոյեան գաղափարագծի անխոտոր յետնորդ:

Թերեւս այս բոլորը նկատել եւ գնահատել են ոչ միայն նրա ընթերցողները, այլեւ գրչընկերներն ու բարեկամները, որոնք այսօր էլ կրկնում են մեծանուն Յակոբ Կարապենցի խօսքերը. «Կեցցէ Հալիպը, որ քեզ պէս բանաստեղծ է տուել»:

ՍԱՍՈՒՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Բանաստեղծ, պատմաբան, հրապարակախօս

23 Օգոստոս 2007

Երևան

Խօսուած Գրիգոր Հոթոյեանի 80-Ամեակի եւ «Ճանապարհ»
գիրքի շնորհահանդէսին՝ Երեւան, 23 Օգոստոս 2007

Ուրախ եմ որ ինծի ալ առիթը կը ներկայանայ, խօսելու Գրիգոր Հոթոյեանի՝ մեր մեծարեալ եւ վաստակաւոր գրողի մասին, որուն թերեւս այստեղ հաւաքուած գրասէրներէն ոեւէ մէկէն աւելի, ես ծանօթ եմ իրեն, իր անձին, իր յոյզերուն, իր առօրեային, ըլլալով բնակիչը նոյն քաղաքին, ապրելով նոյն միջավայրին մէջ, մեր թոռնիկները նոյն վարժարանը տանող եւ երեկոյեան տուն վերադարձնելով զիրենք ու նոյն սեղանին շուրջ զիրար վայլող եղած ենք:

Մեր ցաւերն ու ուրախութիւնները միանման եղած են, ու ապրած ենք ցասումը մեր երիտասարդութեան օտարանալու վտանգին տեսնելով մեր մայրենիին որպէս երկրորդ լեզու վերած-ւիլը: Յաւելով որ մեր փոքրերը ամէն գաղթօճախներուն նման կը հեռանան մայրենիէն, ու կ'ընկալեն օտարերէնը:

Այսօրուայ մեծարեալին նման, մենք եւս գրած, խօսած, զգուշացուցած եւ աղաղակած ենք, մեր ազգին ու լեզուին դէմ պատահածին համար. սակայն, կը կարծեմ, մեր զգացած ու ապրած վախերը անդաման պիտի մնան այնքան ատեն, որ Սփիւռքի մեր այսօրուայ նոր սերունդը հեռու մնացած կը զգայ ինքզինք մայր հողէն:

Այս մասին ինչպէս վերը ըսինք, գրած ենք, ինչպէս Գրիգոր Հոթոյեանի, եւ նոյն ցաւող բաբախող մեր, եւ բազմաթիւ ուսուցիչներու եւ դաստիարակներուն սիրտերը:

Այս հրապարախօսութիւնները, քարոզչութիւնները, ահագանդները, երբեմն եղած են յանդուգն, երբեմն մեղմ, եւ երբեմն ալ բարկացայտ. բայց չկարծուի, որ այդ գրողները խիստ ու չոր օրէնքի մարդեր կրնան ըլլալ իրենց մօտեցումներուն նման: Ո՛չ, անոնք ունին բարի սիրտ, եւ որքան բարկանալու, նոյնքան ալ սիրելու անսահման կարողութիւն:

Արդարեւ, երբ այս մասին կը խօսիմ, ես կը ներկայացնեմ Գրիգոր Հոթոյեանը որպէս պատասխանատու հրապարակախօս, որպէս ուսուցիչ, պարկեշտ լրագրող, իր զբաղեցուցած պաշտօններ-

րուն ուղիղ պատասխանատուն, ու օրէնքներու ճշգրիտ գործադր-
րողը: Ուրքան որ ինք ներկայացած է որպէս այդ, ունի նաեւ բարի,
համեստ, ու համերաշխ սիրտ, սիրահարի առնիքնող լեզու, համո-
զիչ անհատականութիւն, ու որպէս ընտանիքի հայր կամ մեծ հայր
անուշահամ բնաւորութիւն:

Եւ օր մը, երբ առիթը ներկայացաւ, ինծի նուիրեց իր հրա-
տարակած գիրքերէն «Սիրտը Ափին Մէջ» գիրքը: Այս գիրքին ըն-
թերցումով այնքան համակուեցայ, որ այս անգամ «իմ սիրտս
ինկաւ իմ ափիս մէջ»: Այնքան կախարդիչ էին ներկայացուած
բանաստեղծութիւններէն ոմանք, որոնցմէ անմասն չի մնացի:

Արդարեւ, իր «Հայոց Լեզու» բանաստեղծութեան հիման
վրայ ծնունդ առաւ իմ երգչախմբային յօրինումը. ոչ միայն մէկ
յօրինում, այլ բնաւ չպատահած երեւոյթը այն էր, որ նոյն բանա-
ստեղծութեան հիման վրայ յօրինեցի նոյն խմբերգին 3 տարբե-
րակները, որոնցմէ մին կատարուեցաւ Թորոնթոյի մէջ, երկրորդը
Քէմպրիճի մէջ, իսկ երրորդը Երեւանի մէջ բազմիցս անգամներ:
Այս խմբերգին հաւաքածոն կրցայ այս տարի (2007) տպել տալ, որ-
մէ ունիմ մի քանի օրինակներ տրամագրելի ներկայ գրասէրնե-
րուն:

Ոստքս կը փափաքիմ աւարտել ըսելով, որ մենք, սփիւռքեան
մեր սերունդը հոգի ի բռին կ'աշխատինք բարձրացնելու հայկակա-
նութիւնն ու հայութիւնը դէպի պանծալի ու փառահեղ բարձունք-
ներու, մեր յօդուածներով, մեր քարոզներով, գիրքերով, ու մեր
հայրական սէրովն ու խրատներովը: Յուսանք մեզի հետեւող նոր
սերունդը, նոյն վսեմ ոգիով սողորուն, յանձն առնէ շարունակելու
իրենց կտակուած պարտականութիւնը:

Կեցցե՛ս ընկեր Հոթոյեան, մաղթանքս է, որ շարունակես
ուղիղ քաջառողջաբար ու հասնիս նպատակիդ:

ՅԱԿՈՒ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Երաժշտագետ, յօրինող
խմբավար, արձակագիր

**ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ՝
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ 60-ԱՄԵԱՅ
ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԻՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱՆՂԷՄ՝
«ՃԱՆԱՊԱՐՀ» ՀԱՏՈՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՄԱՆ**

Թորոնթոյի Հայ Երիտասարդական Համալիրի «Համազգային»-ի թատերասրահին մէջ, 8 փետրուար 2008ին, հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ՝ Գանատահայոց Առաջնորդ Խաժակ Ս. Արք. Յակոբեանի, կազմակերպութեամբ Հայ Կեդրոնի մէջ գործող բոլոր միութիւններու, կազմակերպութիւններու, Ս. Աստուածածին Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, ինչպէս նաեւ Հ.Օ.Մ.-ի վարժարանի, մեծարանքի հանդիսութիւն տեղի ունեցաւ նուիրուած Թորոնթահայ գաղութի քաջածանօթ, բանաստեղծ, արձակագիր, հրապարակագիր «Հորիզոն» շաբաթաթերթի եւ «Շողակաթ» կրօնական ամսաթերթի թղթակից եւ աշխատակից՝ Գրիգոր Հոթոյեանի 60 տարիներու գրական ու լրագրական վաստակին:

Առաջնորդ Սրբազան հօր կողքին ներկայ էին՝ Մեղրիկ Մ. Վրդ. Բարիքեան, Սիփան Վրդ. Քէչէճեան եւ Վեր. Եսայի Սարմազեան, ինչպէս նաեւ գրասէր հասարակութիւն մը, որ եկած էր յարգելու մեծարեալը:

Բացման խօսքով հանդէս եկաւ օրուայ հանդիսավար՝ Հ.Օ.Մ.-ի վարժարանի նախկին տնօրէն, կրթական մշակ Մարգար Շարապխանեան, որ Հոթոյեանի երկար տարիներու գրական, լրագրական վաստակի յատկանշական կողմերը թուելով, աւելցուց թէ ան երիտասարդ տարիքէն սկսեալ սէր, նուիրում, խոր հաւատք ցուցաբերած է հայ հոգիին, հայ դպրութեան, Հայաստանին, հայ լեզուին, եկեղեցիին եւ հայ արժէքներուն հանդէպ: Իր այս նուիրումը 60 տարիներու ընթացքին եղած էր սիրայօժար եւ անշահախնդիր, առանց որեւէ ակնկալութեան եւ դժգոհութեան, որովհետեւ կատարած էր սիրով ու խանդավառութեամբ եւ տակաւին կը շարունակէր գործօն դեր ունենալ Թորոնթոյի գաղութէն ներս նոյն եռանդով:

Շարապխանեան կարգաց «Հորիզոն» շաբաթաթերթի խումբագիր՝ Վահագն Գարագաշեանի պարբերաթերթի ընտանիքին անունով այս մեծարանքի երեկոյթին առիթով ուղարկած շնորհաւորագիրը:

Այնուհետև, Հ.Յ.Դ. Սողոմոն Թեհլիրեան կոմիտէի ատենապետ՝ Յակոբ Ճանապահեան ներկայացուց մեծարեալ Գրիգոր Հոթոյեանի կեանքը, համառօտ տեղեկութիւններ տուաւ իր կենսագրականի, հրատարակած գիրքերու, ինչպէս նաեւ տարիներու անխոնջ ծառայութեան համար արժանացած զանազան գնահատագիրներու եւ օրհնագիրներու, ինչպէս նաեւ ստացած շքանշաններու մասին:

Գրիգոր Հոթոյեան հրատարակած է չորս գիրքեր. «Միրտը Ափին մէջ», «Նուիրում», «Ի Խնդիր Բարոյական Ճշմարտութեան», եւ «Ճանապարհ»:

Յոբելեար Գրիգոր Հոթոյեան, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա. Վեհափառին ձեռամբ՝ 2005ին Թորոնթոյի մէջ արժանացաւ «Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանին, իսկ 2007 Հոկտեմբերին, Հայաստանի Գրողներու Միութեան Նախագահ՝ Լեւոն Անանեան Երեւանի մէջ կայացած մեծարանքի հանդիսութեան ընթացքին զինք գնահատեց «Գրական Վաստակի Համար» ոսկի մետալով:

Յայտագրի գեղարուեստական բաժնին մէջ բանաստեղծ՝ Գրիգոր Հոթոյեանի կողմէ գրի առնուած քերթուածները գեղեցկօրէն արտասանուեցան երեք երիտասարդներու կողմէ: Հրակ Փայլեան արտասանեց հայրենասիրական կտոր մը՝ «Հայաստանին», Մեղեդի Մնացականեան «Հայ Դպրոցին», իսկ Ռուբէն Ճանապահեան «Հայոց Լեզուն» քերթուածները:

Ծանօթ մեներգչուհի, յօրինող եւ դաշնակահարուհի՝ Անահիտ Կուտսուզեան, իր քաղցր ու թաւշային ձայնով երգեց մեծարեալին երեք սիրային բանաստեղծութիւնները, «Երբ ձայնդ լսեցի», «Քեզ հրեշտակ կարծեցի» եւ «Քեզ տեսնելով սիրուն աղջիկ» կտորները, որոնք եղանակաւորուած էին իր կողմէ: Անոր կ'ընկերանային՝ Վարուժան Մարտիրոսեան (դաշնակ), իսկ՝ Հայկ Աշոտ Պէյլէրեան (կիթառ):

Շարապիսանեան, յոբելեարին հետ ունեցած իր յուշերը պատմելէ ետք, հրաւիրեց բազմամեայ ուսուցչուհի եւ դաստիարակ՝ Յասմիկ Պապեանը, որպէսզի կատարէ աւելի քան 880 էջերէ բաղկացած հաստափոր «Ճանապարհ» գրքին գրախօսականը:

Ան հեղինակի հատորին էութիւնը բնորոշող նախաբանէն տողեր կարդալէ ետք, աւելցուց «այս էջերը կրնան գրական, գեղարուեստական արժէք չունենալ, բայց գրուած անպաճոյճ եւ խնամուած արեւմտահայերէնը անկասկած, որ գրական անդաստանին կը պատկանի, նոյնիսկ ենթահող կրնան ծառայել գեղարուեստական ստեղծագործ գրականութեան մը եւ այս

իրողութեամբ իսկ խիստ կարեւոր ներդրում մը կը դառնան մեր գրականութեան»։ Յետոյ մի առ մի արտայայտուեցաւ գրքին հետեւեալ ենթաբաժանումներու մասին, որոնք են՝ յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ, պատմուածքներ, թղթակցութիւններ, հարցազրոյցներ, զանազան առիթներով խօսուածքներ, մահազրու-
թիւններ, երգեր, բանաստեղծութիւններ, գրախօսականներ եւ վկայութիւններ, սկսելով 1949էն մինչեւ մեր օրերը։

Ճանպարհան բարձր գնահատելով մեծարեալին 60 տարինե-
րու վաստակը, Հ.Յ.Դ. Սողոմոն Թեհլիրեան Կոմիտէի եւ Հայ Կեդ-
րոնի յարկին տակ գործող բոլոր կազմակերպութիւններու անու-
նով Հոթոյեանին յանձնեց գնահատագիր մը։

Հոթոյեան, իր կարգին, մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտ-
նեց Առաջնորդ Սրբազանին, կազմակերպիչ յանձնախումբին, գե-
ղարուեստական յայտագրին մասնակից երիտասարդներուն։

Հուսկ բանքը արտասանելու համար բեմ հրաւիրուեցաւ
Առաջնորդ՝ Խաժակ Ս. Արք. Յակոբեան, որ ըսաւ. «Ուրախ եմ որ
այսօր իմ կրտսեր եղբօր պարտականութիւնս կատարելու համար
հոս կը գտնուիմ։ 25 տարիներ Հոթոյեանի հետ քաղցր, լեզի, դժ-
ւար, ուրախալի, հարազատ, ընտանեկան բոլոր պահերը ապրած
ենք եւ այսօր, կանգնիլ իր վաստակին դիմաց եւ սրտի խօսք ըսել
այդ վաստակին նկատմամբ, ինծի համար հոգեկան անհուն
ուրախութիւն է»։

«Հոթոյեանը յատկանշող ամէնէն գեղեցիկ գիծերէն մէկն է՝
բարոյական մարդ, հաւատքի եւ կրօնքի մարդ ըլլալը եւ նոր սե-
րունդը իր սկզբունքներուն իրազեկ դարձնելու եռանդը։ Իր գրա-
կան աշխատանքին, ճիգին, մղում տուող ամէնէն կարեւոր ազդակ-
ներէն մէկն այն է որ, ան իր ազգին, իր եկեղեցիին եւ պատմու-
թեան, իր մշակոյթին ծառայած է իր ընթերցումներով, իր փորձա-
ռութիւններով եւ հանդիպումներով։ Կրցած է հաւաքել զանոնք եւ
փոխանցել յաջորդ սերունդներուն։ 30 տարիներ Թորոնթօ ապրե-
լով, զանազան առիթներով արձանագրեց Թորոնթոյի Հայ կեանքին
զանազան հանգրուանները, այնպէս որ գինքը կրնան կոչել «Ժամա-
նակագիր»։

Սրբազան Հայրը շնորհաւորելով մեծարեալը, մաղթեց որ
ան շարունակէ իր ճանապարհը եւ այդ ճանապարհին վրայ շարու-
նակէ ընել իր պեղումները։

Հանդիսութեան աւարտին հեղինակը փափաքողներուն մա-
կազրեց «Ճանապարհ» հատորը։ Այս առիթի կատարուած նուիրա-
տուութիւնները ամբողջութեամբ պիտի յատկացուին Հայ
Երիտասարդական Կեդրոնի շինարարական Ֆոնտին։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ
Մարտ 2008

ՏԻԱՐ ՄԱՐԳԱՐ ՇԱՐԱՊԽԱՆԵԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԽՕՍՔԸ՝
ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԱԾ ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ Ի ՊԱՏԻՒ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԻՆ

Պրն. Գրիգոր Հոթոյեանին **60** երկար տարիներու գրական-լրագրական վաստակին նուիրուած այս հանդիսութիւնը, իսկապէս բացառիկ երեւոյթ մըն է բոլորիս համար, քանի մը յատկանշական պատճառներով:

Առաջին: Այսօրուան մեծարեայլը՝ Գրիգոր Հոթոյեան, հակառակ իր յարգարժան տարիքին, երիտասարդի մը խանդով, տակաւին գործօն դեր ունի մեր գաղութէն ներս, թէ՛ իր գրչով, եւ թէ՛ գաղութի ձեռնարկներուն իր ընծայած Ֆիզիքական ներկայութեամբ, որոնք ո՛չ միայն իր անձին հանդէպ յարգանք կը պարտադրեն մեզի, այլ նաեւ՝ ուժ ու կորով կը ներշնչեն շատերուս, իրեն նմանելու, իրեն պէս անխոնջ աշխատելու, մեր ազգային ու միութենական պարտաւորութեանց մէջ ու ամէն մէկս իր ծիրին մէջ՝ իր նախասիրութիւններուն համաձայն:

Երկրորդ: Երբ կը կարդանք իր հրատարակած չորս հատորները: մանաւանդ վերջինը՝ «Ճանապարհ» խորագրով, որ բերքահասակ է իր **60** տարիներու գրական-լրագրական անդուլ վաստակին, հոն կը տեսնենք Հոթոյեան մը, որ երիտասարդ տարիքէն, սէր, նուիրում, հիացում ու խոր հաւատք ցուցաբերած է հայ ոգիին, հայ դպրութեան, Հայաստանին, հայ լեզուին, հայ եկեղեցիին ու առհասարակ հայ արժէքներուն հանդէպ, որոնց ունեցած փրկարար դերի մասին, ուրիշ բոլորովին անձնական նիւթերու շարքին, էջեր ու էջեր գրած ու հրատարակած է ան, թէ՛ Հալէպ ապրած հին տարիներուն, եւ թէ՛ Թորոնթօ, տակաւին ապրող ու գործող ներկայ տարիներուն: Ու այս նուիրումը, **60** տարիներու երկայնքին, եղած է սիրայօժար, անշահախնդիր, առանց ոեւէ ակնկալութեան ու դժկամութեան, որովհետեւ Հոթոյեան անձը, ազգայինը, միութենականն ու կուսակցականը, ինչ որ կատարած է իր կեանքին մէջ եւ ինչ որ կը կատարէ տակաւին, կատարած է սիրով ու խանդավառութեամբ: Ու այս մէկը՝ անտես առնուելիք երեւոյթ մըն է, մեր ազգային, եկեղեցական ու միութենական կեանքին մէջ:

Սէրը՝ իր բազմակողմանի երեսներով, Հոթոյեանի գրչին ուղղութիւն տուող, սնունդ պարգեւող, հաւատք ներշնչող, զինք

պատնէշին վրայ մի՛շտ պահող, անվերջ թելադրող, զինք դալար պահող, վերանորոգ զգացում մըն է, որ ան արտայայտած է իր ազգին հանդէպ, իր ժողովուրդին հանդէպ, իր լեզուին հանդէպ, վերջապէս ասոնց յաւերժութիւնը ապահովող հայ դպրոցին հանդէպ: Պրն. Հոթոյեանի արտայայտած սէրը՝ նաեւ լեցուն է բարոյականութեամբ, զուլալ է ու հոգեթով, մանաւանդ երբ ան կը գրէ հայ իգական սեռի մասին:

Երրորդ: Պրն. Հոթոյեանը, իր Գանատահայ լրատուական յօդուածներով, Թորոնթոհայ կեանքը ուղղակի անմահացուց, այն իմաստով, որ սփիւռքահայ պատմութեան մէջ որոշ տեղ մը յատկացուց մեզի, մեր գաղութի մասին, իր երկար տարիներու ընթացքին, հրատարակած գրութիւններով: Ապագայ պատմաբանը, եթէ ուզէ Թորոնթոյի հայ կեանքին մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ ստանալ, անպայման պիտի կարդայ զանոնք եւ անոր համաձայն պիտի տայ իր որոշումը: Այս մէկը՝ անգնահատելի մեծ գործ մըն է արդարեւ:

Չորրորդ: Այսօրուան այս ձեռնարկը, որոշուած ու կազմակերպուած է Հայ Կեդրոնի առաջնորդութեամբ, որ հովանիին ներքեւ աշխատող բոլոր միութիւններուն, հաստատութիւններուն (եկեղեցի, դպրոց) եւ կազմակերպութիւններուն առաջադրանքով ու յանձնախմբային մասնակցութեամբ, ինչ որ միակամութիւն ու բռնցքային կեցուածք կը ցուցադրէ մեր ժողովուրդին առջեւ: Անշուշտ այս հանդիսութիւնը բարձր հովանաւորութիւնը կը կրէ մեր սիրելի ու յարգելի Սրբազան Հօր՝ Տէր Խաժակ Արքեպիսկոպոս Յակոբեանին:

Մենք միշտ ըսած ենք ու պիտի կրկնենք շարունակ, թէ Հոթոյեանին նման նուիրեալները թող միշտ անպակաս մնան մեր ազգային-միութենական կեանքէն ներս, որովհետեւ ասոնց ներկայութիւնը ոչ միայն բարի օրինակ կը ծառայէ մեզի, այլ նաեւ՝ մեր ինքնութիւնը, մեր պատկանելիութիւնը ամբացնող ուժ ու եռանդ կու տայ բոլորիս:

Պարոն Հոթոյեան, սրտանց կը մաղթենք քեզի քաջառողջութիւն, նոր կորով ու գործող շարունակելու աննկուն կամք եւ ուժականութիւն: Վարձքդ կատար, յաւերժ սիրելի ընկեր Հոթոյեան:

**ՏԻԱՐ ՅԱԿՈԲ ՃԱՆՊԱԶԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ՝
ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԱԾ ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ Ի ՊԱՏԻԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԻՆ**

Ինծի համար պատիւ եւ քաղցր պարտականութիւն է բանաստեղծ, արձակագիր եւ հրապարակագիր Գրիգոր Հոթոյեանի «Ճանապարհ» մեծածաւալ հատորի շնորհահանդէսին եւ հեղինակին գրական գործունէութեան 60-ամեայ վաստակին նուիրուած այս հանդիսութեան, ներկայացնել յոբելեարին համառօտ կենսագրական տեղեկութիւնները:

Գրիգոր Հոթոյեան ծնած է Հալէպ, 5 Օգոստոս, 1927ին, Սասունցի ծնողներէ:

Աշակերտած է Հալէպի Ազգային Սահակեան երկսեռ վարժարանը եւ աւարտած 1941ին:

1943ին, գինուորագրուած է Ֆրանսական բանակին եւ երեք տարիներ ծառայել է տեք, ենթասպայ աստիճանով հրաժարած է բանակէն:

Հօրը մղումով սորված է գրաշարութիւն, Հալէպի Ուսուցչական Միութեան «Սեւան» տպարանին մէջ, որուն պատասխանատու տնօրէնն էր՝ գրագէտ-ուսուցիչ՝ Պրն. Սիմոն Սիմոնեանը:

1947ին, որպէս գրաշար, սրբագրիչ, թղթակից եւ աշխատակից, մաս կազմած է «Արեւելք» օրաթերթի անձնակազմին:

1950-51 տարիներուն, տնօրէնութեան պաշտօն վարած է Սուրիոյ Ռազգա քաղաքի Ազգային վարժարանին մէջ, ուր հիմնած է նաեւ կիրականօրեայ դպրոց, միեւնոյն ժամանակ վարելով անոր տեսուչի պաշտօնը:

1951ին, ան կրկին պաշտօնի հրաւիրուած է «Արեւելք» օրաթերթին կողմէ, ստանձնելու կարգ մը պատասխանատու գործեր:

Մինչեւ իր հասուն տարիքը, Գրիգոր Հոթոյեան, որպէս դպիր, ծառայած է Հալէպի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ:

Ամէնօրեայ իր դպրոցական ուսման կողքին, Գրիգոր Հոթոյեան, մանկութենէն աշակերտած է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ կիրականօրեայ վարժարաններուն մէջ: Ապա, 1946էն մինչեւ 1975, շուրջ 30 տարիներ, ծառայած է որպէս ուսուցիչ, աւագ ուսուցիչ, ներքին տեսուչ եւ ընդհանուր տեսուչ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կիրականօրեայ դպրոցներուն մէջ, ազգային եւ կրօնական ուսում ջամբելով հազարաւոր ուսումնատենչ հայ աշակերտներուն, արժանանալով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Կաթողիկոս՝

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Վեհափառ Հայրապետի օրհնութեան եւ զնահատանքի գիրին:

Գրիգոր Հոթոյեան, Հալէպի Կիրակնօրեայ Դպրոցներու Կեդրոն Բաժնի տեսչութեան առընթեր՝ մաս կազմած է Հալէպի Ազգային Առաջնորդարանի Կրօնաբարոյական Դաստիարակութեան Խորհուրդին եւ Կիւլպէնկեան Նախակրթարանի Հոգաբարձութեան կազմին:

Մանկութենէն անդամակցած է Հալէպի Հ.Մ.-Ը.Մ.-ի գայլիկներու վոհմակին, մինչեւ երէց սկաուտութիւն: Խմբապետական պաշտօն վարած է Սուրիոյ Օգնութեան Խաչի երիտասարդներու խումբին: Իսկ 1946էն սկսեալ, վարած է Հալէպի Համազգային Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութեան գրական յանձնախումբի ատենապետութիւնը, ապա, վարչութեան ատենադպիրի պաշտօնը, մինչեւ 1975, Գանատա հաստատուելը:

Գրիգոր Հոթոյեան, իր հայերէն լեզուի հմտութիւնն ու գիտութիւնը ձեռք բերած է ինքնաշխատութեամբ, գրաշարական աշխատանքով եւ հայագիտական դասընթացքներու հետեւելով: Ան, որպէս թղթակից, աշխատակցած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Կիրակնօրեայ դպրոցներու «Մեր Կեանքը» ամսագրին, մաս կազմած է նաեւ «Կանթեղ» ամսագրի խմբագրութեան եւ աշխատակցած իր հայրենաշունչ բանաստեղծութիւններով:

Գրիգոր Հոթոյեանի առաջին բանաստեղծութիւնները հրատարակուած են 1947էն սկսեալ Հալէպի «Արեւելք», «Կանթեղ», «Ակօս», «Մեր Կեանքը» ամսագրերուն եւ «Սփիւռք» շաբաթաթերթերուն մէջ: Իսկ թղթակցութիւններ, յօդուածներ, պատմուածքներ եւ բանաստեղծութիւններ լոյս տեսած են «Արեւելք», «Ազգակ», «Հայրենիք», «Ազատ Օր» եւ «Մարմարա» օրաթերթերուն, ինչպէս նաեւ «Սփիւռք», «Ասպարէզ», «Հայրենիք», «Հորիզոն», «Նոր Կեանք», «Հայ Կեանք», «Գանձասար» եւ Հայաստանի գրական շաբաթաթերթերուն՝ «Հայ Միտք», «Նոր Դար», «Նաւասարդ», «Դիտակ», «Մարգիկ», «Շողակաթ» եւ Հայաստանի գրական ամսագրերուն եւ Գանատայի Ազգային Առաջնորդարանի «Լոյս» երկամսեային:

Ան, ձայներիզի միջոցաւ երկար տարիներ իր հարցազրոյցներով եւ մշակութային ելոյթներով աշխատակցած է նաեւ Ուրուկուէյի «Կոմիտաս» Ռատիոկայանին:

1975ին, Թորոնթօ հաստատուելով, Հ.Յ.Դ. «Սողոմոն Թէհլիրեան» Կոմիտէի կողմէ կը նշանակուի նախ՝ «Հայրենիք» եւ ապա, «Հորիզոն» Շաբաթաթերթի որպէս պաշտօնական թղթակից, զոր

կը վարէ զայն առաջին օրէն մինչեւ այսօր: Երկար տարիներ կը դառնայ պաշտօնական ներկայացուցիչը գրական «Բազին» ամսագրին, «Ազգակ» շաբաթօրեակ Հայաստանի «Ազատամարտ» եւ «Երկիր» շաբաթաթերթերուն:

Թորոնթոյի մէջ ան վարած է Համազգային Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութեան «Գլաձոր» մասնաճիւղի ատենապետի պաշտօնը երեք շրջան: Մաս կազմած է Գանատայի Համազգայինի Շրջանային Վարչութեան՝ երեք շրջան: Վեց տարիներ մաս կազմած է Ս. Աստուածածին Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, արժանանալով Կիլիկեան Թեմի Գանատայի եւ Միացեալ Նահանգներու Արեւելեան Շրջանի Առաջնորդ՝ Բարձրաշնորհ Տէր Մեսրոպ Սրբ. Արք. Աչճեանի ստորագրութեամբ Առաջնորդարանի Գնահատագիր-Օրհնագրին:

Գրիգոր Հոթոյեան, 1977էն մինչեւ 1987, տասը տարիներ խմբագրած եւ հրատարակած է Հայ Կեդրոնի «Լրատու Ամսագիր»ը եւ եօթը տարիներէ աւելի, խմբագրած եւ ձայնասփռած է «Հայ Կեդրոնի Զայն» հեռաձայնային լուրերը:

1984ին, ան ստանձնած է Հ.Օ.Մ.ի Ամառնային վարժարանի տնօրէնութեան պաշտօնը:

Գրիգոր Հոթոյեանի երիտասարդական տարիներուն գրուած բանաստեղծութիւնները ամփոփուած են 1987ին՝ Թորոնթոյի մէջ հրատարակուած «Սիրտը Ափին Մէջ» բանաստեղծութիւններու հատորին մէջ, արժանանալով գրականագէտներու գնահատանքին:

2002 թուականի Յունիսին, Հայաստանի Գրողներու Միութեան Վարչութեան հրաւերով, մասնակցած է Գրողներու Միութեան Համահայկական Առաջին Խորհրդաժողովին, եւ խօսք արտասանած՝ Գանատայի գրողներու անունով:

Նոյն թուականի Յունիսին, Հայաստանի «Ուխտատուն» Հիմնարկութեան հրատարակութեամբ եւ բանաստեղծ, պատմաբան, հրապարակագիր եւ համաշխարհային Ռազմածովագիրներու Ընկերակցութեան Փոխ Նախագահ՝ Սասուն Գրիգորեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսած է Գրիգոր Հոթոյեանի երկրորդ գիրքը՝ «Նուիրում»՝ երգերու եւ բանաստեղծութիւններու հատորը, որ գնահատուեցաւ Հայաստանի ու Մփիւռքի շարք մը գրականասէրներու կողմէ:

Գրիգոր Հոթոյեան բազմաթիւ գնահատագրեր ստացած է Սուրբոյ, Ֆրանսայի եւ Օնթարիոյի կառավարութիւններէն, ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութենէն եւ Գանատայի Ազգային Առաջնորդարանէն: 1999ին, ՄԱԿի կողմէ յայտարարուած «Տարեց-

ներու Օրրուան» գնահատագրով եւ շքանշանով պարգեւատրուած է Օնթարիոյ նահանգի կառավարութեան կողմէ:

28 Յունիսէն 5 Յուլիս 2004, Երեւանի մէջ գումարուած Հայ Գրողներու Համահայկական Ժողովին, նախաձեռնութեամբ Հայաստանի Գրողներու Միութեան Վարչութեան, Ռազմածովագիրներու Միջազգային Ընկերակցութեան Հայկական Վարչութեան, Մեծ Եղեռնի եւ Հայոց Ազատամարտ «Ուխտատուն» Թանգարան Հիմնարկութեան կողմէ տեղի ունեցաւ Գրիգոր Հոթոյեանի գըրական ստեղծագործական եւ հասարակական գործունէութեան **55-ամեակը՝ Հայաստանի Գրողներու Միութեան սրահին մէջ**, ուր ան արժանացաւ Ռազմածովագիրներու Միջազգային Ընկերակցութեան անդամութեան պատիւին եւ Մեծ Եղեռնի եւ Հայոց Ազատամարտի «Ուխտատուն» Թանգարան Հիմնարկութեան «Շնորհագիր»ին:

1 Հոկտեմբեր 2005ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գահակալ՝ Ն.Ս.Օ. Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը իր Թորոնթօ այցելութեան ընթացքին, «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց»ի պատուոյ շքանշանով պարգեւատրեց Գրիգոր Հոթոյեանը իր գրական գործունէութեան բազմամեայ վաստակին համար:

2006ի գարնան, լոյս տեսաւ Գրիգոր Հոթոյեանի երրորդ գիրքը՝ Ս. Աստուածածին Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝ Հոգշ. Տէր Մեղրիկ Մ. Վարդապետ Բարիքեանի եւ Քրիստոնէական Դաստիարակութեան Յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ, որոնք յաջողութեամբ համադրեցին եւ հրատարակեցին «Շողակաթ»ի մէջ լոյս տեսած պատմուածքները Գրիգոր Հոթոյեանի՝ «Ի Խնդիր Բարոյական Ճշմարտութեան» հատորին մէջ, որ նուիրուած է Հայոց Մեծ Եղեռնի **90-ամեակին**:

2007ի ամրան, Երեւանի մէջ, Հայաստանի Գրողներու Միութեան Վարչութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ Գրիգոր Հոթոյեանի գրական ստեղծագործական եւ հասարակական գործունէութեան **60-ամեակն ու ծննդեան 80-ամեայ յոբելեանը՝** ուր ան պարգեւատրուեցաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան Նախագահութեան եւ Զօրավար Անդրանիկ Հայոց Համազգային Միութեան ոսկեայ մետալներով եւ պատուոյ հաստատագրերով:

Գրիգոր Հոթոյեան թէեւ պաշտօնապէս հանգստեան կոչուած է, սակայն, ան տակաւին կը շարունակէ իր գրական մասնակցութիւնը բերել ազգային, եկեղեցական եւ հասարակական կեանքին մէջ:

Սիրելի գրասէրներ,

Այսօր Գրիգոր Հոթոյեանի 60-ամեայ գրական գործունէութեան ճանապարհորդութեան ընթացքին գրուած չորրորդ գրքի հրատարակութիւնը՝ «Ճանապարհ» մեծածաւալ հատորը, մեկենասութեամբը իր ծնողասէր դուստրին եւ թոռներուն, շնորհահանդէսի եւ մեծարանքի այս ձեռնարկով կու գայ առաւել հարստացնել վաստակաւոր գրողին կենսագրականը այն հաստատ համոզումով, որ ընկեր Հոթոյեանը իր 60-ամեայ գրական եւ հրապարակագրական գործունէութեամբ իրեն բաժին ինկած լուման հաստատապէս դրած է Հայ գրականութեան եւ Հայ մամուլի գանձարանին մէջ:

Սիրելիներ, Հ.Յ.Դ. «Սողոմոն Թէհլիրեան» կոմիտէն հպարտութեամբ կ'անդրադառնայ, որ ընկեր Գրիգոր Հոթոյեանը եղաւ Թորոնթոհայ գաղութի կազմակերպութիւններուն, հաստատութիւններուն եւ միութիւններուն գործունէութեանց զնգացող ձայնը, մաքուր եւ ցայտուն հայելին: Հայ մամուլին մէջ իր ստորագրած թղթակցութիւններու շնորհիւ էր, որ Սփիւռքի եւ Հայրենիքի մեր եղբայր-քոյրերը ծանօթացան Թորոնթոհայ գաղութի աստիճանաւոր վերելքին, անոր ազգօգուտ աշխատանքներուն եւ հայրենիքով բաբախող գաղութային գործունէութիւններուն:

Ի խորոց սրտի, նախ կ'արժէ շնորհակալութիւն յայտնել այս ձեռնարկը կազմակերպող միութեանց ատենապետներուն կողմէ կազմուած յանձնախումբին, ինչպէս նաեւ ընկեր Հոթոյեանի գլուխէն ընկեր Մարգար Շարապխանեանին, որոնք բծախնդրութեամբ համադրեցին եւ կազմակերպեցին Գրիգոր Հոթոյեանի գրական գործունէութեան 60-ամեակին նուիրուած այս կոկիկ յոբելեանական ձեռնարկը:

Շնորհակալութիւն Տիկ. Յասմիկ Պապեանին, որ իր գրական տաղանդի պրիսմակէն դիտուած մեզ բոլորս առաջնորդեց «Ճանապարհ» հատորի ընդմէջէն Գրիգոր Հոթոյեանի 60 տարիներու ճանապարհորդութեան անդաստանները: Վարձքը կատար բոլոր անոնց, որոնք իրենց տաղանդներով բաժին վերցուցին յայտագրին մէջ:

Եւ շնորհակալութիւն ձեզի՝ սիրելի ներկաներ, որ եկաք եւ քաջալեր հանդիսացաք ընկեր Հոթոյեանի 60 տարիներու գրական վաստակի ձեռնարկին: Եւ վերջապէս մեր նուիրեալ յոբելեարին կը շնորհաւորենք եւ կը մաղթենք երկար եւ առողջ կեանք մը, որպէսզի ան, հայոց գրական անդաստանին մէջ 80-ամեայ փորձառութեամբ, բայց երիտասարդի հոգիով շարունակէ իր ստեղծագործական եւ ազգօգուտ գործունէութեան երթը՝ յաւերժութիւն տանող ճանապարհներով:

**ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՊԱՊԵԱՆԻ
ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆԸ ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ
«ՃԱՆԱՊԱՐՀ»ԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ**

Բարձրաշնորհ Տէր Խաժակ Արք. Յակոբեան, Հոգեշնորհ Հայրեր՝ Տէր Մեղրիկ Մ. Վրդ. Բարիքեան եւ Տէր Սիփան Վրդ. Քէչէճեան, Գերյարգելի Հայր Եղիա Մ. Վրդ. Գիրէջեան, Վերապատուելի Սարմազեան, Հայ Կեդրոնի հովանիին տակ գործող միութիւններու ներկայացուցիչներ, հրաւիրեալներ եւ Գրիգոր Հոթոյեանի անձին ու վաստակին հանդէպ իրենց յարգանքն ու սէրը յայտնելու համար ժամադրուած ներկաներ:

Այսօրուայ այս հաւաքին շարժառիթը Գրիգոր Հոթոյեանի գրական 60-ամեայ բեղուն վաստակին հանդիսաւոր նշումն է եւ իր վերջին արգասիքը եղող՝ «Ճանապարհ» անունը կրող գրքին շնորհահանդէսը:

Որեւէ խօսքէ առաջ, նախ կ'ուզեմ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել մեծարանքի երեկոյի կազմակերպիչներուն, որոնք պատեհութիւնը ստեղծեցին, որպէսզի կարենամ իմ սիրոյ եւ յարգանքի տուրքս մատուցել Գրիգոր Հոթոյեանի 60 տարիներու վերայ տարածուող իր մշակութային գործունէութեան ու վաստակին: Կարելի չէ երեւակայել Թորոնթոհայ կեանքի պաստառը առանց իր անունին, եւ եթէ այս քաղաքի ընկերային-մշակութային օղակին մաս կազմած էք, անպայման ձեր գործունէութեան ընթացքին, հասարակաց մտահոգութիւն մը կամ իրագործումի մը ուրախութիւնը բաժնած էք իր հետ եւ գնահատած իր յանձնառու եւ գիտակից կեցուածքը:

Անձամբ, Գրիգոր Հոթոյեանի եւ իր ընտանիքին բարեկամութիւնն ու գուրգուրանքը վայելելու բախտաւորութիւնը ունեցած եմ, հետեւաբար, կրկնակի ուրախութեամբ է, որ մաս կը կազմեմ մեծարանքի այս երեկոյին:

Յարգելի ներկաներ, այս երեկոյ խօսք առնողները առիթը ունեցան արտայայտուելու մարդուն, գաղափարի ու հանրային սպասարկուին, ընտանիքի նուիրեալ հօր, ամուսինին եւ ուրիշ արժանիքներու մասին:

Ինձմէ ակնկալուած ներդրումը պիտի ըլլայ հպանցիկ ակնարկ մը նետել, որ գրականագէտի, քննարկողի յաւակնութենէն զուրկ է եւ մասնաւորաբար կը ցոլացնէ սիրոյ ու մանաւանդ խորունկ յարգանքի արտայայտութիւն մը, հանդէպ Գրիգոր Հոթոյեանի անձին ու վաստակին: Յարգանքս կը թելադրուի 60 տարիներու վերայ եր-

կարող իր բեղմնաւոր արգասիքին, որ յատկանշուեցաւ գլխաւորաբար լրագրութեամբ:

2007 տարեշրջանին լոյս ընծայուած **874** էջերէ բաղկացած պատկառելի այս հատորի բովանդակութիւնը ունի խորհրդանշական եւ արտայայտչական խորագիր մը «Ճանապարհ» անունով: Կողքը՝ Սանահին Հաղթատ ճանապարհի նկարագարդումով, որ կատարած է արուեստագէտ Յակոբ Ճանապարհ: Կողքի վերջին երեսին տպագրուած է հեղինակին դիմանկարը, կենսագրականը եւ նախկին երկերու անունները՝ «Սիրտը Ափին մէջ», «Նուիրում» եւ «Ի խնդիր Բարոյական Ճշմարտութեան»:

Գիրքին առաջին էջերը կը ներկայացնեն հեղինակին շնորհակալութեան խօսքը, ուղղուած բոլոր անոնց, որոնք աջակցած են այս հատորի հրատարակութեան:

Հատորի մեկենասութիւնը ստանձնած է դուստրը՝ Անի Հոթոյեանժողին եւ երկու թոռները՝ Քրիստափորն ու Ստեփան-Արմէնը:

Հեղինակը այս հատորը ձօնած է իր կնոջ՝ Շաքէ Հոթոյեանին, որուն հրեշտակային գուրգուրանքին, հոգածութեան եւ հանդուրժողութեան կը պարտի իր գրական գործունէութիւնն ու նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառին կողմէ «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» Շքանշանին արժանանալը: Գիրքի յառաջաբանը ստորագրած է պատմաբան, գրող Արմէն Տօնոյեան «Ամբողջական Մտաւորական Գրիգոր Հոթոյեանին Բարի Ճանապարհ» խորագրով, ուր Տօնոյեան բարձր կը գնահատէ այս մեծ աշխատասիրութիւնը եւ հեղինակին քաջութիւնը նման մեծածաւալ գործ մը իրականացնելուն համար: Տօնոյեան հետեւեալ խօսքով կը բնութագրէ Հոթոյեանի «Ճանապարհ» գիրքին արժէքը: «Գրիգոր Հոթոյեանի չափածոյ կամ արձակ գործերուն կողքին, այս հատորը իր կեանքի վերընձիւղումներուն պատմագրական գրաւականն է: Հարուստ հատոր մը, որ արժանաւորապէս կը ներկայացնէ Գանատահայ գաղութի պատմութիւնը, տեսակ մը տարեգրքային: Մեզի կը մնայ պարզապէս գնահատել նման մեծ աշխատասիրութիւն մը, որ Գանատահայ կեանքին մէջ, կեանքի թէժ ելեւէջներ ունեցած հեղինակը, ուր օգտուելով ընծայուած այս հնարաւորութենէն, հայութեան հանդէպ իր ունեցած անհուն սիրոյ այս մատեանը կը մատուցանէ մեզի»:

Պիտի փորձեմ դրսեւորել ու կարելիութեան սահմաններու մէջ ընդգծել հատորի էութիւնը, հիմնական երակը կազմող գիծը, որ ընդհանուր բնորոշումով մը կարելի է կոչել՝ իր ժողովուրդի ճակա-

տագրով տագնապած ու հրճուած մարդու մը երկար ճանապարհին յուշագրութիւնը, վկայութիւնը, որ անձի մը փորձառութեան ընդմէջէն կը դառնայ հաւաքականութեան մը կենսագրութիւնը, անոր անցած ճանապարհի վկայութիւնը:

Հպանցիկ բառի գործածութիւնը դիպուածի արդիւնք է, յարգելի ներկաներ, գործածուած է դիտումնաւոր կերպով, որովհետեւ մեր տրամագրութեան տակ գտնուող այս 800-է աւելի էջերու տարածուող ճանապարհը այնքան հարուստ է իր ենթաբաժանումներով ու այլազան երանգաւորումներով:

Եկէք պահ մը միանանք հեղինակին, տեսնելու թէ ի՞նքը ինչ ձեւով կը բնորոշէ հատորի էութիւնը, հատորի նախաբանին մէջ: «Իմ 60-ամեայ գրական գործունէութեան ճանապարհին, բանաստեղծութիւններով, յօդուածներով, թղթակցութիւններով, պատմուածքներով աշխատակցութիւն բերած եմ Սփիւռքի եւ Հայրենիքի մամուլին, որոնցմէ առանձին գիրքով հրատարակուած են «Միրտը Ափին Մէջ» բանաստեղծութիւնները 1987-ին, «Երգեր եւ Բանաստեղծութիւններ» 2002-ին, «Ի խնդիր Բարոյական Ճշմարտութեան» պատմուածքներ 2005-ին, սակայն, մամուլին մէջ անտիպ կը մնային մեծ թիւով ուսումնասիրութիւններ, որոնցմէ զատեցի իմ հասկացողութեամբ պատմականօրէն կարելոր ու սրտիս մօտ եղող գրութիւնները, որոնք ցոյց կու տան կեանքիս հանգրուանները ու կեանքի որոշ շրջաններու ու հատուածներու մօտ գոյութիւն ունեցող տագնապները, յիշեցնելով մասամբ այդ օրերու՝ Սուրիոյ, Լիբանանի, Գանատայի եւ Հայաստանի կեանքը, անձնական կեանքի մը փորձառութեան ընդմէջէն, սփիւռքահայ ու հայրենի կեանքը յուզող հարցերու արձանագրութիւնը, վկայութիւնը խորհրդածութիւնը»: Գրիգոր Հոթոյեան ամենայն պարկեշտութեամբ կը յիշեցնէ մեզի թէ՛ «Այս հատորը գրական գեղարուեստական բովանդակութիւն չունի»: Գրութիւններէն շատերը լոյս տեսած են 50-60 տարիներ առաջ: Մամուլի էջերէն դուրս հանելով հեղինակը անփոխարինելի ծառայութիւն մը կը մատուցանէ ապագայ պատմագրին եւ նաեւ նոր սերունդը իրազեկ կը դարձնէ ըսելով, թէ Եղեռնէն ճողոպրած առաջին սերունդը ինչպէ՞ս ապրեցաւ, գլխաւորաբար Սուրիոյ մէջ:

Այս էջերը կրնան գրական գեղարուեստական բովանդակութիւն չունենալ, բայց գրուած անպաճոյճ ու ինամուած արեւմըտահայերէնով մը, անկասկած որ գրական անդաստանին կը պատկանին, նոյնիսկ ենթահող եւ հում նիւթ կրնան ծառայել գեղարուեստ

տական ստեղծագործ գրականութեան մը, եւ այս իրողութեամբ իսկ խիստ կարեւոր ներդրում մը կը դառնայ մեր գրականութեան:

874 էջերէ բաղկացած այս հաստափոր հատորը ունի հետեւեալ ենթաբաժանումները:

ա.- Յօդուածներ

բ.- Ուսումնասիրութիւններ

գ.- Պատմուածքներ

դ.- Թղթակցութիւններ

ե.- Հարցազրոյցներ

զ.- Առիթներով խօսուածներ

է.- Մահագրութիւններ

ը.- Երգեր

թ.- Բանաստեղծութիւններ

ժ.- Գրախօսականներ եւ վկայութիւններ

Պիտի փորձեմ իւրաքանչիւր ենթաբաժանումի մէջ արծարծուած նիւթերու ամփոփ նշումը ընել եւ ընդգծել էականը:

Յօդուածներու բաժինը կը բաղկանայ **124** էջերէ, տարածուելով **1949**-էն մինչեւ մեր օրերը: Յօդուածներու նիւթերը կը բնորոշեն յօդուածագիրն հետաքրքրութիւններու եւ մտահոգութիւններու աշխարհը, որոնք այլազան են եւ կը բացայայտուին յիշեալ խորագիրներու մէջ, պատգամելով՝ մշակոյթի, հայ լեզուի, դպրոցի եւ մամուլի կարեւորութիւնը: «Մշակոյթ եւ Հայ Դպրոց», «Մշակոյթը Մեզի Պահապան», «Թարգմանչաց Տօնին առթիւ», «Հայ Դպրոցը Լոյսի Աղբիւր Մեսրոպեան», «Թարգմանիչներու Աւանդը», «Մշակոյթի Ընդունակ Ազգեր Ձեն Մեռնիր», «Հայ Մամուլի Կարեւորութիւնը», «Հայ Գիրն է Ճանապարհն Հայուն՝ Աշխարհի Չորս Մագերուն»:

Ունի յօդուածներ, որոնք կը շօշափեն ընկերային-քաղաքական հարցեր, ինչպէս «Մայիս **28**», «Դաշնակցական Ընկե՛ր», «Փառահեղ թուական», «Համայնավարութեան Իրական Դիրքը Կրօնքի Հանդէպ», «Ես Տեսայ Ընկեր Դրօն», եւ այլն...

Շատ կանուխէն Գրիգոր Հոթոյեան հաւատացած է կիրականօրեայ վարժարաններու դերին, երկար տարիներ ստանձնելով կիրականօրեայ վարժարաններու տեսչութիւնը եւ այս ուղղութեամբ նաեւ ունի յօդուածներ, ջատագովելով անոնց կարեւորութիւնը:

Ուսումնասիրութիւններ ենթաբաժանումին տակ (էջ **145-202**) կը հանդիպինք պրպտումի եւ խորունկ ծանօթութեան արդիւնք ե-

ղող գրութիւններու, որոնք անվարան կարելի է հրատարակել ոեւէ գրական կամ ուսումնասիրական բնոյթ ունեցող հանդէսի մը մէջ:

Նկատի ունիմ Դանիէլ Վարուժանի, Յովհաննէս Թումանեանի, Արշակ Բ-ի նուրուած գրութիւնները: Պատմական-քաղաքական բնոյթ ունեցող նիւթերու շուրջ իր ուսումնասիրութիւնները զգացականէն անդին, ըստ էութեան առողջ հաստատումներու վկայութիւններ են: Ռազգա քաղաքի մասին իր ուսումնասիրութիւնը լոյսին կը բանայ ամբողջ շրջանի ունեցած պատմական կարեւորութիւնը: Կոտորածէն ճողոպրածներու վերընձուղումին եւ իրենց նոր բոյները կառուցողներու կեանքը չէ վրիպած Հոթոյեանի ուշադրութեան:

Պատմուածքներու ենթաբաժանումը կը բաղկանայ 75 էջերէ եւ շատ աւելի յուշերու, անձնական փորձառութիւններու ընդմէջէն կը նկարագրուի Եղեռնէն ճողոպրածներու կեանքերու ողիսականը, առանց մոռնալու մանկութեան յիշատակներուն հետ կապուած չարածճիւղութիւնները: Նշեմ քանի մը խորագրեր՝ «Շունի Պատմութիւն», «Ինչպէս Գտանք Արաբացած Մօրաքոյրս», «Մենք ալ Մանկութիւն Չունեցանք», «Հաւատքի Զօրութիւնը», «Բարեգործ Հայրըս», «Դուք Հրաշալի Ժողովուրդ էք», «Սիրոյ Պատմութիւն Մը»: Պատմուածքներու հեղինակ՝ Հոթոյեանի մօտ տիրապետողը բարոյականն ու հայրենասիրութիւնն է, բայց սիրոյ հետ առնչուող նիւթերը բնաւ զինք անտարբեր չեն ձգած, վկայ՝ «Խորտակուած Սէրը»:

Թղթակցութիւններ: Հատորի առիւծի բաժինը յատկացուած է այս ենթաբաժանումին՝ 278 էջ, երախտագիտական խորունկ յարգանքի արժանի վաստակ: 60 տարիներու վրայ տարածուող վկայութիւններ, թղթակցութեան պարզ չոր սահմանումէն անդին անցնելով կը մատուցուի մեզի, սփիւռքահայութեան կեանքը ուսումնասիրող պատմաբանին: Թանկագին ու գնահատելի արխիւ մը կը յանձնուի բոլորիս:

Առանց նսեմացնելու այլ բնագաւառներու իր վաստակը, Գրիգոր Հոթոյեան անվիճելիօրէն պիտի յիշուի որպէս «Ամենայն Հայոց Թղթակից»: Իր առաջին թղթակցութեան թուականը 1949-ն է եւ այդ քղամիդը արժանի կերպով կը շարունակէ կրել իր ուսերուն մինչեւ օրս: Պիտի ուզէի կարգ մը նմոյշներ թուել իր թղթակցութիւններու խորագրերէն, բայց ո՞ր մէկու նշումը կատարել, այս է հարցականը:

Մշակութային կեանք, համերգներ, հայ դպրոցի շինութենէն մինչեւ հանգանակային ճաշկերոյթի ձեռնարկները, Վեհափառներու այցելութիւնը, Ռազգայի մէջ տեղի ունեցած թէյասեղանէն մինչեւ կիրականօրեայ վարժարաններու կարեւորութիւնը ընդգծող թղթակցութիւններ:

Խղճամիտ արձագանգ բոլոր ձեռնարկներու առանց խտրութեան:

Հայրենիք-Սփիւռք յարաբերութիւն, Արցախեան դիւցազնական էջերէն մինչեւ մանկապարտէզի հանդէսի մը նկարագրականը, նո՛յն խանդավառութեամբ, նո՛յն սիրով:

Հարցազրոյցներու ենթաբաժանումը կը բաղկանայ շուրջ 80 էջերէ եւ կը կազմէ հատորի կարեւորագոյն մասերէն մէկը: Ընթերցողին ծանօթութիւնը փոխանցելու «հարցազրոյցի» ձեւը լրագրութեան ընդունուած եւ արդիւնաւոր միջոցներէն մէկն է, ուր փոխանակ թղթակիցը մէջբերումներ ընելու, ուղղակի երկխօսութեան միջոցաւ կարելիութիւնը կը ստեղծէ արծարծուած նիւթը կենդանի դարձնել, անոր տալով անմիջական շունչ մը:

Այս սեռի վարպետը մեր գրականութեան մէջ կը նկատուի Ֆրանսահայ վիպագիր Կարօ Փոլատեանը: Եթէ Փոլատեանի «Զրոյցները» հայ եւ Ֆրանսացի գրագէտներու հետ կատարուած են, Հոթոյեանի հարցազրոյցները հայ կեանքի եւ արուեստի տարբեր բնագաւառներու ներկայացուցիչներու հետ, սերտ կապ ունեցած են մեր ամէնօրեային հետ:

Գաղութա այցելող մտաւորականները, կրօնաւորները եւ արուեստագէտները չեն վրիպած թղթակիցի աչքէն: Այս զրոյցներու բաժինը արժանի է առանձին հրատարակութեամբ մը լոյս ընծայուելու, իրենց որակով ու խորունկ ծանօթութեամբ կը կրեն ժամանակի կնիքը եւ ոմանց մէջ արծարծուած հարցերը կը շարունակեն մնալ այնքան ժամանակակից:

Հոթոյեան չէ ծանրացած կամ գոհացած միայն «այցելուներով», այլ՝ մեր տեղւոյն՝ եկեղեցական, դպրոցական, շինարարական ծրագիրներու պատասխանատուներուն հետ իր ունեցած հարցազրոյցներով, ան գաղութը իրազեկ դարձուցած է մեր կեանքը յուզող հարցերուն:

Խորհրդահայ բանաստեղծ Վահագն Դաւթեանի հետ իր հարցազրոյցը՝ Սփիւռք-Խորհրդային Հայաստան փոխ-յարաբերութեանց մասին, հետաքրքրական եւ ուսանելի վկայութիւն մը կը կազմէ: Խմբավարներ՝ Յովհաննէս Զէքիճեանի եւ Ալֆրետ Մարտոյեանի,

գեղանկարիչ՝ Գրիգոր Մոմճեանի հետ ունեցած հարցազրոյցներու շնորհիւ մենք իրազեկ կը դառնանք իրենց իրագործումներուն եւ ծրագիրներուն: Ամենապատիւ Շնորհք Պատրիարքի հետ զրուցելով, մենք կը տեղեկանանք Պոլսոյ ու գաւառներու հայութեան իրավիճակին: Վարուժան Արք. Հերկելեանի միջոցաւ կը փոխադրուելինք Կիպրոս, ծանօթանալով Կիպրահայութեան իրագործումներուն եւ տենչերուն:

Պայծառ իմացականութեան տէր՝ Հայր Լեւոն Զէքիեանի միջոցաւ, Մխիթարեանականներու նուաճումներուն եւ ծրագիրներուն տեղեակ կ'ըլլանք: Իրանահնդկաստանի Թեմի Առաջնորդ՝ Կորիւն Արք. Պապեանի հետ իր հարցազրոյցը մեզ կը ծանօթացնէ Պարսկաստանի կարեւոր օճախներէն մէկուն՝ Նոր Զուղայի կազմաւորման ու նուաճումներուն: Գրականագէտ, համալսարանի դասախօս՝ Սաչիկ Թէօլէեանի հետ հարցազրոյցը կարգալը իսկական վայելքի մը կը վերածուի, աւելի քան քսան տարիներ առաջ կատարուած այս հարցազրոյցի ընթացքին արծարծուած հարցերու մէկ կարեւոր մասը կը շարունակեն մնալ այնքան ժամանակակից եւ իրաւ: Ամերիկահայ իրականութեան այս դասախօսին, մտածողին վերլուծումերը, ախտաճանաչումները անպայման նպաստ մը կարելի է նկատել սփիւռքահայ կեանքի կազմակերպման մէջ:

Գրիգոր Հոթոյեան միջոցը գտած է հարցազրոյց ունենալ նոյնիսկ քաղաքական բանտարկեալ՝ Համբիկ Սասունեանի հետ եւ մեզ մասնակից կը դարձնէ գաղափարական բանտարկեալի մը ներաշխարհին:

Հայրենիք այցելութեան ընթացքին, Գրիգոր Հոթոյեան չմոռնալով «Հորիզոն»ի ընթերցողները, հարցազրոյց ունեցած է Եզիտիներու Նախագահ՝ Բաքոյեանի հետ:

Հարցազրոյցներու այս ենթաբաժանումը, ինչպէս նախապէս կը նշէի, կշիռք մը կ'աւելցնէ հատորին ու Հոթոյեանի վաստակին:

Մահագրութիւններ: Այս ենթաբաժանումը չէր կրնար գոյութիւն չունենալ, քանի մահը ամբաժան մասն ըլլալով մեր կեանքին, թղթակից Հոթոյեան անպայման իր խօսքն ունի ըսելիք իր սիրելիներուն, գործակիցներուն, հանրային դէմքերու մահերու առիթով, անոնք պատահած ըլլան մեր քաղաքին մէջ թէ այլուր: Այս մահագրութիւնները յաւուր պատշաճի խօսքերէն անդին անցնելով, ընթերցողին առջեւ պիտի բանային հանգուցեալներու կեանքերու մասին լայն հասարակութեան անծանօթ յատկանշական պատահարներ:

Թորոնթոնի ազգային կուսակցական նուիրեալներէն՝ Անդրա-
նիկ Արթինեանի կանխաձայն կորուստը սգացող ու անոր արժանիք-
ներուն գնահատումը ընող մահագրութիւնը մաս պիտի կազմէ մեր
գաղութի յուշագրութեան: «Թորոնթոնի Աշուղ Յովնանի Յիշատա-
կին», «Ազգասէր եւ Ազնուական Հայրը՝ Յակոբ Սարգիսեան», «Կադ-
նի մըն ալ տապալեցաւ, Արամ Այվազեանի մահուան առիթով»,
Ճորճթառնի վերջին տողմէ՝ Գուրգէն Մակարեանի մահուան ա-
ռիթով, միշտ ընդգրծելով դրական երեւոյթ մը եւ արդար գընա-
հատումը ընելով հանգուցեալներու յիշատակին:

Անդրանիկ Կէտիկեանի մահագրութեամբ, մենք կը ծանօթա-
նանք Սուրիահայ կեանքը յուզող ու քիչերու ծանօթ պատահարնե-
րու մասին: Տակաւին մահագրութիւններու գլխուն տակ տեղ գտած
է հեռաւոր ծանօթութիւններ եւ մասնաւոր կապերով գոյութիւն
ունեցած մըտերմութիւններ: Անդրանիկ Մառուկեանի մահուան
առիթով գրուած իր մահագրութիւնը կ'ոգեկոչէ Հալէպի «Նայի-
րի»ի գրաշարին ու խմբագրին փոխ-յարաբերութիւնը: Սասունցի
Սիմոն Սիմոնեանի մահը պիտի քակէր իր յուշերու, յիշատակ-
ներու կծիկը:

Հատորը ունի նաեւ բանաստեղծութիւններու ենթաբաժանում
մը, գրուած գանազան առիթներով ու ձօնուած անձերու, որոնցմէ
մաս մը յօրինումովը Անահիտ Կուտսուկեանի, Յակոբ Մանուկեա-
նի, Գէորգ Յարութիւնեանի եւ Սարգիս Համպոյեանի, ստացած են
երաժշտական ձեւաւորում, եւ կը յուսանք կ'արժանանան ժողովըր-
դային լայն խաւերու ընդունելութեան:

«Ճանապարհ»ի վերջին բաժինը յատկացուած է ստացուած նա-
մակներու, վկայութիւններու եւ վերջին հատորներու առիթով
արտայայտուած գնահատականներու: Իսկ «Ճանապարհ»ի հրատա-
րակութենէն ի վեր ստացուած գնահատական, շնորհաւորական
խօսքերու արխիւը իր ոչ արհամարհելի ծաւալով, սկսած է Գրիգոր
Հոթոյեանի գրադարանը խճողել եւ եթէ միայն անոնց ընթերցու-
մին յատկացնէի այսօրուայ խօսքս, արդէն սպառիչ գրախօսական
մը գրուած կ'ըլլար: Յոսանք, որ այդ արխիւը կ'արժանանայ
հրատարակութեան ի խնդիր արդարութեան եւ հատորի արդար
գնահատումին:

Ձեր համբերութեան ապաւինելով, պիտի փորձեմ գէթ քանի
մը մէջբերումներ կատարել, արդար ըլլալու համար ե՛լ հեղինա-
կին, ե՛լ նամակագիրներուն հանդէպ: Յիշենք կարգ մը մտաւորա-
կաններ, մէջբերելով իրենց կարծիքներէն՝ Խաչիկ Թէօլէլեան. «Այս

հատորը ձեր գրական կեանքի վաստակը չէ միայն, այլ՝ մեր հաւաքական կեանքին զարկերակին ունկնդրող, շօշափող անձի մը վկայութիւնը»:

Շաքէ Տէր Մելքոնեան-Մինասեան. «Այդ էջերուն մէջ միշտ դէմ յանդիման գալով միեւնո՛յն ազգանուէր, սրտցաւ մտաւորական Գրիգոր Հոթոյեանին հետ, որ իր բազմապիսի կարողութիւնները ի սպաս կը դնէ մեր լեզուական-մշակութային ազգային արժէքներուն»:

Օշական Արքեպիսկոպոս. «Ընթերցողը այնտեղ կը ճամբորդէ ձեզի հետ մեր բոլոր գաղութները, կ'անցնի հայահոծ քաղաքներու ճամբաներէն, դէմ յանդիման կը գտնուի յայտնի անձնաւորութեանց եւ կը հարստանայ մտածումներու եւ խօսքերու ճոխութենէն»:

Վարդգէս Սինանեան. «Կանգնած հայրենասիրութեան պատնէշին վրայ, դուն եղած ես այն հազուագիւտ գաղափարապաշտ գրողներու հոյլէն, որուն գրիչը միշտ բաբախած է մեր Հայրենիքի եւ ժողովուրդի երազներուն եւ յոյսերուն իրականացման եւ հօրացման համար»:

Ժագ Յակոբեան. «Բացառիկ ու եզակի գործ մը թէ՛ բարոյապէս, եւ թէ՛ նիւթապէս, որ ձեր քաղաքի ու գաղութին կեանքը կը ներկայացնէ իր զանազան երեսներով, յորդահոսուն գրիչի մը շնորհիւ»:

Վերապատուելի Յ. Սարմազեան. «Մեծ եւ սքանչելի գործ մը կատարած էք այդպէս՝ ձեր 60 եւ աւելի տարիներու զանազան եւ այլազան գրական աշխատանքները մէկ կալի մէջ հաւաքելով, յարդը հովին տուած եւ ցորենը հաւաքած մէկ ամբարի մէջ: Իսկապէս այս համադրումը կարելի է գրական բերքահաւաք անուանել»:

Թորոս Թորանեան. «Գիրքդ բազմազան բովանդակութեամբ առիթ մը եղաւ ինծի համար, որ հաճելի պտոյտի մը ելլեմ ուղեկցութեամբ դէպի մեր պատանեկութեան աշխարհը, երբ մեզի համար օրերը գեղեցիկ էին ու մենք պատանիի անմեղ հայեացքով կը դիտէինք աշխարհը»:

Կարօ Պետրոսեան. «Ճանապարհ»ը հասաւ եւ ոչ միայն քանիցս մտայ անոր մէջ եւ... քալեցի, քալեցի հին ճամբաներէն եւ զգացի, որ հաճելի էր պտոյտը: Ժամանակը որոշ քաղցրութիւն մը կը դնէ նաեւ դժուարին օրերուն, տառապանքի մէջ, վտիտ ուժերով պայքարներուն մէջ...: Այնքան, որ կը մոռցնէ նոյնիսկ Ռազգայի հեղցուցիչ տաքն ու Տէր Զօրի աւազուտքը եւ... տակաւին ինչե՛ր:

Դուք այդ ճանապարհին մէջ ոչ միայն քալող, այլ եւ՝ գրչովդ եղար ճանապարհը դէպի նաւահանգիստ հասնող վառուող մոմ մը կամ՝ գրիչ»:

Բարգէն Թօփճեան. «Սոյն ծաւալուն հատորը, որ բերքահաւաքը կը հանդիսանայ ձեր տարիներու գրական վաստակին, կ'երեւակայ՝ յեմ թէ ինչպիսի սպառիչ ու համբերատար աշխատանքով գլուխ հանեցիք զայն, ի մտի ունենալով դիւրացնել գործը սփիւռքահայ պատմութեամբ հետաքրքրուող մտաւորականներու: «Ճանապարհ»ին մէջ ամփոփուած ձեր գրութիւնները հաճոյքով պիտի կարդացուին գրասէր անհատներէ»:

Գրիգոր Փիտէճեան. «Ձեր ազգային գիտակցութեամբ ու տաղանդովը ոչ միայն ձեր ստեղծագործութիւններով մաս եւ բաժին բերիք հայ գրականութեան անդաստանի ծաղկումին, այլ՝ նաեւ հրապարակագրութեամբ, հայ մամուլին մէջ երեւցող ձեր նկարագրականներով, հայ ընթերցողը կապի մէջ պահեցիք ազգային-մշակութային գետնի վրայ կատարուած այնքան կարեւոր ու ազգաչէն ընթացիկ գործերուն»:

Խօսքս իր աւարտին հասած է սիրելի ներկաներ, չեմ գիտեր որքանով յաջողեցայ ինծի սահմանուած ժամանակի շրջագծին մէջ «Ճանապարհ» գրքի բովանդակութեան մասին արտայայտուիլ կարելի ամբողջականութեամբ: Անշուշտ յաւակնութիւն չունիմ անթերի աշխատանք մը կատարած ըլլալուս:

Սիրելի Պրն. Հոթոյեան, այս երախտաշատ պարտականութիւնը առիթ ընծայեց ինծի աւելի լաւ ծանօթանալու ձեր աշխարհին, ձեր անցած ճանապարհին: Դուք առաջնորդեցիք ինծի թղթատելու սփիւռքահայ իրականութեան կարեւոր էջերն ու շրջանները, ուր յոյսն ու լաւատեսութիւնը, հայ հոգիի լաւագոյն արժանիքները գտած էին իրենց հարազատ արձագանգները: Ձեր կամեցողութեամբ, այս երախտիքի երեկոն թող մեծարած ըլլայ նաեւ բոլոր հայ մամուլի աշխատակիցները:

Բանաստեղծ, ուսուցիչ, հրապարակագիր, արձակագիր Գրիգոր Հոթոյեանին կ'ըղձամ քաջառողջութիւն եւ 100-ամեակը գովերգելու ջերմ մաղթանքներ, ցանկալով, որ ան շարունակէ իր ճանապարհորդութիւնը դէպի նոր հանգրուաններ:

Պատի՛ւ հայ մամուլի սպասարկու մեծարեալին՝ բոլորիս սիրելի Գրիգոր Հոթոյեանին:

ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ Տ. ԽԱԺԱԿ ՍՐԲ. ԱՐՔ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԽՕՄՔԸ՝ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԱԾ ՊՐԻՊՈՐ
ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ Ի ՊԱՏԻԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ
ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԻՆ

Հոգեկան քաղցր զգացումներով ուզեցի այսօր հոս ըլլալ, իմ կրտսեր եղբոր պարտականութիւնս կատարելու համար շատ սիրելի բարեկամի մը եւ գործակիցի մը:

25 տարիներ Պր. Գրիգոր Հոթոյեանին հետ, քաղցր լեզի դժուար, ուրախալի, հարազատ ընտանեկան բոլոր պահերը միասին ապրած ենք, եւ այսօր, կանգնիլ իր վաստակին դիմաց, եւ սրտի խօսք ըսել այդ վաստակին նկատմամբ, ինծի համար իսկապէս հոգեկան անհուն ուրախութիւն է:

Շատ մը գեղեցիկ գեղուն հոգիներէն բխող խօսքեր ըսուեցան Պրն. Հոթոյեանին մասին: Եթէ ես կը ճանչնամ Պարոն Գրիգոր Հոթոյեանը, անոնցմէ ոմանց ըսուած ատեն ինքզինք անհանգիստ զգաց, որովհետեւ կ'ուզեմ երկու աւետարանական մէջբերումներով արտայայտել իմ գիտցած Գրիգոր Հոթոյեանը:

Օր մը Յիսուսի աշակերտներուն մէջ վէճ ծագեցաւ եւ ըսին որ, մանաւանդ երբ լսեցին որ Յիսուս պիտի խաչուի պիտի անհետանայ, Իր մեռնելէն վերջ, ո՞վ պիտի ըլլայ մեր մէջ մեծը: Յիսուս ըսաւ. դուք զիս վարդապետ կը կոչէք, բայց ահաւասիկ ես ձեր մէջ որպէս ծառայ մըն եմ: Ան որ կ'ուզէ մեծ ըլլալ, թող ծառայէ: Գրիգոր Հոթոյեանի կեանքէն մէկ բան յարատեւօրէն անխոնջ կերպով ներկայութիւն եղած է՝ ծառայութիւնը:

Իր ծառայութիւնը կը սկսի հազիւ իր պատանեկութիւնը վերջացուցած, եւ 60-70 տարիներ վերջ տակաւին, ան նո՛յն եռանդով, նո՛յն նուիրումով, նո՛յն սիրով կը շարունակէ ծառայել: Իր կեանքին մէջ բարոյական մարդու նկարագիրը ոսկէ շղթայ մըն է, որ իր կեանքի բոլոր հանգրուաններուն կը քալէ իր հետ եւ կը շարունակէ ըլլալ իր հետ: Գր. Հոթոյեանը յատկանշող ամէնէն գեղեցիկ գիծերէն մէկն է, ըլլալ բարոյական մարդ, հաւատքի մարդ, կրօնքի մարդ եւ ինծի համար զարմանալի է, որ իր գրական գործունէութեան մէջ իսկ կարեւոր տեղ կը գրաւէ բարոյական մարդը,

որ իր պատմուածքներով, իր բանաստեղծութիւններով, իր յօդուածներով կը ջանայ բարոյական մարդու սկզբունքները ջամբել զինք ունկնդրողներուն եւ մանաւանդ զինք կարդացողներուն, ու մանաւանդ կը ջանայ այդ սկզբունքներուն իրազեկ դարձնել նոր սերունդը: Իր գրական աշխատանքին, ճիգին մղում տուող ամէնէն կարեւոր ազդակներէն մէկը այն է, որ ինքը իր ազգին, իր եկեղեցիին իր պատմութեան իր մշակոյթին, այն ինչ որ տարիներու ընթացքին իր ընթերցումներով, իր փորձառութիւններով, իր հանդիպումներով կըրցած է հաւաքել, զանոնք կըրցած է փոխանցել յաջորդ սերունդին: Ասիկա երկրորդ յատկանշական գիծերէն մէկն է Գրիգոր Հոթոյեանին:

Բնականաբար, խօսուեցաւ իր բանաստեղծութիւններուն, իր գրութիւններուն, պատմուածքներուն, եւ յատկապէս իր «Ճանապարհ» գիրքին մասին: Հոթոյեանը, իր կեանքին 30 տարին անցուց թորոնթոյի մէջ եւ զանազան առիթներով, մենք խնդրեցինք, ինքը ուզեց, որ արձանագրէ մեր Թորոնթոհայ կեանքին զանազան հանգրուանները: Ինքը առաջինը չէր, որ նման գործ մը ըրած է: Իրմէ առաջ շատեր ըրած են: Իրմէ առաջ այն մարդիկը որ ըրած են, այսօր կը կոչուին ժամանակագիրներ: Այսօր, 800 տարի վերջ, 1000 տարի վերջ, 900 տարի վերջ կամ նոյնիսկ անցեալ 18րդ դարու 19րդ դարու ժամանակագիրները, ժամանակի հեռաւորութենէն իրենց կատարած գործին մեծութիւնը աւելի արժէք կը ստանայ, աւելի իմաստ կը ստանայ: Հաւանաբար մեզմէ շատեր այսօր «Ճանապարհ» գիրքին կարեւորութիւնը, հաւառակ որ Յասմիկը շատ լաւ ձեւով բացատրեց, գեղեցիկ ձեւով արժեւորեց, բայց իրականութեան մէջ տակաւին անոր արժէքը մենք չենք հասկնար, չենք կրնար ապրիլ այդ արժէքը, որովհետեւ յաճախ մենք այդ ճանապարհին ճանապարհորդներն ենք, միասին քալած ենք, միասինն ապրած ենք այդ օրերը, բայց պիտի գան մեզմէ վերջ մարդիկ, որոնք այդ ճանապարհէն քալած պիտի չըլլան, եւ իրենց ճանապարհը պիտի ըլլայ այդ գիրքը, ճանչնալու հոս ապրուած կեանքը, այս գաղութին մարտնչումները, այս գաղութին արիւն քրտինք մտնելը, հոգեկան խռովքները, որով կարողացան այս կեդրոնը շինել, այս եկեղեցին շինել, այս սրահները շինել, այս վարժարան-

ները շինել, հայ դպրոց շինել, հայ դպրոցին մէջ մանուկ դաստիարակել, սերունդ դաստիարակել եւ այդ բոլորին համեստ, լուռ արձանագիրը հանդիսացաւ Գրիգոր Հոթոյեանը:

Միայն վերջին 20 տարիներուն է, որ այս չորս գիրքերը հրատարակեց, այն ալ կարծեմ քիչ մը հայ եկեղեցականներու քաջալերանքով, պարզապէս ես քիչ մը կողմնակալ եմ, բայց իրաւունքըս է, եւ կը տեսնէք, որ վերջին 20 տարիներուն մէջ, Գրիգորը իր սրտի զեղումները որ թուղթին տուած էր, ի վերջոյ տուաւ պատմութեան:

Սիրելի Գրիգոր, այսօր իսկապէս ինծի համար յատուկ ուրախութիւն է, հպարտ եմ որ քու փոքր եղբայրդ եղած եմ, գործակիցդ եղած եմ: Հպարտ եմ, որ քու ճանապարհէդ քիչ մըն ալ մենք քալեցինք քեզի հետ, քու խորհուրդներովդ յաճախ եւ ուրախ եմ, որ այսօր, պէտք էր որ ասիկա ըլլար, Թորոնթոյի մէջ պէտք է ըլլար, որովհետեւ ինչպէս ըսի, քու ճանապարհդ՝ կեանքիդ ճանապարհին վերջին 30 տարիները դուն սիրով, խոնարհութեամբ եւ նուիրումով այս գաղութին ընծայուեցար:

Վարձքդ կատար, Աստուած քեզի երկա՛ր երջանիկ կեանք պարգեւէ տակաւին շարունակես քու ճանապարհդ եւ այդ ճանապարհին վրայ տակաւին շարունակես քու զեղումներդ Աստուծոյ օրհնութեամբ եւ սիրելի Շաքէին քաջալերանքով: Ապրիս Շաքէ նաեւ դուն:

Ի վերջոյ մարդիկ ըսին որ Գրիգորին հետ ապրիլ շատ դիւրին չէ, բայց քեզի պէս ազնիւ մէկը որեւէ մէկուն հետ կրնայ ապրիլ:

ՅՈՒՐԵԼԵԱՐ ՏԻԱՐ ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

Բարեչնորհ Տէր Խաժակ Սրբ. Արք. Յակոբեան Գերապատիւ Տէր Մեղրիկ Ծ. Վրդ Բարիքեան Հոգեչնորհ Տէր Սիփան Վրդ. Քէչէճեան, Գերյարգելի Հայր Եղիա Ծ. Վրդ. Գիրէջեան, Վերապատուելի Եսայի Սարմազեան, Վերապատուելի Սամուէլ Ալպարեան:

Շատ սիրելի գրասէր ազգայիններ.

Փառք կու տամ Աստուծոյ, որ իմ անցաւոր կեանքս, իր ողորմութեամբ հասաւ 80 տարիքը եւ անցաւ, աւելի առիթ տալով, որպէսզի իմ կարողութեանս չափով ծառայեմ հայ ազգին, հայ եկեղեցիին, հայ մշակոյթին, հայ գրականութեան եւ լրագրութեան, որոնց 80-ամեակը եւ 60-ամեակը տօնուեցաւ 2006-ին եւ 2007-ին, Հայաստանի մէջ, եւ այսօր՝ կազմակերպուած մեծարանքի այս երեկոյով:

Կրկին փառք կու տամ Աստուծոյ, որ գրական-լրագրական 60-ամեայ գործունէութիւնս գնահատուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Կաթողիկոս՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսին կողմէ, որ իր Թորոնթօ այցելութեան ընթացքին, 1 Հոկտեմբեր 2005-ին, ինծի շնորհեց «Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց» Շքանշանը, 2006-ին, Հայաստանի մէջ կազմակերպուած 60-ամեայ գործունէութեանս որպէս գնահատանք, ստացայ յատուկ շնորհագիր Հայոց Մեծ Եղեռնի եւ Ազատամարտի Ուխտատուն հիմնարկ-Թանգարանի տնօրէնութենէն եւ արժանացայ Միջազգային Ռազմածովագիրներու Ընկերակցութեան անդամի պատուին:

Իսկ, 20 Օգոստոս 2007-ին, Երեւանի մէջ կազմակերպուած «Ճանապարհ» գիրքի շնորհահանդէսին արժանացայ Հայաստանի գրողներու Միութեան «Գրական Վաստակի Համար» բարձրագոյն շքանշանին եւ «Զօրավար Անդրանիկ» Հայոց Համազգային Միութեան ոսկէ մետալին:

Այս բոլոր մեծարանքները, գնահատագիրներն ու մետալները Հայաստանի եւ Թորոնթոյի մէջ, եկան փաստելու, որ հայ ժողովուրդը եւ հայ ղեկավարութիւնը իր ժամանակին գիտէ գնահատել հայ մշակոյթը, գրականութիւնն ու արուեստի բնագաւառներու

հաւատարիմ եւ վաստակաւոր ծառայողները, որոնց կարգին՝ զիս, խոնարհ ծառան հայ գրականութեան եւ լրագրութեան:

Այս առիթով, իմ խորին եւ սրտագին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Գանատայի Հայոց Թեմի Բարեջան Առաջնորդ՝ Բարձրաշնորհ Տէր Խաթակ Սրբ. Արք. Յակոբեանին, որ սիրով ստանձնեց մեծարանքի այս ձեռնարկի հովանաւորութիւնը, ձեռնարկը կազմակերպելու աշխատանքները ղեկավարող՝ ընկեր Մարգար Շարապխանեանին եւ ընկեր Յակոբ Ճանպազեանին, կազմակերպիչ յանձնախումբի, գրական գործունէութիւնս եւ «Ճանապարհ» գիրքս ներկայացնող՝ Տիկին Յասմիկ Պապեանին, իմ կենսագրական հակիրճ տեղեկութիւնները փոխանցող՝ ընկեր Յակոբ Ճանպազեանին, օրուան հանդիսավար՝ ընկեր Մարգար Շարապխանեանին, իմ բառերով եւ իր յօրինումով երգեր մեկնաբանող երաժշտագէտ, յօրինող եւ երգչուհի՝ Անահիտ Կուտսուզեանին, դաշնամուրով ընկերակցող՝ Վարուժան Մարտիրոսեանին, կիթառով ընկերակցող՝ ՀայկԱշոտ Պէյլէրեանին, արտասանողներուն եւ ամէն անոնց, որոնք օգտակարեղան ձեռնարկի յաջողութեան:

Որպէս վերջաբան, գլխագիր շնորհակալութիւն կնոջս՝ Շաքէին, իր համբերութեան եւ հոգածութեան համար, զաւկիս՝ Անդրանիկին, իր բազմազան օգնութիւններուն համար եւ յատկապէս սիրելի դուստրիս՝ Անիին եւ թոռներուս, որոնց նիւթական հովանաւորութեամբ կարելի եղաւ հրատարակել «Նուիրում» եւ «Ճանապարհ» գիրքերս:

Շնորհակալութիւն բոլորիդ:

«ՀՈՐԻԶՈՆ»Ի ՇՆՈՐՀԱԻՈՐԱԳԻՐԸ

Սիրելի ներկայացուցիչներ

«Հորիզոն»ի մեծ ընտանիքին անունով կը շնորհակտորենք 60 տարիներու վրայ երկարող ընկ. Գրիգոր Հոթոյեանի գրական վաստակը:

Անցնող 6 տասնամեակներուն, ընկ. Հոթոյեան անսակարկ ու անշահախնդիր նուիրումով ծառայեց հայ գիրին ու մամուլին:

«Հորիզոն»ի հիմնադրութենէն ի վեր, 28 տարի, ընկ. Հոթոյեան հաւատարիմ աշխատակիցը, գործընկերը եւ ներկայացուցիչը եղած է թերթին: Իր գրիչով, այսօր թերթի էջերուն մէջ, պատմութեան համար արխիւագրուած են գաղութային լուրեր, Հայրապետական կամ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարական պաշտօնատարներու այցելութիւններ, Գանատայի տարածքին Հայ Դատի աշխատանքներու մասին տեղեկատուութիւններ եւ բազմաբնոյթ հարցազրոյցներ:

Այլ գետնի վրայ, ան իր ներդրումը բերաւ նաեւ հայ գրականութեան անդաստանին մէջ, հրատարակելով «Սիրտը Ափին մէջ», «Նուիրում», «Ի Խնդիր Բարոյական Ճշմարտութեան» եւ «Ճանապարհ» հատորները:

Այսօր, երբ կը մեծարենք մեր աւագ աշխատակիցին բազմամեայ գրական վաստակը, կու գանք շնորհակտորելու եւ ուրախութեան մեր անկեղծ զգացումները յայտնելու մեծարեալին, վերահաստատելով այն ճշմարտութիւնը, որ շնորհիւ իր նման անխոնջ նուիրեալներու՝ հայ գիրն ու մամուլը կը գոյատեւեն Սփիւռքի տարածքին:

Վարձքդ կատար սիրելի ընկ. Հոթոյեան:

ՎԱՅԱՆՎՆ ԳՈՐԱԳԱՇԵԱՆ
«Հորիզոն»ի Վարիչ խմբագիր

ԵՐԿԱՐ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ ԱՆԽՈՆՋ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԸ

Մեր Եկեղեցւոյ Հովիւէն քաջալարուելով, ահաւասիկ երկար տարիներու դադարէ ետք, երկրորդ անգամ ըլլալով թուղթին կը յանձնեմ տպաւորութիւններու փունջ մը:

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան Տօներուն առիթով, թոռներուս հետ ըլլալու պարտաւորութենէ զերծ մնալով, երբ պատահամբ, օր մը այցելած էի Հայր Սուրբին, խճողուած գրասեղանին, պիտի ըսէի սենեակին մէջ, նշմարեցի հաստափոր գիրք մը: Գրականութեան նկատմամբ ունեցած հետաքրքրութեանս որպէս արդիւնք, ձեռքս երկարեցի քննելու համար գիրքը գէթ արտաքինապէս, քանի մը էջերու թերթատումով:

Հետաքրքրուեցայ. Հայր Սուրբը բացատրեց.

- Նոր ժամանակներու Հայոց պատմութեան անբաժանելի ժամանակահատուածներէն միոյն պատմութիւնն է: Վստահ եմ, որ ապագային որպէս սկզբնաղբիւր ալ պիտի գործածուի: Լաւ գիրք է: Հաճոյք պիտի ստանաս: Ա՛ռ ... կարդա՛ . . .

Բաւարարուեցայ:

Գիրքը առի, նոյն յետմիջօրէին իսկ սկսայ կարդալ:

Զձանձրացայ:

Մէկ էջը միւսին ետեւէն ... քանի մը ժամ ետք ... արդէն **110-**րդ էջն էի ... Երբ Տիկինս ընդմիջեց յիշեցնելու համար, որ **Christmas-**ի համար պէտք է պատրաստուինք ... որովհետեւ խոստացած էինք ժամը **5:00-**ին մեծ աղջկանս տունը հաւաքուելու:

Պատիժի պէս բան մը եղաւ այդ գիշեր: Ուտել, խմել, լեռնէն ձորէն խօսիլ:

Հապա յղփացած թոռներուս, գազանի նման եւ կարծէք կեանքերնուն մէջ նուէր տեսած չըլլալու հոգեբանութեամբ, կոկիկ փաթթուած նուէրներու բզբտումը: Ահաւոր բան էր:

Ես ալ բազկաթոռին նստած կամայ ակամայ կը հետեւէի անցուղարձեւումին, երբ մտովի գացի **110** էջերուն, որոնք կարդացած էի:

Կէս գիշերուան ժամը **12:30-**ն էր, երբ հոգեհատոր թոռնուհի-էս խնդրեցի, որ զիս տուն տանէր: Զագուկս այտերս համբուրելով եւ «մեծ մանուկ»ի մը խնամք տանելու հոգեբանութեամբ ձեռքէս մտաւ . . .

Առաւօտեան ժամը մէկն էր:

Հաստափոր գիրքը կրկին ձեռքս առի:

Տիկինս, ինչպէս մ'իշտ բարկացած էր.

- Չոճուխներուն քիթէն բերնէն բերիւր: Եթէ արթուն պիտի մնայիր տէրադ ի՞նչ էր ... կանուխէն տուն եկանք: **Christmas** է, դեռ **Կ.ենք** եւ **Ս.ենք** պիտի գային ... **Champagne** պիտի բացուէր Բայց ես գիտցա՛յ. այդ գիրքին համար եկար ... փորդ պիտի ցա՛ւէր, եթէ այդ գիրքը այս գիշեր չկարդայիր . . .

Տիկնոջ սովորութիւնն էր: Վարժուած էի, անոր համար ալ, հանդարտութեամբ պատասխանեցի.

- Կնիկ, գործիդ նայէ: Կրնայիր մնալ: Մօրդ տո՞ւնը **Christmas** կը տօնէիր: Պրաւօ՛, «ուշ եկար Սասուն շուտ եղար հասուն»:

Մեր վիճաբանութիւնը իր աւարտին հասաւ: Տիկինս ալ գիրք մը առաւ ձեռքը: Փռք Աստուծոյ. հիմա սկսանք **Christmas** տօնել:

. . .

Ահա այս պայմաններու տակ համով հոտով կարդացի գանա՛տահայ մտաւորական եւ թղթակից Գրիգոր Հոթոյեանի «Ճանապարհ»ը:

Քանի մը օր, եւ արդէն Նոր Տարուան առաւօտուն աւարտած էի գրքի ընթերցումը առանց տող մ'իսկ փախցնելու:

Կարճուկ, ալեհեր եւ ծիծաղիւն աչքերով Գրիգոր Հոթոյեանին ծանօթ եմ միայն դէմքով: Լսած էի իր մասին: Այժմ ճանչցայ:

Պարզ լեզուով, կարճ նախադասութիւններով, յստակ մըտածումներով եւ թափանցիկ ոլորտներով կազմուած գեղեցիկ փունջ մըն էր «Ճանապարհ»ը:

Երբեմն հին յուշեր, երբեմն նոր եւ այժմէական մտահոգութիւններ, յաճախ յուզական, մերթ ընդ մերթ փոթորկալից ցաւերով լեցուն, մէջ ընդ մէջ նուաճումներով համեմուած եւ անցեալին հպարտութեամբ ակնարկ նետող գիրքի մը տպաւորութիւնը ձգեց վրաս:

Խաբուած չէի:

Քաջ վստահ եմ, որ «Ճանապարհ»ը գեղեցիկ ծաղիկներով զարդարուած եւ ընթերցողին ներկայացուած յախճապակեայ ծաղկաման մըն է, զորս կարելի է հպարտութեամբ գործածել, որքան ալ հին ըլլայ անոր «պատմութիւնը»:

«Ճանապարհ»ը, պտղաման մըն է, հրամցուած բոլոր ընթերցասէրներուն, որոնք ուզած պտուղնին կրնան ճաշակել ու համտեսել:

«Ճանապարհ»ը, պարզունակ հոգիով, բայց տեսիլք ու հաւատք ունեցող ուխտաւորի մը ճանապարհորդութիւնն է, որ 40-

ականներու վերջերէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերը հասնող գիրի ու գրչութեան «Առաքեալ» է:

«Ճանապարհ»ը, «սրբազան սերմնացան»ի մը ցանքին պատմութիւնն է, որ իր դաշտը պտղաբեր դարձնելու համար ցանած է յանուն պատմութեան:

«Ճանապարհ»ը, «Անմահութեան Ճանապարհով» ընթացողներուն դիմաց բացուած լուսատու ուղի մըն է:

«Ճանապարհ»ը, դէպի «Հո՛ն» տանող արահետն է:

«Ճանապարհ»ը, «Խորտակուած Սէր»ն է, անյոյս սրտերուն:

«Ճանապարհ»ը, «Հաւատքի Զօրութիւնը» իր մէջ խտացնող բաց մատեան է:

«Ճանապարհ»ը, հայոց պատմութեան ծով անդաստանին մէջ, իր դիրքով եւ պտուղներով արժէք ունեցող թանկագին ծառ է, որուն ճիւղերը հարուստ են ազգային, եկեղեցական եւ մշակութային անանց անելի յուշերով, երգերով ու վէրքերով:

«Ճանապարհ»ը, մեր ժողովուրդի մեծերէն ոմանց հանրագիտարանն է, անոնց կեանքին ու գործին վրայ լոյս սփռող:

«Ճանապարհ»ը, յիշատակարան մըն է անցաւոր, բայց միշտ կենդանի արժէքներու:

«Ճանապարհ»ը, «Ի Խնդիր Բարոյական Ճշմարտութեան» գրուած՝ խոհերու եւ ապրումներու գեղեցիկ յուշամատեանն է:

«Ճանապարհ»ը, երգերով, խօսքերով ու նուիրումներով՝ շունչ ու ոգի զգեցած պատկառելի հատոր մըն է:

Փռք Աստուծոյ, որ պարզունակ այս մարդը, իր կեանքի ալեւորութեան մէջ, կրցաւ վայելել մեր ժողովուրդի յարգանքը՝ Հայաստանի Գրողներու Միութեան գնահատանքն ու մանաւանդ Կիլիկեան Ս. Աթոռի Արժանընտիր Գահակալ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի սէրը, որուն հայրական գնահատանքին արժանացաւ «Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ» շքանշանի տուչութեամբ: Գրիգոր Հոթոյեան իր այս բերքահաւաքով, բարիք կը դառնայ բոլոր անոնց, որոնք օր մը պիտի ուսումնասիրեն, մանաւանդ՝ Թորոնթոհայութեան կեանքը:

Մեծարգոյ Պրն. Հոթոյեան.

Վարձքերնիդ կատար:

Վստահ եմ, որ եթէ ապրէիք այնպիսի միջավայրի մը մէջ, ուր կարենայիք միայն ստեղծագործել, գերազանցօրէն պիտի պլուզաւորուէիք: Բայց, Սփիւռքի մէջ մեծնալ եւ աշխատիլ ընտանիք պահելու համար՝ միաժամանակ գրել՝ մեծ զոհողութիւն է:

Դուք կրցեք էք հաւատալ ձեր կոչումին, որպէս երկար տարիներու Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Քրիստոնէական Դաստիարակութեան ծառայ, ուսուցիչ եւ դաստիարակ: Կրցեք էք ազգային վառ գիտակցութեամբ արմատացնել ազգային ու բարոյական բոլոր արժէքները:

Կրցեք էք ձեր գրիչին մէջ խտացնել ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ իր սկզբունքներով, բարոյական արժէքներով եւ հաւատքով:

Ամէն մարդու չէ տրուած այս շնորհքը:

Դուք երանելի էք:

Որպէս գրեթէ ձեզի տարեկից հայ, ինքզինքս հպարտ կը զգամ, որ ես ալ երկա՛ր տարիներ ծառայեցի հայ մամուլին՝ լուռ ու մունջ:

Այսօր վարձքս կը ստանամ:

Այս օրերուն, մինչ ոմանք «իրենք զիրենք կը կերտեն» առանց ըստ եղծագործութեան, դուք՝ պատմութիւն կը կերտէք:

Ահա այդ թող ըլլայ ձեր վարձքը:

Կը շնորհաւորեմ ձեր «Ճանապարհ»ը, եւ բարի ճանապարհորդութիւն կը մաղթեմ ձեզի «մեծ»երու աշխարհին մէջ, որպէսզի «մեծ»երն ու մեծութիւնները հարազատ վկան դարձնէք մեր պատմութեան սիրագործութիւններուն:

SESE
Ինքզինք խոնարհութեան եւ
պարզութեան մէջ պահող
սքանչելի մտաւորական

Սիրելի՛ Պրն. Հոթոյեան,

Շնորհակալութեամբ ստացանք ձեր գրական վաստակին հաւաքածոն հանդիսացող նորագոյն հրատարակութիւնը՝ «Ճանապարհ» հատորը: Ընթերցողը այնտեղ կը ճամբորդէ ձեզի հետ մեր բոլոր գաղութները, կ'անցնի հայահոծ քաղաքներու ճամբաներէն, դէմ յանդիման կը գտնուի յայտնի անձնաւորութեանց եւ կը հարստանայ մտածումներու եւ խօսքերու ճոխութենէն:

Ձեր գրական արժէքներուն առաջին վկայութիւնը չէ այս հատորը եւ կը յուսանք որ վերջինը չ'ըլլար:

Այս առիթով անգամ մը եւս կը շնորհաւորենք ձեզ, մաղթելով առողջութիւն եւ մեր ազգային ու մշակութային կեանքին մէջ մնայուն ներկայութիւն:

Մնամք սիրոյ ողջունիւ,

Աղօթարար՝

ՕՇԱԿԱՆ ԱՐԵՇՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶՈՒՈՅԵԱՆ
Առաջնորդ
Ամերիկայի Արեւելեան Թեմին
23 Յուլիս 2007

Սիրելի գրագէտ եւ բարեկամ Գրիգոր Հոթոյեան,

Շուտ մը արձանագրելու նպատակով, անմիջապէս օրտըր (order) մը գնեցի, թուական՝ 6-14-2007:

Անկէ ի վեր, ամէն օր կը ծրագրեմ գրել՝ եւ չեմ յաջողիր, բազմազբաղութեան պատճառաւ: Առաջին երեք ամիսներուն՝ մէկական ելոյթ կը պատրաստեմ, եթէ Տէր կամի:

Կը ցաւիմ ուշացումիս համար:

Այսօր, հերքիւլեան ճիգով մը ձեռք առի գրիչս «Ճանապարհ»իդ առիթով:

Բացառիկ ու եզակի գործ մը՝ թէ՛ բարոյապէս թէ՛ նիւթապէս, որ ձեր քաղաքին ու գաղութին կեանքը կը ներկայացնէ իր զանազան երեսներով: Յորդահոսուն գրիչիդ շնորհիւ, անոր պատմութիւնը պիտի չկորսուի: Արխիւային մեծ արժէք կը ներկայացնէ հատորդ:

Սրտագին շնորհաւորութիւններս, նոր յաջողութեանց ջերմագին մաղթանքներով:

ԺԱԳ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Բանաստեղծ, թատերագիր, հրապարակագիր
17 Յուլիս 2007
Փասատիւս, Ա.Մ.Ն.

Վկայութիւն Մը...

Հաճոյքով եւ հիացումով հետեւեցայ «ՃԱՆԱՊԱՐ Հ»իդ եւ կը վկայեմ.

Շարժող անձ մը, ազգը շարժող անձ մը՝ Հոթոյեան Գրիգոր անուն, Տէր Զօրի ականերէն կազմուած եւ Գանատայի սառոյցներուն վրայ թիավար:

Սքանչելի եւ սքանչացող մարդ, հաւատաւոր եւ արմատական քրիստոնեայ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ օրինապահ գաւակ եւ սպասաւոր, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռին անվերապահ պահակ եւ անսակարկ զինուոր, Հայրենիքի անկախութեան «մեռնող» հերոս, հայ մշակոյթի ականդապահ սպարապետ եւ հայ ոգիի անպատեան սուր:

«ՃԱՆԱՊԱՐ Հ»դ՝ ցեղիս փշապատ թէ գորգապատ շառաւիղներու շղթայ, ուր «Փոքր Ածու»ին լուսեղէն թէ մթաստուեր հետքերը վայրկեաններու պէս կը սահին՝ կազմելով ցողիս սեւ ու ճերմակ թէ գունազարդ պատմութիւնը վերջին մէկ դարուն:

Սիրելի եղբայր, խորենացիին եւ Եղիշէին աշակերտ ու հիացող եղբայրդ, երբ խոր համոզումով եւ ակնածանքով կը հետեւի անոնց լուսեղէն ճանապարհին, քու «ՃԱՆԱՊԱՐ Հ»դ ընկալելէ ետք, անվերապահօրէն կը յայտարարէ իր յարգանքը մերօրեայ դժուարին եւ մութ պայմաններուն դիմաց նոր ճամբաներ կերտող Նոր Խորենացիներուն եւ Եղիշէներուն:

Վարձքդ կատար:

Մնամ սիրով եւ օրհնութեամբ՝
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Կիպրոսի Հայոց

Սիրելի ընկերս Գրիգոր Հոթոյեան,

Օտար արեւներու տակ, կը ջանանք ջերմ պահել մեր Ֆիզիքական էութիւնները, առանց զգալու թէ որքան հեռացած ենք մեր մայր ջերմութենէն, որ մեր արեան բջիջներուն կը ներարկէ ասդե՛նական թէ անդե՛նական սնունդը մեր գոյութեան:

Հայրենի հողին բոյրը որքան մխիթարական է, որքան ուժեղ կու գայ անոր բոյրը եթէ մանաւանդ քեզի նման անոր հողին ու երկնին կիզակէտային այրուցքով մեզի դողէրոցքով կը փոխանցես հայրենիքի արբեցումի ըմպումները:

Սիրելի գրչի եւ զգացական երկնումի երկուորեակ:

Տաք անձրեւի տակ յանկարծ ես զիս գտայ Սալիպէի օձապը՝ տոյտ ուղիներու մթութեան մէջ: Կը քալէի այնտեղ, ուր խումբ մը հասուն եւ «գիտակից» խենթեր՝ խմբագրատուն-հոգետունի մէջ, հայ գիրի հետ խաղով կը զուարճանային: Այնտեղ էիր դուն, այնտե՛ղ էիր փայլուն, Տարօնի քաջ, այնողորդ, ներշնչող ու հաւատք ծնանող ժպիտովդ: Նստեցայ մեծերու շարքին: Ներսը Մեսրոպ Մաշտոց ձեր վրայ կը ծիծաղէր, հայրական օրհնութիւն տալով քաջալերական լուռ հպարտութեամբ:

Բարեւիս վախկոտ թրթռացումը հասաւ քու աչքերուդ, որոնք ինծի պատասխանեցին երէց եղբօր Հացեկացի հայրենակիցիդ բարի գալուստի հրաւէրով:

Արեւելքի մէջ, Արեւելքի տղայ էինք, իսկ դուն արդէն մակոյկդ փոխարինած էիր անծով երկնքի տակ հոգեղէն առագաստանաւով:

Շատ մութ էր Հալէպի այդ փողոցը, որ սակայն, չունէր ահ, այլ քեզ եւ այդ օրերուն ինծի կը ներշնչէր փառաւոր Մշոյ Սուլթանին հասնելու մեծամիտ հպարտութիւնը:

Սիրելի, իսկապէս սիրելի ընկերս Գրիգոր,

Հալէպ, Թորոնթօ... Այ տնաչէն գիժ:

Այժմ ահա յենած թնդանօթի հզօրութեամբ գրասեղանիս, միշտ ուսումով աջ ձեռքիս, մատներուս մէջ խուժելու ճիգին կը հասնի Յասմաւուրքը: Երեւակայէ, որքան թափանցիկ եւ որքան փոխանցիկ են այնտեղ բազմած սիրոյ վէտվէտումները, որքան հպարտ, որքան հուժկու, որքան՝ որքան... Գիրքդ թոյլ չի տար

անգօր բեմագիրներով զգացական, տեսիլներով կենսագիր հիւսե-
լու:

Իմ թանկագին Հալէպցի,

Կարճ ժամանակի մը համար եկած էի Թորոնթօ, Հոգիիդ հրաւերին ընդառաջելով, կը խօսէին քու մասիդ, իսկ ես աւելի ա-
պաւինած էի աչքերուդ կայծկտուումներուն, այո, սիրելիս եւ ոս-
տումնային, խոկումներուդ, ուր որքան անցեալի տառապանքնե-
րուն մեղմացումներուն ի լուր՝ գրգանք կար, խոստում կար, գը-
րութիւններդ երզմնագրի վերածած՝ ծառայութեան պատրաստա-
կամութիւն կար: Կայսրութեան վրայ ուրախ եւ հպարտ նայուած-
քով թագաւորի մը նման նուիրաբերուելու, տուածդ կրկնապատ-
կելու աղոտը վեհապետութիւն կար, կար մտքիս պաստառին կերտ-
ւած պատկեր մը, ուր ամէն բանէ առաջ կը տեսնէի բանաստեղծի
թագը ճակտիդ, խոպոպ մագերուդ անհանդարտութիւնը գլխուդ եւ
այնքան արագ եւ այնքան հոսող քրտինքը:

Ձինուոր ընկերս Գրիգոր,

Անգաւազան հովիւ ընկերս՝ վշտակից, խնդակից, արիւնա-
կից եւ մանաւանդ բախտաւոր ընկերս:

Վեհափառ աղամանդին վայել է հոգիդ,

Տեսնել քեզ, ըմպել քեզ հետ գինին դարաւոր օրհնութեան,
բռնել ձեռքդ զայն պահել ափիս մէջ եւ ներաշխարհիս փոխանցել,
թէ ինչպէս անհնար է ծովին, հովին, լեռան ու մարդոց մեծ հոգի-
ներու միացումը խանգարել:

Թոյլ տուր այժմ ուղեկցել քեզի, ըլլալ ընկեր ճանապարհի,
քալել ու քալել, քալել ու քալել:

Եւ շարունակել քալել, մինչեւ ո՞ւր, մինչեւ միանանք Յայս-
մաւուրքիդ ճանապարհ խաչին, հանել երազներու պարոյկները ու
եղանակներուդ բանով, մեղեդիներուդ արբունքով պարել Սասուն-
ցիներու Պարը:

Դուռդ շուտ բաց որ չմըսիմ Թորոնթոյի ձիւներուն տակ:

Համբոյրով՝

ԱՐՄԷՆ ՏՕՆՈՅԵԱՆ
Գրող, հեղինակ, պատմաբան,
խմբագիր, հրատարակիչ, դաստիարակ
10 Յունիս 2008

Սիրելի եւ յարգելի Պրն. Գրիգոր Հոթոյեան,

Օրին անհուն շնորհակալութեամբ ստացած էի Ձեր մեծա-
րանքի մասին զրկած մամլոյ գրութիւններն ու փառահեղ հանդի-
սութեան տեսասալիկը:

Թէեւ վերջի գրութեամբ շնորհաւորած էի Ձեզի, այս առթիւ եւս
սրտագին կը շնորհաւորեմ Ձեզ, յատկապէս համազգայինի 80-
ամեակին առթիւ յօրինած Ձեր «Մաղթերզ Համազգայինի սքանչե-
լի բանաստեղծութեան համար, որ սրտիս խօսած ըլլալով ահաւա-
սիկ երաժշտութեան վերածեցի:

Այս էր պատճառը, որ այսքան ուշացումով կը յայտնեմ շը-
նորհակալութիւնս Ձեր ուղարկածներուն համար: Արժանի էք: Ու-
զեցի անպայման երգերս վերջացնելէս ետք, այսպիսի անակնկալով
մը յայտնել շնորհակալութիւններս:

Կարծելովս, շատ հաւանաբար ալ այս գործը ըլլայ կարապի
երգս:

Որովհետեւ տարիքիս եւ շաքարախտիս հետ տեսողութեան եւ
Ֆիզիքական դժուարութիւններ յառաջացած են մօտս:

Ինչ որ ծրագիրներ ունիմ յառաջիկային համար արդէն իսկ
եկող հինգ տարիներս լեցուած են:

Որպէս յաջորդ երկ աշխատասիրութիւն մը յամձնած եմ
էջմիածնայ Թեմի Առաջնորդ՝ Խաթակ Արք. Պարսամեանին: Շատ
հաւանաբար այս տարի գրքով մը լոյս կը տեսնէ: Գործը հայ եկե-
ղեցոյ երաժշտութեան պատմական ամփոփ, սակայն համապար-
փակ ներկայացում մըն է: Յաջորդ գիրքը պիտի ըլլայ մեր բազ-
մաձայնային երաժշտութեան դպրոցի հիմնադիր Քրիստափոր
Կարա-Մուրզայի մասին: Դէմք մը, որ դժբախտաբար գրեթէ մո-
ռացութեան մատնուած է: Ապա, Ակնարկ «Հայ Եկեղեցոյ Շարա-
կանագրութեան Պատմութեան» նիւթով ծրագրած եմ պատմա-
բանական ու երաժշտական ուսումնասիրութիւն մը պատրաստել:

Մեծ հաճոյքով կը կարդամ Ձեր տեղեկատուական գրութիւնները
առ հասարակ «Հորիզոն»-ի մէջ ու երբեմն ալ այլուր:

Առողջութիւն եւ գրիչնիդ միշտ դալար:

Սիրով՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԻՏԵՃԵԱՆ
Երաժշտագետ, յօրինող, պատմաբան
Յունիս 10, 2009
Նիւ Եորք

Միրելի եւ յարգելի հարպարակագիր, բանաստեղծ-մտաւորական՝ տիար Գրիգոր Հոթոյեան,

Օրին մեծ ուրախութեամբ ստացայ ձեր գործունէութեանց մէկ երեսը ներկայացնող «Ճանապարհ» լայնածաւալ գիրքը, որ համագումարն է հայ գաղթաշխարհի մէջ անշահախնդիր նուիրեալներու բանակին կողմէ կատարուած այն հսկայական եւ հրաշքի համագործակցութեան ու աշխատանքներուն, որոնց շնորհիւ հայ գաղութներու մշակոյթին երկու թեւերը՝ հոգեւոր ու աշխարհիկ, մինչեւ մեր սերունդը գէթ, ըստ կարելոյն ու ըստ հարկին փառաւոր կերպով զարգացաւ շնորհելով մեզի ազգային դիմագիծ ու ինքնութիւն:

Դուք, ահաւասիկ, նուիրեալ մը այդ բանակէն, ձեր գիտակցական կեանքը նուիրելով հայ մշակոյթին, մտաւորականի ձեր ազգային գիտակցութեամբն ու տաղանդովը ոչ միայն ձեր ստեղծագործութիւններով մաս եւ բաժին բերիք հայ գրականութեան անդաստանի ծաղկումին, այլ՝ նաեւ հրապարակագրութեամբ, հայ մամուլի մէջ երեւցող ձեր նկարագրականներով, հայ ընթերցողը կապի մէջ պահեցիք ազգային-մշակութային գետնի վրայ կատարուած այնքան կարեւոր ու ազգաշէն ընթացիկ գործերուն:

Մեծապէս ուրախացայ երբ տեղեկացուցիք թէ՛ «Տէր Զօր»ս կատարուեր էր:

Ձեր «Ճանապարհ» գրքին շնորհակալագրիս ուշացման պատճառը «Իմ Անգին» եւ «Շուշանաբոյր Գեղեցկուհիս» երգերուն տպագրութիւնն էր:

Ձեր գործերէն այս երկուքը հրատարակուած ըլլալով զիս երգի վերածեցի զանոնք:

Շնորհակալութիւն եւ շնորհաւորութիւններ ձեր «Ճանապարհ»ին համար:

Մեծ ուրախութեամբ տեղեկացայ թէ՛ Ուրբաթ՝ Փետրուարին մեծարանքի յատուկ եւ բացառիկ հանդիսութեամբ մը պիտի գնահատուի ձեր 60-ամեայ գրական-լրագրական վաստակը:

Այս առթիւ ջերմագինս կը շնորհաւորեմ ձեզ եւ սրտագինս կը մաղթեմ քաջառողջութիւն, պայծառամտութիւն եւ բեղուն գրիչ:

«Մշակ արժանի է վարձոյ իւրոյ»

Սիրով՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԻՏԵՃԵԱՆ
Երաժիշտ, յօրինող
25 Յունուար 2008
Նիւ Եորք

Սիրելի Գրիգոր Հոթոյեան,

Երազային Հալէպէն կը գրեմ, սիրելի Գրիգոր,

865 էջանի հատորդ «Կիլիկիա» հիւրանոցի տէր եւ տնօրէն Գոգոյէն առնելով, ամբողջ չորս ժամ թղթատեցի, բազում էջեր կարդացի եւ գտայ, որ նոյն նպատակին համար տարբեր ուղիներէ երկար վազք մը եղած է մեր կեանքը:

Գրած ես Նշան Շահէնի մասին, անոնց տունին, փուռին մասին, ծանօթ վայր մը Աճուր Թարլան ինծի համար:

Խօսած ես դամասկոսահայ Յարութիւնեանի եւ Արթօ Չաք-մաքճեանի, Պայրաքտարեան երգչուհին, Լեւոն Ֆերմանեանի գըրադարանին, ընկերոջ՝ Մարգար Շարապխանեանին, հայր եւ որդի Թէօլթօլեաններուն, Կորիւն Արք. Պապեանին, Ազնաւուրեան Արքեպիսկոպոսին, Հայր Լեւոն Վրդ. Չէքիեանին, խմբավար Չէքիճեանին, Վարուժան Արք. Հերկելեանին, վաղամեռ երջանկայիշատակ Ջարեհ Ա. Հայրապետին, ինծի շատ սիրելի Համպոյեանին, ուսուցիչիս՝ Սիմոն Օվէի որդի Սիմոնեանին, Անդրանիկ Մառուկեանին, բոլորն ալ ինծի ծանօթ մարդիկ միւնչեւ «Լոյս»ի խմբագիր Բաբգէն Թոփճեանը: Նոյնքան ծանօթ հայրենի մտաւորականներու եւս մասին:

Թաքքան իր հայ դպրոցով, կիրակնօրեայ վարժարաններով:

Ես եւս մէկ տարի ուսուցիչ եղած եմ Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ դպրոցին մէջ, երբ տնօրէն՝ Պրն. Ներսոյեանը ուսիս դպչելով հարց տուաւ ինծի թէ ի՞նչ կը խօսիմ աշակերտներուս, պատասխանս եղաւ.՝ Պրն. Յիսուսի հայրենասիրութեան մասին կը խօսիմ: Մեզի համար ամէն ինչ հայրենիքով կը սկսէր անվերջ շարունակուելու համար:

Չորս ժամ քեզի հետ եղայ միւնչեւ պարզեւատրումներդ ու թոռներդ քեզի զինակից տեսնելով կեանքիդ ընկերուհին: Սիրելի Գրիգոր մի՛ մոռնար որ ոչ միայն Լենինը, այլ նաեւ գաղափարախօս Միքայէլ Վարանդեանը եւս ըսած է կրօնը աֆիօն է:

Գիրքդ մէկ խօսքով բազմազան բովանդակութեամբ, առիթ մը եղաւ ինծի համար, որ հաճելի պտոյտի մը ելլեմ ուղեկցութեամբդ դէպի մեր պատանեկութեան աշխարհը, երբ հակառակ մեր ժողովուրդին նիւթական ծանր պայմաններուն, մեզի համար օրերը գեղեցիկ էին, որովհետեւ գեղեցիկը մեր պատանեկութիւնն էր, ու մենք պատանիի անմեղ հայեացքով կը դիտէինք աշխարհը:

Շնորհակալութիւն այս պտոյտին համար:

Ջերմօրէն՝

ԲԺ. ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

**Գրող, բանաստեղծ, արձակակիր, հրապարակագիր
Հալէպ, Սուրիա**

Շատ սիրելի ընկ. Գրիգոր,

«Ճանապարհ»ը հասաւ: Եւ ոչ միայն քանիցս մտայ անոր մէջ եւ քալեցի: Քալեցի հին ճամբաներէն եւ զգացի որ հաճելի էր պըտոյտը: Ժամանակը որոշ քաղցրութիւն կը դնէ նաեւ դժուարին օրերուն, տառապանքին մէջ, վտիտ ուժերով պայքարելուն մէջ: Այնքան՝ որ կը մոռցնէ նոյնիսկ Րազգայի հեղցուցիչ տաքն ու Տէր Զօրի աւագատեղը: Եւ տակաւին ինչե՛ր:

«Ճանապարհ»ի մէջ պատահականութեամբ մտած, որեւէ հատուած երբ կ'ուզէի կարդալ համ մը, բոյր մը առնելու, թոյլ չէր տրուէր որ ընդհատեմ, ամէն գլուխ «ճանապարհ»ին մէջ, ամէն վերնագիր - ազդանշան - կը թելադրէր որ շարունակեմ ճամբորդութիւնս. կարդա՛մ. յաճախ կը թուէր ինծի, որ այդ ճամբաները ծանօթ էին ինծի եւ եղած են նաեւ ի՛մ ճանապարհը:

Զերմօրէն կը շնորհակտրեմ պատկառելի հրատարակութիւնը թէ՛ իբրեւ յղացք, թէ՛ իբրեւ բովանդակութիւն:

Դժուար գրուելիք այդ ժամանակաշրջանէն պատմութեան համար հարուստ նիւթերու հաւաքածոյ է: Թող պատմաբանը մըտածէ եւ գրէ թէ այդ սերունդը ի՞նչպէս պայքարեցաւ ոտքի կանգնելու եւ կեանքին բարեւ տալու:

Երախտաւոր սերունդ է ան, ու դուն՝ այդ ճանապարհին մէջ ոչ միայն դէպի «նաւահանգիստ» հասցնող վառուող մոմ մը կամ՝ գրիչ:

Այս առիթով քեզմէ աւելի կ'ուզեմ շնորհակտրել հոյակապ աղջիկդ՝ Անի Հոթոյեան-Ժոլին, որ յաջողած է իւրայատուկ ձեւով տօնել արժանաւոր հօր մը Յոբելեանը:

Մնայուն գրքի արժէքը թող դառնայ իր հոգիին անսպառ բաւարարութիւն տուողը:

Կը բաժնեմ ուրախութիւնը նաեւ ազնիւ տիկնոջդ:

Զերդ սիրով՝

ԿԱՐՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Գրող, հեղինակ, դաստիարակ
Յուլիս 6, 2007
Լոս Անճելոս

Սիրելի ընկ. Հոթոյեան,

Շատ ուրախ եմ որ վերստին հանդիպեցանք, եւ որ ձեր հատորը փոխանցեցիք: Օդակայանը յապաղում կար մէկ ժամ, ապա՝ թռիչքը, եւ ամերիկեան վէպը մէկ կողմ դրած, «Ճանապարհ»ը կարդացի:

Նախ, ըսեմ որ վերնագիրը, գրքին անունը շատ լաւ ընտրւած է: Երկրորդ, եւ շատ աւելի կարեւոր, շատ ուրախ եմ որ հրատարակած էք այս գործը: Ձեր գրական կեանքի վաստակը չէ միայն, այլ մեր հաւաքական կեանքին զարկերակին ունկնդրող, շօշափող անձի մը վկայութիւնը:

Չէի ակնկալեր լուսանկարներ տեսնել, ուր մնաց լուսահոգի հօրս «հանդիպիլ» էջ 49ի վրայ եւ անկէ ետք: Չէի ակնկալեր նաեւ որ ձեր յուշերն ու փորձառութիւնները այնքան յաճախ զօղուած պիտի ըլլային իմի՛ններուս: Ես 1944ի ծնունդ եմ: 4 տարեկանի յուշերս առաջին յուշերով յիշատակներս են Հալէպէն, ուր մնացի մինչեւ 1956: Կը յիշեմ որ հայրս ձեռքս բռնած ակումբ տարաւ զիս, Զօր. Դրոյի այցելութիւններէն առաջինին,- այն տարին, կարծեմ, երբ Յակոբ Օշականը մահացաւ: Մեր տիտաններէն տարտամ յուշեր՝ մանկութենէս:

Եւ յետոյ՝ երբ էջ 108 հասայ, վերստին առիթն ունեցայ յիշելու «Արեւելք»ի խմբագրատունը եւ դաշնակցական Հալէպը, ուր դաշնակցութեան ամէնէն ազնիւ եւ նուիրեալ տարբերակին փորձառութիւնը ապրեցայ - թերեւս այնտեղի ազգային շունչը կը պարտինք բազմաթիւ ազդակներու՝ որոնցմէ մէկն ալ Ապաղանի մօտ ըլլալն է:

Կրկնեմ՝ կը շնորհակտրեմ եւ շնորհակալ եմ:

Ձերդ՝

ՓՐՈՖ. ԽԱԶԻԿ ԹԵՕԼԵՕԼԵԱՆ
Ստաւորական, հրապարակախօս, դաստիարակ
6 Նոյեմբեր 2007

Սիրելի ընկեր Գրիգոր Հոթոյեան,
Մանուէլի ձեռամբ ստացայ կեանքիդ ճանապարհին կոթող-
լած «Ճանապարհ» գիրքդ:

Շնորհակալութիւն՝ մեկենաս աղջկանդ Անիին ծնողասիրու-
թեան, գեղեցիկ օրինակ մը, տիպար մը, երանի իրեն

«Ճանապարհ» ը, ճամբու կոթող է, խաչքար մը, յուշարձան
մը, բազմաբնոյթ, իր կառոյցով:

Այժմ սեղանիս վրայ բազմած է ան իր վեհափառ տեսքով:

Ապրուած կեանքի մը, սուր աչքի պաստառն է ան, ուր մեր
պատմութիւնը իր տողանցէ, տպաւորութիւններ, կարեւոր դէպ-
քեր, մտածումներու դատողութիւններ եւ «ինչ որ է ի մարդ»:

Անմահութեան նշանաբանով բանուած եւ հեղինակուած:

Շրջանի մը տարեգրութիւնն է այս գործը, որ ամենահիմնա-
կան արժանիքն է այս կառոյցին, գեղարուեստական մօտեցումի
կողքին:

Խորենացիի Հայոց Պատմութեան աղբիւրներուն նմանողու-
թեամբ թողլովին յանձունած գործ մըն է: «Ժամանակակից Հայոց
Պատմութիւն» ալ կարելի է ըսել այդ գործին:

Աղբիւր՝ այլազաձ պրպտումներու, ուսումնասիրողներու:

Դիւրընթեքնելի, յօդուածէ-յօդուած մտորելու առիթ տուող
կանգառ մը:

«Ունայնութիւն ունայնութեանց»-ին ընդդիմախօսն է ան,
կեանքի, ապրելու մղող խիթան, «Փառք ի բարձունս» է ան: Արարի-
չին ճանաչումն է, «Քրիստոնէականն» է ան, իր խորհուրդներով,
յարութեան երգիչ:

Չեմ չափազանցներ, գիրքը՝ գիրք մը ինքնին յաւիտենա-
կանի խորհուրդն է, մնայուն, յարութեան գաղափարով Արարուած:

Սիրելի ընկեր Հոթոյեան, տպարանը՝ աստիճան մը եղած է
քեզի համար, միջավայրէն դէպի վեր, դէպի բարձունքներու
«Ճանապարհ» տանելուն:

Խորին շնորհակալութիւններ, դասական խօսք մը, իրական
գործի մը առիթով ընդունեցէք:

Առողջութիւնն ու ժպիտը անպակաս ըլլան քեզմէ:

Կոթողական բարեւներով՝

ՌՈՒԲԵՆ Գ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
Գրագէտ, թատերագիր, պատմաբան
10 Դոկտ. 2008
Հալէպ

«ՃԱՆԱՊԱՐՀ» (ՀԵՂԻՆԱԿ^a ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆ)

2007-ին Թորոնթոյի մէջ լոյս տեսաւ քանատահայ հրապարակագիր Գրիգոր Հոթոյեանի «Ճանապարհ» խորագրեալ հատորը, որուն մեկենասութիւնը ստանձնած են հեղինակին դուստրը՝ Անի Հոթոյեան-Ժոլին եւ թոռները՝ Քրիստափորն ու Ստեփան Արմէնը:

Գրիգոր Հոթոյեան ծնած է Հալէպ, 5 օգոստոս 1927-ին, սասունցի ծնողներէ: Յաճախած է Հալէպի Ազգային Սահակեան երկսեռ վարժարանը եւ աւարտած՝ 1941-ին: 1947-ին, որպէս գրաշար, սրբագրիչ եւ աշխատակից, մաս կազմած է «Արեւելք» օրաթերթի անձնակազմին: Հետեւած է հայագիտական դասընթացքներու: Վարած է ուսուցչական պաշտօն՝ ազգային ամէնօրեայ եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու մէջ: 1975-ին կը հաստատուի Թորոնթօ, ուր շնորհիւ եկեղեցական, գրական եւ մշակութային կեանքի մէջ իր ցոյց տուած անձնուէր ծառայութեան՝ կ'արժանանայ գնահատագիրներու եւ օրհնագիրներու: Վաղ տարիքին աշխատակցած է հայրենի եւ սփիւռքահայ բազմաթիւ թերթերու՝ ստորագրելով բանաստեղծութիւններ, յօդուածներ եւ պատմուածքներ:

Գրիգոր Հոթոյեան ցարդ հրատարակած է հետեւեալ գործերը. «Սիրտը ափին մէջ» (բանաստեղծութիւններ, 1987), «Նուիրում» (երգեր եւ բանաստեղծութիւններ, 2002), «Ի խնդիր բարոյական ճշմարտութեան» (բարոյալից պատմուածքներ, 2005) եւ «Ճանապարհ» (բերքահաւաք՝ 2007):

Հատորը կը բաղկանայ 876 ծաւալուն էջերէ եւ կ'ընդգրկէ հետեւեալ ենթաբաժինները. «Յօդուածներ», «Ուսումնասիրութիւններ», «Պատմուածքներ», «Թղթակցութիւններ», «Հարցազրույցներ», «Առիթներով խօսուածներ», «Մահագրութիւններ», «Երգեր», «Բանաստեղծութիւններ», «Գրախօսականներ եւ վկայութիւններ», «Նուիրում» եւ «Ի խնդիր բարոյական ճշմարտութեան» հատորներուն հրատարակութեան առթիւ:

Իր յառաջաբանին մէջ, Գրիգոր Հոթոյեան կ'ըսէ, թէ «Ճանապարհ» խորագրեալ հատորը գրական բարձր մակարդակի պատկանող երկ մը չէ, այլ բերքահաւաքն է ան ազգային եւ ընդհանրական հարցեր շօշափող յօդուածներու, որոնք տարիներ առաջ լոյս տեսած են մամուլի էջերուն:

Հատորին առաջին ենթաբաժինը կը բաղկանայ 32 յօդուածներէ, ուր հեղինակը կը դրուատէ գործն ու արժանիքը Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի եւ իր աշակերտներուն: Կը փառաբանէ 1918 թուի մայիսեան փառահեղ յաղթանակով կենսագործուած Հայաստանի անկախութիւնը:

Գաղափարապաշտ հրապարակագիրն է Հոթոյեան, որ ոգեշունչ ապրումով կը պանծացնէ յիշատակը հայոց մեծանուն հերոսներուն: Մանաւանդ արդար հպարտութեամբ կը յիշէ Չորեքշաբթի, 24 մայիս 2000 թուականը, երբ Պոսթընէն Երեւան կը փոխադրուի զօրավար Դրոյի աճիւնը:

Հեղինակը կը հանդիսանայ ջերմ պաշտպանը հայ կրթական հաստատութիւններուն եւ հայ մշակոյթին: Ջերմապէս կը գնահատէ կրօնաշունչ առաքելութիւնը Հայց. Առաքելական Սուրբ Եկեղեցոյ կիրակնօրեայ վարժարաններուն, որոնց յարկին տակ կը դաստիարակուին նորահաս հայ սերունդները՝ բարոյական առողջ դաստիարակութեամբ:

«Ուսումնասիրութիւններ» ենթաբաժինով Գրիգոր Հոթոյեան կը փոխանցէ կարգ մը պատմական տեղեկութիւններ սուրիական շատ հին քաղաքին՝ Ռազգայի մասին, ուր 1922-ին Եղեռնէն ճողոպրած ուրֆացի հայ գաղթականներու կողմէ կը կազմուի հայկական գաղութը:

Հեղինակը դիպուկ վերլուծումներով կը պարզէ հիմնական յատկանիշները Դանիէլ Վարուժանի եւ Յովհաննէս Թումանեանի գրականութեան: Կու տայ բացատրութիւններ Արշակ Բ-ի վարած քաղաքականութեան եւ անոր օրով տեղի ունեցած բախտորոշ իրադարձութեանց մասին: Կը նկարագրէ հերոսական արարքները Սասունի պաշտպան Ֆետայիներէն՝ Սպաղանցի Գալէին, որ եղած է անբաժան զինակիցը Գէորգ Չաւուչին:

Հատորին Գ. ենթաբաժինը կ'ընդգրկէ 15 պատմուածքներ, ուր Գրիգոր Հոթոյեան կը պատկերացնէ տարագրութեան տարիներէն անդրադարձուած սրտայոյզ դրուագներ:

«Ճանապարհ» խորագրեալ հատորին Գ. ենթաբաժինը յատկացուած է 82 թղթակցութիւններու, ուր հեղինակը կը ներկայացնէ ընթերցասէր հանրութեան, յիսունական թուականներէն մինչեւ ներկայ 2006 թուականը, Հալէպի եւ Թորոնթոյի մէջ տեղի ունեցած գրական, կրթական, եկեղեցական եւ մշակութային հանդիսու-

Թիւնները՝ իրենց բովանդակութեամբ, թուականներով եւ անհրաժեշտ մանրամասնութեամբ:

Հարցազրոյցները կը հանդիսանան հատորին հետաքրքրական ենթաբաժինը, ուր համախմբուած են հեղինակին 23 զրոյցները՝ գրագէտներու, եկեղեցականներու, ազգային գործիչներու, արւեստագէտներու եւ այլ պատասխանատուներու հետ: Այս կապակցութեամբ, շահեկան են Գրիգոր Հոթոյեանի վարած Հարցազրոյցները Պոլսոյ Ամենապատիւ Շնորհք Պատրիարքի, հայրենի բանաստեղծ Վահագն Դաւթեանի, երաժիշտ-խմբավար Ալֆրետ Մարդոյեանի եւ Յովհաննէս Չէքիճեանի, Վենետիկի Մխիթարեան միաբաններէն հայր Լեւոն վրդ. Չէքիճեանի, գեղանկարիչ Գրիգոր Մոմճեանի եւ քաղաքական բանտարկեալ Համբիկ Սասունեանի հետ:

Հատորին «Մահագրութիւններ» ենթաբաժինով Գրիգոր Հոթոյեան կը ներկայացնէ 14 դամբանականներ, ու կը սգայ կորուստը ազգասէր անձերու՝ յուշագրելով անոնց հետ առնչուած յիշատակելի դէպքեր, ինչպէս՝ Անդրանիկ Ծառուկեանի եւ Սիմոն Սիմոնեանի մահուան առիթներով իր ստորագրած յուշագրութիւնները:

Հեղինակը ունի նաեւ չափածոյ գործեր, որոնց մէկ մասը վերածուած է երգի:

Հատորին վերջընթեր եւ վերջին ենթաբաժինները կ'ընդգրկեն կարգ մը գրախօսականներ եւ վկայութիւններ, որոնք նախապէս լոյս տեսած են մամուլի մէջ հեղինակին «Նուիրում» եւ «Ի խնդիր բարոյական ճշմարտութեան» երկերուն հրատարակութեան առիթով:

Պէտք է ըսել, որ Գրիգոր Հոթոյեանի «Ճանապարհ» խորագրեալ ընդարձակ հատորը արգասիքն է հրապարակագրական մարզի մէջ իր տարած անխոնջ ու երկարատեւ աշխատանքին: Այս յղացքով, օգտաշատ իրագործում մըն է յիշեալ հրատարակութիւնը, զոր պէտք է կարգայ իւրաքանչիւր սփիւռքահայ ընթերցող...

ՅԱԿՈՒ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Բանաստեղծ. արձակագիր, հրապարակագիր
Պէյրուօ - Լիբանան

Յարգելի գրչեղբայր Գր. Հոթոյեան,

Շնորհակալութեամբ ստացայ անունիս մակագրուած ձեր վերջին կոթողական հրատարակութիւնը՝ «Ճանապարհ» վիպասութեամբ:

Սոյն ծաւալուն հատորը, որ բերօքահաւաքը կը հանդիսանայ ձեր տարիներու գրական վաստակին, կ'երեւակայեմ թէ ինչպիսի սպառիչ ու համբերատար աշխատանքով գլուխ հանեցիք զայն, ի մտի ունենալով դիւրացնել գործը սփիւռփայտ պատմութեամբ հետաքրքրուող մտաւորականներու: Հատորին ընթերցումը ցոյց կու տայ, թէ որքան բծախնդրութեամբ դասաւորուած ու խմբագրուած էք զայն: Վստահ եմ, այլեւայլ նիւթերով ճոխացած «Ճանապարհ»ին մէջ ամփոփուած ձեր գրութիւնները հաճոյքով պիտի կարդացուին գրասէր անհատներէ:

Կրկին անգամ յայտնելով շնորհակալութիւնս, ձեզի եւ ձեր ընտանեկան պարագաներուն կը մաղթեմ քաջառողջ կեանք եւ արեւշատ օրեր:

Մնան լաւագոյն նկատումներով՝

ԲԱԲԳԵՆ ԹՈՓՃԵԱՆ
Գրող, մտաւորական, խմբագիր
3 Մայիս 2007
Սոնթրեալ

Շատ սիրելի ընկեր Գրիգոր Հոթոյեան,

Սրտի խոր ուրախութեամբ ստացայ ձեր վերջին հրատարակած գիրքը, շնորհաւորում եմ եւ ցանկանում նորանոր ճամբաներ:

Յարգելի ընկերս, կը ներես ուշացման համար, քանզի նաեւ որոշեցի մը քիչ թղթատեմ, անցնեմ էջերից եւ յետոյ յայտնեմ շնորհակալութիւնս: Հաճելի գիրք է, նորոգում է յուշեր եւ անցեալի գեղեցիկ օրերը, վերայիշեցնում է թէ ինչքան գեղեցիկ եւ լաւն է կեանքը թէկուզ իր մէջ ունենալով դժուարին եւ ծանր օրեր: Եւս շնորհակալութիւն հայ գրիդ, հայ ստեղծագործութեանդ, հայ մտածելուդ եւ ինչպէս միշտ ազնիւ մարդ լինելուդ համար, միշտ մնայ իմ անկեղծ, բարի, ընտանիքասէր, հայրենասէր աւագ ընկերս:

Ցանկանալով քաջառողջութիւն եւ ուրախ օրեր՝

ՌՈՒԲԵՆ ՄԱՅԱԿԱՆԵԱՆ
Մտաւորական, բանաստեղծ
25 Յունիս 2007
Թորոնթօ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ
«Ճանապարհ», Թորոնթո, 2007. էջ 874,
նկարագարդ,
հեղինակ՝ Գրիգոր Հոթոյեան

Ահաւաստիկ մեծածաւալ հատոր մը ուր բովանդակուած կը գտնենք Գրիգոր Հոթոյեանի 60-ամեայ գրական վաստակը:

«Ճանապարհ» խորագրով գիրքի լոյս ընծայմամբ, վաստակաւոր հեղինակը բերքահաւաքը կատարած է տարիներու ընթացքին հայ մամուլին մէջ ստորագրած «Ուսումնասիրութիւնները, յօդուածները, թղթակցութիւնները, հարցազրոյցները, երգերն ու բանաստեղծութիւնները» մէկտեղելով:

Սոյն մեծածախս հատորին մեկենասութիւնը ստանձնած է հեղինակին Անի դուստրը, մեծապէս գնահատելով եւ արժեւորելով իր հօր գրական, հասարակական, դաստիարակչական, լրագրական ու մշակութային գործունէութիւնը:

Արմէն Տօնոյեանի Յառաջաբանէն ետք (էջ 9-11), հատորը կ'ընդգրկէ հետեւեալ բաժանումները.-

ա. Ծօդուածներ (էջ 15-142)

բ. Ուսումնասիրութիւններ (էջ 145-202)

գ. Պատմուածքներ (էջ 205-284)

դ. Թղթակցութիւններ (էջ 287-568)

ե. Հարցազրոյցներ (էջ 571-670)

զ. Առիթներով խօսուածներ (էջ 673-700)

է. Մահագրութիւններ (էջ 703-758)

ը. Երգեր (էջ 761-780)

թ. Բանաստեղծութիւններ (էջ 783-802)

ժ. Գրախօսականներ եւ վկայութիւններ «Նուիրում» հատորի հրատարակութեան առթիւ (էջ 805-831)

ի. Գրախօսականներ եւ վկայութիւններ «Ի Խնդիր Բարոյական Ճշմարտութեան» հատորին հրատարակութեան առթիւ (էջ 835-865):

Հատորը ճոխացած է հեղինակին եւ այլ անձնաւորութիւններու յիշատակելի նկարներով:

«Ճանապարհ» գրքին հրատարակութեան առթիւ Գրիգոր Հոթոյեան հետեւեալը կ'ըսէ.-

«Սոյն հատորը գրական-գեղարուեստական բովանդակու-
թիւնն չունի: Հոն ամփոփուած գրութիւնները, որոնցմէ շատերը
լոյս տեսած են 50-60 տարիներ առաջ, որոնք մամուլի էջերէն
դուրս հանելով պատրաստուեցաւ այս հատորը, որ մեծ դիւրութիւն
կ'ընծայէ անցեալին կատարուած ձեռնարկներու նպատակը,
բովանդակութիւնը եւ թուականները յիշեցնելու, որոնց
ընթերցումը այդ շրջաններուն գործող եւ ապրող հայ
ազգայիններուն, կը վերյիշեցնէ այդ օրերը: Իսկ նոր սերունդները
կ'ունենան անցեալին կատարուած ձեռնարկներէն որոշ գաղափա-
րներ, ընդօրինակելով անոնք հայրենասիրական, ազգային եւ
եկեղեցասիրական ոգին»:

Գրիգոր Հոթոյեանի յիշեալ գնահատելի աշխատասիրութիւ-
նը թանկագին աղբիւր մը պիտի ըլլայ ապագային այն ուսումնա-
սէր անհատներուն համար, որոնք պիտի հետազօտեն սփիւռքահայ
կեանքն ու պատմութիւնը:

«Ճանապարհ»ը հետաքրքրութեամբ ընթեռնելի հատոր մըն
է իր ճոխ եւ այլեւայլ նիւթերու բովանդակութեամբ:

Կը շնորհաւորենք հեղինակը իր այս օգտաշատ աշխատու-
թեան համար ու կը թելադրենք որ իւրաքանչիւր հայ ընտանիք իր
յարկէն ներս ունենայ օրինակ մը «Ճանապարհ» գրքէն:

ԲԱԲԳԵՆ ԹՈՓՃԵԱՆ
Ստաւորական, պատմագետ, խմբագիր, հրապարակագիր
Սոնթրեալ

Յարգելի եւ սիրելի Պարոն Հոթոյեան,

Մի քանի օր առաջ շնորհակալութեամբ եւ մեծ գոհունակութեամբ ստացայ ձեր «Ճանապարհ» հատորին այն օրինակը, զոր ինծի վերապահելու ազնուութիւնը ունեցած էիք: Անոր այլազան բաժիններէն ոմանք ընթերցումը արդէն իսկ աւարտած եմ:

Ամէն բանէ առաջ կ'ուզեմ ընդգծել, թէ ինծի համար ինքնին յուզիչ է մէկ հատորի մէջ խմբուած գտնել ձեզի պէս ազգանուէր հայու մը ցարդ պարած կեանքին մտաւորական-հանրային-գրական բազմակողմանի վաստակը: Յուզիչ եւ օրինակելի կը գտնեմ նաեւ այն, որ ձեր անձնուրաց գործունէութեան տեսանելի արդիւնքը մէկ յարկի տակ խմբելու առաջին պահանջը զգացողները՝ իրենց մեկենասութեամբ իսկ հանդիսացած են ձեր դուստրն ու թոռները: Սիրտ ջերմացնող օրինակելի նախաձեռնութիւն:

Ինչ կը վերաբերի բովանդակութեան, յայտնեմ թէ առաջին մէկ օրէն եղած եմ «Հորիզոն» շաբաթաթերթի մէջ հրատարակուած ձեր բոլոր գրութիւններուն հաւատարիմ ընթերցողը, անոնց հետաքրքրական բնոյթէն անդին մեծապէս գնահատելով նաեւ անոնց համագաղութային առումով կենսական դերը: Արդարեւ, Թորոնթոյի նման կենսունակ հայկական հաւաքականութեան մը իրադարձութիւնները՝ այս շաբաթաթերթին միջոցաւ կանոնաւորաբար փոխանցելով Գանատայի բոլոր բաժանորդներուն, դուք օժանդակած էք եւ կը շարունակէք օժանդակել համագանատական առումով մեր համայնքներու մերձեցման կարեւոր գործին:

Անծանօթ էի ձեր Հալէպ ապրած շրջանի տեղեկագրական-կենսագրական-պատմական-ուսումնասիրական գրութիւններուն, կիրականօրեայ դպրոցներու ի նպաստ ունեցած գործունէութեան, պատմուածքներուն, որոշ հարցազրոյցներու, եւ այլն: Զարմանալի չէ ուրեմն որ «Ճանապարհ»ի ընթերցումը ասոնցմով սկսայ: Այդ էջերուն մէջ միշտ դէմ յանդիման գալով միեւնո՛յն ազգանուէր, սրտցաւ մտաւորական Գրիգոր Հոթոյեանին հետ, որ իր բազմապիսի կարողութիւնները ի սպաս կը դնէ մեր լեզուական-մշակութային-ազգային արժէքներուն:

Աստուած ձեզի պարգեւէ քաջառողջութիւն, դեռ երկար տարիներ պատնէշին վրայ պայքարելու համար:

Սիրով՝

ՓՐՈՖ. ՇԱԲԷ ՏԵՐ ՍԵԼԵՈՆԵԱՆ-ՄԻԼԱՍԵԱՆ
29 Դոկտեմբեր 2007 Մոնթրէալ

Շատ սիրելի՛ Պրն. Գ. Հոթոյեան,

Անցեալ շաբաթավերջին՝ ստացայ ինծի համար յատուկ մակագրուած, ձեր վերջին լոյս ընծայած՝ «Ճանապարհ» խորագրով այդ սքանչելի հատորը:

Նախ շնորհակալ եմ այդ մեծ եւ թանկագին նուէրին համար եւ ապա, մասնաւոր շնորհակալութիւն նաեւ ձեր մակագրած այն ազնիւ, անմիջական եւ քաջալերական խօսքին համար:

Ի՛նչ մեծ եւ սքանչելի գործ մը կատարած էք այդպէս՝ ձեր՝» եւ աւելի տարիներու, զանազան եւ այլազան գրական աշխատանքները մէկ կալի մէջ հաւաքելով, յարդը հովին տուած եւ ցորենը հաւաքած մէկ ամբարի մէջ՝ «Ճանապարհ» անունով: Իսկապէս երկար գրական «Ճանապարհ» մը իր դարձուածքներով եւ ելեւէջներով հարստացած:

Իսկապէս գրական ձեր աշխատանքներուն այս սքանչելի համագրումը կարելի է գրական բերքահաւաք անուանել: Տարբեր նիւթերով, տարբեր ժամանակներու եւ վայրերու մէջ կատարուած ձեր այս գրական աշխատանքներուն մէկտեղուիլը, կրնայ վաւերական աղբիւր նկատուիլ օր մը ապագայ պատմագիրին համար, մասնաւոր թորոնթոյի հայ գաղութի պարագային:

«Ճանապարհ» խորագրով ձեր այս լայնածաւալ գրական աշխատասիրութիւնը, իր նիւթերու այլազանութեամբ՝ միշտ կը մնայ հետաքրքրական ընթերցանութեան համար:

Այս առթիւ, կրկին անգամ շնորհակալութիւն յայտնելի ետք, կը մաղթեմ եւ կ'աղօթեմ որ Աստուած ձեզի քաջառողջութիւն պարգեւէ, որպէսզի շարունակէք ձեր օրհնաբեր աշխատանքը մեր գրական այգեստանին մէջ:

Միշտ սիրով եւ աղօթքով՝

ՎԵՐ. Յ. ՍԱՐՍԱԶԵԱՆ
Մայիս 24, 2008
Գեյմպրիճ

**Մեծայարգ պրն. Գրիգոր Հոթոյեան
Թորոնթօ**

Յարգարժան պարոն Հոթոյեան,

Արփինէն ու ես շնորհակալութեամբ եւ մեծ հաճոյքով ստացանք ձեր կեանքի «Յուշամատեն»ը, համեստօրէն, բայց իմաստալից կերպով խորագրուած՝ «Ճանապարհ»ը: Նկատի ունենալով գրքին բովանդակած տեղեկագրութիւններու լայն ժամանակաշրջանը, տարածուած աւելի քան 60 տարիներու վրայ եւ հայթայթուած մեծածաւալ անձնական, հասարակական, կրթական, եկեղեցական եւ այլ տեղեկութիւնները, չեմ վարանիր ձեր նոր հրատարակութիւնը «Յուշամատեն» կոչելու:

Անշուշտ անհնար է գիրքը կողքէ-կողք կարդալ քանի մը ժամուան, նոյնիսկ քանի մը օրուան մէջ: Մենք զայն կ'ըմբռնչինք կամաց-կամաց: Սակայն քանի մը յօդուածներու ընթերցումը («Բարեգործ Հայր»», «Ի Փառս Պատուի եւ Հայրենեաց», եւայլն), բաւարար էր բացայայտելու բովանդակութեան պէս-պիսութիւնը, պատմուածքներու հետաքրքրաշարժ բնոյթը, լեզուի պարզութիւնը, սահունութիւնը եւ մատչելիութիւնը, եւ մանաւանդ մարդկային, ազգային եւ կրօնական արժէքներու հանդէպ ձեր կապուածութիւնը: «Ճանապարհ»ը հարազատօրէն կը ցոլացնէ նաեւ մեր համայնքային կեանքին հասարակական, քաղաքական, գրական եւ գեղարուեստական երեսները, Հայէպէն մինչեւ Թորոնթօ, ընդգրկելով աւելի քան կէս դարու ժամանակաշրջան մը:

Ջերմօրէն կը շնորհաւորենք ձեր երկար տարիներու արժանաւոր վաստակը, պսակուած այս գեղեցիկ հատորով: Ապրի՛ք, շատ ապրի՛ք, երկար ու առողջ ապրի՛ք, որպէսզի շարունակէք ձեր յոյժ բեղմնաւոր գործունէութիւնը:

Սիրով՝

**ՅԱԿՈՒ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Պատմագետ, մտաւորական
12 Մարտ 2008**

Մեծայարգ Տիար Գրիգոր Հոթոյեան,

Շնորհակալութեամբ ստացայ ձեր ուղարկած տեսասկաւառակը, ձեր հրատարական «Ճանապարհ» մեծածաւալ եւ բովանդակալից հատորին առիթով տեղի ունեցած մեծարանքի երեկոյին, ուր խօսք առնողներ, իրենց սրտբաց արտայայտութիւնները կատարեցին հանդէպ՝ հայ գրչի անխոնջ նուիրեալ ձեր անձին, որուն համար մեծապէս արժանի էք ամէն գնահատանքի, քաջալերութեան եւ պարգեւատրումի:

Խօսք առնողներ, լաւագոյնս մեկնաբանեցին ձեր գրքի բովանդակութիւնը, որ բերաքահաւաք մըն է անցեալ վաթսուն տարիներու ձեր գրական աշխատանքներուն, զորս ես եւս ըմբռնեցի, կարդալով մեծ մասը ձեր գրութիւններուն, որ անցեալի յիշատակները թարմացնող յօդուածներ են, մեզ տանելով անցեալի քաղցր յիշատակներուն, որոնք անջնջելի կերպով դրոշմուած կը մնան մեր սրտերուն ու հոգիներուն մէջ:

Երբ ձեզ բեմ հրաւիրեցին, արտայայտելու ձեր սրտի զգացումները հանդէպ՝ իրենց իրաւացի դատողութեան եւ սրտի անկեղծ խօսքերուն, պահ մը տարուեցայ անցեալի մեր երիտասարդական օրերուն, լսելով ձեր ձայնը, վերյիշում մը եղաւ ինծի, երբ միասնաբար կ'աշխատէինք Հալէպի «Արեւելք» օրաթերթի եւ «Արեւելք Մարգաշխարհ»ի գրաշարական եւ տպագրական աշխատանքներուն մէջ:

Մեծ գոհունակութիւն եղաւ ինծի համար, որ ձեր ծննդեան 80 ամեակին առիթով, ձեր սրտի առաջին խօսքը եղաւ Փառք տալ Աստուծոյ, որ ձեզ արժանացուցած է տեսնելու ձեր ծննդեան 80 ամեակը, զորս հագուագիւտ երեւոյթ է եւ լաւագոյն փաստը, բանաստեղծութիւն, արձակ եւ կամ հրապարակագրութիւն կատարող անձնաւորութիւններու սրտէն բխած այս հաւատք բուրոյղ եւ երախտագիտութիւն արտայայտող անձնաւորութիւն մը ըլլալու ճշմարիտ հասկացողութեան:

Եղան մաղթանքներ, որ ձեր գրիչը յարատեւէ ստեղծագործել հայ ժողովուրդի եւ հայ գրականութեան յաւերժացումին ի խնդիր: Մենք եւս, մեր հաւատացեալ ժողովուրդին հետ միասնաբար, կ'աղօթենք եւ կը մաղթենք, որ անվհատ կամքով եւ երիտասարդական արիւնով շարունակէք ձեր գրական աշխատանքները, ի պահպանութիւն մեր Մեսրոպատառ եւ մեծապանչ հայերէն լեզւին, զորս մեծ անհրաժեշտութիւն է պահպանելու մեր հայեցի

դիմագիծը եւ արդար ժառանգորդները հանդիսանաք մեր նախահայրերու գծած փշոտ, սակայն լուսաւոր ճանապարհին:

Մեր Տիրոջ Յիսուսի Քրիստոսի հրաշափառ Սուրբ Յարութեան տօնին առիթով, ջերմապէս կը շնորհաւորեմ ձեզ եւ ձեր ընտանիքը, մաղթելով որ քաջառողջութիւնն ու անխառն երջանկութիւնը ձեր կեանքին անբաժան մէկ մասնիկը դառնայ, լի՛ բարեբեր տարիներով:

Բարեկամական ջերմ սիրով եւ ողջունիւ

Աղօթարար՝

ՆՈՐԱՅՐ Ա. ԲՅՆՅ. ԲԱԹԱՆԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ Սիտնիի Ս. Յարութիւն Եկեղեցւոյ
20 Մարտ 2008
Սիտնի, Աւստրալիա

Սիրելի Պր. Հոթոյեան,

Շնորհակալութեամբ ստացանք ձեր վերջերս հրատարական պատկառելի մէկ գործը՝ «Ճանապարհ» խորագրով, որ կը ներկայացնէ ձեր շուրջ վախճուած տարիներու, հրապարագրական, գլխաւորական, բանաստեղծական, լրատուական գործունէութիւններու հետաքրքրական, գեղեցիկ եւ տպաւորիչ համայնապատկեր մը:

Վստահ ենք որ մեր գրադարանին մէջ ձեր նոր գործը պիտի գրաւէ իր պատուոյ տեղը եւ մեր ընթերցողները հաճոյքով պիտի վայելեն զայն:

Սրտանց կը շնորհաւորենք ձեզ եւ կ'աղօթենք որ Բարձրեալն Աստուած բեղուն գործունէութիւններու երկար տարիներ պարգեւէ ձեզի:

Անկեղծօրէն՝

ՄԻՀՐԱՆ ԾԻՉՄԵՃԵԱՆ
Գրադարանապետ
Լեւոն Ֆերմանեան Գրադարան
Հայ Աւետարանական Եկեղեցի
15 Յուլիս 2007
Թորոնթօ

Մեծայարգ եւ շատ սիրելի Տիար Գրիգոր Հոթոյեան,

*Սրտի անհուն գոհունակութեամբ եւ շնորհակալական ջերմ
զգացումներով ստացայ ձեր հեղինակած «Ճանապարհ» բովանդա-
կալից մեծ հատորը, զորս մեծ հաճոյքով պիտի ընթերցեմ պար-
բերաբար:*

*Հսկայական եւ անխոնջ աշխատանք մըն է, որ տարած էք
ձեր 60 տարիներու վաստակաշատ գրութիւնները ի մի հաւաքելու
եւ հրամցնելու ընթերցասէր հասարակութեան, ձեր կոթողային
այս գրքի ի լոյս ընծայումով, զորս կը բխի մտաւորականի ձեր
գրիչէն, որ արժանի է ամէն գնահատանքի եւ շնորհաւորութեան:*

*Ընթերցելով հատորին մէջ ներփակուած գրութիւնները,
Կիրակնօրեայ վարժարաններու, ազգային ձեռնարկներու եւ
հայրենասիրական ու բարոյական զգացումներու զօրացման ի
նպաստ տեղ գտած յօդուածները, մեր յիշողութիւնը կը տանի
անցեալի յիշատակներու թարմացումին, զորս մեծ հետաքրք-
րութեամբ պիտի ընթերցեմ: Նկարներու զետեղումը հատորին
մէջ, մեզ կը տանի անցեալի այն երանելի օրերու մեր բարեկամ-
ներուն եւ ընկերներու վերյիշումին, զորս հոգեկան գոհացում ու
երջանակութիւն կը պարգեւէ բոլոր անոնց, որոնք անմոռանալի
յիշատակներ ունին անցեալէն:*

*Ձերմայէս կը շնորհաւորեմ ձեր ծննդեան 80-ամեակը եւ
գրական գործունէութեան 60-ամեակը եւ այն գնահատական
մրցանակները, որոնց արժանի էք գրական հասկացողութեամբ,
աղօթքով ջերմագին, որ բարձրեայն Աստուած ձեզի շնորհէ շնոր-
հաշատ, առողջ եւ երկար տարիներ, որպէսզի ձեր բեղուն գրիչը
շարունակէ իր աշխատանքը բեղուն ժամանակաշրջանով եւ դուք
ունենաք գոհունակութիւնն ու հոգեկան հրճուանքը, ձեր պարտա-
կանութիւնը լիով կատարած ըլլալու հասկացողութեամբ հան-
դէպ՝ մեր ժողովուրդի անկորչնելի արժէքներու պահպանումին,
մատուցելով մեր ընթերցասէր հասարակութեան:*

*Ձեզի կ'ուղարկեմ մեր եկեղեցւոյ պաշտօնաթերթ ԼՈՅՍ
ամսագիրէն օրինակներ, ուր կարգ մը թիւերուն մէջ կը գտնէք ձեր
բովանդակալից եւ բարոյալից հետաքրքրաշարժ գրութիւններէն,
զորս արտասուած ենք ձեր ուղարկած «Շողակաթ» եկեղեցւոյ
պաշտօնաթերթէն:*

*Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան խնկաբոյր տօներուն առիթով,
ջերմայէս կը շնորհաւորեմ ձեզ ամենալաւագոյն մաղթանքներով:*

Բարեկամական ջերմ սիրով եւ ողջունիւ

Աղօթարար՝

ՆՈՐԱՅՐ Ա. ԲՅՆՅ. ԲԱԹԱՆԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ Սիսնիի Ս. Յարութիւն Եկեղեցւոյ
26 Դեկտեմբեր 2007
Սիսնի, Աւստրալիա

Սիրելի ընկ. Գրիգոր Հոթոյեան,

Անխառն ուրախութեամբ եւ հպարտանքով իմացայ որ Արամ Վեհափառը պատուած է քեզ «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» պատուանշանով:

Կը շնորհաւորեմ քեզ այս մեծ պատիւին համար, որուն դուն լիովին արժանի ես: Այս պատուանշանը կը հանդիսանայ պսակը քու տարիներու անշահախնդիր եւ նուիրեալ ծառայութեանդ մեր ժողովուրդին ու իր մշակոյթին:

Քեզի կը մաղթեմ ուժ եւ կորով ու մանաւանդ քաջառողջութիւն որ կարենաս շարունակել քու գործը նորանոր բեղմնաւորումներով:

Ընկ. Չերմ բարեւներով

ՎԱՐԴՊԵՍ ՍԻՆԱՆԵԱՆ
Գրող, հրապարակագիր
14 Նոյեմբեր 2005

Շատ սիրելի բարեկամս Գրիգոր Հոթոյեան,

Շնորհակալութեամբ ստացած եմ «Ճանապարհ» հատորը: Վարձքդ կատար:

Իւրաքանչիւր գրքի մը ծնունդը հրճուանքով եւ հպարտանքով կը լեցնէ սիրտս: Անշուշտ խօսքս հայ գրքի մասին է:

Կանգնած հայրենասիրութեան պատնէշին վրայ դուն եղած ես այն հազուագիւտ գաղափարապաշտ գրողներու հոյլէն, որուն գրիչը միշտ բաբախած է մեր հայրենիքի եւ ժողովուրդի երազներուն եւ յոյսերուն իրականացման եւ հզօրացման համար:

Այս կոթողական հատորը կը հանդիսանայ մեր շարք մը գաղութներու իրագործումներուն բովանդակալից արձանագրութիւն: Ապագայի պատմաբանի համար գիրքդ հոմ նիւթ կը հայթայթէ, որուն համար երախտապարտ պէտք է ըլլայ մեր ժողովուրդը:

Գրիչդ միշտ մնայ դալար: Քեզի կը մաղթեմ նորանոր նըլաճումներ:

Շատ սիրով`

ՎԱՐԴՊԵՍ ՍԻՆԱՆԵԱՆ
Գրող, հրապարակագիր
10 Յունիս 2007

Իմաստուն Գրիգոր Հոթոյեան,

Այս ածականով քեզ կը նկարագրեմ, մեր Նախագահին ուղղած բաց նամակը կարդալէս անմիջապէս վերջ, յուսալով որ պիտի ընդունին թէ «սրտէս բխած ազնիւ խօսք եմ ասում» - սա մեր ծանօթ պարսկահայ բարեկամի մը ոճն է, որ Ալիսը եւ ես յաճախ կը կրկնենք իրարու, շեշտելու համար խօսքի մը անկեղծութիւնը:

Կը հիանամ նաեւ նամակիդ դիւանագիտական վերջաւորութեան եւ յուսամ թէ Նախագահը, իր ճոճապարտութիւնները պատրաստելէն մի քիչ ձանձրացած՝ ժամանակը պիտի գտնէ իրեն շատ պատուաւոր այդ հրամանագիրը գրելու եւ հրատարակելու: Որովհետեւ վախ մը ունիմ որ իր յաջորդը՝ պինդօգլուխ «Աբեղեանական» մը ըլլալով՝ պիտի մերժէ այդպիսի հրամանագիր մը պատրաստելու կամ պիտի ՀՀ Խորհրդարանի քուէարկութեան դնէ: Այդպիսի պարագային՝ այլեւս պիտի մոռացութեան մատնուի խնդիրը քանի ուղղագրութիւնը փոխելու բազմաթիւ հակառակորդներու հանդիպեր եմ հայրեիքի երեք այցելութիւններուս:

Եւ խորհիլ թէ Աբեղեան ինք կը յուսար թէ Ստալինի «խարանը կրելով» իր ճշնամի տակ կատարածը՝ «ուշ կամ կանուխ ճշտել կը տայ հայ ժողովուրդը»:

Կարգացի նաեւ 8 Փետրուար 2008ին տեղի ունենալիք մեծաւորանքի երեկոյի մասին: Դարձեալ շնորհաւորութիւններ եւ «Բերփահաւաքիդ» անվերջ սպառում: Յուսամ օրինակ մը մնացած պիտի ըլլայ, երբ օր մը դարձեալ Թորոնթոյի Հայ Կեդրոնը այցելելու առիթը ունենամ, կամ երբ Հայաստան հանդիպին Մարգար Շ.ին:

Միջանկեալ, իմացայ նաեւ թէ 80ի տարիքը թեւակոխեր ես եւ կը մաղթեմ որ յունական առածին ասումով՝ «հարիւրը կը գերազանցես»: Քեզ տեսնողներ «80 տարեկան երիտասարդ» կը կոչեն քեզ, իսկ ես պարզապէս նկարէդ դատելով՝ «65ի մօտ» կը կարծէի քեզ իսկ գրածներդ կարդալով՝ կը զգամ թէ եռանդդ անսպառ է: Թէ՛, մի քանի «բերփահաւաք եւս» կը գրես ու յաւերժ կը վայելենք քեզ:

Կատարեալ հիացումով՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՐՄԷՆ
Գրող, գիտնական, ճարտարագետ, հրապարակագիր
24 Փետրուար 2008
Վանքուվըր

Հիանալի եւ առատաձեռն Գրիգոր Հոթոյեան,

«Ճանապարհ»ի ծանր երկդ ղրկելդ իսկապէս անակնկալ եղաւ եւ գիշերներ կու տամ ժամ առաջ ըմբոշինելու կեանքիդ զանազանութեամբ հարուստ ապրումներդ: Առաջին հակազդեցութիւնս եղաւ 60 տոյարնոց մը ղրկել, բայց Ալիսը «Ամօթ է, մարդը քեզի ձօնագրեր ղրկեր է» ըսելով սաստեց:

Իսկապէս հպարտ պէտք է ըլլաս Սասունցի հօր զաւակ ըլլալուդ եւ կը մաղթեմ պատմուածքներու գիրք մը գրես այդ արծուբոյնին վրայ: Ներփակած հակիրճ գրութիւնս Անդրանիկի մասին համեստ փորձս է Վանգուվըրի երիտասարդները Սասնոյ Արծիւին մասին հետաքրքրելու՝ որ կարդան, բայց հոս ճրի ալ տաս, կը զգաս թէ քիչեր ժամանակը պիտի տրամադրեն ծայրէ ի ծայր կարդալու:

«Ճանապարհ»ին մէջ մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացի Քարէն Եփփէի վրայ գրութիւնդ: Մելգոնեանի օրերէս կը հիանայի անոր «Թռչնոց Բոյն»ին վրայ, հոն ուսանած դասընկերներ ունենալով: Կը խորհիմ թէ հայերս պարտաւոր ենք անոր կիսանդրին կանգնելու եւ գոնէ Տանեմարքացիներու հասկնալի լեզուով հրատարակութեամբ՝ մեր երախտագիտութիւնը արտայայտելու:

Պատմուածքներէդ «Խորտակուած Սէր»ը եւ մի քանի հատ եւս, ժամանակը պէտք է գտնես որպէս վէպ մշակելու, իսկ «Շունի Պատմութիւն»ի վերջաւորութեան՝ ողբերգութիւն մը կայ, որ յուսամ ա՛յդ ժամանակ պիտի գտնես ընդլայնելու: Ապրումներդ շատ հարուստ են եւ կը խորհիմ թէ Աստուած ծրագիր մը ունի քեզ մեր մեծ անուններու կարգին տեսնելու, զանոնք մշակելու համար երկար կեանք տալով քեզի: Վստահ եմ Թումանեանն ալ քեզի պէս գրելու մարմաջը ունեցողներուն համար գրեր է «Մարդու գործն է միշտ անմահ»:

Գիրքերուս ցանկին վրայ գիները ջնջելէ վերջ կ'ուղղարկեմ, յուսալով թէ գոնէ մի քանի հատ կարդալու հետաքրքրութիւնը պիտի զգաս ու իմացնես որ ղրկեմ: Պիտի տեսնես թէ աւելի «նիւթեր պրպտող» եմ, քան թէ գրական խառնուածքով մշակող - այդ քու տաղանդն է:

Անխառն հիացումով՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՐՄԷՆ
Գրող, գիտնական, ճարտարագետ, հրապարակագիր
24 Փետրուար 2008
Վանքուվըր

Շատ սիրելի եւ թանկագին գրող եւ բանաստեղծ, յարգարժան
Գրիգոր Հոթոյեան,

Թանկագին եղբայր,

Ճանապարհը հասաւ, ճանապարհներով լեցուն,

Ճանապարհ բանաստեղծութիւն,

Ճանապարհ բարոյագիտութիւն,

Ճանապարհ քրիստոնէական հաւատքի,

Ճանապարհ ականատեսի վկայութիւն,

Ճանապարհ հոգեկան ապրումներու,

Ճանապարհ մտաւորականի արգասիքի,

Ճանապարհ ընկերային եւ ազգային հարցերու,

Ճանապարհ գնահատանքի եւ վերլուծումներու:

Գրողի մը համար ամենաերջանիկ պահը եւ ուրախալի ա՞-
ռիթը այն է, որ իր կեանքի տեւողութեան իր գրչի արգասիքը
հանդիսացող գործերուն հրատարակուած տեսներն է:

Թող ապրին ձեր թողնիկները եւ սքանչելի դուստրը, որ
տեսլական ունեցած են մեծ հայրիկին եւ հօր գործը հրատարակել:

Վարձքդ կատար սիրելի պրն. Հոթոյեան:

Անկեղծ զգացումներով կը ներփակեմ պատիկ գումար մը
առ ի գնահատանք եւ պիտի փափաքէի, որ ձեր տիկնոջ հետ միասին
CN Towerի վերը ընթրիք մը ունենայինք եւ կենաց մը խմէինք
ձեր եւ տիկինին արեւշատութեան համար:

Անկեղծօրէն՝

ԽԱՉԻԿ ԹԱՇՃԵԱՆ
Ստաւորական, ամուլքող
11 Նոյեմբեր 2007
Լոս Անճելոս

ԴԻՏԵԼՈՎ ՏԵՍԱԵՐԻՉՈՐ

Իր գրական, բանաստեղծական, հայրենասիրական, կրօնական, մարդկային ու ազգային մտահոգութիւններով լեցուած՝ հոգեկան ազնիւ եւ մեծ սիրտ հայասէր գրող եւ հրապարագիր բանաստեղծ պրն. Գրիգոր Հոթոյեանին գրական վաստակին 60-ամեակին նուիրուած հանդիսութեան տեսաերիզը հիացմունքով ընկալեցի: Արդարեւ պրն. Գրիգոր Հոթոյեան մէկը եղաւ այն քիչերէն, որոնք հայ լեզուին նրբութիւնները եւ բիւրեղացած հայերէնը տուին մեզի: Սիրոյ երգին նուագողը, սպասարկուն եւ գրական զանազան շարժումներու դպրապետը եղաւ, երանի թէ հոն ըլլայինք եւ մեր սրտի խօսքը ըսէինք այս պատկառելի անձին, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է ազգին, հայրենիքին եւ համայն հայ ժողովուրդին ծառայելու անխարդախ զգացումներով:

Այսօր կը խոնարհինք իր անսահման գործին առջեւ եւ կայտառութիւն, ուժ եւ կորով կը մաղթենք իրեն գալիք տասնամեակներուն իր տալիք ստեղծագործութիւններուն համար:

Ձերմ համբոյրներով՝

ԽԱՉԻԿ ԹԱՇՏԵԱՆ
Ստաւորական, ասմունքող
20 Մարտ 2008
Լոս Անճըլըս

Յարգարժան Տիար Գրիգոր Հոթոյեան,

Խորին շնորհակալութեամբ ստացայ մեծածաւալ «Ճանապարհ»ը, Տիար Թաթուլ Մանասէրեանի միջոցաւ: Իսկապէս մեծ ճանապարհներով անցած էք:

Սկսայ ընթերցման, հասայ 60րդ էջին, կ'ուզէի աւարտել եւ ապա գրել նամակս, բայց կրնայի ուշանալ: Պէտք էր անմիջական տեղեկացնել ձեզ, որ ստացել եմ գիրքը: Ես արդէն կողմնորոշուած եմ, երբ Հալէպ ետ դարձով սկսայ կարդալ, առաջին էջերէն եղայ մասնակից ձեր անբասիր խորհրդածութիւններուն:

Յիշատակելի օր էր որ պրն. Մանասէրեանի միջոցաւ հանդիպեցանք մեր տանը: Ափսոս շատ կարճ եւ խիտ օր էր, բայց յիշատակը մնաց անմար: Բաժնուեցանք ակամայ, գեղեցիկ օր մը կրկին հանդիպելու փափաքով:

Շնորհաւորելով նոր տարին, կը մաղթեմ որ 2008 տարին ան-հատնում բարիք եւ ամբողջական առողջութիւն բերէ բոլորիս, խաղաղութիւն տիրէ աշխարհին, անդադրում բարգաւաճի մեր միինու-ճար Հայաստանը: Ատելութիւնն ու կասկածը ընդմիշտ վերանայ, ժպիտն անպակաս ըլլայ հայուն դէմքին:

Խորին յարգանք եւ սիրով՝

ՎԱՅԵ ՍԱՍՈՒԵԼԵԱՆ
Գրող, դերասան
25 Դեկտեմբեր 2007
Երեւան

Ազիզ ընկեր Գրիգոր,

Մեծ հաճոյքով ստացայ ընկ. Կարոյի ձեռամբ ղրկած գիրքդ՝ «Ճանապարհ» խորագրով, եւ արդէն ճանապարհ ելեր եմ. քո կեանքի տեւողութեան՝ պատմական, ազգային, կրօնական, գաղափարական, սօնական, ապրումներու եւ զգացողութեան, յատկանշական դէպքերու, դէմքերու, վերիվայրումներու մասնակից դառնալու:

Այնքան հաճելի է վերապրումը այդ բոլորին, այնքան հաճելի է քննութիւնը տեսութիւններու եւ վարդապետութիւններու, որ կատարած ես այնքան պարզ եւ հասկնալի ոճով՝ սակայն այնքան զօրաւոր եւ ազգային նկատումներով:

Քո գրքի մէջ Հայ Ազգի, Հայ Ոգիի, Հայ բարոյականութեան, քրիստոնեայ Հայ կրօնի, դաշնակցական գաղափարականութեան, արժանի դէմքերու եւ դէպքերու դրսեւորումները, կարդացողը կը զօրացնէ իր պատկանելիութեամբ՝ եւ արդարօրէն կրնամ ըսել, որ շատ օգտակար եւ կարեւոր գործ մըն է այս գիրքդ՝ թէ՛ հին, թէ՛ նոր եւ թէ՛ գալիք բոլոր հայ սերունդներուն:

Վարձքդ կատար ազիզ ընկեր Գրիգոր, եւ մերին խորին յարգանքները ձեր տիկնոջը՝ որ ձեր իսկ բառերով՝ առանց իր գոհողութիւններուն դժուար թէ՛ այս գործը յաջողութեամբ պսակուէր:

Ապագայ յաջողութեանց լաւագոյն մաղթանքներով՝

ՅՈՎԱԿԻՄ ԵՒ ԳԵՐՄԻՆԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ստաւորական եւ մշակութային գործիչ
Յուլիս 6, 2007
Տիթոյթ

ՆԱՄԱԿ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏԻՆ

Սիրելի Պրն. Գրիգոր Հոթոյեան,

Խորին շնորհակալութեամբ ստացայ «Ճանապարհ» հատորը: Գիրքդ վաղուց ստացած էի, սակայն երկու խօսք գրելու ուշացումիս պատճառը կատարուած անակնկալ դէպքն էր, որ վերաւոր ձեռքովս չէի կրնար միտքս շարադրել ու գրել:

Սակայն այդ երկար ժամանակահատուածը ինձ առիթ ընծայեց լրջօրէն, ծայրէ ի ծայր կարդալու գիրքդ: Սուտ խօսած պիտի ըլլամ, երբ ըսեմ, թէ մէկ շունչով կարդացի զայն: Լեցուն՝ որ է, գիրքդ կը պարտադրէ ուշադիր ընթերցում, որպէսզի ըմբռնենս բոլորը իր բազմազան երեսակներով:

Սիրելի Պրն. Հոթոյեան, մասունքի պէս թանկ արժէք ինձի համար «Ճանապարհ» հատորը: Անշուշտ դժուար է գրութեան մը շրջանակի մէջ համապարփակ երկու խօսք ըսել քու «Ճանապարհ»-որդութեանդ համար, զոր կարդացի խորին զգուշութեամբ: Լեցուն, ինչպէս կրնայ լեցուն ըլլալ նուա՛մը, իր սեղմ ու արնաներկ ամբողջութեան մէջ: Ան կատարեալ միաձուլումն է այն բոլոր տարրերուն, որոնք կը կերտեն կեանքով բաբախուն սիրտը պատմական եղելութիւններու ընդմէջէն: Այդ տարրերը յուշագրութիւն, տեղեկագրութիւն, դէպքեր, դէմքեր, յօդուածներ, վկայութիւններ, հարցազրոյցներ, երգեր, բանաստեղծութիւններ եւայլն, եւայլն՝ Այս բոլորը դուն մշակած ես հաւասար յաջողութեամբ, վարպետի մը նման: Քու ստեղծագործ ոգին կը տրոփէ այս հաստափորիկին ընդմէջէն, ուր շռայլօրէն կերտած ես բազմաաքանչելի գրութիւններ: Ընթերցողը ճանապարհ կ'ելլէ, ոչ միայն տեսնելու Տէր Զօրը, Եփրատը, ճանչնալու Ռազգան այլեւ զգալու զայն: Քու հոգիդ տրոփած է նաեւ բանաստեղծութիւններուդ մէջ: Լեզուդ համեղ է եւ ոճաւոր, մեծապէս հարուստ իր բառամթերքով: Համեղ կոչեցի լեզուդ, քանի որ բանաստեղծական երանգաւորումը ճկուն էր, ուր կ'երգես սիրոյ գեղեցկութիւնը:

Ուրեմն կը շնորհաւորեմ գրքին լոյս ընծայումը: Շատ շնորհակալ եմ Զեր ինձի նուիրած օրինակին համար: Սրտառուչ սիրոյ եւ անհուն կարօտի կոթող մըն է «Ճանապարհ»դ:

Այս սողերը գրեցի սիրողական հարկադրանքով:

Արեւշատութեան, քաջառողջութեան ու ստեղծագործական բեղուն գործունէութեան անկեղծ մաղթանքներով մնամ Զերդ յարգալից՝

ՍԵՂԱ ԳԱՆՏԱՅԱՐԵԱՆ
Ստաւորական, դաստիարակ
14 Դեկտեմբեր 2008

Մեծայարգ Տիար Գրիգոր Հոթոյեան Թորոնթօ,

Յարգելի մտաւորական բարեկամս,

Շնորհակալութեամբ ստացայ քրոջս Լենային հոգածութեամբ եւ ձեռամբ Թորոնթօնակ Մարգար Պոյաճեանի, նուաստիս մակագրուած բերքահաւաքիդ՝ «Ճանապարհ» կոթողական հատորը, նոր տարուան նախօրեակին հատոր, որ կը խոստանայ իբր յիշողութիւն հայաշունչ սերունդներուն նուիրելու ապրուած կեանքի վկայագրութիւնը այնքան հարուստ նիւթերով ճոխացած:

Երկրի եւ արտեղրի մամուլին մէջ արդէն ճանչուած եւ գնահատուած իբր համեստ հայ գրի մշակ եւ հեղինակութիւն, բազմաթիւ հատորներով կը շարունակէք բերել ձեր արդար լուծման կենսունակ եւ ապրող հայութեան մը կեանքը պատկերացնելով:

Գոհունակութեամբ կը հետեւիմ արդէն Ձեր թղթակցութիւններուն, գանատական հայկական մամուլի «Հորիզոն»ի էջերէն, որոնք անպայմանօրէն պիտի հանդիսանան ատաղձը հայաշունչ ոգիով թրծուած վաղուան պատմիչին, կանգուն պահելու մեր ազգային կառոյցները միասնականութեան անվեհեր գիտակցութեամբ:

Մեր Ազգային Եկեղեցին միշտ հարուստ է ազգային բնաւորութեան, կրթական ոգիով եւ հալածական վիճակով յիշատակելի յոբելենական տարեդարձներով, միշտ արթուն պահելու յաջորդական սերունդները, կեանքով մահուան յաղթելու վճռականութեան:

Նոր Տարուան սեմին եւ հայկական Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ աղօթքս ու մաղթանքս է ձեր ներշնչումներով լիցքաւորուած սերունդներ շարունակեն տէր կանգնիլ բոլոր հայ մանուկներուն, մանկացեալ Փրկիչի խաղաղութեան եւ հաճութեան օրհնութիւններով նոր խանդավառութիւն եւ կենսունակութիւն պարգեւելով հայութեան արդար սպասումներուն:

«Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ, Ձեզի եւ մեզի մեծ Աւետիս»

*Սիրոյ ջերմ ողջունիլ եւ օրհնութեամբ
Աղօթարար*

ԺՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Փարիզ, 14 Դեկտ. 2009

Մեր շատ սիրելի, գրագետ, բարեկամ ու ազիզ ընկեր ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆ

Սիրելի ընկեր,

*Մեծ հաճոյքով կարդացի, ինծի ձեր կողմէ նուիրուած մեծածաւալ
«Ճանապարհ» հատորը:*

*Հատորը, իբր գրականութիւն ես չեմ կրնար որեւէ ձեւով
գրել կամ խօսիլ: Սակայն, իբր պատմական եւ արխիւային հրատա-
րակութիւն մեծ է անոր դերը ու արժէքը հայ գաղութներուն կեան-
քին մէջ: Հոն, հայ ընթերցողը կամ պատմաբանը կը գտնէ ու կը
սուզուի պատմութեան գիրկը, հոն գտնելով աղբիւրը Թորոնթոհայ
գաղութին՝ պատմական, ազգային, կրօնական, գաղափարական եւ
մշակութային կեանքին, մասնակից դառնալով գաղութին դէպ-
քերուն ու գաղութը այցելող դէմքերուն:*

*Հաճելի է կարդալ ու վերապրիլ «Ճանապարհ»ին հետ, մենք
անձնապէս ապրեցանք անոնցմէ մաս մը, բայց հետաքրքրական է,
այնքան հարուստ տեղեկութիւններուն մասին կարդալ պարզ ու
հասկնալի ոճով գրած ձեր «Ճանապարհ»ը:*

*«Ճանապարհ»ը եզակի է, ինչպէս դուք: «Ճանապարհ»ին մէջ
կը գտնենք Հոթոյեանն ու իր բացառիկ ընտանիքը: Հոս կ'ուզեմ իմ
խորին շնորհակալութիւններս յայտնել ձեր ազնիւ տիկնոջ՝ տիկին
Շաքէին, իր բոլոր զոհողութիւններուն համար, որ դարձած է ե-
զակի անձ ձեր կեանքին մէջ: Իսկ ձեր դուստրը, Անին, թող Աստ-
ւած կեանքի արեւշատութիւն եւ գործերու յաջողութիւն տայ,
որպէսզի ձեր ապագայի ծրագիրները աշխարհ գալով լոյս տեսնեն:
Իսկ մեր սիրելի Անդրանիկին ուժ ու կորով եւ կեանքի նորանոր
յաջողութիւններ, որովհետեւ, ինչպէս դուք կ'ըսէք միշտ, թէ
Անդրանիկը եզակի է եւ ձեր նախասիրած վարորդը:*

*Շնորհակալութիւն ձեր շնորհազարդ «Ճանապարհ»
հատորին, յաջողութեան ջերմ մաղթանքներով է*

ՍԱՐԳԻՍ ՂԱԶԱՐԵԱՆ
գրասէր, մտատրական

Յունիս 2007
Թորոնթօ

ԳՐԻԳՈՐ ՅՈԹՈՅԵԱՆԻՆ

Շառաւիղ մը Սասնայ տունէն,
Թէեւ պոկուած արմատներէն,
Իր գրիչով սասունական,
Եւ գիրերով Սուրբ Մեսրոպեան,
Գրած է ան գիրք յիշարժան,
Կնքած լոյսով հայ դպրութեան
Եւ կոչած զայն գիրք «Ճանապարհ»՝
Ապրումներով մշտադալար,
Եւ այդ ճամբով եւ այդ գիրքով,
Արեաբոյր ջերմութիւնով,
Եւ լուսածին ճաճանչներով,
Անընկճելի պոռթկումներով,
Լուսաւորած հայոց ուղին,
Որպէս կանթեղ հրաշածին,
Եւ այս առթիւ արդարօրէն,
Գնահատուած ժողովուրդէն:

Իմ սիրելի գրող ընկեր,
Որպէս մաղթանք սրբանուէր,
Վաթսունամեայ քու վաստակին
Եւ հայրաբոյր բեղուն կեանքին.-
Երգիդ շունչը միշտ վառ մնայ,
Կեանքիդ հեւքը յաւերժանայ,
Բանաստեղծի սրտով պայծառ,
Քալես հպարտ՝ փառքով անմար:

4 Մայիս 2008
Քեմպրիձ, Օնթարիօ
Գանատա

Ստեփան Փանոսեան

ՍԱՍՆԱՅ ԾՈՒՌԸ

Նուէր՝ Գրիգոր Յոթոյեանին

Սասնայ նման հզօր
Եւ արիական ցեղից,
Նոյնքան հիւթեղ,
Ինչպէս միրգը ծառին,
Քո մտքերն են թափում,
Աշտանակից վերին,
Որ հասու չէ երբէք,
Արինախում ցեղին,
Նրանք շուրջը վխտում,
Մեզ կործանել ուզում,
Չեն հասկանում մի բան,
Մեզ տրուած է վերուստ,
Վտանգն զգալ հեռուից,
Դու հզօր ես արեամբ,
Սասնայ ջիղից է եռուն,
Պիտ՝ գումարես մարդը,
Առաքեալի շնչով,
Իր արիանայ հոգին,
Քնած լերան վրայ,
Եւ թշնամին թունեղ,
Լեզուն կտրած շան պէս,
Հոգին առնի, գնայ:
Դո՛ւ Սասնայ ծուռ հզօր,
Մեզ տեսնելով պիտի,
Չարքը կուլ տայ լեզուն:

23 Օգոստոս 2007
Երեւան

Խանդուտ Զումնաճեան

Յառաջարան Երգեր ու հերկեր	1
Ա. ԵՐԳԵՐ	5
Մաղթերգ Կիլիկեան Դպրեվանքին	6
Մաղթերգ Նամազգայինի (S.A.T.B. եւ Դաշնամուր)	16
Մաղթերգ Նամազգայինի (մեներգ եւ Դաշնամուր)	30
Մաղթերգ Նամազգայինի	40
Քայլերգ Ն.Մ.Ը.Մ.ական	42
Մաղթերգ Ն.Օ.Մ.ի ամառնային ճամբարին	44
Մենք երեցներ Նայ Կեդրոնի	46
Դաշնակցութիւն	48
Ազապարտենչ իմ Նայաստան	52
Նայաստան	55
Նայաստան աշխարհ	57
Ձայն ազապութեան	60
Պեպիկ Ինճէյեանի յիշատակին	65
Ղարաբաղը կը կանչէ	67
Նայրիկին պարզամը	71
Խրիմեան Նայրիկ	75
Նայոց լեզու	79
Նայ մայրերուն	87
Ձօն՝ Յովհաննէս Պապալեանին	90
Ձօն՝ Սայաթ-Նովային	95
Ծնունդի գիշեր	99
Մուրբ խաչի ճամբով	103
Իմ անգին	105
Շուշանաբոյր գեղեցկուհիս	111
Քեզ հրեշտակ կարծեցի	120
Ի՞նչ ընեն	122
Միրուն աղջիկ	124
Ինչո՞ւ համար սիրելիս (Էդիկ Յովսէփեան)	126
Ինչո՞ւ համար սիրելիս (Արթուր Ռազգոնով)	130
Երազներուս ճանապարհով	133
Ես պիտի ապրեմ	136
Գարնանային	141

Գիշերային երգ	145
Նրաժեշտ կու փաս	147
Ինչո՞ւ եկար	149
Կարօք	154
Քեզ փեսանելով	157
Խոր կարօք	159
Քնքուշ աղջիկ	163
Կը սիրեմ քեզ	167
Երբ ձայնդ լսեցի	171
Այս իրիկուն	173
Յիշարակդ սիրելիս (Անահիտ Կուսուրզեան)	177
Յիշարակդ սիրելիս (Սարգիս Նամպոյեան)	179
Յիշարակդ սիրելիս (Գեորգ Յարութիւնեան)	181

Բ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ	182
Իմ Նայասարան	183
Սասունական	184
Նայ ֆեպայիներ	189
Փա՛նք Նայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան	192
Տարփողական Նայասարանի անկախութեան	194
Մայիսի օր մը՝ պայծառ ու ջքնաղ	196
Նո՛ն.....	199
Գեորգ Չաուշ	201
Գալէ Սպաղանցի	202
Զօր. Դրօ Կանայեան	203
Տարօ՛ն Աշխարհ	204
Պարզամ հայութեան	207
Կոչ՝ հայ երիտասարդութեան	208
Արմապներս հօրենական	209
Նայ Յեղափոխական Բանակ	210
Ապրիլ 24	212
Զրոյց Եփրատի հետ	215
Յասուն	220
Եղեռնի յուշարձանը	223
Նայասարանին	224
Երեւանին	225
Կարօք հայրենական	226
Իմ զինակից ընկերներ	227
Սուրբ Էջմիածին	228
Նայասարանեայց Եկեղեցի	229

Սուրբ Աստուածածին Նայասպանեայց Առաքելական Եկեղեցի.....	230
Մեսրոպ Մաշտոց	232
Սուրբ Կոմիտաս	234
Սուրբ Աստուածածին	235
Քաջ հովիւր	237
Զարեհ Սրբազան Արք. Ազնաւորեանին	238
Ես կը հաւաքամ...	239
Կարօպ մայրական	241
Կարօպ մանկութեան	242
Խոկում՝ նոր քարուն սեմին	243
Խօսք՝ Կաղանդ Պապուկին	244
Միսաք Մեծարենց	245
Թաթուլ Նուրեան	246
Նայ դպրոցին	247
Սուրիային	248
Անձնուէր բարիք	249
Սիրելիի մը որ կը մեկնի - Յիշէ՛ գիս	250
Կիրակնօրեայ վարժարան	251
Ո՛վ ընկեր...	252
Քառեակներ	253
Աշնանային	255
Բնութեան հետ	256
Աղբիւրի մօտ	257
Դաշտերուն մէջ	258
Անձրելը	259
Գարնանային	260
Զմեռնային	261
Ծառերը ձմրան	262
Զմեռնային խոհեր	263
Ձեզ եմ ասում	264
Դարդոյ սիրտ...	265
Սիրոյ խորհուրդը	266
Անկեղծ սեր	267
Գիշեր մը ձմրան	268
Թախիծս խոր է	269
Սիրող մը չունիմ	270
Գողտրիկ երազ	271
Մենութեամ մէջ	272
Երազներու թագուհին	273
Սիրեցի քեզ	274

Գաղարնի սեր	275
Ճշմարիտ սերը	276
Բոյրն այս սիրաթով	277
Կ'ուզէի գիտնաս	278
Նոզիս փխտութ	279
Յաս սրտակէզ	280
Իմ սիրասուն	281
Երագ էր ...	282
Որոնում	283
Անկեղծութեամբ սիրեցի	284
Յուսալքում	285
Ա՛յ կը բաւէ	286
Անակնկալ հանդիպում	287
Ահա սիրտ մը	288
Չգիտցայ երբեք...	289
Օրերը կեանքիս	290
Նանդիպում	291
Երջանկութիւն	292
Անուշ հովիկ	293
Սիրածիս	294
Դեռ կը սիրե՛ս զիս	295
Կարօտ	296
Գիշեր...	297
Կը սիրե՛ս զիս	298
Ինչո՞ւ ինձմէ նեղուեցար	299
Արդեօք գիտե՛ս	300
Փախուստ	301
Մեր սերը	302
Տեսիլք	303
Աղերսանք	304
Նուստիս ինձ...	305
Խոստովանի՛ր...	306
Խորհրդաւոր աչքերուդ	307
Աշնան մեղեդի	308
Նրաժեշտ կու տաս	309
Դուն հեռացա՛ր...	310
Վերադարձի՛ր ...	311
Առանձին էր ...	312
Երբ կը հնչեմ քու անունը	313
Երագ տեսայ	314

Առաջին սեր	315
Յիշարակդ սիրելիս	316
Դարման կը փնտրեմ	317
Շուարած եմ	318
Կնոջս՝ Շաբէին	319
Բանաստեղծ՝ Գեներալ-Մայոր Սամուէլ Սաֆարեանին	320
Զօն՝ Էդիկ Յովսէփեանին	321
Զօն՝ Ալֆրէդ Մարտոյեանին	322
Սիրելի Կարօ Փաշայեանին	323
Սիրելի Մարգար եւ Էլիզ Շարայիսանեան	324
Նորաստեղծ Ռաֆֆի եւ Լարա Տուրազեանին	325
Ռուբէն-Միրոն ծնաւ	326
Ողջոյն Տէր եւ Տիկին Ճանապագեաններուն	327
Սիրելի Արմէն Պալիոզեանին	331
Ապաքինման մաղթանք	333
Երգչուհի Անահիտ Կուրսուզեանին	334
Սիրելի Քրիստափորին	335-336
Թռռնիկիս՝ Սպեփան-Արմէնին	337
Սարիկ Պապեանին	338
Սիրելի Սարիկ Պապեանին	339
Վարազ Պապեանին	340
Սիրելի Վարազ Պապեանին	341
Սիրելի Արիանէ Ղազարեանին	342
Եւ Բազէն ծնաւ	343
Սիրելի Վարդան Փիլաճեանին	345
Սիրելի Ռուբէն Ճանապագեանին	346
Նորածին Տարօնին	347
Շնորհաւոր փարեղարձդ Անդրանիկ	348

Գ. ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
«ՃԱՆԱՊԱՐՆ»Ի ՆՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒՄ 350-422